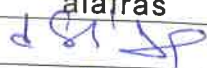

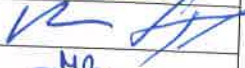

Előterjesztést készítette: Dr. Gulyás András műszaki ügyintéző

Előterjesztő: Völgyes József polgármester

Melléklet: 1. sz.: természetvédelmi szakértői dokumentáció 2. sz.: Természetvédelmi rendelet tervezet; 3. sz.: Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság véleménye; 4. sz.: Az egyeztetési eljárás folyamata

Elfogadása: egyszerű többséget igényel

	dátum	aláírás
Előadó	2026.04.22.	
Közreadás	2026.04.24	
Polgármester	2026.04.24	
Jegyző	2026.04.23.	

ELŐTERJESZTÉS

Csobánka Község Önkormányzat
Képviselő-testülete **2026. április. 30.** napján tartandó
rendes, nyilvános képviselő-testületi ülésére

Tárgy:

A helyi jelentőségű védett természeti területté és természeti emlékké nyilvánításról szóló önkormányzati rendelet tervezetének egyeztetési eljárásra bocsátása

Tisztelt Képviselő-testület!

Elkészült a Csobánka község Önkormányzata Képviselő-testületének helyi jelentőségű védett természeti területté és természeti emlékké nyilvánításról szóló rendeletének (a továbbiakban: Tvr.) tervezete. A Tvr. tervezet tartalmát és céljait meghatározta és kidolgozását szakmailag megalapozta, és megalapozta a természetvédelmi szakértők által készített „Csobánka helyi jelentőségű természetvédelmi területei és értékei – megalapozó állapotfelmérési dokumentáció és természetvédelmi kezelési terv”. című dokumentum.

A Tvr. elfogadását megelőzi egy – jogszabályokban előírt – kötött rendű egyeztetési eljárás, az alábbiak szerint.

A Tvr. tervezetét és a szakértői dokumentumokat az egyeztetés megkezdése előtt meg kell küldeni a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóságának, annak érdekében, hogy megállapítsák, a rendeletben helyi védetté nyilvánítani tervezett területek, vagy emlékek nem érdemesek-e országos védettségre. A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatósága (DINPI) a dokumentumokat véleményezte, véleményük a 3. mellékletben. A DINPI nem jelölt meg országos védelemre érdemes területet Csobánka területén.

Ezt követően kerül sor a tulajdonosok és a faluközösség tájékoztatására (a tulajdonosok esetében írásban). A természeti terület védetté nyilvánításának előkészítése során egyeztető megbeszélést és – indokolt esetben – helyszíni szemlét kell tartani.

A természetvédelmi rendelet mellékletét képező természetvédelmi kezelési terv tervezetére vonatkozóan be kell szerezni a területen érintett területi államigazgatási szervek, települési önkormányzatok, területi gazdasági kamarák véleményét, illetve a hirdetőtáblán 15 napra ki kell függeszteni azt. Véleményezésre a levéltelt követő 45. napig van lehetőség.

A véleményeket fel kell dolgozni (de elfogadni nem kell), ezt követően kerülhet sor a rendelet elfogadására.

A Tvr. tervezetet az eljárás megindításának jóváhagyása érdekében terjesztjük most a Képviselő Testület elé. A testületnek arról kell döntenie, hogy a csatolt dokumentumokkal az egyeztetési eljárás megkezdhető-e. Tehát most véleményeket, módosítási javaslatokat nem kell megfogalmazni, arra az egyeztetési eljárás során lesz széles körben lehetőség.

Figyelemmel a fentiekre, kérem a Tisztelt Képviselő-testületet az előterjesztés megtárgyalására és a határozati javaslat elfogadására.

HATÁROZATI-JAVASLAT

Csobánka Önkormányzat Képviselő-testületének .../2026. (IV.30.) önkormányzati határozata

Döntés A helyi jelentőségű védett természeti területté és természeti emlékké nyilvánításról szóló önkormányzati rendelet tervezetének egyeztetési eljárásra bocsátásáról

Csobánka Község Önkormányzat Képviselő-testülete úgy dönt, hogy

1. A helyi jelentőségű védett természeti területté és természeti emlékké nyilvánításról szóló önkormányzati rendelet tervezetét, és a „Csobánka helyi jelentőségű természetvédelmi területei és értékei – megalapozó állapotfelmérési dokumentáció és természetvédelmi kezelési terv” című szakértői dokumentációt egyeztetési eljárásra bocsátja.
2. Felkéri és felhatalmazza a jegyzőt az egyeztetési eljárás megindítására, és lefolytatására.

Határidő: azonnal

Felelős: jegyző

1. melléklet - B2/2026. 12. anyag

**CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI
TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS
TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV**

2024. július-szeptember, 2025. 04. 03.

 RENATUR

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

Megbízó:

Csobánka Község Önkormányzata

2014 Csobánka, Fő út 1.

Kapcsolattartó:

Völgyes József polgármester

Dr. Gulyás András műszaki ügyintéző

E-mail: gulyas.andras@csobanka.hu

Megbízott:

RENATUR 2005 BT.

Képviseli: Dukay Igor, cégvezető

Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán utca 16.

Postacím: 2030 Érd, Szilvafa utca 9/4.

Telefon: 06 (70) 235-02-54

E-mail: dukayigor@gmail.com, info@renatur.hu

Honlap: <http://renatur.hu>

Készítették:

- Bányai Zsombor Márk, okl. tájépítész (Dera patak növényzeti felmérése, rák- és halfaunisztikai, valamint vízminőségvizsgálata)
- Böhm Éva Irén (növényzeti felmérés)
- Dukay Igor, természetvédelmi mérnök, természetvédelmi szakértő, élőhelyvédelmi szakértő (Sz-015/2023) (növényzeti felmérés, valamint a leírtakon túli munkarészek elvégzése)
- Péntek István, természetvédelmi mérnök (madártani felmérés)
- Dr. Weiperth András okl. biológus, (Dera patak vízi gerinctelen élővilágának, valamint a rák- és halfaunisztikai vizsgálata, vízminőség-vizsgálat)

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

Tartalomjegyzék

Mellékletek jegyzéke.....	5
Ábrák jegyzéke.....	5
Táblázatok jegyzéke.....	7
1. Bevezetés, vezetői összefoglaló.....	8
2. A tervezési terület táji háttere.....	10
2.1. A tervezési terület általános táji helyzete, adottságai, múltja.....	10
2.1.1. A tervezési terület elhelyezkedése a tájban, a terület táji adottságai.....	10
2.1.2. A tervezési terület rövid tájtörténete archív térképek alapján.....	11
2.1.3. A terület elhelyezkedése a természetvédelmi meghatározottságú területek rendszerében	14
2.2. Rendelkezésre álló adatbázisok.....	17
3. Az egyes helyi védelemre javasolt természetvédelmi területek természeti állapotfelmérése.....	18
3.1. Előzmények, bevezetés.....	18
3.2. A Milleniumi Hétvezér Park.....	23
3.2.1. Bevezetés.....	23
3.2.2. A növénytani felmérés általános módszertana és eredményei.....	24
3.2.3. A madártani felmérés eredményei.....	26
3.2.4. Összegzés, értékelés.....	27
3.3. Az Ybl-villa egykori kertje.....	27
3.3.1. Bevezetés.....	27
3.3.2. A növénytani felmérés eredményei.....	29
3.3.3. A madártani felmérés eredményei.....	29
3.3.4. Összegzés, értékelés.....	30
3.4. A Margit-ligeti kastély parkja.....	30
3.4.1. Bevezetés.....	30
3.4.2. A növénytani felmérés eredményei.....	32
3.4.3. A madártani felmérés eredményei.....	33
3.4.4. Összegzés, értékelés.....	34
3.5. A Hubertusz-kápolna környezete.....	34
3.5.1. Bevezetés.....	34
3.5.2. A növénytani felmérés eredményei.....	35
3.5.3. A madártani felmérés eredményei.....	36
3.5.4. Összegzés, értékelés.....	37
3.6. Dera-, és Kovácsi-patak és környezete.....	37
3.6.1. Bevezetés.....	37
3.6.2. A növénytani felmérés eredményei.....	38
3.6.3. Vízi makrogerinctelen élőlények.....	45

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

C SOBÁNK A HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

3.6.4.	Kétéltű- és hullófajok vizsgálatának eredményei	47
3.6.5.	A patak halfaunája	47
3.6.6.	A madártani felmérés eredményei	48
3.6.7.	Vízminőség	49
3.6.8.	Összegzés, értékelés	50
3.7.	A szerb ortodox templom kertje	50
3.7.1.	Bevezetés	50
3.7.2.	A növénytani felmérés eredményei	51
3.7.3.	A madártani felmérés eredményei	52
3.7.4.	Összegzés, értékelés	53
3.8.	A római katolikus templom kertje	53
3.8.1.	Bevezetés	53
3.8.2.	A növénytani felmérés eredményei	54
3.8.3.	A madártani felmérés eredményei	55
3.8.4.	Összegzés, értékelés	55
3.9.	A volt Cserkészpark területe	55
3.9.1.	Bevezetés	55
3.9.2.	A növénytani felmérés eredményei	57
3.9.3.	A madártani felmérés eredményei	58
3.9.4.	Összegzés, értékelés	59
3.10.	A Holdvilág-árok csobánkai szakasza HTT	59
3.10.2.	A növénytani felmérés eredményei	60
3.10.3.	Állattani adatok	61
3.10.4.	Összegzés, értékelés	61
3.11.	A Határréti-tó helyi védelemre jelölésének vizsgálata	62
4.	Az egyes helyi védelemre javasolt természetvédelmi értékek állapotfelmérése és kezelése	65
4.1.	Fő úti idős csertölgy helyi természetvédelmi érték	69
4.2.	Fő úti középkorú csertölgy helyi természetvédelmi érték	69
4.3.	Volt cserkészparki platánok helyi természetvédelmi érték	70
4.4.	A szerb ortodox temető fái helyi természetvédelmi érték	70
4.5.	A római katolikus temetői fái helyi természetvédelmi érték	71
4.6.	Táncsics utcai eperfa helyi természetvédelmi érték	72
4.7.	A szerb ortodox templom kertjében álló diófa helyi természetvédelmi érték	73
4.8.	Béke utcai nagylevelű hárs helyi természetvédelmi érték	74
4.9.	Szerb téri vadgesztenyék helyi természetvédelmi érték	75
4.10.	Az Ybl-villa kertjében található két páfrányfenyő helyi természetvédelmi érték	76
5.	Összefoglalás, a természetvédelmi kezelés szükségessége és fő irányai	76
6.	Felhasznált irodalom	78

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu , dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

Mellékletek jegyzéke

1. sz. melléklet	A Milleniumi Hétvezér park növénytani fajlistája
2. sz. melléklet	Az Ybl-villa egykori kertje növénytani fajlistája
3. sz. melléklet	Az Ybl-villa egykori kertje helyi védett terület természetvédelmi kezelési terve (2024)
4. sz. melléklet	A Margit-ligeti kastélypark növénytani fajlistája
5. sz. melléklet	A Margit-ligeti kastély parkja helyi védett terület természetvédelmi kezelési terve (2024)
6. sz. melléklet	A Hubertusz kápolna növénytani fajlistája
7. sz. melléklet	A Hubertusz kápolna erdeje helyi védett terület természetvédelmi kezelési terve (2024)
8. sz. melléklet	A Dera patak növénytani fajlistája
9. sz. melléklet	A Dera patak helyi védett terület természetvédelmi kezelési terve (2024)
10. sz. melléklet	A szerb ortodox templom kertje növénytani fajlistája
11. sz. melléklet	A római Katolikus növénytani fajlistája
12. sz. melléklet	A volt Cserkészpark növénytani fajlistája
13. sz. melléklet	A Holdvilág-árok csobánkai szakasza növénytani fajlistája
14. sz. melléklet	A Holdvilág-árok helyi védett terület természetvédelmi kezelési terve (2024)
15. sz. melléklet	A volt Cserkészpark helyi védett terület természetvédelmi kezelési terve (2024)
16. sz. melléklet	A védett fák természetvédelmi kezelése (2024)

Ábrák jegyzéke

1. ábra Csobánka térsége az Első katonai felmérés időszakában, az 1780-as években.....	11
2. ábra A táj képe a Második katonai felmérés időszakában, 1819 és 1869 között.....	12
3. ábra 1941. év térkép („Magyarország Katonai Felmérése”) csobánkai részlete.....	13
4. ábra 1979.09.20-án készült, 1979-0279-9621 sz. ortofotó, a Kastélypark környékével.....	13
5. ábra Csobánka belterületéhez közeli országosan védett terület, a Duna-Ipoly Nemzeti Park. (Forrás: TIR).....	14
6. ábra Nemzeti park- és Natura 2000 területek Csobánka környezetében.....	15
7. ábra Országos ökológiai hálózathoz (ÖH) tartozó területek. Az ÖH mindhárom altípusa megtalálható Csobánkán: A lila foltok a magterületek, a rózsaszín területek az ökológiai folyosók, a halvány rózsaszín foltok a puffertületek. (Forrás: TIR).....	15
8. ábra A „barlangok felszíni védőövezetével” érintett területeket a lila rácsozás jelzi. A Hubertusz-kápolna területén két barlang is található. (Forrás: TIR).....	16
9. ábra A piros, egytől nyolcig számozással és piros körvonallal jelzett területek a vizsgálatra bocsátott csobánkai helyi védelem alatt álló területek. A 9. számú terület 2024. évi javaslat.....	16
10. ábra Ökológiai hálózathoz tartozó és helyi védett (és javasolt) területek.....	17
11. ábra Ökológiai hálózathoz tartozó és helyi védett (és javasolt) területek közötti átfedések bemutatása. Részleges átfedés a volt Cserkészpark és a Holdvilág-árok esetében van.....	17
12. ábra A HTT-k „utcatérképen” (OSM Standard). A védett területek számozása az 1. sz. táblázat szerinti sorszámozást követi.....	20
13. ábra Védett és védelemre javasolt területek átnézeti térképe, műholdfelvételen.....	21
14. ábra A tervezési folyamat lezárultával védelemre javasolt területek. A területek neve, a sorszámok alapján, a 2. táblázatban olvashatók. (Forrás: OSM).....	22
15. ábra Védett területek változása. Jelmagyarázat: piros körvonal = korábban védett, védelemre javasolt területek, kék körvonal = védelemre továbbra is javasolt területek, narancssárga körvonal = újonnan javasolt terület (Forrás: OSM).....	22

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

16. ábra A Milleniumi Hét vezér park földrészlete a 406/153 hrsz-ú földrészlet. (Forrás: TIR)	23
17. ábra A park elhelyezkedése műholdfelvételen. (Forrás: Google Satellite)	24
18. ábra A Milleniumi Hétvezér park növényzetének grafikus TVK értékelése.....	26
19. ábra A volt Ybl-villa parkjának földrészlete az 551, a 605/1 és a 605/2 hrsz-ú földrészlet.	28
20. ábra Az Ybl-villa védelemre javasolt hajdani kertjének elhelyezkedése műholdfelvételen. (Forrás: Google Satellite).....	28
21. ábra Az Ybl-villa egykori kertje növényzetének grafikus TVK értékelése.....	29
22. ábra A Margit-ligeti kastély park földrészlete a 602 hrsz-ú földrészlet. (Forrás: TIR).....	31
23. ábra A kastélypark és környezetében lévő helyi védett és javasolt területek műholdfelvételen. Jelmagyarázat: piros körvonal = 2024. előtti védettség, kék körvonal = 2024. előtt védett terület módosítása, narancssárga körvonal = 2024-ben javasolt új védett terület (Forrás: Google Satellite)...	31
24. ábra A Margit-ligeti kastélypark élőhelyeinek vizsgálata alapján (ld. még a 3.4.2. fejezetben leírtakat), a korábban levédett területen belüli jobb élőhelyek a dombtetőn található. Ezt a területrészt mindenképpen védelemre javasoljuk.	32
25. ábra A Margit-ligeti kastélypark növényzetének grafikus TVK értékelése.	33
26. ábra A Hubertus kápolna környezete HTT földrészletének helyrajzi száma: 593. (Forrás: TIR) ...	35
27. ábra A Hubertusz-kápolna környezet helyi védett terület műholdfelvételen.	35
28. ábra A Hubertus kápolna környezete növényzetének grafikus TVK értékelése.	36
29. ábra A Dera patak helyi védett szakasza műholdfelvételen.	38
30. ábra: Szakaszjellegük meghatározása a Dera-patak csobánkai szakaszán	40
31. ábra: Az 1. szakaszjellegre jellemző képek	41
32. ábra A fajok megoszlása a Szociális Magatartástípusok szerint az 1. szakaszjellegű területeken. .	41
33. ábra: A 2. szakaszjellegre jellemző képek.....	42
34. ábra A fajok megoszlása a Szociális Magatartástípusok szerint a 2. szakaszjellegű területeken	42
35. ábra: A 3. szakaszjellegre jellemző képek.....	43
36. ábra A fajok megoszlása a Szociális Magatartástípusok szerint a 3. szakaszjellegű területeken.	43
37. ábra: Szakaszjellegre jellemző képek	44
38. ábra A fajok megoszlása a Szociális Magatartástípusok szerint a 4. szakaszjellegű területeken.	44
39. ábra: Az 5. szakaszjellegre jellemző képek	45
40. ábra A fajok megoszlása a Szociális Magatartástípusok szerint az 5. szakaszjellegű területeken. .	45
41. ábra Kövi rák egyedek a Sport utca hídja alatti szakaszon.....	46
42. ábra Nagy tavibéka egyed a 2. szakaszcsoportról	47
43. ábra A szerb ortodox templom kertjének földrészlete az 1 és 2 hrsz-ú földrészlet. (Forrás: TIR)..	51
44. ábra A szerb ortodox templom területe műholdfelvételen. (Forrás: Google Satellite).....	51
45. ábra A szerb ortodox templom kertje növényzetének grafikus TVK értékelése.	52
46. ábra A római katolikus templom kertjének földrészlete a 21 hrsz-ú földrészlet. (Forrás: TIR).....	53
47. ábra A római katolikus templom kertje műholdfelvételen. (Forrás: Google Satellite)	54
48. ábra A római katolikus templom kertje növényzetének grafikus TVK értékelése.	54
49. ábra A volt Cserkész park földrészlete a 603 hrsz-ú földrészlet, mely megosztásra került. (Forrás: TIR)	56
50. ábra A hajdani Cserkészpark helyi védett terület 2024. évi természeti állapotfelmérés alapján módosítani javasolt, kék színnel lehatárolt) területe. A műholdfelvételen a hajdani kápolna teteje is látható.	56
51. ábra A volt Cserkészpark és a közelében lévő más helyi védett területek elhelyezkedése műholdfelvételen, a területi módosítások elkülönítésével. Jelmagyarázat: piros körvonal = 2024. előtti védettség, kék körvonal = 2024. előtt védett terület módosítása, narancssárga körvonal = 2024-ben javasolt új védett terület (Forrás: Google Satellite).....	57
52. ábra A volt Cserkészpark növényzetének grafikus TVK értékelése.	58
53. ábra A Holdvilág-árok csobánkai szakaszának földrészletei a 600, a 601/1 és 601/2 hrsz-ú területek, melyek csatlakoznak a Dera patakhoz (hrsz 604) és a Margit-ligeti kastély parkhoz (hrsz 602). (Forrás: TIR)	60
54. ábra A Holdvilág-árok csobánkai szakaszának védelemre javasolt területe.	60
55. ábra A Holdvilág-árok csobánkai szakasza növényzetének grafikus TVK értékelése.....	61

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***

Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu , dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

56. ábra A Határréti-tó kapcsán vizsgálendő földrészletek elhelyezkedése. (Forrás: TIR).....	63
57. ábra A Határréti-tó országos védelem alatt áll. (Forrás: TIR).....	63
58. ábra Országos ökológiai hálózat övezetei a Határréti-tó környezetében. (Forrás: TIR)	64
59. ábra A Határréti-tóval szomszédos Natura 200 terület a „Pilis és Visegrádi-hegység” nevet viseli. (Forrás: TIR).....	64
60. ábra Csobánka és környéke, az UNESCO „Ember és Bioszféra” (MAB)-területnek is része. (Forrás: TIR).....	65
61. ábra Helyi védett és védelemre javasolt fák, facsoportok elhelyezkedése Csobánka területén. A sorszámozás a 16. táblázat szerinti. (Forrás: OSM)	68
62. ábra Csobánkai helyi védett területek, valamint fák, facsoportok elhelyezkedése. (Forrás: OSM) 69	
63. ábra A szerb ortodox temetőben az idős fenyőkön kívül öreg hársakkal és vadgesztenyékkel is találkozhatunk.	71
64. ábra A római katolikus temető egyik idős vadgesztenyefája.....	72
65. ábra A Táncsics utcai fehér eperfa.	73
66. ábra A szerb ortodox templom kertjében álló idős diófa.....	74
67. ábra A Béke úti hárs látképe.....	75
68. ábra A Szerb téri vadgesztenyék látképe.....	76

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat Helyi védett területként nyilvántartott és javasolt területek Csobánkán.	19
2. táblázat A 14. ábrán sorszámmal jelölt, 2024-ben helyi védelemre javasolt területek megnevezése 21	
3. táblázat A Simon-féle természetvédelmi-érték kategóriák.....	25
4. táblázat A Milleniumi Hét vezér park madártani fajlistája.....	27
5. táblázat Az Ybl-villa egykori kertjének madártani fajlistája.....	29
6. táblázat A Margit-ligeti kastélypark madártani fajlistája	33
7. táblázat A Hubertusz kápolna környezetének madártani fajlistája.....	36
8. táblázat: Az abundancia-dominancia (A-D) becslésére használt skála	39
9. táblázat A mintavételi helyeken gyűjtött makrozoobentosz fajok egyedszámai	46
10. táblázat A Dera patak mente madártani fajlistája.....	48
11. táblázat A három mintaszakaszon az egyes hónapok során mért vízkémiai értékek átlaga	50
12. táblázat A szerb ortodox templom kertjének madártani fajlistája	52
13. táblázat A római katolikus templom kertjének madártani fajlistája	55
14. táblázat A volt Cserkészpark madártani fajlistája	58
15. táblázat Csobánka helyi jelentőségű védett természeti emlékei a HÉSz (a 10/2016. (XI.25.) önkormányzati rendelet) 3. függeléke alapján. * Megváltozott helyrajzi számok	67
16. táblázat Csobánka helyi jelentőségű védett természeti emlékeinek összefoglaló, módosított listája.	67

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

1. Bevezetés, vezetői összefoglaló

Csobánka Község Önkormányzata a közigazgatási területén védelem alá helyezett természeti területek és értékek természeti állapotának feltárását, valamint kezelési tervük kidolgozását határozta el. Ezen területek és értékek védetté nyilvánítását nem előzte meg természeti állapotfelmérés és természetvédelmi kezelési terv készítése, továbbá a kezelési tervek Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatósággal történő egyeztetésére sem került sor, így tulajdonképpen védetté nyilvánítási folyamata a jogszabály által előírtak szerint nem valósult meg teljességgel.

Mindezek ellenére és mellett az itt élő élővilág védelmét a természetvédelemről szóló 1996. évi LIII. törvény mellett, helyi jogszabály is biztosítani igyekszik: Csobánka Község Önkormányzata Képviselő-testületének a települési környezet védelmét szolgáló helyi rendelkezésekről szóló 18/2011. (V. 26.) önkormányzati rendelete VI. Fejezetének „Az élővilág védelme” című fejezetében áll:

„24. § Az élővilág (flóra, fauna, stb.) igénybevétele csak olyan módon történhet, amely az életközösségek természetes folyamatait és viszonyait, a biológiai sokféleséget nem károsítja, és funkcióit nem veszélyezteti.”

Az Önkormányzat 2024-ben a területek és értékek felmérésével, dokumentálásával és kezelési tervek elkészítésével pótolni kívánta az értékek felülvizsgálatát, a folyamat lefolytatását.

A természeti területek és értékek vizsgálatának eredményeit két külön fejezetben adjuk közre. A természeti területek növénytani fajlistáit és kezelési terveit külön-külön mellékletekként csatoltuk.

A korábban védelemre javasolt területeket 2013-ban átfogóan vizsgálták, az eredményeket a Pro Vértes Alapítvány honlapján elérhetővé tették. Az akkori vizsgálatok minden bizonnyal egy-egy bejárást foglaltak magukban, s nem egy hosszabb időszakot, több szakemberrel átívelően került sor állapotfelmérésre. A megfigyeléseket adatlap alapján végezték. Az adatlapokon a fő élőhelyi jellemzők, kockázatok, a megfigyelt egyes növényfajok, valamint, jellemzően a madárfajok kerültek rögzítésre. Egyes területek esetében jelezték, hogy a természetvédelmi oltalom fenntartását nem tartják indokoltnak, de a zöldfelületként való megtartást mindenképpen.

A 2024. évi természeti állapotfelmérést és a vizsgálati eredmények feldolgozását, tanulmányban rögzítését Csobánka Község Önkormányzata felkérésére 2024. május, június, július hónapokban végeztük. Minden terület esetében növény- és madártani terepbejárásokra került sor. A növénytani fajlistákat külön mellékletek formájában csatoltuk. A védett fajokat vastagbetűs kiemeléssel tettük könnyebben megkülönböztethetővé a listákban, de a szöveges leírásokban is kitértünk rájuk. A Dera patak esetében további zoológiai vizsgálatokra is sor került, így képet alkothattunk a patak vízi makrogerinctelen-, kövi rák- és halfaunájáról. További élőlénycsoportok (taxonok) vizsgálatára nem került sor. Egyes nem vizsgált taxonok későbbi vizsgálatát az egyes kezelési tervekben javasoljuk. (Tipikusan ilyen élőlénycsoportok pl. az idős fákhöz, korhadó faanyaghoz kötődő, sok esetben védett bogárfajok, melyekre egyes most vizsgált területeken is számíthattunk, ahol idős faállomány él.)

A növénytani fajlisták alapján az egyes területek természetességi állapotára nézve elemzést végeztünk. A területek települési környezet ágyazottsága miatt a zavartság, bolygatottság feltételezhető volt, azonban egyes területeken jó természetességű élőhelyeket figyeltünk meg, ill. védett növényfajokkal is találkoztunk. A települési környezethez is jól alkalmazkodó védett madárfajokat minden területen előfordultak.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu , dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

Összességében a területek egy részét természetvédelmi oltalomra továbbra is érdemesnek tartjuk, ezen esetekben természetvédelmi kezelési tervet (KT) is készítettünk. (A mellékletek jegyzéke alapján könnyen visszakereshető, mely területek esetében készült KT, de az egyes területek leírásainál meg is adjuk a mellékletek számát.)

A védelemre nem javasolt területeket azonban zöldfelületként mindenképpen megtartásra érdemesnek tartjuk. Minden terület (nem túl magas) természeti állapotát is lehet védeni, javítani, ezért az általános javaslatunk az, hogy a „csak” zöldfelületként (tehát nem védett területként) megőrzendő területek esetében is legyen körültekintő a fenntartás, a fejlesztés, a beépítésüket pedig kerüljük el az itt élők érdekében is. A zöldfelület ökoszisztéma szolgáltatásaira, klímavédelemben betöltött szerepére e helyen is utalnunk kell.

Az egyedi természeti értékeket fák képviselték. Az egyes fák fizikai, egészségügyi állapotát külső jegyek alapján vizsgáltuk. A „belső állapot” vizsgálata és a fák általános kezelési, biztonságtechnikai vonatkozásainak felméréshez faápoló, kertész szakértő bevonását javasoljuk. A fákat, mint egyedi élő értékeket, élőhelyeket vizsgáltuk, kitérve a fennmaradásukkal kapcsolatos kockázatokra is. A fák védettségének fő oka a magas kor és a nagy termet. A tájidegen fajok természetes, idős egyedeit is védelemre érdemesnek tartjuk. A településen számos további védelemre számot tartó faegyed található, néhány további fára mi is tettünk javaslatot. (Például a két temetőben is a megjelölteknél több idős fa található.)

Végezetül:

Csobánka közigazgatásai területének jelentős része valamilyen védelem alatt áll, országosan védett és/vagy Natura 2000-terület, illetve az ökológiai hálózat része. E természetvédelmi meghatározottságú területek a belterület széléig lehúzódnak, mely a környező táj magas természetességét jól jelzik. A belterületen ilyen nagy kiterjedésű és magas természetességű terület alig található, de van rá példa: a Hubertusz-kápolna körüli és a Margitligeti Kastély parkjának belső részén lévő erdők természetessége nagyon jó. Bennük védett fajok is előfordulnak. A többi terület természetessége kisebb (pl. Dera patak, Ybl-villa kertje, volt Cserkészpark), de védelmük mindenképpen fontos. Vizsgálataink során egy további területet javasoltunk védelemre, a Holdvilág-árok rövid csobánkai szakaszát.

A kutatás eredményei azt jelzik, hogy van értelme még települési környezetben is a település természeti értékei után kutatni, és van mit az utókornak megmenteni.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

2. A tervezési terület táji háttere

Csobánka közigazgatási területén található, helyi védett területek tájban történő, legalább vázlatos elhelyezését az alábbi okokból tartottuk fontosnak:

1. Az egyes természeti területek, értékek jelentőségét a tájban betöltött jellemzőségük alapján is meg lehet ítélni. Az az, ismernünk kell, melyek a tájra jellemző élőhelyek, azok hogyan reprezentáltak területi kiterjedésben és állapotuk minőségében, ill. ez hogyan viszonyul az ideális állapothoz, mik a teendők, korlátok, lehetőségek a védelmük és rehabilitációjuk mentén.
2. A helyi védett területek a természetvédelmi meghatározottságú területek rendszerének sajátos elemei. A kategóriába sorolandó területekről alapvetően az illetékes önkormányzat dönt. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy az 1. pontban szereplő szempontokon túli szempontok is szerepet játszanak a döntés során (ld. pl. alapvetően tájidegen fajok alkotta kastélyparkok, idős fák).
3. Az országos védelem alatt álló területek kivételével bármely terület helyi, önkormányzati védelem alá helyezhető. Vizsgálni kell azonban ennek jelentőségét és szükségességét. Jelen esetben országos ökológiai hálózathoz tartozó területrésze kis számú példa adódott.
4. A fenti szempontok vizsgálata során fény derülhet arra, hogy semmilyen védelem alatt nem álló területek, vagy a gyakorlatban nem védett, kezelt, rehabilitált, de tájra jellemző területek is vannak a település közigazgatási területén, melyek feltárása és védelme a jövőre vár.
5. A tájtörténeti, tájhasználat-történeti elemzések a területek egyedi sorsáról adnak fontos információkat, egyúttal azok jelenlegi természeti állapotát is segítenek megérteni. Az olyan kis kiterjedésű területek esetében, mint amilyenek Csobánkán is találhatóak, a területenkénti önálló elemzés nehézkes lehet, ill. nehezen függetleníthető nagyobb területek történetétől.

2.1. A tervezési terület általános táji helyzete, adottságai, múltja

2.1.1. A tervezési terület elhelyezkedése a tájban, a terület táji adottságai

Dövényi Zoltán által szerkesztett, 2010-ben kiadott, Magyarország kistájainak katasztere” alapján Csobánka község közigazgatási területe az alábbi tájban található:

5. Dunántúli-középhegység (nagy-táj)

5.3. Dunazug-hegység (középtáj)

5.3.423. Pilisi-medencék (kistáj)

A kistáj Komárom-Esztergom és Pest megyék területén található, területe 140 km². Dorogtól Pilisvörösváron és Csonbánkán át a III. kerületig húzódik, de nem egységesen, hanem három medencére kiterjedően. E medencék egyike a Csobánka és Pomáz nagy részét magába foglaló legkisebb, északkeleti medence. E medencét délnyugatról ölelő hegyek már az 5,3,41. Pilisi-hegyek kistájhoz tartoznak. A jelenleg vizsgált területek és értékek alapvetően a medencében és annak peremén helyezkednek el.

A kistáj általános területhasználati jellemzőit csak azért említjük meg, hogy viszonyítani lehessen azokhoz a védett, védelemre javasolt területek arányát. (A forrásmunka adatait e tekintetben már fenntartásokkal kell kezelni, hiszen a 2010. évi kiadású kötet a korábbi évtizedek adataira épülnek és nem Csobánkát, hanem a kistáj egészét általánosítva jellemzik.)

A kistáj legnagyobb hányadát a lakott területek teszik ki (29,9 %). Jelentős a szántók aránya (27,5 %), valamint az erdőké (22,1 %). A gyepek (rétek, legelők) kiterjedése 10,5 %. A területhasználati formához képest nagy a kertek részaránya (6,0 %), mely a szántók, lakott övezetek nagy kiterjedésével

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***

Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

valószínűleg a medencehelyzetre vezethető vissza. A szőlők és vízfelületek kiterjedése alacsony (1,2 és 2,8 %). A medencék kedvezőbb termőhelyi, településföldrajzi és egyéb jellemzői miatt minden bizonnyal intenzívebb használatot eredményeznek, mely különösen fontos a település szövetébe ágyazott védett területek esetében. Amint Csobánkán is megfigyelhető, e területek kicsik, egymástól elválasztottak, minden szomszédos terület felől hatásokat viselnek, valamint korábbi és jelenlegi használatuk erősen befolyásolja természeti állapotukat.

A kistáji bemutatás kapcsán érdemes kitérni a domborzati, köztettani, éghajlati, víztani adottságokra is: A medencék a környező hegyekről a csapadék és a vízfolyások által lehordódott talaj miatt nyerték el jelenlegi alakot és talajtani jellemzőiket. A medencékben ennél fogva különböző vastagságú üledékek rakódtak le. Különböző erdőtalajok alakultak ki rajtuk.

Csobánka belterületét magába foglaló medencén a Dera patak és két mellékvíze folyik át. A kistáj éghajlata mérsékeltén hűvös, mérsékeltén nedves. Az évi csapadékösszeg 650-700 mm átlagosan, de a délkeleti medencék ennél kevesebb csapadékot kapnak. A tervezési terület legnagyobb vízfolyása a Dera patak, mely Pilisszentkereszt felől érkező ágát egyes térképek Kovács-pataknak nevezik, melybe Csobánkán folyik be a Dera patak. A továbbiakban a Pilisszentkereszt felől érkező, Csobánkán, Pomázon és Szentendrén átfolyó patakot nevezzük Derának.

A táj eredeti vegetációja a korábbi évszázadok tájhasználatára miatt csak kisebb-nagyobb foltokban maradt meg, ill. alakult vissza. A fennmaradás és visszaalakulás lehetősége éppen a belterületi élőhelyek esetében kicsi, de Csobánkán erre is több példát láthatunk a védett területek között.

2.1.2. A tervezési terület rövid tájtörténete archív térképek alapján

Csobánka XVIII. sz. végi belterületének környékét szántóföldek (vagy legelők) borították az Első katonai felmérés térképe szerint (ld. az alábbi 1. sz. ábrát; e két tájhasználati forma sok esetben, dombos tájakon nehezen különíthető el ezen a térképi forráson). Erdők csak a hegyek magasabb részeit borították. Szőlők a mai Panoráma utcától nyugatra területek el. A belterület felett egy nagy malomtavas duzzasztották a Derán, mely menti ligeterdőket már leirtották, helyüket legeltették, kaszálták. A patakon egy további malom üzemelt.

1. ábra Csobánka térsége az Első katonai felmérés időszakában, az 1780-as években.
(Forrás: ....)

Közel fél évszázaddal később, a Második katonai felmérés térképe alapján a szántók és/vagy gyepek aránya jelentősen csökkent (ld. 2. sz. ábra). Ahol magasabb fekvésben cserjésedés, befásodás látható, ott gyepeket kell feltételezzünk. A patak völgy fátlan volt, vélhetően legelőként, kaszálóként használták.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***

Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

A nagy malomtónak már csak a helye figyelhető meg. Egy másik malom került ábrázolásra a település másik végén lévő mai Cserkészpark területén („Kaiser M.”). A patak rendezésére még nem került sor (eltekintve a malomtó környékétől). A Holdvilág-árkot ez a térkép is megjeleníti. A Hubertusz-kápolna dombtetőjén gyepterület lehetett, míg környéke elkezdett visszaerdősülni. A mai Kastélypark és környéke még nem erdősült (és maga az épület sem látható).

2. ábra A táj képe a Második katonai felmérés időszakában, 1819 és 1869 között.
(Forrás: ...)

Tovább évtizedek elteltével, az 1869-1887. között készült Harmadik katonai felmérés térképén, a domboldali és dombháti területhasználatok nehezen különíthetők el, de kertek, szőlők jelei biztosan megfigyelhetők.

A mélyebb fekvésű részeket legeltették és kaszálták a feliratozások alapján (ld. H, Heide – legelő, W, Wiese – kaszáló). A patakot részben szabályozhatták ekkora, valamint egy további malom jele fedezhető fel a térképen. Ezek egyike a volt Cserkészpark helyén álló malom, melynek környékét gyepként használhatták. A kastélypark és a kápolna környékén nem állapítható meg, hogy milyen használatban voltak.

Az 1941. évi katonai térképen (ld. 3. sz. ábra) a Kápolnát és a Kastély jelölésre került. Utóbbiét északra és keletre szántók, délre és nyugatra a két patak medre ismerhető fel. A Derát ekkorra rendezték, amint a Holdvilág-árok alsó szakaszát is. Ennek mentén gyepes, cserjés vegetációt jeleztek, mely helyén ma nádas, erdősáv, feljebb rétek, nádasok, füzesek vannak jelen. A Kápolna környékét gyepként ábrázolják. (Mindenesetben figyelembe kell azt is venni, hogy a térképek generalizáltak, az az kisebb eltérő részleteket elhagynak, azokat „beolvasztják” nagyobb foltokba.) A térkép a patakon lévő malmokat nem ábrázolja. Egyes patakszakaszok erdősülése megindulhatott. Elképzelhető, hogy nem minden Dera-szakaszt szabályozták.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu , dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

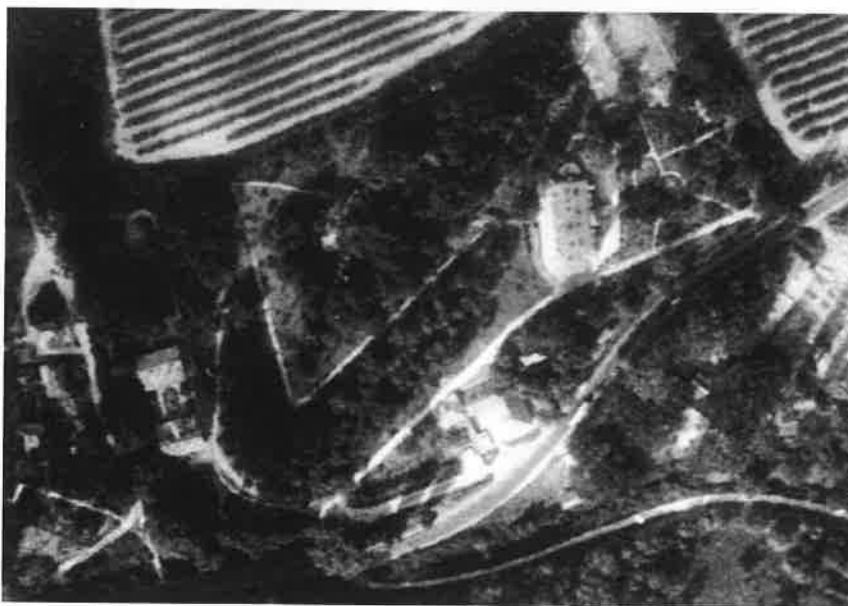

3. ábra 1941. év térkép („Magyarország Katonai Felmérése”) csobánkai részlete.
(Forrás: arcanum.hu)

Húsz évvel későbbi (1960-as években készült) műholdfelvételen (a CORONA-kémműhold képein), a rossz felbontás ellenére is felismerhető, hogy a kastélypark erdősült, de a fás vegetáció a dombtetőn még nem záródott a háromszöglet formázó utak fölé. Ezt az állapotot tükrözi egy 1979. évi ortofotó is, ahol a dombtető erdeje még nagy tisztásokkal tagolt (ld. 4. sz. ábra).

Az 1980-as években készült topográfiai térképen a Kastélyépület mögötti dombháton még alig erdősülő gyepek voltak, de az erdő korát illetően irányadóan az akkor már tartó erdősülést tekintjük.

A Hubertus-kápolna körüli erdő már zártnak látszik. A patakmenti fás (de mindenképpen növényzettel borított) sávok kialakultak.

4. ábra 1979.09.20-án készült, 1979-0279-9621 sz. ortofotó, a Kastélypark környékével.
(Forrás: fentrol.hu)

RENATUR 2005 BT.

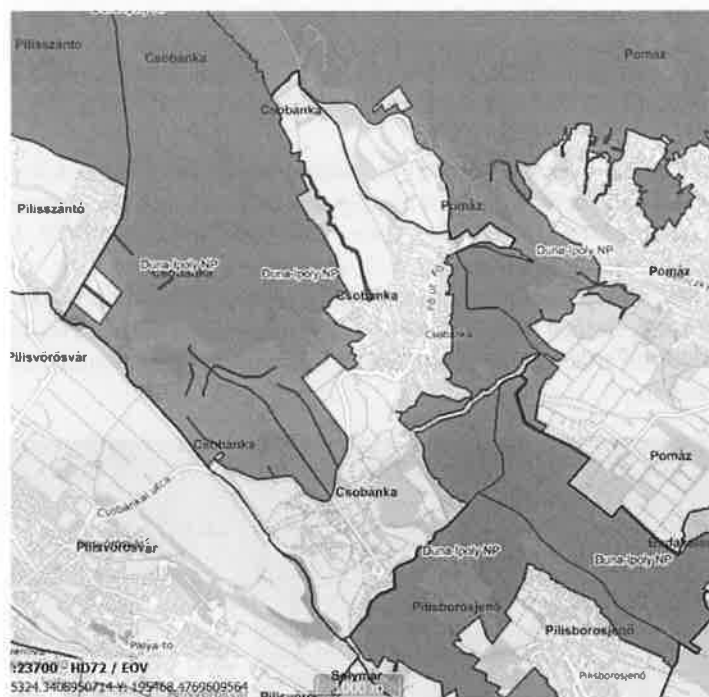
*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

A tájhasználat-változás fenti vázlatos követése alapján látható, hogy egyes mezőgazdasági és egyéb területhasználatok fokozatosan háttérbe szorultak, sőt meg is szűntek (ld. malmok), nőtt a beépített területek aránya, egyes területek természetessége ezen változásokkal párhuzamosan a spontán beerdősülés miatt nőtt. A beerdősülés természetességét a fajkészlet döntően befolyásolja és nem csak az erdősült területeket tekintjük értékesnek, védelemre érdemesnek.

2.1.3. A terület elhelyezkedése a természetvédelmi meghatározottságú területek rendszerében

A Természetvédelmi Információs Rendszer (TIR) alapján Csobánka közigazgatási területének jelentős része országosan védett terület (Duna-Ipoly Nemzeti Park, ld. 5. sz. ábra), valamint Natura 2000 terület („Pilis és Visegrádi-hegység kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület). Amint a 6. sz. ábrán látható, e két területi kategória egymással jelentősen átfed. A Natura 2000 területek valamivel nagyobb területre terjednek ki, mint az országosan védett területek. Az ökológiai hálózatba tartozó területek az előbbi védelmi kategóriákat szintén lefedik, de a köztük elterülő területek jelentős részére is kiterjednek (ld. 7. sz. ábra).

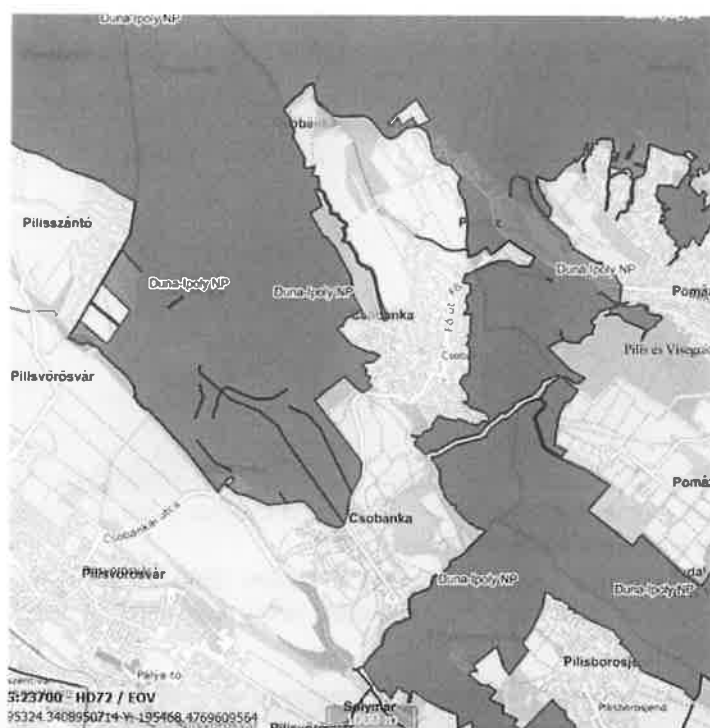

5. ábra Csobánka belterületéhez közeli országosan védett terület, a Duna-Ipoly Nemzeti Park. (Forrás: TIR)

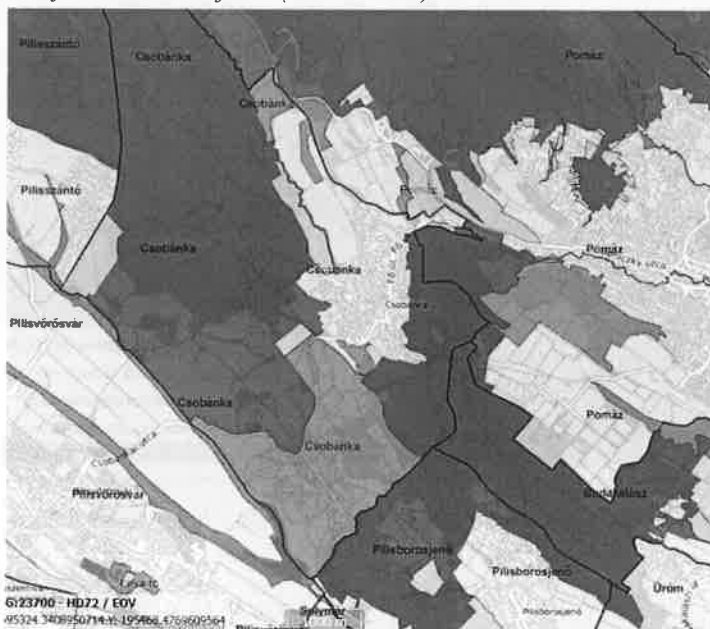
RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

6. ábra Nemzeti park- és Natura 2000 területek Csobánka környezetében. Utóbbiakat világos kék felületszínezés jelzi. (Forrás: TIR)

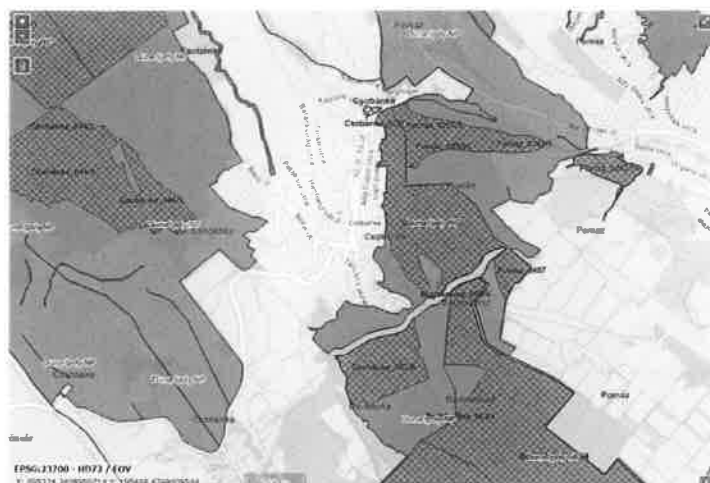

7. ábra Országos ökológiai hálózathoz (OH) tartozó területek. Az OH mindhárom altípusa megtalálható Csobánkán: A lila foltok a magterületek, a rózsaszín területek az ökológiai folyosók, a halvány rózsaszín foltok a puffterületek. (Forrás: TIR)

RENATUR 2005 BT.

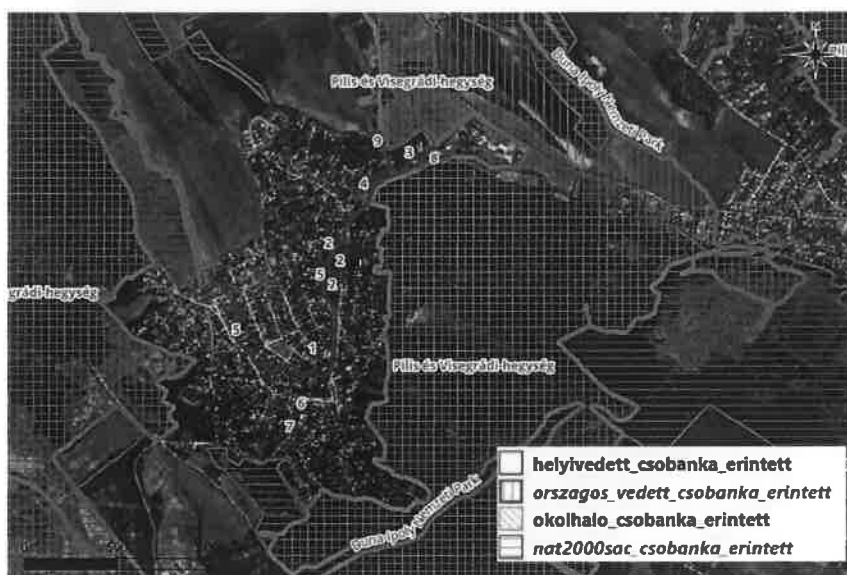
*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu , dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

8. ábra A „barlangok felszíni védőövezetével” érintett területeket a lila rácsozás jelzi. A Hubertusz-kápolna területén két barlang is található. (Forrás: TIR)

A korábban említettek alapján helyi védelemben a Natura 2000 és ökológiai hálózathoz tartozó területeket, vagy a védelem alatt nem álló területeket lehet részesíteni. A helyi védelem alatt álló területek átnézeti térképe:

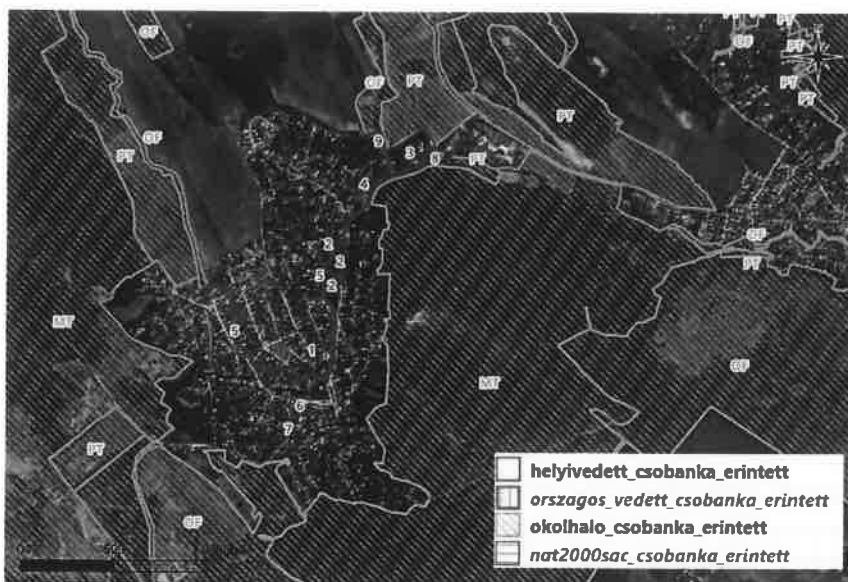

9. ábra A piros, egytől nyolcig számozással és piros körvonallal jelzett területek a vizsgálatra bocsátott csobánkai helyi védelem alatt álló területek. A 9. számú terület 2024. évi javaslat.

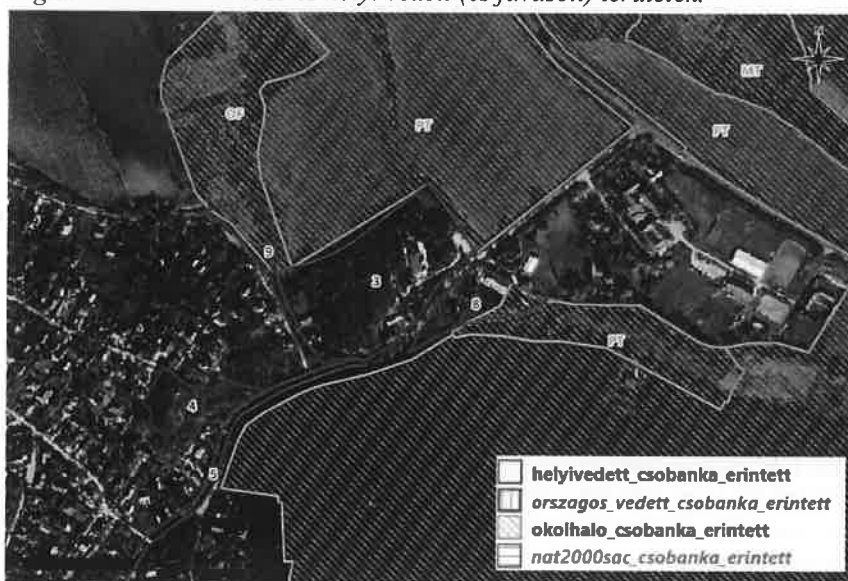
RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

10. ábra Ökológiai hálózathoz tartozó és helyi védett (és javasolt) területek.

11. ábra Ökológiai hálózathoz tartozó és helyi védett (és javasolt) területek közötti átfedések bemutatása. Részleges átfedés a volt Cserkészpark és a Holdvilág-árok esetében van.

2.2. Rendelkezésre álló adatbázisok

A tanulmány összeállításához figyelembe vett adatbázisok:

1. a Természetvédelmi Információs Rendszer térképe (<https://web.okir.hu/map/?config=TIR&lang=hu>)
2. történeti térképek, archív légifotók, műholdfelvételek (www.arcanum.hu, www.fentrol.hu, Google Earth Pro)
3. a Pro Vértes Alapítvány honlapján elérhető, MME szakembere által végzett bejárások alapján 2013-ban, majdnem minden helyi védett területre kitöltött „Ökológiai állapot-felmérő adatlapok”

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

4. a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóságtól (DINPI) kapott biotikai pontadatok, helyi és egyéb védett területek, valamint a barlangok térinformatikai adatbázisa
5. Erdőtérkép (<https://erdoterkep.nebih.gov.hu/>).

Az Erdőtérkép alapján erdőként nyilvántartott terület nem érintett.

A DINPI-től kapott biotikai adatbázisból leválogattuk a védett területeken megfigyelt védettfaj-előfordulásokat. A Nemzeti Park Igazgatóság vizsgálatainak fókuszja alapvetően az országosan védett területeken van, ezért a belterületről csak szórvány-megfigyeléseik vannak. Azokban az esetekben, ahol a helyi védett területeken DINPI-adat rendelkezésre állt, az adatot beépítettük az állapotleíró részbe és a kezelési tervekbe. Védett növényfajt nem figyeltek meg, védett állatfajokat (halak, lépkék, denevérek) a Dera patakából, a Holdvilág-árok mentéről, valamint a szerb ortodox templom környezetéből mutattak ki.

A környező védett területeken nagyszámú biotikai adat alapján az azokhoz közeli helyi védett területeken, amennyiben az élőhely jellege is potenciálisan alkalmas adott fajok számára, későbbi vizsgálatok további fajokat mutathatnak ki. Például az Oszoly oldalában megfigyelt védett ízeltlábúak a Kastélypark és a Hubertusz-kápolna körüli erdőkben is előfordulhatnak. (Ez is a későbbi vizsgálatok fontosságára hívja fel a figyelmet.)

Az adatbázis alapján ismert, hogy két védett barlang is található a Hubertusz-kápolna körüli területen. A helyi védett területek adatbázisa kismértékben kiegészítésre és pontosításra szorult. A védelemmel összefüggő területtípusok rétegeit több helyen felhasználtuk a tanulmányban.

3. Az egyes helyi védelemre javasolt természetvédelmi területek természeti állapotfelmérése

3.1. Előzmények, bevezetés

Csobánka Község közigazgatási területén nyolc helyi védelemre javasolt területek jelöltek ki az ezredforduló után. A területek listája, helye, földrészlete, tulajdonosa vagy kezelője (névvel, vagy jelleg alapján) az alábbi táblázatban került összegzésre.

Az egyes területekről nem készült széleskörű természeti állapotfelmérés, ill. nem ismert az önkormányzat számára. A természeti állapotfelmérés a védelem megalapozottságát és kezelési tervének elkészítését segítette volna.

2013-ban a helyi védett területekről, a Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány felmérése során egy-egy állapotleíró lap készült, egy terület kivételével (volt Cserkészpark). Az állapotleíró lapok egy része alapján egyes területek védelmét nem látták indokoltnak.

Az önkormányzat felkérése alapján elvégeztük a területek természeti állapotfelmérését, majd javaslatot tettünk a helyi védelemre valóban érdemes területek körére. Csak a javasolt területek esetében készült természetvédelmi kezelési terv.

Amint a 2024. június 25-i munkaközi jelentés alapján összegeztük, a korábban védettként nyilvántartott területek esetében az alábbi javaslatot tettük:

1. „A Római Katolikus és Szerb ortodox templom kertje, a Milleniumi Hétvezér park esetében, természeti állapotuk alapján, a belterületi zöldfelületként történő védelmet, a korábbi felméréssel összhangban, mi is javasoljuk.
2. A volt Cserkészpark, a Margit-ligeti kastély parkja és az Ybl-villa kertje esetében a zöldfelületi védelem ugyancsak indokolt, továbbá a természeti állapotromlásának

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu , dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

C SOBÁNK A HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

megelőzése javasolt. A helyi védelemre való jelölés egyikük-másikuk esetében elképzelhető.

3. A Hubertus kápolna és a Dera patak esetében a természetvédelmi oltalom oka biztosan fennáll.”

Végső megállapításunk szerint

1. a Margit-ligeti kastély parkjának dombtetőn lévő erdeje védelemre érdemes,
2. az Ybl-villa kertje természeti állapota a növényzeti értékek alapján ugyan nem kiemelkedő, de védett növény jelen van, természeti állapota viszonylag könnyen javítható, közrefogja a Dera patak egy hosszabb szakaszát, mely az élőhelyi jelentőségét növeli,
3. a volt Cserkészpark esetében a jobb élőhelyfolt kiterjedése kicsi, és ugyan egy védett növényfaj és több védett madárfaj jelen van, a jogi védelmet nehezen tudjuk indokolni. Ezért ezen terület esetében is azzal a javaslattal élünk, hogy a jobb területrészek állapotának védelme, esetleg javítása érdekében az önkormányzat fogalmazzon meg és tartasson be élőhelyvédelmi elvárásokat.

Az egyes területek természeti állapotának bemutatását külön alfejezetekben adjuk közre. Az egyes élőlénycsoportok állapotfelmérésének és a kapott adatok értékelésének módszertani leírását is megadjuk. (Módszertani eltérés a Dera patak botanikai értékelése esetében volt. Az értékelés módszertana egyéb esetekben az első terület tárgyalásakor kerül bemutatásra.)

1. táblázat Helyi védett területeként nyilvántartott és javasolt területek Csobánkán.

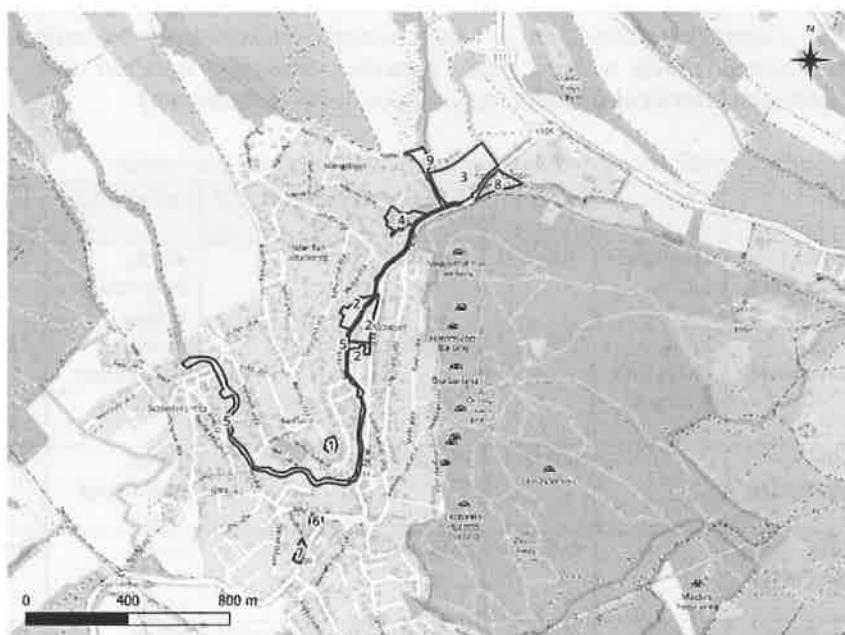
Megnevezés	Cím	Hrsz	Tulajdonos/kezelő/bérlő	művelési ág	kiterj. (m ²)
1. Milleniumi Hétvezér Park	Hanfland körút	406/153	önkormányzat	kivett, beépítetlen terület	2.244
2. Ybl-villa egykori kertje	Főút, Diófa köz, Áfonya utca	551	magán (cég)	kivett, beépítetlen terület	7.229
Ybl-villa egykori kertje		605/1	magán (cég)	kivett, beépítetlen terület	10.048
Ybl-villa egykori kertje		605/2	magán (cég)	kivett, beépítetlen terület	2.467
3. Margit-ligeti kastély parkja	Margit liget 2.	603	Szociális Missziótársulat	kivett kollégium	33.206
4. Hubertus-kápolna környezete	Kápolna utca 593.	593	ICO Zrt.	kivett kápolna	8.423
5. Dera-, és Kovácsi-patak és környezete		306/1	önkormányzat	kivett vízfolyás	19.777
Dera-patak		404	önkormányzat	kivett Dera vízfolyás	13.122
6. Szerb ortodox templom Plébánia	Béke út	1	Csobánkai Görögkeleti Szerb Egyház	kivett templom	974
	Vörösvári út 1	2	Csobánkai Görögkeleti Szerb Egyház	kivett lakóház, udvar	809
7. Római katolikus	Vörösvári út	21	Csobánkai Szent Anna Plébánia	kivett templom	2.153

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

Megnevezés	Cím	Hrsz	Tulajdonos/kezelő/bérlő	művelési ág	kiterj. (m ²)
templom kertje					
8. Cserkészpark	Fő út	603/1	POSZTAMENS 2004 FILMBERENDEZÉSI Szolgáltató Kft.	kivett általános iskola	5.770 NATURA 2000: 755 m ²
Cserkészpark		603/2	Szociális Missziótársulat	kivett általános iskola	3.001
9. Holdvilág- árok	Nádas utca	600	önkormányzat	kivett közút	3.261
Holdvilág- árok	Nádas utca	601/1	önkormányzat	kivett közút	914
Holdvilág- árok		601/2	magán	kivett beépítetlen terület	3.569

12. ábra A HTT-k „utcatérképen” (OSM Standard). A védett területek számozása az 1. sz. táblázat szerinti sorszámozást követi.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

13. ábra Védett és védelemre javasolt területek átnézeti térképe, műholdfelvételen.
(Forrás: Google Satellite)

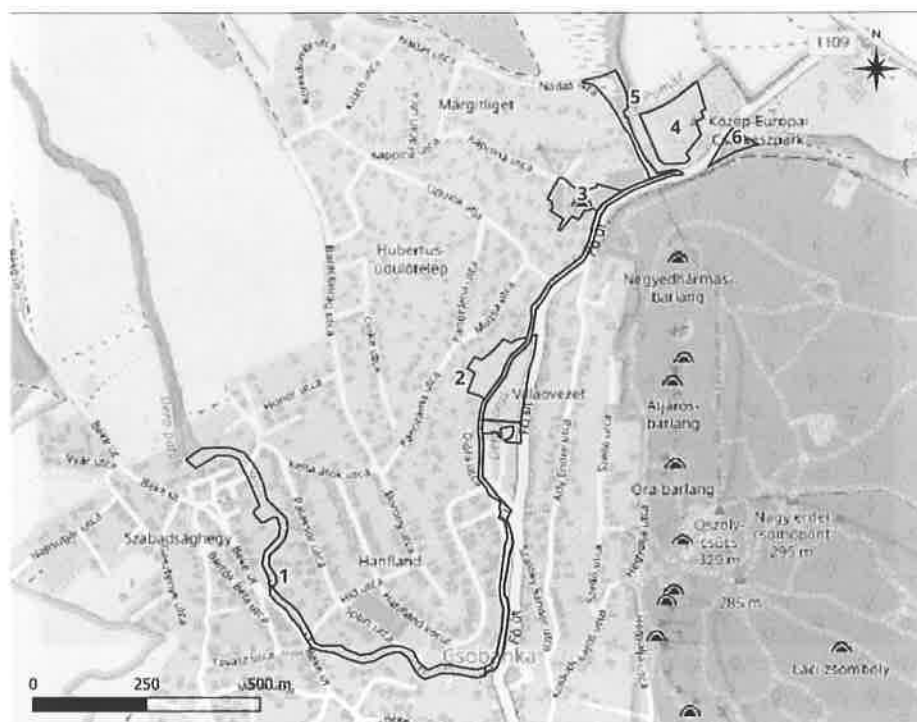
2. táblázat A 14. ábrán sorszámmal jelölt, 2024-ben helyi védelemre javasolt területek megnevezése

Védelemre javasolt terület ...	
sorszáma	neve
1.	Dera-, és Kovácsi-patak és környezete
2.	Ybl-villa egykori kertje
3.	Hubertusz-kápolna környezete
4.	Margit-ligeti kastély parkja
5.	Holdvilág-árok
6.	Cserkészpark

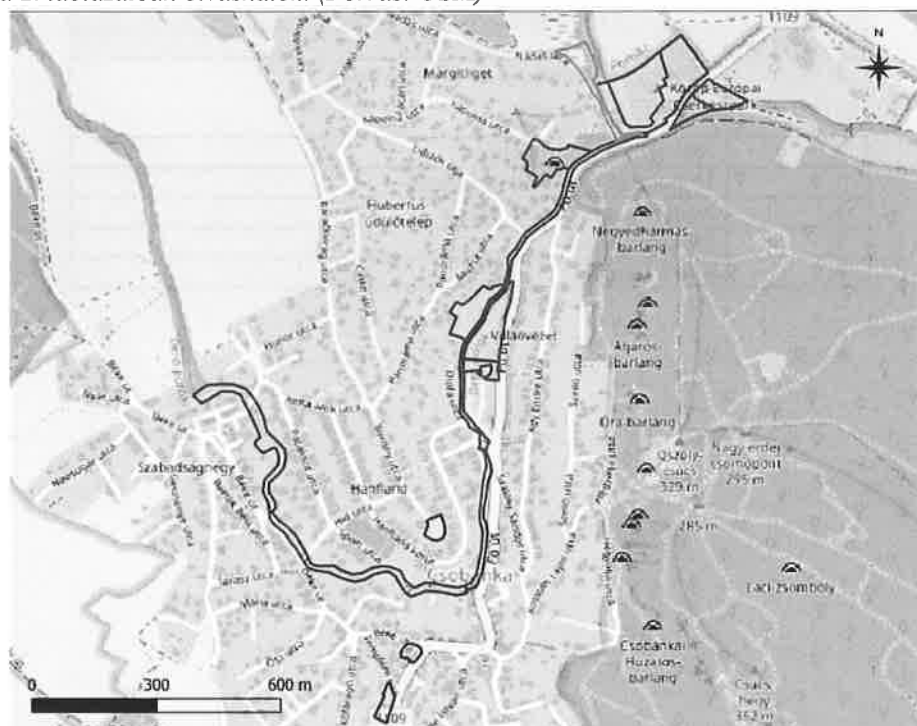
RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

14. ábra A tervezési folyamat lezárultával védelemre javasolt területek. A területek neve, a sorszámok alapján, a 2. táblázatban olvashatók. (Forrás: OSM)

15. ábra Védett területek változása. Jelmagyarázat: piros körvonal = korábban védett, védelemre nem javasolt területek, kék körvonal = védelemre továbbra is javasolt területek, narancssárga körvonal = újonnan javasolt terület (Forrás: OSM)

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

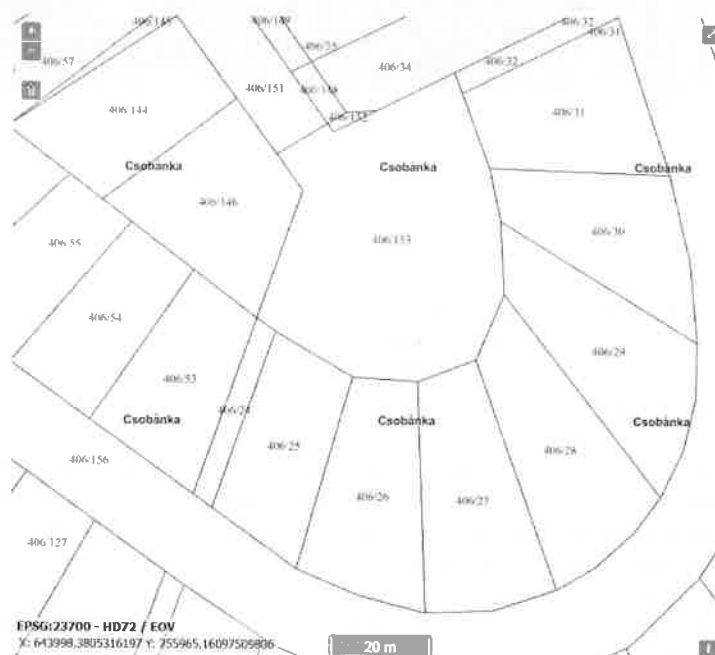
3.2. A Milleniumi Hétvezér Park

3.2.1. Bevezetés

A park Csobánka központi részén található. Gépkocsival a Borony utcán keresztül közelíthető meg, míg gyalogosan a Hanfland körút felől is megközelíthető. Kiterjedése 0,2244 hektár, 2244 m². Helyrajzi száma: 406/153.

A terület az ökológiai folyosónak nem része.

A Pro Vértes Alapítvány honlapján elérhető ökológiai állapot-felmérő lap szerint a kiterjedése 0,2298 ha. Akkor megállapításuk alapján a területen 9 tölgyfa található és a településekre jellemző madárfajokat figyelték meg 2013-ban is. A területet természetvédelmi szempontból nem tartották értékesnek, de zöldfelületként történő megőrzését javasolták. Ugyanezen megállapításokat képviseljük mi is a terület (és általában a kis kiterjedésű csobánkai parkok, templomkertek esetében). A területet, hozzánk hasonlóan, P6-élőhelyként azonosították.

16. ábra A Milleniumi Hét vezér park földrészlete a 406/153 hrsz-ú földrészlet. (Forrás: TIR)

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

17. ábra A park elhelyezkedése műholdfelvételen. (Forrás: Google Satellite)

3.2.2. A növényzeti felmérés általános módszertana és eredményei

3.2.2.1. Növényzeti vizsgálatok és értékelés általános módszertani leírása

Jelen alfejezetben leírtakat alkalmaztuk a területek nagy része esetében, némi módszertani eltérés csak a Dera patak esetében történt. A növényzeti feltárás módszertani leírásának területenkénti ismétlése helyett ezen, elsőként tárgyalt területnél mutatjuk be a módszertani vonatkozásokat. A Dera patak tárgyalásakor pedig az ott alkalmazott módszert ismertetjük.

A növényzeti felmérés módja ezen és minden más terület esetében is azok legalább egyszeri, lehető legalaposabb bejárása volt. A bejárások idejét és lehetőségeit befolyásolta az időjárás, a terepviszonyok, a zárt területek esetében a bejárásra rendelkezésre bocsátott időpont. (A nyár eleje nagyon csapadékos volt. Egyes területek megközelítése és bejárása a meredek, felázott, csúszós domboldal miatt nehezebb volt, elsősorban a Hubertusz kápolna környékének bejárása során. A zárt területek esetében a tulajdonos, vagy kezelő csak egy-egy időpontot adott meg. Ezen esetekben kívülről történő betekintéssel is kiegészítettük az adatgyűjtést.)

A bejárások során készített fajlistákat minden esetben külön mellékletben közöljük; adott terület tárgyaláskor utalunk a vonatkozó melléklet számára.

Amint említettük, az értékelés módszertana a Dera patak és az azon kívüli, összesen kilenc terület esetében részben eltért:

A korábban védettként nyilvántartott nyolc és az egy általunk javasolt, összesen kilenc terület fajlistáinak értékelése során a Simon-féle természetvédelmi-érték kategóriákat (TVK) és a fajok ökológiai mutatóit alkalmaztuk (ld. az egyes fajlistákat, valamint a 2. sz. táblázatot). A TVK alapján az egyes területek „összevont” értékelését végeztük el és mutatjuk be grafikusán is (ld. pl. az alábbi ábrát). (Az összevont értékelés azt jelenti, hogy az egyes, eltérő sajátosságú részterületekre, élőhelytípusokra, élőhelyfoltokra nem végeztük el külön-külön az elemzést. Ez alapvetően csak a nagyobb kiterjedésű, eltérő vegetációfoltokkal mozaikos területek esetében nyújtott volna információ-többletet. A területek javarésze kis kiterjedésű és homogén.)

A terepi tapasztalatok és műholdfelvételek alapján elkészítettük egy terület (a Dera patak) vegetációtérképét

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***

Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

A vegetáció típusok meghatározására és jelölésére az Általános Nemzeti Élőhely-osztályozási Rendszer (ÁNÉR) (Böhlöni, Kun, Molnár szerk. 2011) élőhely meghatározásait és jelöléseit használtuk.

A Simon-féle természetvédelmi érték-kategóriákat csak egy esetben módosítottuk: A V-védett kategória jogi vonatkozású, így a hóvirágot nem K-(kísérő)fajnak, hanem V- (védett) fajnak tekintettük.

Amennyiben megfigyeltük, a védett fajok előfordulási helyeinek koordinátát horizontális értelemben megfelelően pontos mobiltelefonos applikáció segítségével (A_GPS Tracker) állapítottuk meg (majdnem minden esetben). Feljegyeztük a növények töveinek becsült számát is.

3. táblázat A Simon-féle természetvédelmi-érték kategóriák.

I. csoport: természetes állapotra utaló taxonok	
U	Unikális fajok
KV	Fokozottan védett fajok
V	Védett fajok
E	Társulásalkotó (edifikátor) fajok
K	Kísérő fajok
TP	Természetes pionír fajok
II. csoport: degradációra utaló taxonok	
TZ	Természetes zavarástűrő fajok
A	Adventív fajok
G	Gazdasági növények
GY	Gyomfajok

3.2.2.2. A Milleniumi Hét vezér park növényzete

Az adott tervezési területen, a Milleniumi Hét vezér park területén, 25 növényfajt figyeltünk meg. A fajlista a 1. sz. mellékletben tekinthető meg. A fajok között védett faj nem található.

A természetességre utaló fajok aránya is alacsony: az összes fajszám negyede. A terület parkosított jellegének megfelelően magas a gazdasági növények száma és a használat, valamint bolygatás következmények viszonylag jelentős a gyomfajoké is.

A park értékes elemei a középkorú kocsányos tölgyek (*Quercus robur*).

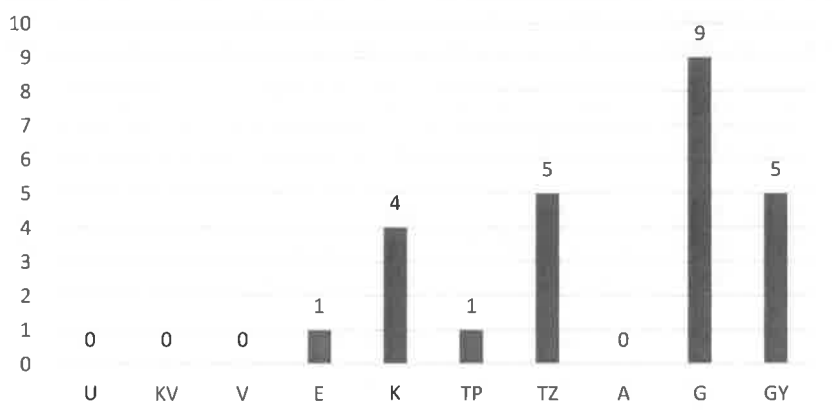
A terület nem áll intenzív használat és kezelés alatt. Kellően árnyas, ugyanakkor a cserjeszint tulajdonképpen hiánya miatt átlátható.

A park kialakításának szempontjai, környezeti nevelési, szemléletformálási szándéka jelenleg is felismerhető, mindenképpen példaértékű.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

18. ábra A Milleniumi Hétvezér park növényzetének grafikus TVK értékelése.

A terület ÁNÉR 2011 szerinti élőhelyei:

P6 – Parkok, kastélyparkok, arborétumok és temetők az egykori vegetáció maradványaival vagy regenerálódásával

Természetesség: 1-2

3.2.3. A madártani felmérés eredményei

3.2.3.1. A madártani vizsgálat általános módszertana

Madártani felmérés módszertana és időpontjai minden terület esetében megegyeztek, ezért az ismétlések elkerülése okán itt adjuk közre a felmérés időpontjait és módszertanát:

A felmérésre kijelölt helyi védettségű területeken két nappali és egy éjszakai alkalommal végeztünk madártani megfigyelést, 2024.05.06 és 2024.06.10-én. Ezen alkalmakkor a 8 kijelölt területen összesen 39 madárfajt figyeltünk meg, melyek közül 34 védett, 1 közösségi jelentőségű és 4 faj vadászható vagy nem védett státuszú volt. A megfigyelt madárfajok listáját területi bontásban adjuk meg.

A fajok döntő része költ a vizsgált területeken vagy azok közvetlen közelében, azok peremterületén. Más fajok esetében lehetséges a fészkelés, míg a fajok egy további része táplálkozási céllal keresi fel egy vizsgált területet, ott nem fészkel. A vizsgált területek jó természeti állapota éppen ezért a listában szereplő valamennyi madárfaj számára fontos.

Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a felmérések során vizuálisan vagy akusztikusan megfigyelt fajok száma a minimális fajszám a területen. További megfigyelések alkalmával fészkelési időszakban ez a fajszám valószínűleg tovább emelkedne. Megfelelő természetvédelmi kezelés alkalmazásával további madárfajok megjelenése várható a területen melyek a területen költenek vagy táplálkozásra használják.

3.2.3.2. A Milleniumi Hétvezér park madárvilága

A tervezési területen 11 madárfajt figyeltünk meg, melyek mindegyike védett faj (a fajlistát lásd az alábbi táblázatban). A terület településközponti mérete, vegetációja befolyásolja a madárfauna összetételét. A területen jellemzően gyakori madárfajok vannak jelen. „Meglepetésfajnak” a héja tekinthető.

Annak érdekében, hogy a terület madártani értékei megmaradjanak, a madarak fészkelő, táplálkozóhelynek tekinthessék az élőhelyet, fontos a terület kíméletes kezelése, természeti állapotának megőrzése. A madárfajok élőhelyi igényeinek védelme, javítása érdekében néhány javaslatot fogalmaztunk meg az alábbiakban.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***

Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

4. táblázat A Milleniumi Hét vezér park madártani fajlistája

Név	Tudományos név	Természetvédelmi státusz	Természetvédelemi érték
Balkáni gerle	<i>Streptopelia decaocto</i>	Vadászható	-
Fekete rigó	<i>Turdus merula</i>	Védett	25000
Házi rozsdafarkú	<i>Phoenicurus ochruros</i>	Védett	25000
Házi veréb	<i>Passer domesticus</i>	Védett	25000
Héja*	<i>Accipiter gentilis</i>	Védett	50000
Kenderike	<i>Carduelis cannabina</i>	Védett	25000
Kis poszáta	<i>Sylvia curruca</i>	Védett	25000
Molnárfecske	<i>Delichon urbica</i>	Védett	50000
Ószapó	<i>Aegithalos caudatus</i>	Védett	25000
Széncinege	<i>Parus major</i>	Védett	25000
Vörösbegy	<i>Erithacus rubecula</i>	Védett	25000

*Park fölött átrepülő madár

Madárvédelmi javaslatok:

1. Fakivágások, bozót és cserje irtási munkálatok mellőzése április 1-e és augusztus 1-e között. (A fás szárú vegetáció kezelése egyebekben is vegetációs időn kívül lehetséges.)
2. Területen található mesterséges odúk évenkénti ellenőrzése és karbantartása.
3. Odvas fák és holtfák és száradék visszahagyása, amennyiben azok a nem balesetveszélyesek.
4. A terület karakterének megőrzése, mely a tájidegen fajok egyedeinek fokozatos visszaszorítását, honos cserje- és fajok telepítését, segítését jelenti.

3.2.4. Összegzés, értékelés

A park természetvédelmi oltalom alá helyezése alapvetően nem indokolt, mert élőhelyi és madártani szempontból nem képez kiemelkedő értéket. Ezzel együtt zöldfelületként és természetsterű karakterében történő megőrzése, valamint szemléletformálással összefüggő céljai továbbra is fontos és példaértékű.

3.3. Az Ybl-villa egykori kertje

3.3.1. Bevezetés

A terület három földrészlete Csobánka központi részén, a Fő út és a Dera patak között, ill. a Dera nyugati oldalán található. A földrészletek helyrajzi száma: 551, 605/1, 605/2 (ld. még az alábbi térképet). A terület kiterjedése 19.744,7 m², az az 1,97 ha. A terület patak nyugati felén lévő része a Diófa köz felől közelíthető meg. A Fő út és a patak közötti rész a patakon vagy jobbparti telkeken át közelíthető meg a Mogyoró és az Áfonya utca vége felől.

Az ökológiai folyosónak nem része.

A Pro Vértes Alapítvány honlapján elérhető adatlap alapján a terület védetté nyilvánításának éve 2001. 2013. évi terepi adatok szerint a települési környezetre jellemző madárfajok és fásszárúak voltak jelen a területen. Az élőhelyet P6-élőhelyként azonosították. Védett növényfajt nem figyeltek meg.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

Szóbeli közlés alapján, az 1800-as évek végétől az 1950-es évekig a területen dísznövény nemesítés, dísznövény kertészet működött főként *Phlox*- és *Paeonia*-fajokkal. Ennek megfelelően ma is megtalálhatóak a kert területén dísznövényfajok.

19. ábra A volt Ybl-villa parkjának földrésze az 551, a 605/1 és a 605/2hrs-ű földrészlet. (Forrás: TIR)

20. ábra Az Ybl-villa védelemre javasolt hajdani kertjének elhelyezkedése műholdfelvételen. (Forrás: Google Satellite)

RENATUR 2005 BT.

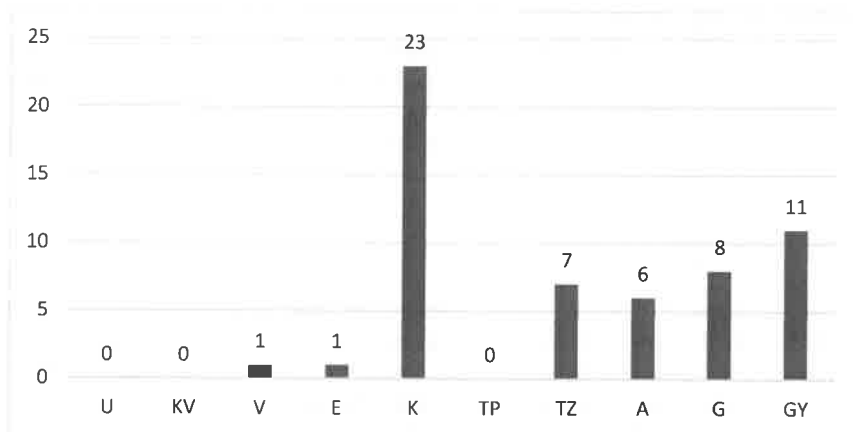
*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

3.3.2. A növénytani felmérés eredményei

A területen 57 növényfajt figyeltünk meg (a fajlista a 2. sz. mellékletben tanulmányozható). Köztük egyetlen védett faj található a területen, a nemes májvirág (*Hepatica nobilis*).

Amint az alábbi ábrán látható, a természetességre utaló fajok nem teszik ki az össz fajszám felét, azonban a magas a kísérőfajok száma és egy védett faj is előfordul. Társulásalkotó fajként, a patak közelsége miatt a fehér fűz is jelen van.

A gazdasági fajok, díszfajok magas aránya, minden bizonnyal, a hajdani park-állapot öröksége. Bár tájidegen faj, de a kínai ginkgo (páfrányfenyő, *Ginkgo biloba*) idős példányai mindenképpen említést érdemelnek. Sajnos jelen van több adventív keserűfű-faj is, a fehér akác, valamint a zöldjuhar, azonban ezek visszaszorításával a terület természeti állapotát jelentősen lehet javítani.

21. ábra Az Ybl-villa egykori kertje növényzetének grafikus TVK értékelése.

A terület ÁNÉR 2011 szerinti élőhelyei:

P6 – Parkok, kastélyparkok, arborétumok és temetők az egykori vegetáció maradványaival vagy regenerálódásával

Természetesség: 2

3.3.3. A madártani felmérés eredményei

A tervezési területen 9 madárfajt figyeltünk meg, melyek közül 8 védett faj (a fajlistát lásd az alábbi táblázatban). A terület településközponti és patak menti elhelyezkedése, mérete, vegetációja együttesen befolyásolják a madárfauna összetételét, mely akár jelentősebb is lehetne. Gyakori madárfajok vannak jelen.

Annak érdekében, hogy a terület madártani értékei megmaradjanak, a madarak fészkelő, táplálkozóhelynek tekinthessék az élőhelyet, fontos a terület kíméletes kezelése, természeti állapotának megőrzése. Ennek érdekében néhány javaslatot fogalmaztunk meg az alábbiakban.

5. táblázat Az Ybl-villa egykori kertjének madártani fajlistája

Név	Tudományos név	Természetvédelmi státusz	Természetvédelmi érték
Barátposzáta	<i>Sylvia atricapilla</i>	Védett	25000
Csicsörke	<i>Serinus serinus</i>	Védett	25000
Erdei pinty	<i>Fringilla coelebs</i>	Védett	25000
Fekete rigó	<i>Turdus merula</i>	Védett	25000
Kék cinege	<i>Parus caeruleus</i>	Védett	25000

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***

Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

Örvös galamb	<i>Columba palumbus</i>	Vadászható	-
Sárgafejű királyka	<i>Regulus regulus</i>	Védett	25000
Szécincinege	<i>Parus major</i>	Védett	25000
Vörösbegy	<i>Erithacus rubecula</i>	Védett	25000

Helyben élők megfigyelése szerint még a süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*) is megjelenik a területen.

Madárvédelmi javaslatok:

1. Fakivágások, bozót- és cserjeirtási munkálatok mellőzése április 1-e és augusztus 1-e között, az óriásjapánkeserűfű-irtás kivételével.
2. A területen található invazív lágyszárú növények és fafajok visszaszorítása, az őshonos fafajok megsegítése, kivágás esetén pótlása.
3. Odvas fák és holtfák és száradék visszahagyása, amennyiben azok a nem balesetveszélyesek.
4. Idegenhonos idős, odvas fák kitermelése esetén fészkelő odúk telepítését, évenkénti ellenőrzését és karbantartását javasoljuk.
5. A patak mentén az élőhely minőségének megőrzése és javítása érdekében a folyamatos árnyékolás biztosítása.

3.3.4. Összegzés, értékelés

A terület központi, patakmenti elhelyezkedése, kiterjedése miatt mindenképpen figyelmet érdemel. A Dera patak menti ökológiai folyosó kiszélesedő részének lehet tekinteni a patak két partján elhelyezkedő területet, mely természeti állapotát a tájidegen fajok kiszorításával, tájhonos fajok telepítésével javítani lehet. A területen egy védett növényfaj és 8 védett madárfaj van jelen.

Egyes díszfafajok idősebb egyedeinek megtartása mindenképpen javasolt.

A területet védelemre javasoljuk, „szelíd” közparki funkcióval, vagyis olyan „kiépítettséggel” és kezelési megoldásokkal, ahol a közparki és természetvédelmi szempontok együtt érvényesülhetnek. (Intenzív kiépítés és használat a terület természeti értékeinek leromlását idézné elő.)

A terület természetvédelmi kezelési terve a 3. sz. mellékletben olvasható.

3.4. A Margit-ligeti kastély parkja

3.4.1. Bevezetés

A kastélypark kiterjedése kb. 3,3 ha. Az érintett földrészlet helyrajzi száma: 602. (Ld. még az alábbi ábrát és térképet.) A terület csobánkai elágazás közelében fekvő terület a Fő út felől közelíthető meg. Az ökológiai folyosónak nem része, de szomszédos ökológiai folyosóval, Natura 2000- és országosan védett területtel.

Pro Vértes Alapítvány adatlapja alapján a területet 2001-ben nyilvánították védetté. Kiterjedése 3,3206 hektár, önkormányzati adatok alapján. A kastély közvetlen környezetében lévő parkrészt rendszeresen gondozottnak találták, mely most is jellemző. Védett növényt nem találtak. A madárfajokat gyakori fajok képviselték.

A 2024. évi felmérés során bejártuk a park teljes területét. A növénytani és madártani eredményeket a következő fejezetekben foglaltuk össze.

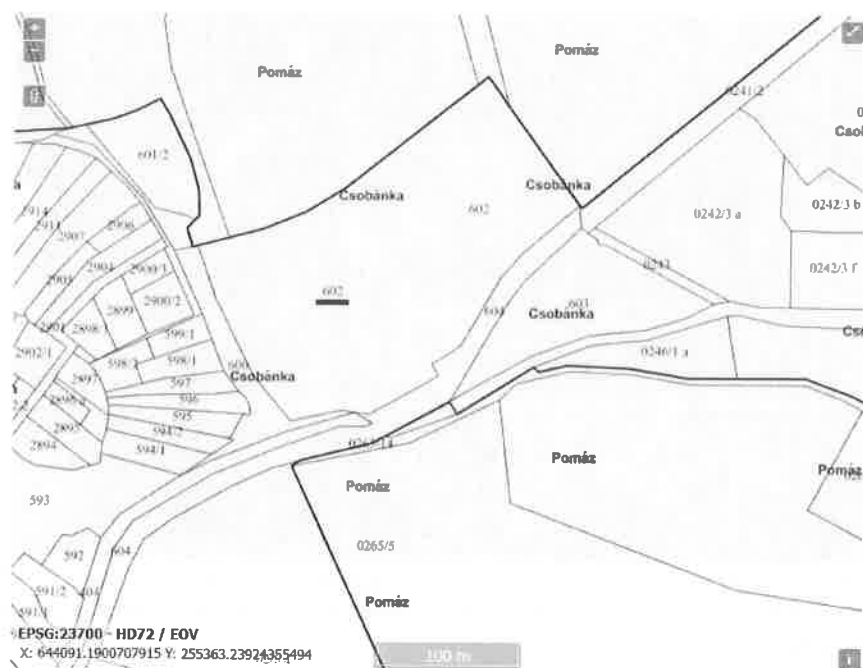
A terület magas természetességű belső erdős részeit védelemre javasoljuk.

RENATUR 2005 BT.

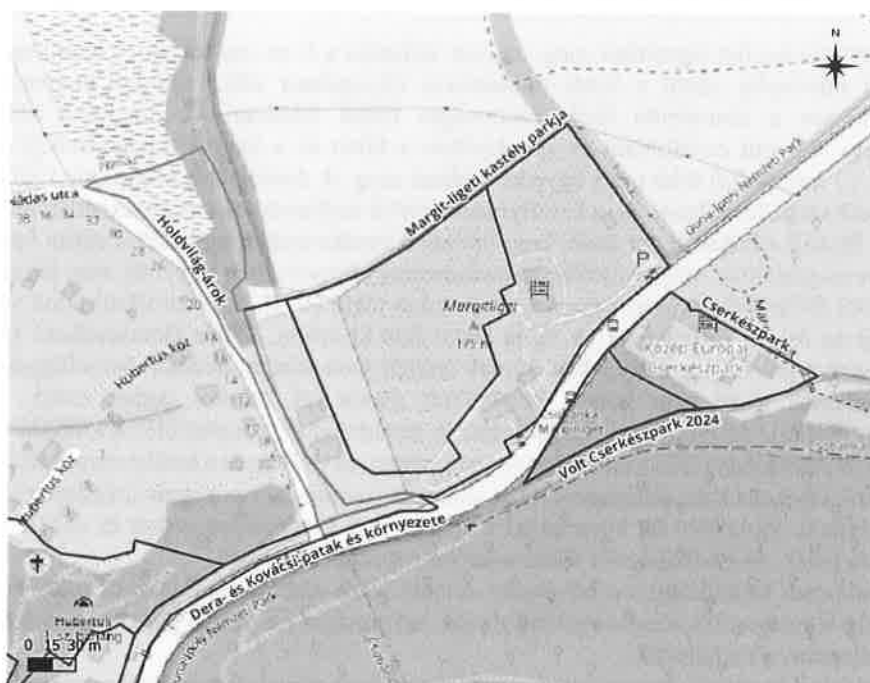
*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***

Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

22. ábra A Margit-ligeti kastély park földrészlete a 602 hrsz-ú földrészlet. (Forrás: TIR)

23. ábra A kastélypark és környezetében lévő helyi védett és javasolt területek műholdfelvételen. Jelmagyarázat: piros körvonal = 2024. előtti védettség, kék körvonal = 2024. előtt védett terület módosítása, narancssárga körvonal = 2024-ben javasolt új védett terület (Forrás: Google Satellite)

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

24. ábra A Margit-ligeti kastélypark élőhelyeinek vizsgálata alapján (ld. még a 3.4.2. fejezetben leírtakat), a korábban levédett területen belüli jobb élőhelyek a dombtetőn találhatóak. Ezt a területrészt mindenképpen védelemre javasoljuk.

3.4.2. A növényzeti felmérés eredményei

A területen 106 növényfajt figyeltünk meg, melyek fajlistája a 4. sz. mellékletben tanulmányozható. A három védett növényfaj közül a fehér tündérrózsa (*Nymphaea alba*) minden bizonnyal telepítés eredménye, hiszen a dombtetőn lévő mesterséges tóban található. A dombtető körüli, magas természetességi állapotú erdőfoltban és szegélyében a fehér és a kardos madársisak (*Cephalanthera damasonium*, *C. longifolia*) több tucat egyedét találtuk meg. A domblábtól kifelé eső, kisebb-nagyobb hatásokat viselő szegélyterületek, ill. a kastélyépület körüli területrészek természeti állapota lényegesebb alacsonyabb. Itt kell említést tenni arról, hogy mindkét madársisakfaj egyedeit a sűrűn kaszált, napos erdőszélben is megtaláltuk; másutt ideális, zavarásmentes környezetben figyeltük meg állományaikat.

Amint az alábbi ábrán látható, a természetes állapotokra utaló (V, E, K-besorolású) fajok száma éppen a fele (58 faj) az összes fajszámnak. A fajok közel fele kísérfaj, tizede társulásalkotó faj. Magas a gazdasági növényfajok száma, mely a kastélypark eredeti funkciójával hozható összefüggésben, hiszen ezen fajok jelentős része nem honos, betelepített díszfa (pl. fekete-, erdei, ezüst-, simafenyő, vadgesztenye, platán). A gyomfajok előfordulása a zavartságnak köszönhető: a korábbi és jelenlegi bolygatások következtében elsősorban a kastélypark peremi sávjaiban és a terület északi felén fordulnak elő. Az adventív fajokat a kanadai aranyvessző (*Solidago canadensis*) és a japán óriáskeserűfű (*Fallopia japonica*) képviseli. Ez utóbbi faj állományai a közvetlenül szomszédos védett és védelemre javasolt területek (Dera patak, Holdvilág-árok) állományaival egységet képeznek.

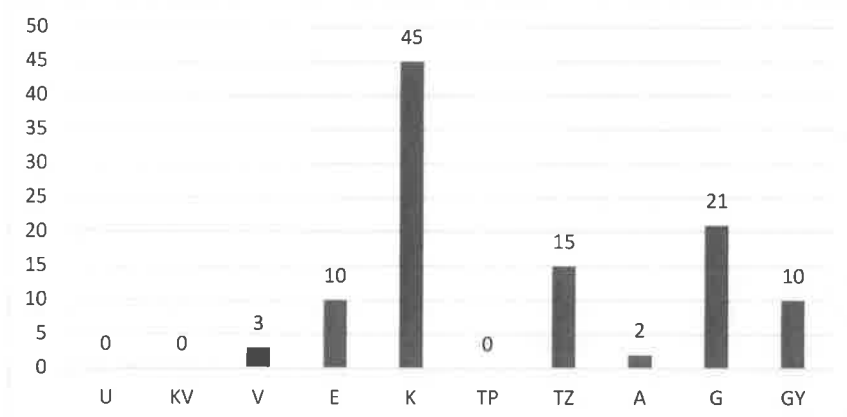
A terület domborzati különbségeit a növényzet szintén jelzi: alacsonyabb részein jelen van például a podagrafű, míg legmagasabb részein melegkedvelő, szárazságot jól viselő tölgyesek maradványai (ill. úja létrejött állományai) találhatóak.

A vegetáció alapján ez utóbbi, magasabb térszíneken található élőhelyfoltok érdemesek jogi védelemre.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

25. ábra A Margit-ligeti kastélypark növényzetének grafikus TVK értékelése.

A terület ÁNER 2011 szerinti élőhelyei:

- P6** – Parkok, kastélyparkok, arborétumok és temetők az egykori vegetáció maradványaival vagy regenerálásával
Természetesség: 1, 2
- L1** – Mész- és melegkedvelő tölgyesek
Természetesség: 4
Natura 2000: 91H0 * Pannon molyhos tölgyesek

Az utóbbi élőhely közösségi jelentőségű élőhely, a völgy túloldalán lévő erdővel és a Hubertusz kápolna körüli erdővel azonos. Ez az élőhely lehetett jellemző az első erdőirtás előtt a kastélypark területére is. Mivel a dombtetőt is parkosították és ennek jelei még megfigyelhetők a fajkészleten és a vegetációszerkezetben, ezért a dombtető erdejét L1*P6-élőhelykomplexnek is tekinthetjük. A kastélyparknak legalább ezt a részét helyi védelemre javasoljuk az ott megfigyelhető, jó természetességű, tájra jellemző élőhelytípus és védett növényfajok előfordulása alapján.

3.4.3. A madártani felmérés eredményei

A területen 15 madárfajt figyeltünk meg, azonban a fajok száma ennél minden bizonnyal magasabb (a területre a kollégát nem engedték be, ezért a madártani adatokat a kerítésen kívülről, a területet körbejárva gyűjtötte). A fajok közül egy a nem védett fajok száma. A települési, településközei elhelyezkedésnek megfelelően alakult a megfigyelt fajkészlet. A belső területek jó természetességű erdei különösen jó élőhelyi feltételeket nyújthatnak a madarak számára is.

6. táblázat A Margit-ligeti kastélypark madártani fajlistája

Név	Tudományos név	Természetvédelmi státusz	Természetvédelmi érték
Balkáni gerle	<i>Streptopelia decaocto</i>	Vadászható	-
Barátposzáta	<i>Sylvia atricapilla</i>	Védett	25000
Barázdabillegető	<i>Motacilla alba</i>	Védett	25000
Csuszka	<i>Sitta europaea</i>	Védett	25000
Énekes rigó	<i>Turdus philomelos</i>	Védett	25000
Erdei pinty	<i>Fringilla coelebs</i>	Védett	25000
Fekete rigó	<i>Turdus merula</i>	Védett	25000
Házi rozsdafarkú	<i>Phoenicurus ochruros</i>	Védett	25000
Kék cinege	<i>Parus caeruleus</i>	Védett	25000

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

Nagy fakopáncs	<i>Dendrocopos major</i>	Védett	25000
Sárgarigó	<i>Oriolus oriolus</i>	Védett	25000
Seregély	<i>Sturnus vulgaris</i>	Közösségi jelentőségű	25000
Szécinege	<i>Parus major</i>	Védett	25000
Szürke légykapó	<i>Muscicapa striata</i>	Védett	50000
Vörösbecy	<i>Erithacus rubecula</i>	Védett	25000

Madárvédelmi javaslatok:

1. A parkosított, parkként kezelt területeken a fás, cserjés állományok megőrzése, a gyepek lehetőség szerinti kíméletes kezelése.
2. A jó állapotú, dombháti erdőfolt megőrzése növénytani szempontok mellett a madárfauna szempontjából is nagyon fontos.
3. Az erdőfolt kiterjedésének megőrzése mellett az állapot megőrzése is fontos, pl. a lábon álló és fekvő holtfák, odvasfák megtartásával, a balesetveszélyesség figyelembe vétele mellett.
4. Odúk telepítése.

3.4.4. Összegzés, értékelés

A terület belső, magasabb fekvésű erdeje, vegetációtípusa és természeti állapota miatt védelemre érdemes. Az erdő jelenlegi, extenzív, alkalomszerű hasznosítását nem tartjuk szükségesnek korlátozni, legfeljebb a lokális esetlegességek kizárása szükséges (kisebbségi irtások beszüntetése). A legfontosabb kezelés és használati formák: az utakról való letérés, taposás mellőzése, a tájidegen fafajok egyedeinek esetleges kiszálalása, tájidegen fajok telepítésének mellőzése. A terület természetvédelmi kezelési terve a 5. sz. mellékletben tekinthető meg.

3.5. A Hubertusz-kápolna környezete

3.5.1. Bevezetés

A terület a Dera patak fölül észak felül magasodó domb oldalán és tetején helyezkedik el. A romos állapotában is szép kápolna a dombtetőn, rendszeresen kaszált kis tisztáson áll. A terület a patak és a Fő út felül elméletileg egy hídon és annak folytatásában a meredek domboldalban kis lejtésekkel hosszan vezetett ösvényen közelíthető meg, de a híd le van zárva és az ösvény sincs karbantartva. (A terület természeti állapotának megőrzése szempontjából azonban ez kifejezett előnyt jelent.) A közúton való megközelítés ÉNy-felül a Kápolna utcán át, ÉK felül a Hubertus utcán keresztül történhet. Utóbbi irányból azonban csak gyalogosan a Fő út-Nádas utca-Hubertus utca-nyomvonalon lehet feljutni a kápolnához.

A terület helyrajzi száma 593. Kiterjedése 0,8423 ha a Pro Vértes Alapítvány adatlapja szerint, mely 2013. évi vizsgálat eredményeként készült. A bejárás során a tölgyeseket jó állapotúnak tartották, a megfigyelt élőhelyeket a G2 és a LY4 élőhelykategóriákba sorolták. A területen erdei környezetre jellemző védett madárfajokat figyeltek meg. Védett növényfajt nem találtak. Feljegyezték azonban az általunk nem észlelt, de az élőhely alapján valószínűsíthető zöld gyík (*Lacerta viridis*) előfordulását.

Az ökológiai folyosónak nem része.

A DINPI adatbázisa alapján a területen két ex lege védett barlang is található, a Hubertus 1. sz. és Hubertus 2. sz. barlangok.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

26. ábra A Hubertus kápolna környezete HTT földrészletének helyrajzi száma: 593. (Forrás: TIR)

27. ábra A Hubertus-kápolna környezet helyi védett terület műholdfelvételen.
(Forrás: Google Satellite)

3.5.2. A növényteni felmérés eredményei

A tervezési terület tavasz végi, korányári bejárásai során 59 növényfajt jegyeztünk fel, melyek listája a 6. sz. mellékletben olvasható. Három védett növényfaj került szemünk elé: a hóvirág (*Galanthus nivalis*), a nagy ezerjófű (*Dictamnus albus*) és a magyar repcsény (*Erysimum odoratum*). A védett fajok tőszáma fajonként néhány tő volt.

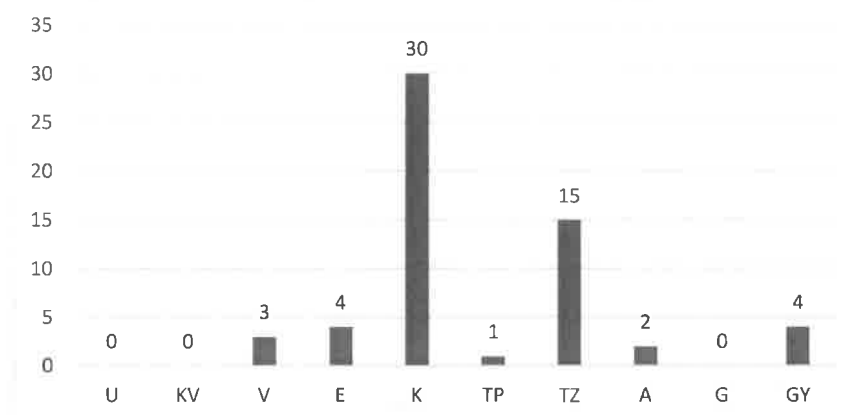
A fajkészlet több mint felét természetességre utaló fajok képezték, melyek között három társulásalkotó faj, ill. a fajok nagy része kísérőfaj. Alacsony az adventív és a gyomfajok száma. E fajok és a természetes zavarástűrő fajok a terület peremi részein, ill. a kápolna környékén fordulnak elő, a környező területek zavartsága és a kápolna környékének kezelésével, használatával összefüggésben. A belső, nehezen járható, meredek területrészek természeti állapota magas, a zavartság nem jellemző.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

A terület természeti állapota a kíméletes és lokális hasznosítással, kezeléssel (taposás csökkentése, gyomosítás kerülése a kaszálék maradékának elszállításával), a tájidegen fajok visszaszorításával könnyen megóvható, növelhető.

28. ábra A Hubertus kápolna környezete növényzetének grafikus TVK értékelése.

A terület ÁNÉR 2011 szerinti élőhelyei:

- OC** – Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (A kápolna körüli kaszált folt.)
Természetesség: 1-2
- LI** – Mész- és melegkedvelő tölgyesek (A kaszált folton kívüli erdők.)
Természetesség: 4
Natura 2000: 91H0 * Pannon molyhos tölgyesek

3.5.3. A madártani felmérés eredményei

A kápolna körüli erdőszűrt területen 10 madárfajt figyeltünk meg, melyek mindegyike védett, viszonylag gyakori, települési környezetben is előforduló faj.

7. táblázat A Hubertusz kápolna környezetének madártani fajlistája

Név	Tudományos név	Természetvédelmi státusz	Természetvédelemi érték
Barátcinege	<i>Parus palustris</i>	Védett	25000
Barátposzáta	<i>Sylvia atricapilla</i>	Védett	25000
Csicsörke	<i>Serinus serinus</i>	Védett	25000
Énekes rigó	<i>Turdus philomelos</i>	Védett	25000
Fekete rigó	<i>Turdus merula</i>	Védett	25000
Házi rozsdafarkú	<i>Phoenicurus ochruros</i>	Védett	25000
Nagy fakopáncs	<i>Dendrocopos major</i>	Védett	25000
Rövidkarmú faksz	<i>Certhia brachydactyla</i>	Védett	25000
Szécincinege	<i>Parus major</i>	Védett	25000
Vörösbegy	<i>Erithacus rubecula</i>	Védett	25000

Madárvédelmi javaslatok:

- Fakivágások, bozót és cserje irtási munkálatok mellőzése április 1-e és augusztus 1-e között.
Ezen előírás egyebekben is fontos: fás vegetációt kezelni vegetációs időn kívül javasolt.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

Ugyanakkor a területen fás vegetáció visszaszorítása csak a tájidegen fajok esetében, vagyis csekély mértékben indokolt.

2. A területen található invazív növények és fajok visszaszorítása és az őshonos fajok megsegítése, kivágás esetén pótlása.
3. Odvas fák és holtfák és száradék visszahagyása szükséges, amennyiben azok nem balesetveszélyesek.

3.5.4. Összegzés, értékelés

A Hubertusz-kápolna környezetét képező erdőfolt messze a legmagasabb természetességű, helyi védettként nyilvántartott, arra mindenképpen érdemes csobánkai terület. A nagy részét borító élőhely természeti állapota, a benne élő három védett növényfaj belterületbe ékelődő terület esetében ritka, a terület magas természetvédelmi értékét jelzi. Törekedtünk a teljes körű bejárásra, azonban a saját taposási károk megelőzése, valamint a nehéz bejárhatóság miatt (ld. igen meredek lejtő, keskeny, erősen benőtt ösvény) nem kizárt, hogy további védett fajok is előkerülnek.

A terület degradáltabb részei a lakóingatlanok kertjei, ill. a patak menti szegélyek, ill. a kápolna közvetlen környezete. A degradáció okainak kizárásával, mérséklésével a zavarást jelző fajok visszaszorítása lehetséges. Ez elsősorban szerves anyag kihelyezésének mellőzését, a kerítések menti talajbolygatások elhagyását, területrendezését jelentő kisléptékű feladatok.

A terület bemutatását azonban mindenképpen kellő óvatossággal szabad csak engedni, mert az ösvények turisztikai használata egyrészt azok biztonságosabbá tételét jelenti, mely talajbolygatással, növényirtással is jár, továbbá a munkálatok és az ösvények használata a gyomfajok terület belsejébe jutását is segítik. Ezért alapvetően a Kápolna és a terület fentről történő megközelítését javasoljuk és a természeti értékek Kápolna környéki táblán való bemutatását szorgalmazzuk.

A terület természetvédelmi kezelési terve a 7. sz. mellékletben tekinthető meg.

3.6. Dera-, és Kovácsi-patak és környezete

3.6.1. Bevezetés

A patak több km hosszan folyik át Csobánka kül- és belterületén. A külterületi szakaszok országos védelem alatt állnak, valamint az országos ökológiai hálózat ökológiai folyosójának és a „Pilis és Visegrádi-hegység” megnevezésű Natura 2000 terület részei. A belterületi szakasz is az ökológiai folyosóhoz tartozik. A helyi védelemre jelölt földrészletek hrsz-a: 306/1 és 404. (A kapott adatbázisban szereplő 0245/2 hrsz-ú földrészlet országosan védett és Natura 2000 terület.) A védelemre javasolt belterületi patakszakasz hossza kb. 2,5 km.

A patak több ponton megközelíthető: A Margitligeti kastélynál, a volt Cserkészparknál a Fő út metszi a vízfolyást. Onnantól a településközpontig párhuzamosan halad az út a patakkal, majd szétválásuk után a Sport utcánál két irányból is bejárható a patak, részben gyalogösvényen. A legfelső belterületi, Béke úti szakaszon a patak szintén megközelíthető.

A patak helyi védelemre javasolt kettős megnevezésére vonatkozóan az alábbi megállapításokat tesszük: Több térképen, így a nevezéktanilag általában iránymutatónak tekinthető, 1980-as években készült topográfiai térképen a patak belterület feletti szakaszát nevezik Kovács-pataknak, az alatti Dera néven (állandó, kötőjellel elválasztott patak-utótag nélkül) fut. Hivatalos vízrajzi adatbázis alapján Derának a Fő téren átfolyó patakot nevezik, mely a Kovács-patakkal összefolyást követően a patak névadója lesz. Az előzmény-dokumentumokban sehol sem láttuk nyomát e mellékvíz védettségének (az azzal érintett

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***

Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

földrészletek nem szerepelnek a kapott adatok között). Ezt a kis patakokat is vizsgáltuk több szakaszán: Víz csak a Fötéri és az alatti szakaszán szállít, a felett a bejárásokkor száraz volt a meder.

A patakba a belterületi szakaszon torkolló másik kisvízfolyás a Holdvilág árok, mely a Nádas utca mentén folyik rövid csobánkai szakaszán. Helyi védelemre szintén érdemes terület (ld. a 3.10. fejezetet).

A Dera patak csobánkai alsó szakasza burkolt, a többi szakaszán is szabályozott, de morfológiai és növényzeti szempontból, szakasztól függően, kisebb-nagyobb mértékben természetesebbé vált. (A növényzeti természeti állapot szakaszosságát a következő alfejezetben térképen is szemléltettük.)

A patakban előfordulnak védett és nem védett halfajok, valamint a kövi rák. Az élőhely állapotát rontó egyik fontos tényező a keserűfű-fajok nagy borítása egyes szakaszokon, valamint a mederburkolás.

A patak 2013. állapotfelmérési adatlapja alapján a patak 2005 óta védett. A patak mentén gyakori védett madárfajokat figyeltek meg, valamint pl. a védett kisasszony szitakötőt (*Calopteryx virgo*). Az élőhelyet az akkori kategorizálás alapján U12 élőhelyként azonosították (a vízfolyások mai besorolása: U9). Vizsgálataink alapján a szakaszonként jellemző, sok esetben elég kevert, vegetációtípusokat adtuk meg.

A patak belterületi szakasza az ökológiai folyosónak nem része, de a külterületi szakaszai az ökológiai folyosóhoz, Natura 2000- és országosan védett területhez tartoznak.

29. ábra A Dera patak helyi védett szakasza műholdfelvételen.

3.6.2. A növényzeti felmérés eredményei

3.6.2.1. A vizsgálat módszertana

Vizsgálat időpontja

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

A botanikai vizsgálatot az adott év fenológiai sajátosságai, illetve időjárási körülményei alapján optimalizálva, évente 1 alkalommal a vegetációs periódus közepén (július hónapban) célszerű elvégezni. Technikai okokból a 2024. évi felmérésre a tavaszi, koranyári időszakban (április-június) került sor. A növényzet fejlődése szempontjából ez szuboptimális, hiszen számos faj még nem kezdte meg növekedését.

Vizsgálati helyszín

A mintavétel az előzetesen kijelölt, Dera-patak Csobánka belterületi szakaszán történt (ld. 27. ábra).

Mintavétel

A mintavétel során felmért változó a növényfajok jelenléte (prezencia) és tömegessége (borítás). A növényfajok azonosítása elsősorban helyben, terepen zajlott, mindössze néhány – részletesebb határozást igénylő – faj került begyűjtésre. Ezek meghatározása 24 órán belül megtörtént.

A tömegesség becslése a fajok százalékos borítása a rájuk jellemző szakaszon, A-D (abundancia-dominancia) alapján történt. Az A-D érték meghatározása egy ötfokú ordinális skálán való becsléssel történik (2. táblázat).

8. táblázat: Az abundancia-dominancia (A-D) becslésére használt skála

Becsült A-D érték	Borítás %
5	75-100
4	50-75
3	25-50
2	5-25
1	1-5
+	néhány egyed

A mintavétel kiterjedt a teljes vízfelületre, illetve a közvetlen parti sávokra. A fajlistákba tehát a teljes nagyvízi mederből: a víztérből, a közvetlen vízparti szegélyből, és a rézsúk hullámtéri szakaszairól kerültek be fajok. A felmérési területen a legfontosabb megkülönböztethető vegetációs típusok az A-NÉR 2011 élőhely-osztályozási rendszer (ahol egyértelmű volt, az aleggységeket (cönotonokat) a C-NÉR) szerint kerültek meghatározásra.

Az élőhelyek természetességét a Németh-Seregélyes féle 5 fokozatú skála alapján becsültük. Az ötfokozatú skála értékei (TDO = természetességi/degradáltsági osztályok) (Molnár és Kun 2011):

1. teljesen leromlott, tönkrement állapot
2. erősen leromlott állapot
3. közepesen leromlott/regenerálódó állapot
4. természetközeli állapot
5. természetes, illetve annak tekinthető állapot

A monitoring során az értékelés alapját képező ökológiai indikációs index a Borhidi-féle SzMT (növényfajok szociális magatartás típusa) (Borhidi 1993):

- C: Természetes kompetitorok
- Cr: Ritka természetes kompetitorok
- G: Generalisták (tág ökológiájú stressztűrők)
- S: Specialisták (szűk ökológiájú stressztűrők)
- Sr: Ritka specialisták
- NP: Természetes pionírok
- DT: Zavarástűrő növények
- W: Honos gyomfajok

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

C SOBÁNK A HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

AC: Tájidegen, agresszív kompetítorok
RC: Honos flóra ruderalis kompetítorai
A: Adventív (behurcolt gyomok)

Az értékelésnél figyelembe lett véve a fajok %-os borítási aránya, így a fajok értékei súlyozva lettek. A C, Cr, G, S, Sr, NP fajok előfordulása a természetességre utal, a DT, W, AC, RC, AC, A, I fajok előfordulása a zavarásra, antropogén hatásra utal.

A vizsgálati terület tipikus növényzetéről fotódokumentáció készült.

3.6.2.2. Aktuális vegetáció

Az eredeti ártéri vegetáció már nem, ill. csak töredékeiben található meg az intenzív tájhasználat (beépítések és egyéb antropogén hatások) miatt. A patak menti vegetációt nagyfokú – rossz értelemben vett – mozaikosság és diverzitás jellemzi. Az egykoron meglévő égerligeteket (J5) és patakparti magaskórósokat (D5) fokozatos felváltották az invazív, idegenhonos, illetve gyom növényfajok az antropogén hatások következtében. A szakaszon az élőhelyeket nehéz lehatárolni a magas szintű mozaikosság miatt, ilyen esetben hibridkategóriák alkalmazása szükséges. Szükségszerűen 5 szakaszjellegel sikerült elkülöníteni, ami 3 hibridkategóriát is jelöl. A szakaszjellegek lehatárolását az 27. ábra szemlélteti. A patak menti növényzát botanikai fajlistája a 8. sz. mellékletben tekinthető meg.

30. ábra: Szakaszjellegek lehatárolása a Dera-patak csobánkai szakaszán

A szakaszjellegek jellemzése a következő:

RENATUR 2005 BT.

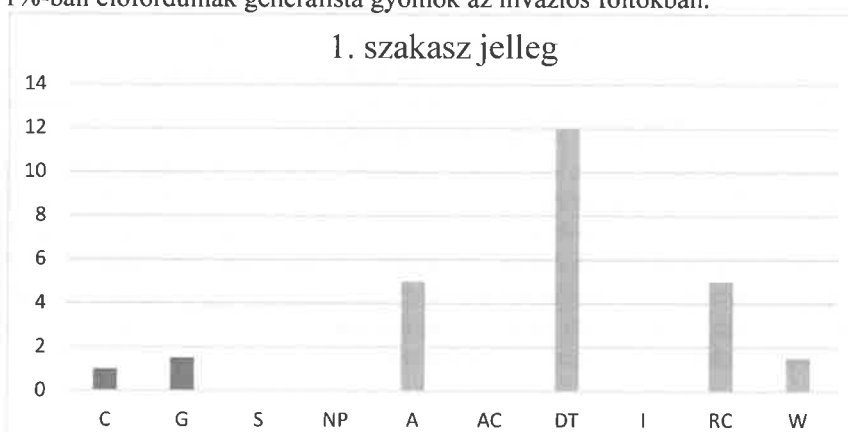
*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

1. Szakaszjelleg (P2c, TDO=1)

31. ábra: Az 1. szakaszjellegre jellemző képek

Az egyik szakaszjelleg, amely önálló ÁNÉR kategóriát volt képes létrehozni homogenitása és nagy kiterjedése végett (P2c). Ez a típus főleg a vízfolyás alsó szakaszán található meg, egészen kb. az Üdülők útjáig, illetve pontszerűen a hidak és átkelők környékén, ahol nyitott a víztér. Nyitott jellegű, ahol 99%-ban Japán keserűfű (*Fallopia x bohemica*) található meg a rézsűkön és a közvetlen vízparti szegélyben. 1%-ban előfordulnak generalista gyomok az inváziós foltokban.

32. ábra A fajok megoszlása a Szociális Magatartástípusok szerint az 1. szakaszjellegű területeken.

A természetességre utaló fajok (C, G, S, NP) aránya 9,7%, a degradáltságra utalóké 90,3% (DT, W, RC, AC, A). A degradáltságra utaló fajok magas aránya miatt a szakasz rossz állapotúnak és antropogén hatásokban gazdagnak mondható.

RENATUR 2005 BT.

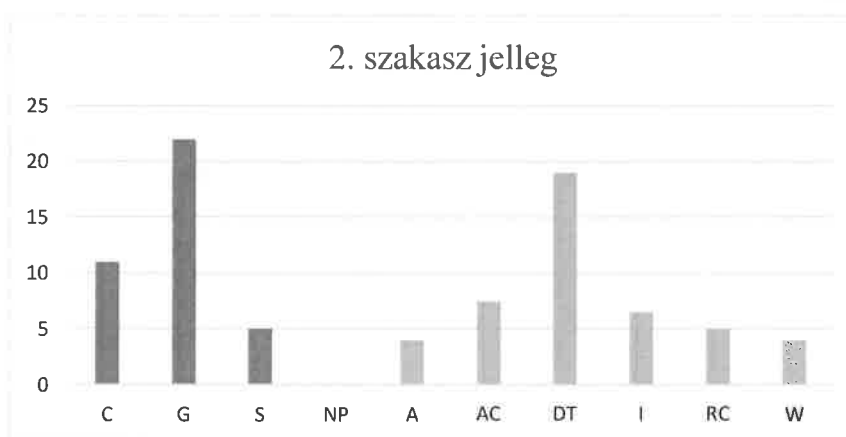
*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

2. Szakaszjelleg (P2c x S6 x RA, OB TDO=1,75)

33. ábra: A 2. szakaszjellegre jellemző képek

Az Üdülők útjától, a Diófa utcáig és a Sport utcai szakaszon helyezkedik el. A szakasz zárt jellegű, így a japánkeserűfű nem képes monodominánsá válni, ugyanakkor a fényesebb területeken változó kiterjedésű foltokban jelen van (P2c). A felső lombkorona szintben kb. 50-50% arányban vesznek részt az inváziós fajok (S6) és az őshonosak átlagosan, de kisebb léptékben ez az arány változik, ugyanakkor lehatárolni és önálló kategóriaként feltüntetni nem lehet. Domináns a fehérakác (*Robinia pseudoacacia*), és a fehér fűz (*Salix alba*). Elegyfaként megjelennek erdei előfutárfajok (*Fraxinus excelsior*, *Prunus avium*, *Acer campestre*, *Acer platanoides*, *Acer pseudoplatanus*) (RA) vagy a kertekből „kiszökő” díszfák fajtái (*Aesculus hippocastanum*, *Robinia hispida*, *Juglans regia*). A cserjeszint hasonlóan gazdag. Főleg őshonos erdei és a termőhelyre jellemző fajok alkotják (*Corylus avellana*, *Euonymus europaeus*, *Sambucus nigra*, *Ribes rubrum*, *Cornus sanguinea*, *Humulus lupulus*). A szakasz gyepszintje szegényes a limitált fény következtében. Az árnyékosabb részek jellemző fajtái az őshonos erdei flórából kerülnek ki (*Aegopodium podagraria*, *Asarum europaeum*, *Hedera helix*). Naposabb részeken megjelennek zavart gyomnövényzet fajtái (*Urtica dioica*, *Solidago canadensis*, *Eupatorium cannabinum*) (OB) és a japán keserűfű (*Fallopia x bohemica*). A rézsűk tetején, illetve a hullámtér egyes részein illegális kiültetések találhatóak, amelyek fajtái főleg exóta díszkerti növények (*Yucca filamentosa*, *Hibiscus syriacus*, *Platycladus orientalis*, *Juniperus chinensis*, *Corylus colurna*).

34. ábra A fajok megoszlása a Szociális Magatartástípusok szerint a 2. szakaszjellegű területeken

A természetességre utaló fajok (C, G, S, NP) aránya 47%, a degradáltságra utalóké 53% (DT, W, RC, AC, A). A szakaszt antropogén hatások közepesen érintik.

RENATUR 2005 BT.

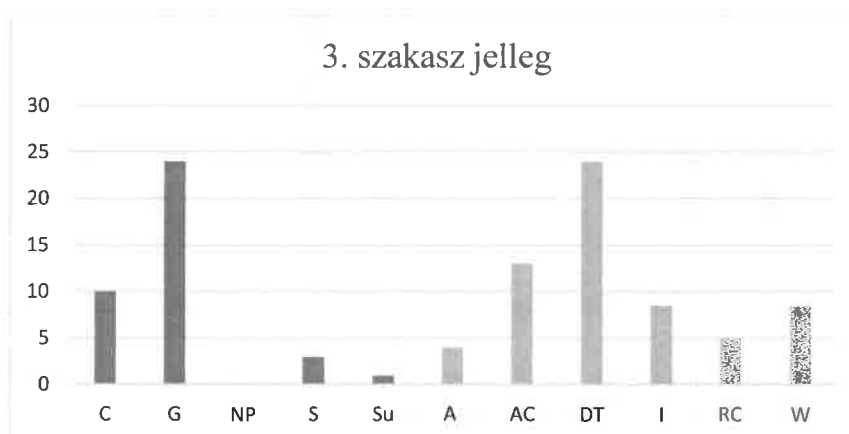
*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

3. Szakaszjelleg (P2c x RA x OB, TDO=2)

35. ábra: A 3. szakaszjellegre jellemző képek

A Sport utcától a Híd utcáig és a Diófa utcától a Sport utca hídjáig tartanak az ide tartozó szakaszok. A szakasz felső lombkoronaszintje nem alkot tökéletes zárást, így több fény jut le a gyepszintre. Szembetűnő változás az inváziós fafajok (*Robinia pseudoacacia*) arányának csökkenése. A szakasz lombkoronaszintje határozottan alacsonyabb, mint a 2-es szakaszjellemnél. A fehérfűz a domináns faj, ugyanakkor nagy az elegyfafajok jelenléte (*Fraxinus excelsior*, *Prunus avium*, *Ulmus minor*, *Populus alba*, *Tilia cordata*, *Acer campestre*) (RA). A cserjeszint egybefolyik a felsőlombkoronaszinttel. Domináns faja a közönséges mogyoró (*Corylus avellana*), mellette megtalálhatóak az erdei flóra fajai (*Ribes rumbrum*, *Cornus sanguinea*). Gyepszintje fajszegénynek mondható a cserjék magas arányának köszönhetően. Egyes kaszált naposabb területeken jelenik meg a termőhely fajait (*Carex hirta*, *Symphitum officinale*, *Urtica dioica*) részben tartalmazó társulás, de a kis kiterjedése miatt nem tekinthető külön élőhelykategóriaként (OB). A japánkeserűfű gyakori a területen (P2c). Ebben a típusban a patak kertek között folyik, így megtalálhatóak a kertekből „kiszökött” exóta fajok is (*Symphoricarpus albus*, *Phyllostachys spp.*).

36. ábra A fajok megoszlása a Szociális Magatartástípusok szerint a 3. szakaszjellegű területeken.

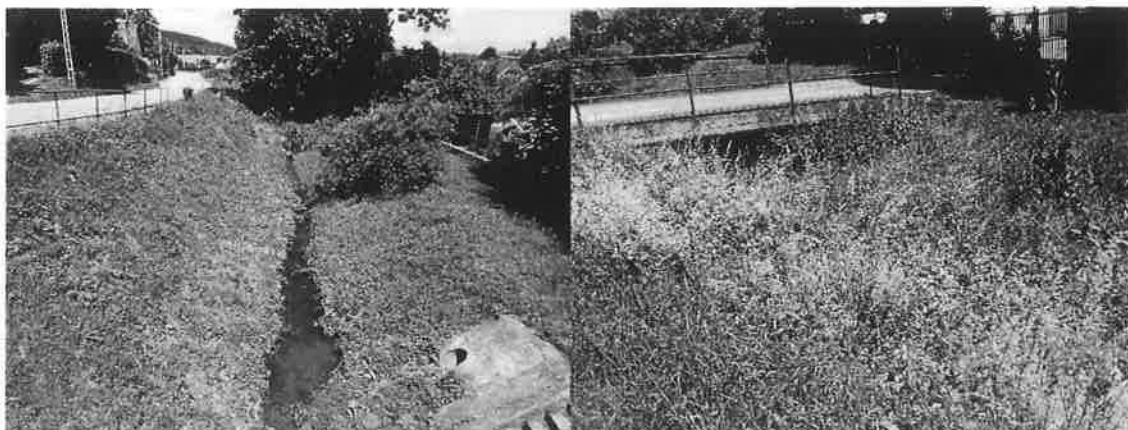
A természetességre utaló fajok (C, G, S, NP) aránya 38%, a degradáltságra utalóké 62% (DT, W, RC, AC, A). A szakaszt antropogén hatások közepesen érintik.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***

Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

4. Szakaszelleg (OB, BA, TDO=2)

37. ábra: Szakaszellegre jellemző képek

A szakasz a Híd utcától folyásirányban felfelé egészen addig tart, amíg be nem megy a kertek közé a patak. A szakasz teljesen nyitott, fás vegetáció közvetlen a patak mellett ritka, csak pár egyeddel (*Populus nigra 'Italica'*, *Salix alba*, *Juglans regia*) fordul elő. Gyepszintje fajgazdag. Keverednek a gyomfajok (*Convolvulus arvensis*, *Crepis biennis*) és az üde gyepék fajai (*Dipsacus laciniatus*, *Symphytum officinalis*) (OB, TDO=2). A zavarástűrő gyomfajok magas aránya miatt a természetessége alacsony. Megjelenik a fragmentális mocsári növényzet is a mederben (*Glyceria maxima*, *Sparganium erectum*, *Carex hirta*, *Epilobium tetragonum*) (BA, TDO=2). Kisebb-nagyobb foltokat képez, így külön élőhelyként felírható. A szakaszon japán keserűfű nem található. A terület egy részén friss kaszálás történt, így a fajok határozása nem feltétlen tükrözi a valós vegetációt.

38. ábra A fajok megoszlása a Szociális Magatartástípusok szerint a 4. szakaszjellegű területeken.

A természetességre utaló fajok (C, G, S, NP) aránya 22,3%, a degradáltságra utalóké 77,7% (DT, W, RC, AC, A). A szakasz antropogén hatásoknak erősen kitett.

RENATUR 2005 BT.

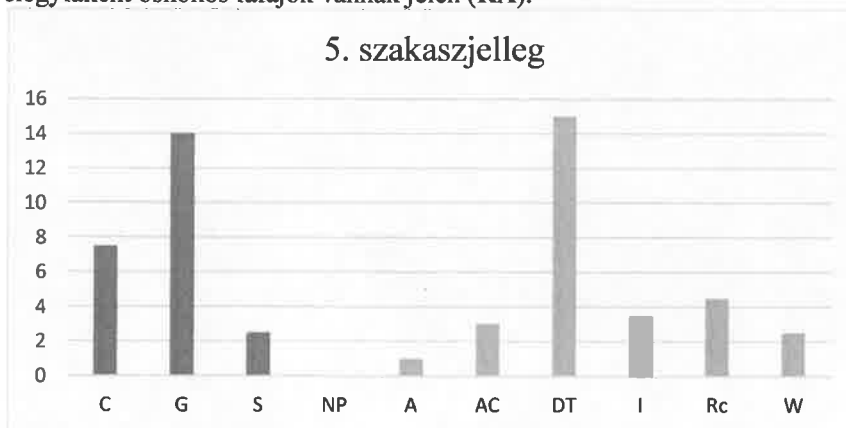
*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

5. Szakaszelleg (BA x RA, TDO=2,5)

39. ábra: Az 5. szakaszjellegre jellemző képek

A Petőfi Sándor utcától egészen a felső szakasz végéig tart. Kinézetre megegyezik a 3. szakaszjelleggel. Különbség, hogy a japán keserűfű majdnem teljesen visszaszorult a szakaszcélra, már csak ritkán van jelen egyes helyeken. Megjelent egyes naposabb helyeken a fragmentális mocsári növényzet a mederben (*Sparganium erectum*, *Glyceria maxima*) (BA) kiterjedése miatt különálló kategóriát nem tud létrehozni, a foltok kiterjedése pár m²-re tehető. A felső lombkorona szint domináns (kb 50%) faja a fehérűz (*Salix alba*) elegyfaként őshonos fafajok vannak jelen (RA).

40. ábra A fajok megoszlása a Szociális Magatartástípusok szerint az 5. szakaszjellegű területeken.

A természetességre utaló fajok (C, G, S, NP) aránya 45,8%, a degradáltságra utalóké 54,2% (DT, W, RC, AC, A). A szakasz antropogén hatásoknak közepesen kitett.

3.6.3. Vízi makrogerinctelen élőlények

3.6.3.1. A vizsgálat módszertana

A partmenti mintavételt a vízben gázolva, standard méretű, 950 µm szembőségű hálóval, „kick and sweep” módszerrel végeztük az előírt AQUEM protokollnak megfelelően. Helyszínenként három almintát vettünk, egyet-egyét közvetlen a két part mentén, egyet pedig a meder középpontjában. Az üledék és nagyobb kövekről gyűjthető mintában törekedtünk az összes makroszkopikus gerinctelen szervezetet a helyszínen, válogatótálcában, asztalon leválogatni,

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***

Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

majd Patosolv és 4% formalin oldatban tartósítottuk. Az azonosítást Leica DMS-1000 digitális mikroszkóp alatt végeztük.

A mintavételeket a halászat és herpetológiai mintavételekkel párhuzamosan végeztük.

AQUEM mintavételt 2024. április 21-én és június 16-án, míg a kövi rákot célzó tízlábú rák állomány felmérést 2024. április 21-én, május 8., május 23-án, június 8-án, június 16-án és június 25-én végeztünk. A kövi rák (*Austropotamobius torrentium*) állomány felmérésekor mindhárom mintaszakasz esetén nappal és éjszaka végeztünk el mederben gázolva a kézi keresést, mely során kövek, nagyobb törmelék darabokat, fék gyökerei alatt kerestünk fővi rák egyedeket.

3.6.3.2. A vizsgálat eredménye

A mintavételek során gyűjtött egyedek összesített számait a **8. táblázatban** ismertetem.

A terület legnagyobb értéke a kövi rák, melynek példányai tavasszal nem, de június hónapban előkerültek (**39. ábra**). A fajból összesen 14 példányt sikerült gyűjteni a 2. számú, belterületi szakaszon. Összesen négy hím, három nőstény és 7 juvenilis egyed került elő a mintázások során.

A legdiverzebb vízi makrogerinctelen fauna a település alatt található mederben mértük fel, míg a településen belüli és fölötte kijelölt terület faunája nagyon szegényes. Ez részben a rendszeres kiszáradásokkal is magyarázható.

41. ábra Kövi rák egyedek a Sport utca hídja alatti szakaszon.

9. táblázat A mintavételi helyeken gyűjtött makrozoobentosz fajok egyedszámjai
(piros színnel az idegenhonos fajok szerepelnek)

Faj	Latin név	Család	1. szakasz	2. szakasz	3. szakasz	Összesen
kevés gyűrűsféreg sertéjú	<i>Oligochaeta sp.</i>	Oligochaeta		16	41	57
kérész	<i>Baetis alpinus</i>	Baetidae	23	2		25
kérész	<i>Baetis scamus</i>	Baetidae	16	1		17
kérész	<i>Baetis verus</i>	Baetidae	8			8
folyami kavicscsiga	<i>Lithoglyphus naticoides</i>	Lithoglyphidae	4			4
kétpúpos bolharák	<i>Dikerogammarus villosus</i>	Gammaridae	2	41	19	2

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu , dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

pontuzsi bolharák	<i>Dikerogammarus haemobaphes</i>	Gammaridae	11	7		11
tegzes bolharák	<i>Chelicorophium curvispinum</i>	Corophiidae	2	3		5
árvaszúnyog	<i>Chironomus</i> sp.	Chironomidae		6	1	6
piócák		Gnatho- bdellidea	15			8
kövi rák	<i>Austropotamobius torrentium</i>	Decapoda		14		14
Összesen			96	90	61	247
Idegenhonos			19	51	19	89

3.6.4. Kétéltű- és hüllőfajok vizsgálatának eredményei

3.6.4.1. A vizsgálat módszertana

A herpetológiai adatgyűjtést NBmR protokollja alapján végeztük. A protokollban ajánlott módszerek közül mindhárom mintaszakasz esetén két módszertant alkalmaztunk a herpetofauna felmérésére. A sávmenti mintavételezés során a teljes mederszelvényt és annak rézsját, illetve az attól 50-50 méter széles parti zónát bejártuk a felmérések napjai során, valamint feljegyeztük a területeket keresztező, vagy velük párhuzamosan haladó útszakaszokon átvonuló, esetenként elütött egyedek előfordulását. A felmérések során törekedtünk a napos, meleg, szélcsendes időpontokat választani, mert ebben az időszakban a napozó egyedek könnyen megfigyelhetők a partok mentén. A vizuális megfigyelések mellett akusztikus megfigyeléseket is végeztünk. Vizsgálataink során hangmonitorozást minden egyes helyszínen végeztünk a sávmenti mintavételezések során.

3.6.4.2. A vizsgálat eredménye

A felmérések során sajnos azt kellett megállapítanunk, hogy a vízfolyás és annak parti sávja kétéltű- és hüllőfaunája igen szegény. Tavasszal nem sikerült vonuló kétéltűek nyomát észlelni az utak mentén, és település alatti (1. szakasz) és a település feletti (3. szakasz) esetén egyik mintavétel során sem sikerült kétéltű, vagy hüllő egyedet kimutatni. A 3. szakaszon két alkalommal a patakot övező növényzetben a zöld levelibéka (*Hyla arborea*) hangját sikerült észlelni, de a kijelölt területtől északabbra.

A belterületi, 2. szakaszon összesen három nagy tavibéka (*Pelophylax ridibundus*) (39. ábra) és két adult kecskebéka (*Pelophylax kl. esculenta*) egyedet sikerült május során a patak mederben elektromos halászgéppel, illetve éjjel lámpázva észlelni. Ezek a fajok alapvetően nem ezeket a víztesteket kedvelik, így feltételezhetjük, hogy a patakhoz közel található valamelyik dísztóból jutottak el a patak érintett szakaszára. Mindkét faj észlelése azután megszűnt, hogy a japán keserűfű (*Fallopia japonica*) teljesen felnőtt a parti sávban.

42. ábra Nagy tavibéka egyed a 2. szakaszcól

3.6.5. A patak halfaunája

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***

Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

3.6.5.1. A vizsgálat módszertana

A mintavételezést a Nemzeti Biodiverzitás monitorozó Rendszer (NBmR) kissé módosított protokolljának megfelelően végeztük. Az elsődleges mintavételi módszer a vízfolyás medrében törtéző elektromos halászat volt.

A mintavételhez HANS-GRASSL IG 600 (115-565V; 20-200Hz; 5-30A) típusú, pulzáló egyenáramot előállító, akkumulátorról üzemelő halászgépet használtunk, a felmért szakaszok hossza egyenként 150 m volt, összesen három szakaszt mértünk fel. A halászatot minden esetben a mederben gázolva végeztük egy segédszákos segítségével.

3.6.5.2. A vizsgálat eredménye

A halállományt összesen három alkalommal próbáltunk felmérni. Elektromos halászgéppel az első mintapont esetén egy adult vágócsík (*Cobitis elongatoides*) példánya került elő 2024. június 25-én, míg ezt megelőző gyűjtés során két kövi csík (*Barbatula barbatula*) egyede került elő a 2. szakaszon, mely teljes mértékben a belterületen található. Mindkét csíkfaj hazánkban védett, a vágócsík pedig Natura2000-es jelölő faj.

A DINPI adatbázisa alapján korábban is kimutatták a kövi csíkot, valamint van adata a fenékjáró küllőnek (*Gobio gobio*).

3.6.6. A madártani felmérés eredményei

A Dera patak mentén az alábbi táblázatban felsorolt 28 madárfajt figyeltük meg. E fajok jelentős része védett (24 faj). A megfigyelt fajok települési környezethez jól alkalmazkodó fajok. Előfordulásuk nem jelent minden esetben költés, tekintettel arra, hogy a patak menti növényzát csak a fajok egy részének megfelelő élőhely. A víz közelsége azonban számos faj számára fontos, ill. a patak hosszan bejárja a települést, annak jelentős részét érinti. A többi területhez képest magas fajszám ennek is köszönhető.

10. táblázat A Dera patak mente madártani fajlistája

Név	Tudományos név	Természetvédelmi státusz	Természetvédelemi érték
Balkáni fakopáncs	<i>Dendrocopos syriacus</i>	Védett	25000
Balkáni gerle	<i>Streptopelia decaocto</i>	Vadászható	-
Barátposzáta	<i>Sylvia atricapilla</i>	Védett	25000
Barázdabillegető	<i>Motacilla alba</i>	Védett	25000
Csicsörke	<i>Serinus serinus</i>	Védett	25000
Csuszka	<i>Sitta europaea</i>	Védett	25000
Énekes rigó	<i>Turdus philomelos</i>	Védett	25000
Erdei pinty	<i>Fringilla coelebs</i>	Védett	25000
Fekete rigó	<i>Turdus merula</i>	Védett	25000
Házi rozsdafarkú	<i>Phoenicurus ochruros</i>	Védett	25000
Házi veréb	<i>Passer domesticus</i>	Védett	1000
Holló	<i>Corvus corax</i>	Védett	50000
Kék cinege	<i>Parus caeruleus</i>	Védett	25000
Kis poszáta	<i>Sylvia curruca</i>	Védett	25000
Macskabagoly	<i>Strix aluco</i>	Védett	50000
Mezei veréb	<i>Passer montanus</i>	Védett	25000
Nagy fakopáncs	<i>Dendrocopos major</i>	Védett	25000

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

Örvös galamb	<i>Columba palumbus</i>	Vadászható	-
Örvös légykapó	<i>Ficedula albicollis</i>	Védett	25000
Őszapó	<i>Aegithalos caudatus</i>	Védett	25000
Sárgarigó	<i>Oriolus oriolus</i>	Védett	25000
Seregély	<i>Sturnus vulgaris</i>	Közösségi jelentőségű	25000
Szajkó	<i>Garrulus glandarius</i>	Vadászható	-
Tengelic	<i>Carduelis carduelis</i>	Védett	25000
Tökés réce	<i>Anas platyrhynchos</i>	Vadászható	-
Vadgerle	<i>Streptopelia turtur</i>	Védett	50000
Vörösbegy	<i>Erithacus rubecula</i>	Védett	25000
Zöldike	<i>Carduelis chloris</i>	Védett	25000

Madárvédelmi javaslatok:

1. A területen található invazív növények és fajok visszaszorítása és az őshonos fajok megsegítése, kivágás esetén pótlása.
2. Odvas fák és holtfák visszahagyása, amennyiben azok a nem balesetveszélyesek.
3. Az élőhely minőségének megőrzése és javítása érdekében a folyamatos árnyékolás biztosítása.
4. Vízügyi munkálatok, fakivágások, bozót és cserje irtási munkálatok mellőzése április 1-e és augusztus 1-e között.

E célok általános élőhelyvédelmi és rehabilitációs célok is.

3.6.7. Vízhőmérséklet

3.6.7.1. A vizsgálat módszertana

Az alapvető vízminőségi paraméterek meghatározására egyrészt egy Hanna HI 98194 típusú multiparaméteres mérőeszközt (oldott oxigén, fajlagos elektromos vezetőképesség, pH, összes oldott anyag, hőmérséklet), használtunk.

Mintaszakaszok

A felmérés során minden alkalommal ugyan azt a három mintaszakaszt vizsgáltunk. A három mintapont kezdő koordinátái: 1. szakasz - É47.653284, K18.973791; 2. szakasz: É47.645530, K18.967713; 3. szakasz: É47.651803, K18.956925.

3.6.7.2. A vizsgálat eredménye

A vízminőségi adatokat (ld. 10. táblázat) tekintve, az adott típusú kisvízfolyások esetén előírt paramétereket sem tavasszal, sem a kora nyári időszakban nem tudtunk mérni. A Dera patak esetén ismert, hogy vízhozamához képest jelentős szennyvízterhelést kap, melynek minősége a Dera-szurdokban található bevezetés környezetében jól észlelhet. Itt vastag, anoxikus, szerves anyagban gazdag üledék, és 1 mg/l alatti oldott oxigén koncentráció mérhető a szennyvíz és a patak közvetlen találkozásánál. Részben a szennyvíz bevezetésnek, valamint egyéb szennyezések hatására a három vizsgált szakaszon rossz, vagy gyenge értékeket sikerült regisztrálnunk a felmérés teljes időtartama alatt. Az oldott oxigén koncentráció részben a vízhozamok növekedésével a helyreáll, 5,6-6,2 mg/l között változik, de valamennyi mintavétel során nagyon magas volt mindegyik pontos a víz vezetőképessége, ami minden esetben meghaladta az 1286 $\mu\text{S}/\text{cm}$ és egyes mérések során elérte az 1966 $\mu\text{S}/\text{cm}$ -t (2024. május 23). A VKI értéknek előírások alapján ennek a fele lenne a jó ökológiai állapothoz szükséges

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

érték (500 $\mu\text{S}/\text{cm}$), ami egyben a referencia érték is egyben. Ezek az értékek már gyenge, rossz kémiai állapotot jeleznek.

11. táblázat A három mintaszakaszon az egyes hónapok során mért vízkémiai értékek átlaga

Paraméter	Mértékegység	Átlag értékek (2024 május)	Átlag értékek (2024 június)
pH		7,9	8,4
Fajlagos elektromos vezetőképesség	$\mu\text{S}/\text{cm}$	1369	1719
Oldott oxigén koncentráció	mg/l	6,8	4,5
Hőmérséklet	$^{\circ}\text{C}$	14,7	19,8

3.6.8. Összegzés, értékelés

A Dera patak a táj jellegzetes vízfolyása, ökológiai folyosó, védett hal- és rákfajok és madárfajok élőhelye. Csobánkai szakasza mentén jobb és alacsony természetességű élőhelyekkel is találkozunk, azonban az utóbbiaktól függetlenül a patak csobánkai belterületi szakasza helyi védelemre mindenképpen javasolt.

Az egyik legfontosabb természetvédelmi kezelési tevékenység a keserűfűfajok állományainak visszaszorítása, mely lakossági és önkormányzati összefogással már megkezdődött és nemcsak Csobánkán, hanem Pomázon és Szentendrén is.

Az inváziós faj visszaszorításának egyik legjobb módja a zárt, árnyékoló fás vegetációzásv visszatelepítése, mely a fátlan szakaszokon egyébként is fontos természetvédelmi kezelési cél. A fásítást a több okból is fennálló helyszűke (ld. közművek és út közelsége, mederfenntartási célok, a rendelkezésre álló keskeny földrészlet), a meredek rézsűk, valamint a burkolt szakaszokon a betonburkolat nehezíti, gátolja, azonban az általános élőhely-fejlesztési célok és a tájidegen fajok visszaszorítása érdekében törekedni kell a fásításra.

A Dera patak menti helyi védett terület természetvédelmi kezelési terve a 9. sz. mellékletben tekinthető meg.

3.7. A szerb ortodox templom kertje

3.7.1. Bevezetés

A templomkert a Fötér közelében, attól alig 200 m-re nyugatra, a Béke út és a Vörösvári út találkozásánál található. A Béke út torkolatában található lépcsőn, az emlékművet megkerülve, szabadon megközelíthető az a két földrészlet, melyen a templom és egy melléképült található a parkba ágyazottan. Az érintett két földrészlet hrsz-a: 1, 2.

A terület kiterjedése: 0,1783 ha.

A Pro vértés Alapítvány 2013. évi adatlapja alapján a védetté nyilvánítás éve: 2005. A 2013. évi felmérést végzők rendben tartott parkos állapota miatt természetvédelmi oltalomra nem tartották érdemesnek a területet. A települési zöldfelületekre jellemző madárfajokat (7 faj) figyelték meg.

Jelen felülvizsgálat alapján sem indokolt a terület természetvédelmi jogi védelemre, de zöldfelületként mindenképpen kíméletet és megbecsülést érdemel. Ezen felül a kertben álló idős diófa egyedi természetvédelmi értékűként védelemre jelölt. (A fa a vonatkozó fejezetben bemutatásra kerül.)

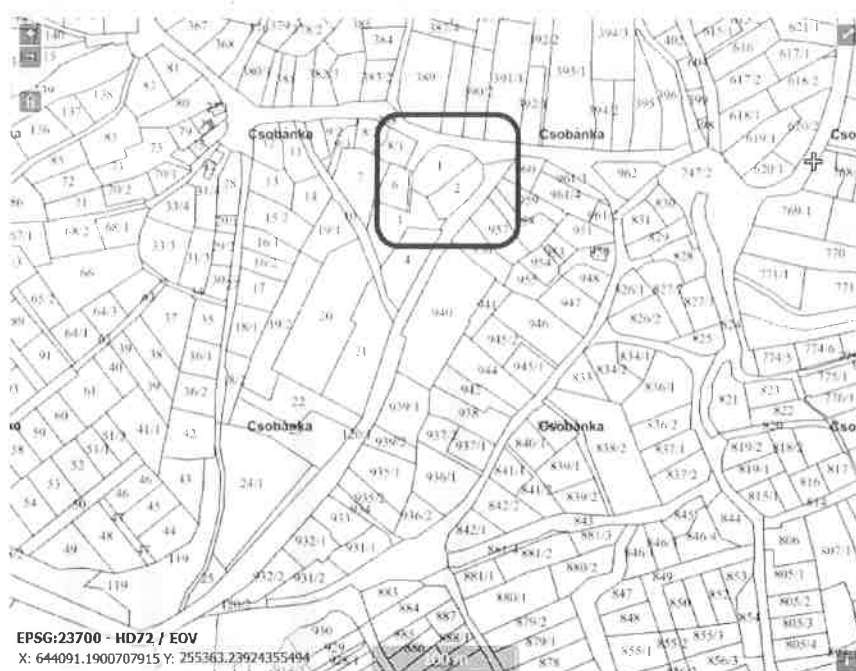
Az ökológiai folyosónak nem része.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

A DINPI-től kapott adatbázis alapján közönséges késeidenevér (*Eptesicus serotinus*) hat példányát figyelték meg 2006-ban a templom körül.

43. ábra A szerb ortodox templom kertjének földrészlete az 1 és 2 hrsz-ú földrészlet. (Forrás: TIR)

44. ábra A szerb ortodox templom területe műholdfelvételen. (Forrás: Google Satellite)

3.7.2. A növényteni felmérés eredményei

A területen 2024. tavasz végén, nyár első felében 28 növényfajt mutattunk ki. A növényteni fajlista a 10. sz. mellékletben olvasható. Védett növényfajt nem figyeltünk meg. Az alábbi ábrán látható, hogy a 28 fajnak csupán harmada (9 faj) tartozik a természetes állapotokra utaló fajok közé. A fajok kétharmada

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

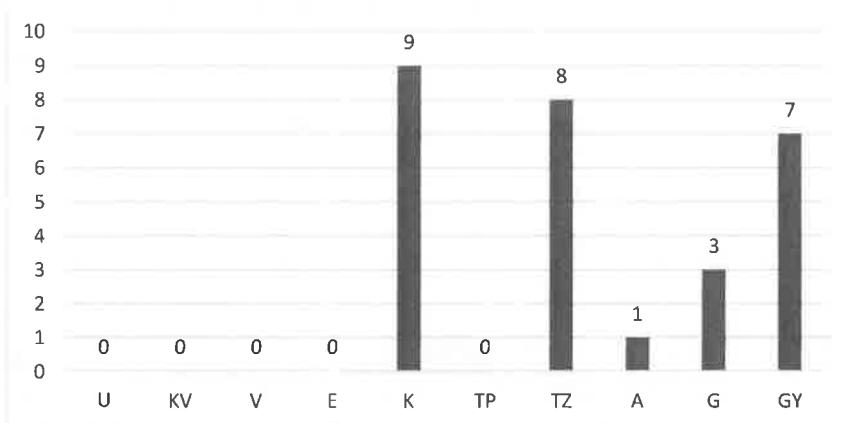
CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

a degradációra utaló fajok közé tartozik. A fajok negyede gyomfaj. Egy adventív faj fordul elő a területen.

A fajkészlet tulajdonképpen jól jelzi, hogy a terület rendszeres fűnyírásnak, kisebb-nagyobb mértékű taposásnak kitett terület. A terület igazi botanikai értéke az az idős diófa, mely a helyi természetvédelmi értékek között is felsorolásra került. A fa egyedi védelme indokolt. Amint a vonatkozó fejezetben is említést teszünk róla, a templom mögött egy másik koros diófa is található.

A terület ÁNÉR 2011 szerinti élőhelyei:

1. P6 – Parkok, kastélyparkok, arborétumok és temetők az egykori vegetáció maradványaival vagy regenerálódásával
Természetesség: 1-2

45. ábra A szerb ortodox templom kertje növényzetének grafikus TVK értékelése.

3.7.3. A madártani felmérés eredményei

A bejárások során mindössze három madárfajt figyeltünk meg a tervezési területen, mely azt jelzi, hogy madártani szempontból nem jelentős terület. Ennek oka lehet a terület kiterjedése, települési szövetbe való ágyazottsága, ugyanakkor mégis alkalmas arra, hogy néhány faj számára kedvező életteret nyújtson.

Mindhárom faj védelem alatt áll. A gyakoribb védett fajok közé tartoznak. Annak érdekében, hogy a terület madártani értékei megmaradjanak, esetleg a madárfajok száma, állománya gyarapodjon, alább néhány intézkedési javaslattal élünk.

12. táblázat A szerb ortodox templom kertjének madártani fajlistája

Név	Tudományos név	Természetvédelmi státusz	Természetvédelmi érték
Fekete rigó	<i>Turdus merula</i>	Védett	25000
Házi rozsdafarkú	<i>Phoenicurus ochruros</i>	Védett	25000
Zöldike	<i>Carduelis chloris</i>	Védett	25000

Madárvédelmi javaslatok:

1. Fakivágások, bozót és cserje irtási munkálatok általános, lehetségszerű mellőzését javasoljuk.
2. Ha irtási munka elkerülhetetlen, akkor április 1-e és augusztus 1-e között kerüljék a növényzetet érinti beavatkozásokat a fészkelő, fiókat nevelő fajok, egyedek védelme érdekében. (A fás szárú növényzet miatt egyebekben is a vegetációs időn túli metszés, fakivágás, ültetés javasolt.)
3. Templomkertben található fákra fészkelő odúk telepítését javasoljuk.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

4. A fa- és cserjeállomány lehetőség szerinti növelését javasoljuk.

3.7.4. Összegzés, értékelés

A szerb ortodox templom helyi természetvédelmi területként történő oltalmát az ott előforduló élőhelyek, növény- és állatfajok miatt nem tudjuk kellő erővel alátámasztani, azonban a terület a települési zöldfelületek alkotta zöld infrastruktúra hálózat értékes elemeként, továbbá néhány madárfaj, esetleg hullófaj élőhelyeként kíméletet érdemel. Élőhelyi adottságait kisléptékű beavatkozásokkal kismértékben fejleszteni lehet (ld. odútelepek kihelyezése, fák és cserjék telepítése, kaszálás gyakoriságának nem növelése).

3.8. A római katolikus templom kertje

3.8.1. Bevezetés

A templomkert a Vörösvári út mentén, az út és a Templom köz torkolati szakasza által közrefogott területen található. Helyrajzi száma: 21.

A telekhatárok figyelembe vételével lemért terület kiterjedése kb. 2153 m². (A 2013. évi felmérés adatlapján vélhetően elírásaként szerepel az egy nagyságrenddel nagyobb, 2,306 hektáros, 23060 m²-es adat.) A területet 2005-ben nyilvánították védetté. Az adatlap készítői 2013-ban tíz települési környezetben gyakori madárfajt figyeltek meg. A terület P6-élőhelyre sorolták. Védett fajt nem figyeltek meg. Saját, 2024. tavaszi, korányári megfigyeléseink eredményeit a következő két alfejezetben foglaltuk össze. Megállapításaink a 2013. évi felmérést végzőkével lényegében megegyezik: A terület természetvédelmi oltalomra nem érdemes, de esztétikus, közösségi célú és településklimát szabályozni képes zöldfelületként értékes.

Az ökológiai folyosónak nem része.

46. ábra A római katolikus templom kertjének földrészlete a 21 hrsz-ú földrészlet. (Forrás: TIR)

RENATUR 2005 BT.

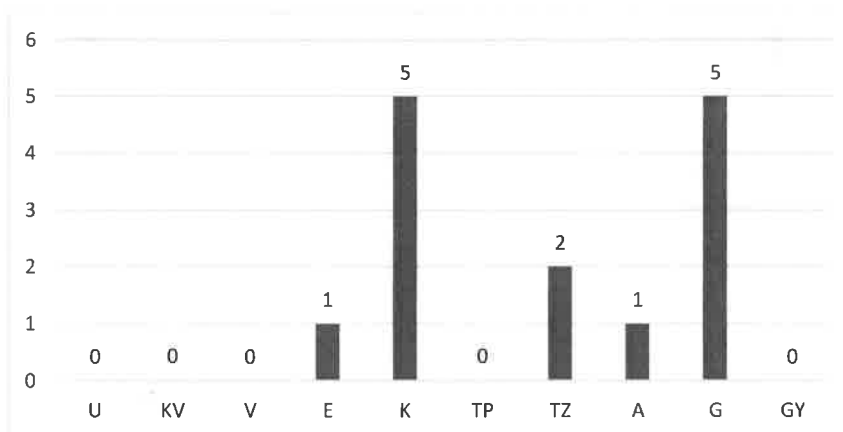
*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

47. ábra A római katolikus templom kertje műholdfelvételen. (Forrás: Google Satellite)

3.8.2. A növényteni felmérés eredményei

A tervezési területen 14 növényfajt mutattunk ki a templomépület földrésztetének kerítésen kívül lévő nagyobbik részén (a fajlista a 11. sz. mellékletben olvasható). Védett növényfajt nem figyeltünk meg. A növényfajok több mint fele degradációra utal. A gazdasági vonatkozású fajok nagy száma és aránya (a teljes fajszám több mint harmadát alkotják!), a parkosításnak megfelelően a telepített dísznövényfajokra vezethető vissza. A terület parkosított, rendszeresen rövidre vágott fűvű, rendezett városi park képét nyújtó zöldfelület, melyben, összességében a dísznövényfajok és a kezelésnek, használatnak köszönhetően a nyírást, taposást tűró fajok dominálnak.

48. ábra A római katolikus templom kertje növényzetének grafikus TVK értékelése.

A terület ÁNÉR 2011 szerinti élőhelyei:

1. **P6** – Parkok, kastélyparkok, arborétumok és temetők az egykori vegetáció maradványaival vagy regenerálódásával
Természetesség: 1-2

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

3.8.3. A madártani felmérés eredményei

A tervezési területen végzett bejárások során mindössze négy madárfajt figyeltünk meg, mely a terület települési, úmenti elhelyezkedésére és kis kiterjedésére vezethető vissza. Mindegyik faj a települési környezethez jól alkalmazkodó, gyakori védett faj.

A kis fajsám megőrzése, esetleges gyarapítása érdekében néhány kis léptékű madárvédelmi intézkedést is megfogalmaztunk.

13. táblázat A római katolikus templom kertjének madártani fajlistája

Név	Tudományos név	Természetvédelmi státusz	Természetvédelmi érték
Fekete rigó	<i>Turdus merula</i>	Védett	25000
Házi rozsdafarkú	<i>Phoenicurus ochruros</i>	Védett	25000
Szécinege	<i>Parus major</i>	Védett	25000
Zöldike	<i>Carduelis chloris</i>	Védett	25000

Madárvédelmi javaslatok:

1. Fakivágások, bozót és cserje irtási munkálatok mellőzése április 1-e és augusztus 1-e között. (A fás vegetáció kezelése egyebekben is vegetációs időn kívül javasolt.)
2. Templomkertben található fákra fészkelő odúk telepítését, évenkénti ellenőrzését és karbantartását javasoljuk.

3.8.4. Összegzés, értékelés

A Szent Anna római katolikus templom épülete körüli, előtti park helyi természetvédelmi oltalom alá helyezését az alábbi okokból nem javasoljuk:

A terület kiterjedése kicsi, a vegetációját gyakori és nagy arányában dísznövényfajok alkotják. A védett madárfajok száma alacsony. Mindezekről függetlenül a terület zöldfelületként védelemre, kíméletre érdemes (ld. ökoszisztéma szolgáltatások).

3.9. A volt Cserkészpark területe

3.9.1. Bevezetés

A terület a csobánkai elágazás közelében, a Fő út mentén, az út Margitligeti kastéllyal szemközti, déli oldalán, délről a Dera patak által határoltan helyezkedik el. Helyrajzi száma: 603, mely a közelmúltban megosztásra került (603/1, 603/2). A továbbiakban védelemre javasolt terület a 603/2 hrsz-ú földrészlet. Az eredeti terület eredeti kiterjedése kb. 0,9 ha, mely jelentős részét épületek, valamint egy parkoló foglalja el. Fő természeti értékei egyfelől a hatalmas, jó állapotban lévő, szép platánok, melyek természetvédelmi értéként külön is védelemre jelöltek, valamint a patak, a Fő út és régi kápolna épülete közé eső háromszögalakú, 603/2 hrsz-ú terület, mely kiterjedése kb. 2945 m² (0,29 ha).

A terület a Fő út felül közelíthető meg. Az északi kapu van használatban. A bejárás előzetes bejelentkezést követően volt lehetséges.

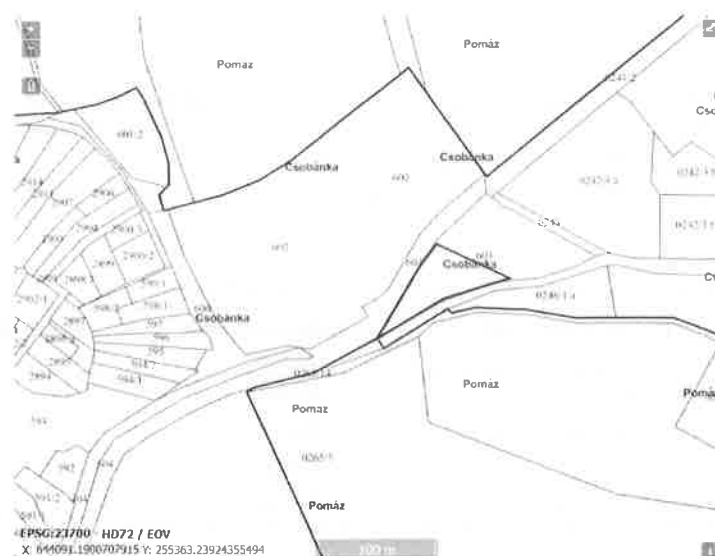
A Természetvédelmi Információs Rendszer internetes térképe alapján a telek keleti része az ökológiai folyosónak része és Natura 2000 terület is, ahogy a tőle délre fekvő területek is.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***

Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

C SOBÁNK A HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

49. ábra A volt Cserkészpark földrészlete a 603 hrsz-ú földrészlet, mely megosztásra került. (Forrás: TIR)

50. ábra A hajdani Cserkészpark helyi védett terület 2024. évi természeti állapotfelmérés alapján módosítani javasolt, kék színnel lehatárolt) területe. A műholdfelvételen a hajdani kápolna teteje is látható.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

51. ábra A volt Cserkészpark és a közelében lévő más helyi védett területek elhelyezkedése műholdfelvételen, a területi módosítások elkülönítésével. Jelmagyarázat: piros körvonal = 2024. előtti védettség, kék körvonal = 2024. előtti védett terület módosítása, narancssárga körvonal = 2024-ben javasolt új védett terület (Forrás: Google Satellite)

3.9.2. A növényteni felmérés eredményei

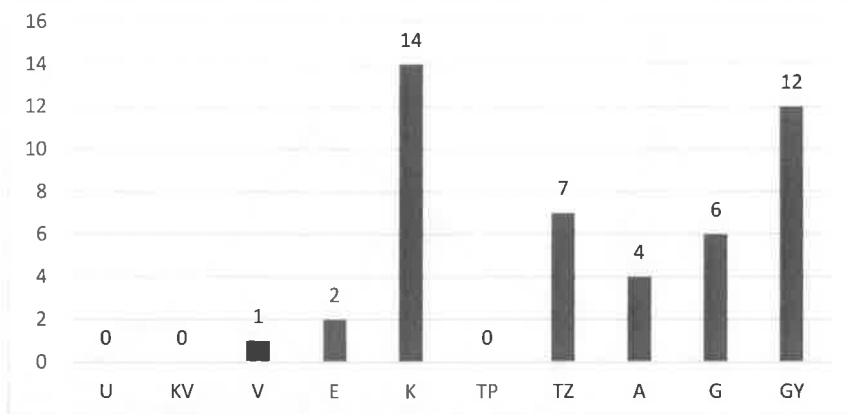
A 603 hrsz-ú területen 46 növényfajt figyeltünk meg. A fajlista a 12. sz. mellékletben tekinthető meg. A terület védett növénye a hóvirág. A terület tekintélyes része bolygatott, zavart, épülettel, parkolóval, úttal fedett, ill. a főépület zajló átépítése miatt részben építési terület is. Azonban a hajdani kápolna (egyben hajdani iskolaépület), a patak és út közötti háromszögletű rész, mely a telekmegosztás során a 603/2 hrsz-ot kapta, természeti állapota lényegesen jobb: számos üde, vízparti erdőkre jellemző növényfaj van jelen. A terület további értékét az idős platánok képezik, melyekről a vonatkozó fejezetben írunk bővebben.

Amint az alábbi ábrán látható, az eredeti, 603 hrsz-ú területen megfigyelt fajok több mint harmada természetességre utaló faj. E fajok szinte kizárólag a fent említett patak közeli foltban, vagyis a megosztás révén létrehozott, nyugati, 603/2 hrsz-ú földrészleten vannak jelen. Az északkeleti területrész degradáltsága miatt nagyon fajszegény. A terület egyetlen védett faja a hóvirág. Tekintettel arra, hogy a védelem jogi kategória, ezért a fajt nem a módszertan szerinti K-fajként (kísérőfajként), hanem védett fajként vettük figyelembe.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

52. ábra A volt Cserkészpark növényzetének grafikus TVK értékelése.

A terület ÁNÉR 2011 szerinti élőhelye:

1. P6 – Parkok, kastélyparkok, arborétumok és temetők az egykori vegetáció maradványaival vagy regenerálódásával
Természetesség: 1

3.9.3. A madártani felmérés eredményei

A tervezési területen 14 madárfajt figyeltünk meg. Mindegyik faj védett, ideértve a sajátos jogi helyzetben lévő seregélyt is.

A terület madártani jelentősége elsősorban az idős fáknak, illetve a patakmenti, természetközeli növényzárnak köszönhető, melyen keresztül a patakmenti és azon túli élőhelyekkel van a területnek ökológiai kapcsolata. A megfigyelt fajok gyakori, települési környezetben is gyakrabban, vagy előforduló fajok, melyek állományainak védelme (megtartása és fejlesztése) érdekében érdemes legalább kíméletes területkezelést alkalmazni, melyre alább néhány javaslatot is tettünk.

14. táblázat A volt Cserkészpark madártani fajlistája

Név	Tudományos név	Természetvédelmi státusz	Természetvédelemi érték
Barátposzáta	<i>Sylvia atricapilla</i>	Védett	25000
Csuszka	<i>Sitta europaea</i>	Védett	25000
Erdei pinty	<i>Fringilla coelebs</i>	Védett	25000
Fekete rigó	<i>Turdus merula</i>	Védett	25000
Füsti fecske	<i>Hirundo rustica</i>	Védett	50000
Kis poszáta	<i>Sylvia curruca</i>	Védett	25000
Mezei poszáta	<i>Sylvia communis</i>	Védett	25000
Nagy fakopáncs	<i>Dendrocopos major</i>	Védett	25000
Sárgarigó	<i>Oriolus oriolus</i>	Védett	25000
Seregély	<i>Sturnus vulgaris</i>	Közösségi jelentőségű	25000
Vadgerle	<i>Streptopelia turtur</i>	Védett	50000
Vörösbegy	<i>Erithacus rubecula</i>	Védett	25000
Zöld küllő	<i>Picus viridis</i>	Védett	50000
Zöldike	<i>Carduelis chloris</i>	Védett	25000

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

Madárvédelmi javaslatok:

1. Fakivágások, bozót- és cserjeirtási munkálatok mellőzése április 1-e és augusztus 1-e között. (A fás vegetáció kezelés egyebekben is vegetációs időn kívül javasolt.)
2. A területen található invazív növényfajok visszaszorítása és az őshonos fafajok megsegítése, kivágás esetén pótlása.
3. Odvas fák és holtfák és száradék visszahagyása, amennyiben azok a nem balesetveszélyesek.
4. A patak mentén az élőhely minőségének megőrzése és javítása érdekében a folyamatos árnyékolás biztosítása.

3.9.4. Összegzés, értékelés

A tervezési terület élőhelyi szempontból értékes része az a nyugati háromszög alakú terület, melyet a hajdani kápolna romos épülete, a patak és az út zár közre. Ezen a területen a tájra, a termőhelyre jellemző növényfajok is jelen vannak, természetközeli (adott esetben hosszabb ideje nem kezelt) állapota miatt. Ugyanitt fordul elő a hóvirág, mint védett faj is. Ez a növénytársulás keskeny pásztaként folytatódhatna a földrészlet teljes patakmenti szegélyében, pusztán a kaszálás ritkábbá tételével, elhagyásával. Ennek köszönhetően a termőhelyre jellemző fajok kolonizálhatnák a patak menti sávot. Ugyanakkor jelentős kockázati faktorként van jelen a japán óriáskeserűfű is. A terület nyugati részének természetvédelmi oltalom alatt tartását az említett élőhelyfolt védelme indokolja, valamint a védett madárfajok jelenléte. Ezen adottságoktól függetlenül az idős platánokat, helyi természetvédelmi értéként, oltalomban kell részesíteni. A területen lévő épület felújítását a kezelési tervben nem zárjuk ki. Azonban a legfontosabb megelőző jellegű kezelési szempont a felújítás megkezdése előtt a lehető legkisebb felvonulási terület kijelölése az épület körül (becsült méret 800 m²), továbbá az azon kívüli természetközeli részek kímélete: Parkosítás, kaszálás, cserjeirtás, fakivágás, taposás mellőzése, álló és fekvő holt fa meghagyása, csak a tájidegen fajok egyedeinek eltávolítása a fennmaradó kb. 2.100 m² kiterjedésű területrészen. A terület természetvédelmi kezelési terve a 15. mellékletben tekinthető meg.

3.10. A Holdvilág-árok csobánkai szakasza HTT

3.10.1. Bevezetés

A helyi védelemre korábban kijelölt területek felülvizsgálata mellett a védelemre érdemes további területekre és értékekre is javaslatot tehattünk. E további területeket jelen vizsgálat keretében a Holdvilág-árok rövid csobánkai szakasza jelentette, mely a Margitligeti kastély parkja és Hubertus Kápolna között, a Nádas utca alsó szakasza mentén folyik a Derába. Már az első bejárás során látható volt, hogy a patak menti növénytársulásban jelen vannak a tájra, termőhelyre jellemző növényfajok is, ill. a meder alkalmas lehet védett halfajok és a kövi rák számára. Az előzmények körében említést érdemel, hogy a patak szakaszt már korábban is megtekintettük, ill. a felső szakaszon évekkal ezelőtt ki is mutattuk a kövi rákot. A védett rákfaj itteni előfordulását az élőhelyi tényezők, a felső szakaszon és a Derában való előfordulás alapján valószínűsítettük. A 2024. évi vizsgálatok során a faj ismét előkerült a patakból.

A vízfolyás a Nádas utca alsó szakaszán közelíthető meg, a Fő út felől. Északról a Margitligeti kastély parkja határolja. Az érintett földrészletek helyrajzi száma: 600, 601/1, 601/2. Tekintettel arra, hogy a 600 hrsz-ú földrészlet jelentős része út, annak csak az úttól keletre eső 1886 m²-es részlete javasolt védelemre. A helyi védett terület kiterjedése összesen 6.369 m².

A patak csobánkai szakaszának hossza kb. 250 m.

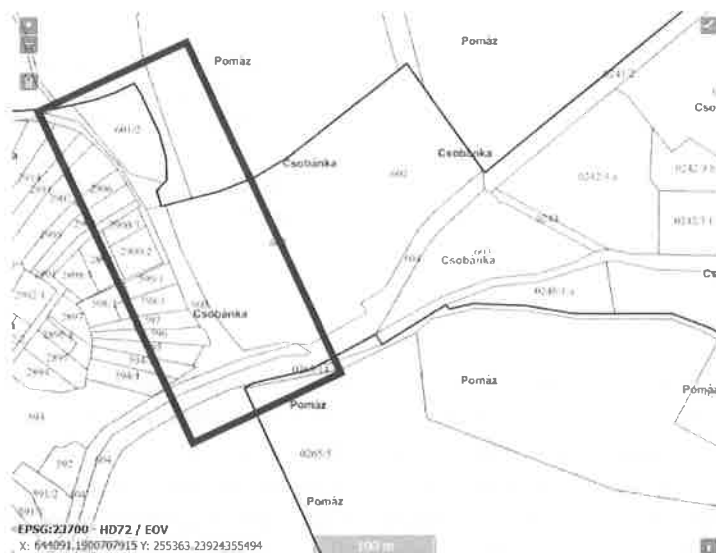
A terület északi része az ökológiai hálózathoz tartozik.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***

Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

53. ábra A Holdvilág-árok csobánkai szakaszának földrészletei a 600, a 601/1 és 601/2 hrsz-ú területek, melyek csatlakoznak a Dera patakhoz (hrsz 604) és a Margit-ligeti kastély parkhoz (hrsz 602). (Forrás: TIR)

54. ábra A Holdvilág-árok csobánkai szakaszának védelemre javasolt területe. (Forrás: Google Earth)

3.10.2. A növényteni felmérés eredményei

A területen 41 növényfajt figyeltünk meg, melyek listája a 13. sz. mellékletben olvasható. E fajok közül kettő védelmet élvez: a hóvirág (*Galanthus nivalis*) és a mocsári csorbóka (*Sonchus palustris*). A

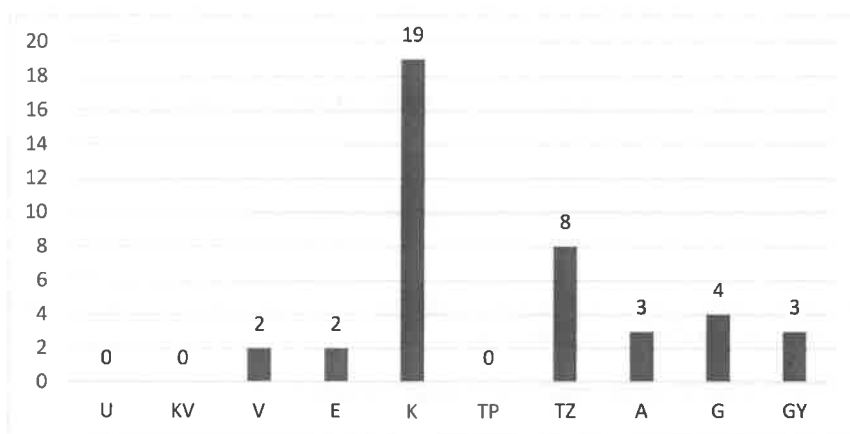
RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu , dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

hóvirág a patak csobánkai alsó szakaszán volt megtalálható, kb. 20 egyed alkotta az állományt. A mocsári csorbókát két példány képviselte a középső szakaszon.

A 41 faj több mint felét természetességre utaló fajok képviselik. (A fajok száma további bejárások és a 601/2 jobb megközelíthetősége esetén biztosan bővülni fog.) Az út, a lakó- és egyéb ingatlanok közelsége, az élőhelysáv keskeny volta miatt a bolygatottság jelei felismerhetők fajkészletben (ld. adventív, gyomfajok, gazdasági hasznosítású fajok jelenléte). A zavarást jelző fásszárú fajok egy részét vissza lehet szorítani (pl. fehér akác és a mirabolán kiszálalása). A legfontosabb a Dera patakhoz közel eső torkolati szakaszon a – fajlistában nem szereplő – idegenhonos keserűfű (*Fallopia sp.*) visszaszorítása, az út felőli hatások (pl. parkolás okozta taposás) mérséklése.

55. ábra A Holdvilág-árok csobánkai szakasza növényzetének grafikus TVK értékelése.

A terület ÁNÉR 2011 szerinti élőhelyei:

1. **RB** – Óshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők
Természetesség: 3-4
2. **B1a** – Nem tűzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások
Természetesség: 3 (Becsült érték.)

3.10.3. Állattani adatok

A patakszakaszon korábbi és jelenlegi kutatások során sikerült kimutatni a védett és jelölő kövi rák (*Austropotamobius torrentium*) és a nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) egyedeit. (Utóbbi DINPI-adat.)

3.10.4. Összegzés, értékelés

A terület egy része (a 601/2 hrsz-ú földrészlet) az országos ökológiai hálózat ökológiai folyosójának része. A terület helyi védelemre érdemes. A Holdvilág-ároknak csupán egy 250 m hosszú szakasza tartozik, mely három földrészletre terjed ki. A patakmedret a múltban minden bizonnyal szabályozták, de a meder a lehetőségekhez képest változatossá alakult és jellemzően jó növényfajokból álló, közepes-jó természetességű vegetációsáv kíséri. A patak kiemelkedő értéke a kövi rák, mely mellett két védett növény is jelentőséggel bír.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

A fő kezelési intézkedések a meder és a növényzet káros hatásoktól való mentesítése, így a fakivágás, a zárt növényzav szélességének további csökkentése, megbontása. Továbbá mellőzni kell a meder kotrását. Ezen beavatkozások önmagukban is kedvezőtlen hatásúak, de a keserűfűállományok terjedését nagymértékben segítik elő. Természetesen kerülni kell a patak szennyezését is, így az esetleg lakossági bevezetéseket meg kell előzni, meg kell akadályozni, illetve egy esetleges útburkolás során az utakról történő vízbevezetést homok- és olajfogón, és/vagy esőkerten, szikkasztó árkon keresztül lehet megengedni. Tekintettel arra, hogy a szakasz rövid, keskeny, a Dera patak és a felső szakaszok felől hatások alatt áll, a jelenlegi állapot megőrzése részben túlmutat magán a területen is (ld. Pomázzal történő együttműködés, mely pl. a Dera patak esetében is kiemelkedően fontos).

A nádas megőrzése és természetvédelmi szempontokat teljes mértékben figyelembe vevő kíméletes kezelése szükséges.

A terület természetvédelmi kezelési tervét a 14. sz. mellékletben lehet tanulmányozni.

3.11. A Határréti-tó helyi védelemre jelölésének vizsgálata

Az önkormányzat kiegészítő kérése alapján vizsgáltuk a Határréti-tó védelmének, lehetséges helyi védetté nyilvánításának körülményeit, lehetőségeit.

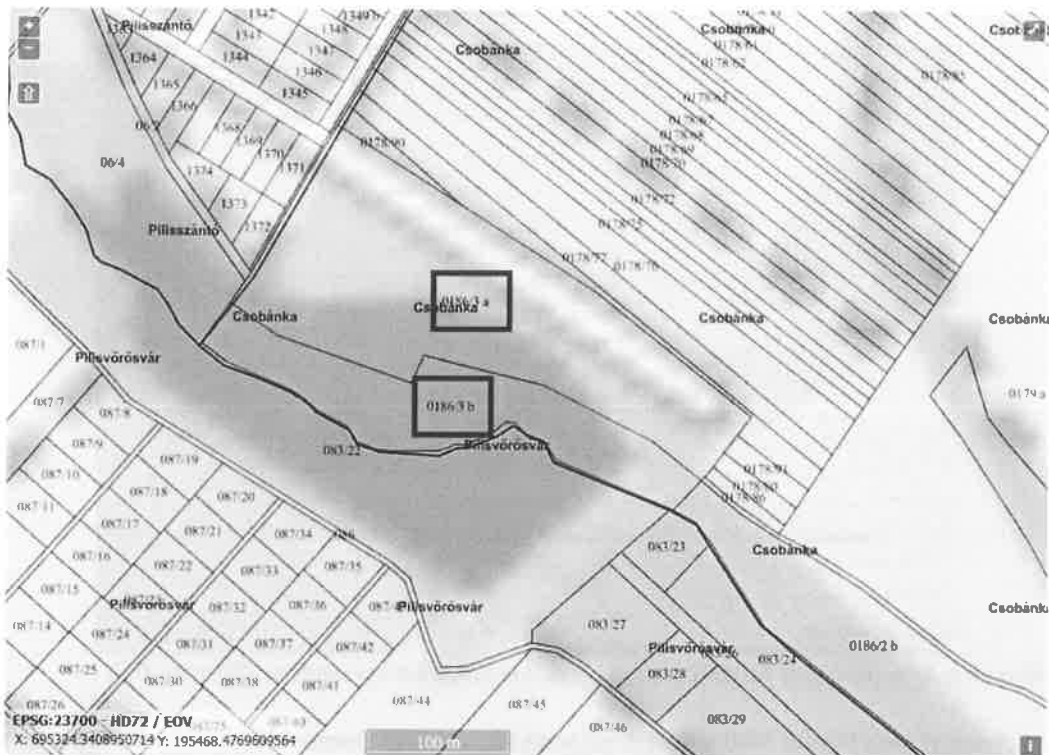
A vizsgálat tárgya a Csobánka 0186/3 helyrajzi számú földrészlet.

A Természetvédelmi Információs Rendszer (TIR) interaktív térképe (<https://web.okir.hu/map/?config=TIR&lang=hu>) alapján ezen a helyrajzi számon egy „a”- és egy „b”-alrészlet osztozik (ld. 53. ábra), melyek, több csatlakozó földrészlettel együtt, országos védelem alatt állnak, a Duna-Ipoly Nemzeti Park részei (ld. 54. ábra).

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

56. ábra A Határréti-tó kapcsán vizsgálandó földrészetek elhelyezkedése. (Forrás: TIR)

57. ábra A Határréti-tó országos védelem alatt áll. (Forrás: TIR)

A fenti okból a terület jelenleg is védelem alatt áll, sőt, magas természetvédelmi kategóriába tartozik, ill. olyan kategóriába tartozik, mely a helyi védelmet kizárja. Más védelmi kategóriák mellett lehetséges és indokolt lehet a helyi védelem szorgalmazása, de országos védelemmel kizárják egymást.

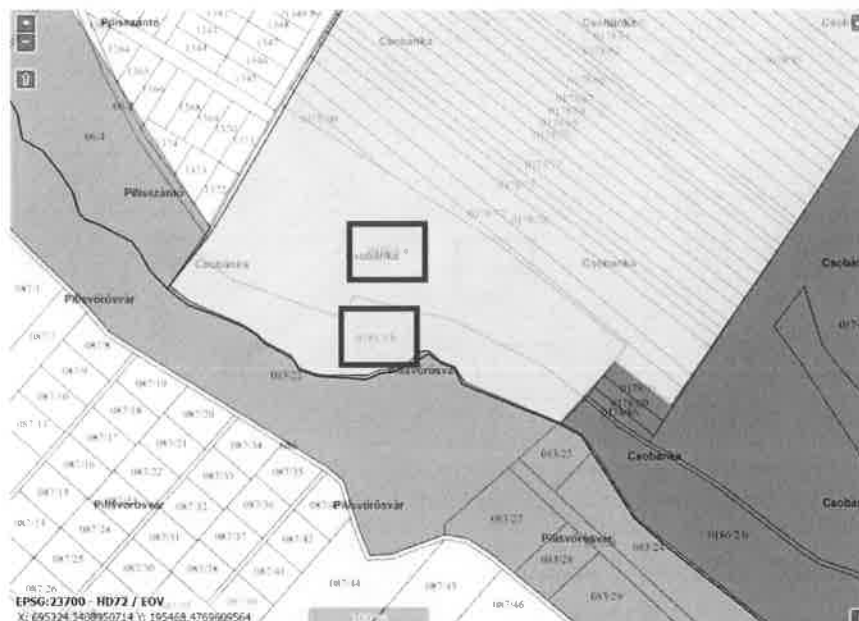
A tó meder és partszél mindezekén túl az országos ökológiai hálózatnak is része, mint pufferterület (melyet az alábbi, 55. ábra térképén a PT-eket halványrózsaszín felületszínezés jelez).

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***

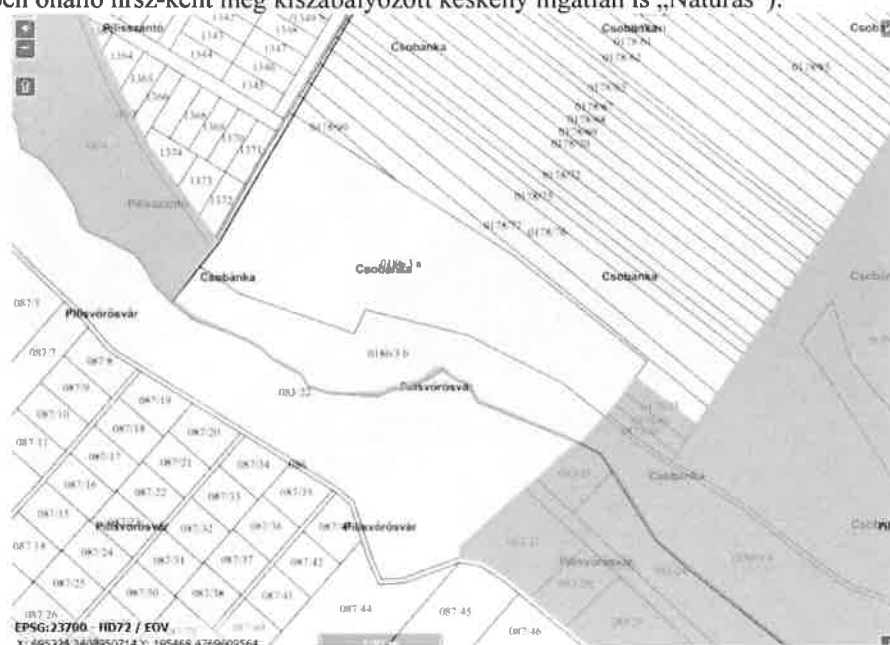
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

C SOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

58. ábra Országos ökológiai hálózat övezetei a Határréti-tó környezetében. (Forrás: TIR)

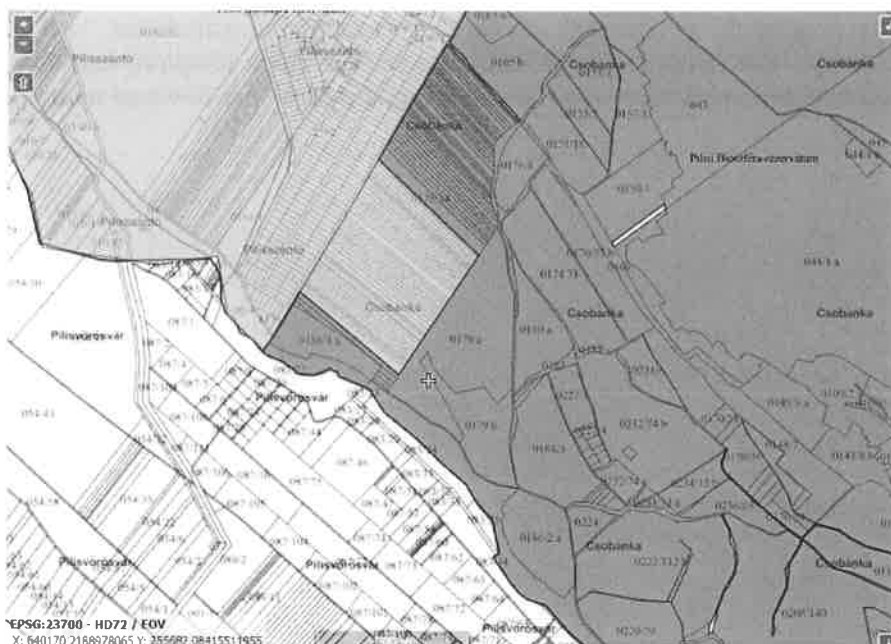
A terület nem része a Natura 2000 területek hálózatának, azonban szomszédos vele (ideértve azt is, hogy a tó közepén önálló hrsz-ként még kiszabályozott keskeny ingatlan is „Naturás”):

59. ábra A Határréti-tóval szomszédos Natura 200 terület a „Pilis és Visegrádi-hegység” nevet viseli. (Forrás: TIR)

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

60. ábra Csobánka és környéke, az UNESCO „Ember és Bioszféra” (MAB)-területnek is része. (Forrás: TIR)

4. Az egyes helyi védelemre javasolt természetvédelmi értékek állapotfelmérése és kezelése

Csobánka nagyközség közigazgatási területén 9 fa, ill. facsoport került kijelölésre, a helyi jelentőségű védett természeti emlékek körében. Az értékek listája az alábbi táblázatokban tanulmányozható, valamint egyenként rövid leírást adunk közre állapotukról és a javasolt kezelésről.

A 14. sz. táblázat a HÉSZ-ből származik. A bejárások tapasztalatai alapján módosításokat, pontosítást javasoltunk, melyet az érintett érték magyar fajnevével jeleztünk a 14. sz. táblázatban.

Az egyes fák, facsoportok könnyebb azonosítása érdekében a táblázatot kiegészítettük a földrészletek helyrajzi számával, a helyszín leírásával (ld. 15. sz. táblázat) és az egyes fák, facsoportok nevét is ugyanezen okból módosítani javasoltuk. (Egy esetben adott fajhoz tartozó egyed nem találtuk meg, viszont más rokonfajhoz tartozó értékes példányt megfigyeltünk. Másutt a darabszámban láttunk eltérést, ill. adott helyen több fa is védelemre javasolt.)

A későbbiekre nézve további fontos észrevételek:

1. Az egyedi védelemre való jelölést a jövőben folytatni szükséges.
2. A védelem oka jellemzően a fák kora és mérete. A faji hovatartozás mentén a tájidegen fajok egyedei nincsenek hátrányosan megkülönböztetve.
3. Az egyedi természetvédelmi oltalom mellett a fák, fasorok, facsoportok védelmét zöldfelületi rendeletben is kell/lehet szabályozni, tehát az imént említett védelmi szempontokon túl is lehet/szükséges szavatolni ezen és más zöldfelületi elemek védelmét. Ennek egyik oka az, hogy a későbbiekben idős fa „létrejötte” csak akkor várható, ha a fákat fiatalabb egyedként is óvjuk. Továbbá a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás egyik legfontosabb elemei a fák, ill. általában a zöldfelületek. Akár az

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***

Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

egy-egy faegyedek is bírhatnak olyan ökoszisztéma szolgáltatással, melynek lokális jelentősége van (elegendő itt példaként a szert ortodox templom kertjében álló idős diófát említeni, mely több tíz m²-nyi felületet árnyékol, tart hűvösen nyári melegben).

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu , dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

C SOBÁNKÁ HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

15. táblázat Csobánka helyi jelentőségű védett természeti emlékei a HÉSz (a 10/2016. (XI.25.) önkormányzati rendelet) 3. függeléke alapján. * Megváltozott helyrajzi számok

^m A 2024. évi vizsgálat alapján módosítás szükséges. A módosítás a 15. sz. táblázatban tekinthető meg végleges formában. A módosítás okának leírása az egyes fák, facsoportok leírásánál olvasható.

Magyar név	Latin név	db	Törzs- átmérő / korona átmérő (cm/m)	Hely, hrsz
Csertölgy	Quercus cerris	1	70/14	belterület 3009* 0241/2
Kocsányos tölgy ^m	Quercus robur	1	30/8	belterület 3009* 0241/2
Platán facsoport ^m	Platanus occidentalis	8	70-100	603
Nagylevelű hárs ^m	Tilia platyphyllos	1	70/13	Béke út 13/A
Idős fenyők ^m	Pinus sp. facsoport		50/12	szerb temető
Korai juhar ^m	Acer platanoides fasor		40/9	köztemető
Eperfa	Morus alba	1	80/12	Táncsics-Bem u.
Diófa	Juglans regia	1	70/13	szerb-ortodox templom
Vadgesztenye	Aesculus hippocastanum	2	50/9	Szerb tér

16. táblázat Csobánka helyi jelentőségű védett természeti emlékeinek összefoglaló, módosított listája.

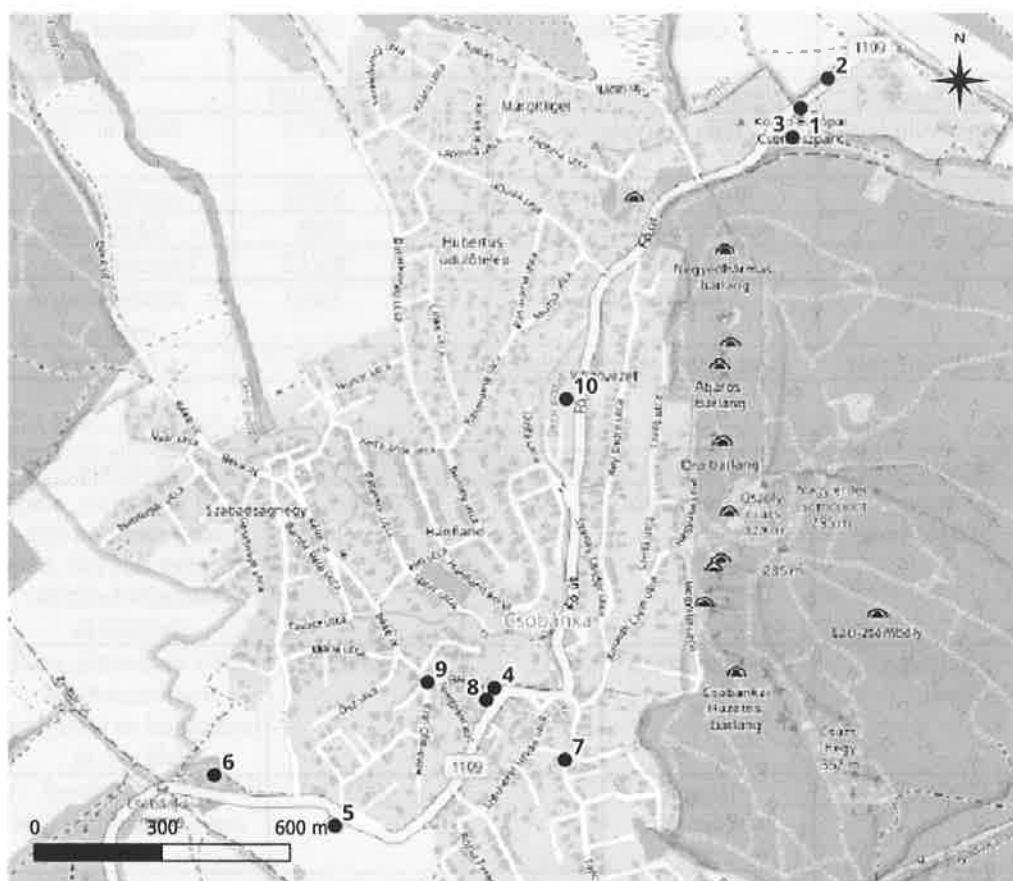
Magyar név	Latin név	Darab	Hrsz	Helyszín
1. Csertölgy (középkorú)	Quercus cerris	1	0241/2	A Fő út mentén, a volt cserkészotthon falu- központ felé eső, nem használt bejárata melletti fa.
2. Csertölgy (idős)	Quercus cerris	1	0241/2	A Fő út mentén, a volt cserkészotthon bejáratától az útelágazás felé eső fa.
3. Platánok	Platanus occidentalis	13	603	Fő úthoz csatlakozó volt cserkészparkban lévő fák.
4. Nagylevelű hárs	Tilia platyphyllos	1	288, 390/2	A szerb-ortodox templommal szemben található, a Béke út 15. sz. ház előtt.
5. Szerb temető idős fái		5	121	Szerb temető
6. Római katolikus temető idős fái			150/1	Római katolikus temető

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

C SOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

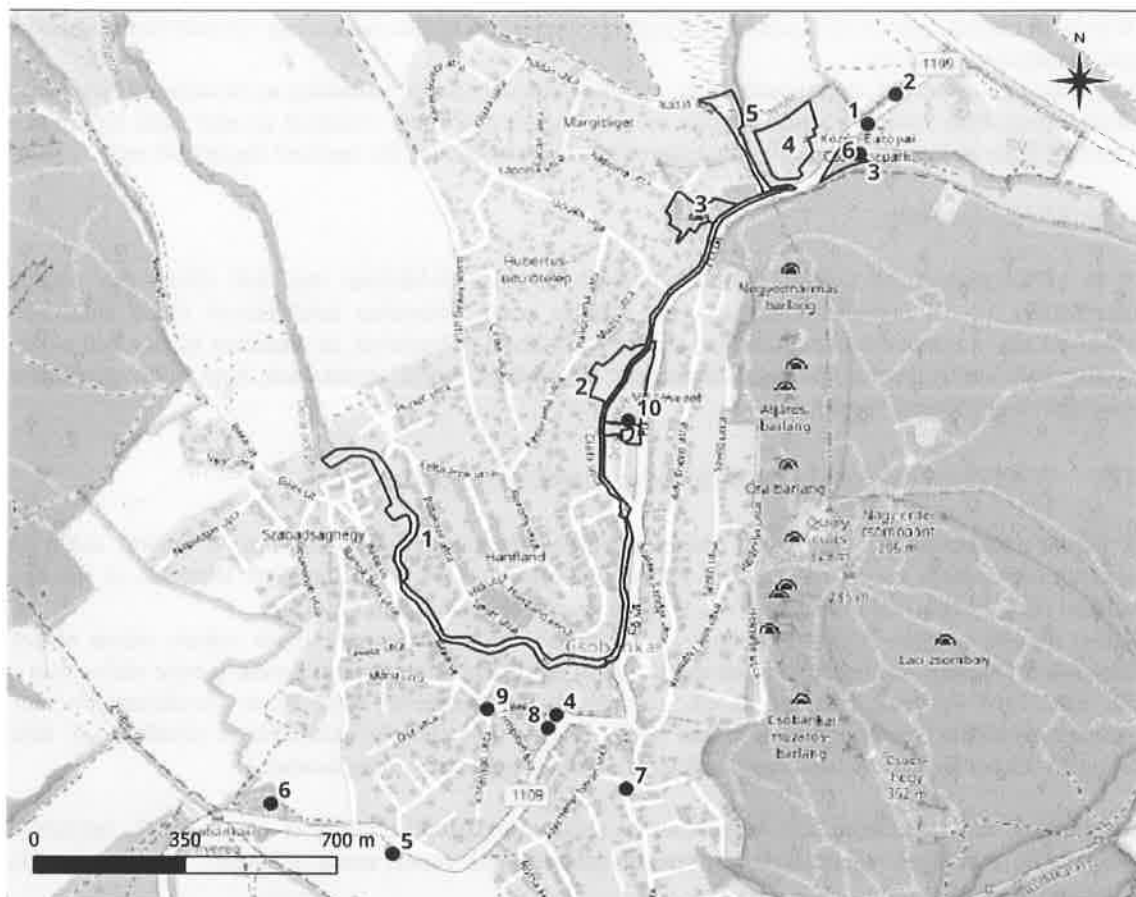
Magyar név	Latin név	Darab	Hrsz	Helyszín
7. Tánicsics utcai fehér eperfa	Morus alba	1	835	Tánicsics utcától a Bem utca felé átvezető lépcső mellett.
8. Diófa	Juglans regia	1	1	A szerb ortodox templom parkjában áll.
9. Szerb téri vadgesztenyék	Aesculus hippocastanum	2	288	Szerb tér a szerb templom alatti utcában, attól kb. 100 m-re beljebb. a kereszt előtt
10. Páfrányfenyők	Ginkgo biloba	2	605/1	Az Ybl-villa kertje

61. ábra Helyi védett és védelemre javasolt fák, facsoportok elhelyezkedése Csobánka területén. A sorszámozás a 16. táblázat szerinti. (Forrás: OSM)

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

62. ábra Csobánkai helyi védett területek, valamint fák, facsoportok elhelyezkedése. (Forrás: OSM)

A fák általános favédelmi és természetvédelmi szempontokat is figyelembe vevő kezelési tervét a 16. sz. mellékletben foglaltuk össze.

4.1. Fő úti idős csertölgy helyi természetvédelmi érték

A fa a csobánkai elágazástól a falu központja felé, az út jobb oldalán található. Törzsátmérője eléri az egy métert, magassága 18-20 m. A fa a rendelkezésre álló tér miatt nagyon szép habitusú. Törzse, ágai látható károsodástól mentesek. A lombkorona alsó árnyékolt részén néhány száraz ág figyelhető meg, mely természetes jelenség. A fa bőven terem: alatta a rézsűben, az árok, az út szélén nagyszámú fiatal utódja figyelhető meg, melyek közül, a kaszálás miatt egy sem cseperedhet fává.

A fa védettsége indokolt.

Fő kockázati tényező lehet számára az út és az árok esetleges szélesítése, karbantartása, az őrsvény kezeléssel, melyek az ágakat és a gyökérzetet érinthetik, ezért a fa állapotának megőrzése érdekében a kapcsolódó műveletek során szükséges körültekintően eljárni. A fő hangsúly a megelőzésen van. A fa körüli területeken kerülni kell a vízellátását károsan befolyásoló tevékenységeket, mint pl. árok burkolása, mélyítése, szélesítése.

4.2. Fő úti középkorú csertölgy helyi természetvédelmi érték

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

A hajdani cserkészpark nem használt autóbéjárója közelében található csertölgy törzsátmérője kb. 60-70 cm, magassága 14-16 m.

Szép, egészséges törzsű, lombkoronájú fa, melynek útfelőli részén, vélhetően az őrsvélvény biztosítása miatt, egyes ágak levágása, visszavágása nyomai figyelhetők meg, valamint az alsó ágak egy részén száradás tapasztalható. A fa alatt bő makktermés jelenként számos kis csemete figyelhető meg.

A fa védelme indokolt.

A fa gyökérzetének, törzsének, lombkoronájának védelme érdekében meg kell előzni egy esetleg útszélesítés, út- és őrsvélvény-karbantartás, árkolás során vélhetően bekövetkező káros hatásokat. Mellőzni kell a lombkorona által árnyalt terület burkolását, bolygatását, és általában is meg kell előzni a környező területeken a víz beszivárgásának lehetőségét, annak érdekében, hogy a fa vízellátása hosszútávon biztosítva legyen.

4.3. Volt cserkészparki platánok helyi természetvédelmi érték

A kapott adatbázisban nyolc egyed szerepel, melyek törzsátmérője 70-100 cm. A bejárás során 13 egyedet számoltunk össze, melyek 0,7-1,4 m átmérőjűek és 18-22 m magasak lehetnek. A fák egy hajdani park ültetett faállományának ma is impozáns, szép elemei, maradványai.

Külső jegyeik alapján fizikai állapotuk jó. Esetükben érdemes lenne a belső száraz, odvas részek feltárása érdekében részletesebb („fakoppos”) állapotfelmérést is végezni. Ennek igénye elsősorban a fák alatt lévő épületek, parkoló autók, személyek biztonságával függ össze (kockázatfelmérés). Természetvédelmi szempontból a száraz ágak, odúk a fák élőhelyi jelentőségét növelik, így nem tekintjük károsnak őket. (Ezen megállapítások a többi faegyedre is vonatkoznak.)

A platánok helyi védelem alá helyezése és szakszerű kezelése indokolt magas kork, termetük, kiemelkedő esztétikai, valamint kultúrtörténeti jelentőségük miatt, annak ellenére, hogy maga a faj tájidegen, díszfafaj.

A fák állapotára nézve kockázatot jelenthet a tápanyag- és vízellátásukat károsan befolyásoló hatások, így környezetük talajának burkolása, a talaj bolygatása, ezért a terület használata, átépítése során a fák törzse körüli talajfelszínt és gyökérzetüket burkolni, talajmunkákkal kársítani nem szabad.

4.4. A szerb ortodox temető fái helyi természetvédelmi érték

A temetőben két idős fenyő (*Pinus sp.*) védettségét irányozták elő, azonban a két fenyőn túl további idős fák is védelemre érdemesek.

A két erdei fenyő (*Pinus sylvestris*) törzsátmérője 0,7-0,8 m, magasságuk kb. 15 m. Mindkét fa sírra van növe, mely lehetett szándékos is, azonban kegyeleti szempontból lehet vitás kérdés is. A fák látható fizikai állapota jó. Száraz, törött ágaik csak alul és belül, tehát a lombkorona árnyékolt részein található, mely természetes jelenség. A temetőrész vélhetően alacsony látogatottsága, a rendszeres kezelés hiánya miatt a letörő ágak okozta potenciális balesetveszély alacsony, elhanyagolható, ill. a száraz ágak szakszerű eltávolításával a minimális kockázat is megszüntethető.

A temetőrész újra használatba vételével összefüggésben merülhet fel a fák érintettsége. A temető majdani hasznosításának mikéntjét a fák megtartásával javasoljuk. Ez esetben is fontos a gyökérzet körüli földtömeg védelme, sértetlenségének megőrzése, a fák törzsét, ágait érő hatások előzetes kivédése.

A temetőben található további értékes, idős fák:

1. Kislevelű hárs: A temető felső, hátsó telekhatára közelében. Átm.: 0,7 m. H.: 18-20 m. Gallyazás nyomait viseli. Jó állapotú.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

2. Vadgesztenye 1.: A temető felső, hátsó telekhatára közelében. Átm.: 0,7 m. H.: 18 m. Jó állapotú.
3. Vadgesztenye 3.: A temető felső, hátsó telekhatára közelében. Átm.: 0,7 m. H.: 18 m. Jó állapotú.
4. Vadgesztenye 3.: A temető út felőli szélén lévő sírsorban. Átm.: 0,6 m. H.: 14 m. Jó állapotú, de teljesen rá van növe egy sírra.
5. Vadgesztenye 4.: A temető út felőli széléhez közel, a rézsűben. Átm.: 0,2-0,4 m (kéttörzsű) Jó állapotú.

63. ábra A szerb ortodox temetőben az idős fenyőkön kívül öreg hársakkal és vadgesztenyékkel is találkozhatunk.

4.5. A római katolikus temetői fái helyi természetvédelmi érték

A kapott adatbázisban korai juhar (*Acer platanoides*)-fasor szerepel a köztemető területén. A római katolikus temetőben azonban tisztán korai juhar-fasor nem található, illetve a temető fáinak nagy része mind idős és – külső szemrevétele alapján – jó fizikai állapotban lévő fa. A temetőben idős korai, hegyi, mezei juharok, vadgesztenyék találhatók. Védelmüket az egyenkénti védelem is biztosíthatja, de az együttes védelem is, ezért a római katolikus temető idős védett fái formájában javasoljuk védeni őket.

A fák egyenkénti vizsgálatát megkezdtük, de nagy számuk és egységes kezelésük miatt is a fák együttes bemutatására és védelmére jutottunk. A fák jellemzően 0,5-0,7 m törzsméretű, 18-20 m magas egyedek.

Látható fizikai állapotuk között vannak eltérések, de döntően egészséges, szép törzsű, lombkoronájú példányok. Jelentősebb szárazodást kevés példánynál tapasztaltunk.

A temetői elhelyezkedésük miatt csak egy esetleges bővítés, átalakítás miatt kerülhetnek közvetlen veszélybe. Egyebekben a szükség szerinti, alkalmasszerű szakszerű metszésen és a vízháztartásukat biztosító feltételek megóvása mentén van tennivaló, ill. figyelembe venni való szempont.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

64. ábra A római katolikus temető egyik idős vadgesztenyefája.

4.6. Táncsics utcai eperfa helyi természetvédelmi érték

A fa a Táncsics utca és a Bem utca között átvezető névtelen utca Táncsics utcai végén, a lépcsős szakaszon, meredek rézsűben található. A két utca között egy időszakos vízszállítású, bejárás előtti időszakban újraprofilozott árok is húzódik, mely a hivatalos térképek szerint a Dera patak felső szakasza. A fa átmérőjét 80 cm-ben állapították meg korábban, a 2024. nyári bejárás során iránytól függően 0,8-1,0 m-nek mértük a fa átmérőjét.

Magassága 10-12 m lehet. A fa korához, törzsméretéhez képest inkább alacsony, terebélyes és ferde növekedésű. Ez vélhetően annak köszönhető, hogy meredek rézsűben nő és számos korábbi metszés nyomai alapján eredeti habitusa kissé torzult. A fa ezen esztétikai jellemzői és tájidegen mivolta ellenére megtartásra, akár további jogi védelemre is érdemes. A védelmet szolgáló fő kezelési tevékenység a fa közvetlen károsodásának megelőzése, kíméletes metszés, az útépités, útkarbantartás, közművek fenntartása során.

A fa belső, statikai állapotának vizsgálata javasolt.

Amennyiben a fa stabilitását veszti (ld. ferde növekedés, rézsűben) és kidől, akkor eltávolítása szükségszerűen megtehető. Helyére honos, tájhonos fafaj egyedét javasoljuk ültetni, azonban előtte a rézsút célszerű rendezni a rézsű és a majdani fa állékonysága érdekében, valamint a fa túlélését szolgáló jobb vízmegtartó képességű állapotok biztosítása céljából (pl. padka, terasz kialakítása).

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu , dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

65. ábra A Táncsics utcai fehér eperfa.

4.7. A szerb ortodox templom kertjében álló diófa helyi természetvédelmi érték

A templomkertben két diófa található, melyek közül valószínűleg a templomtól az út felé eső egészséges, jó növekedésű fát javasolták védelemre. A templom mögött lévő diófa kedvezőtlenebb termőhelyi körülmények között található, de kora és ökoszisztéma szolgáltatásai (árnyalás) miatt az is kíméletet érdemel.

A védettkén nyilvántartott fa átmérőjét korábban 0,7 m-ben állapították meg, jelenleg 0,7-0,8 m közötti a fa törzsének átmérője. A fa magassága kb. 20 m lehet. A fa templomépülettől való távolsága miatt csak egy ága közelíti meg, éri el az épület tetejét, mely miatt az ág kíméletes, szakszerű metszése javasolt (ahogy minden esetben, így a másik diófa esetében is, mely szintén eléri a templomkertben álló másik épület tetejét).

A fa egy talajközeli, nagyátmérőjű ágát (d: 0,4 m) korábban levágták, a metszés gyógyul. Más metszések és alsó száraz ágak megfigyelhetők, de a fa összességében egészséges, szép, hatalmas termetű egyed, ezért védelme indokolt.

Védelme érdekében kerülni kell a talaj bolygatását és minden olyan beavatkozást, mely a fa vízellátását csökkenti, ill. fizikailag károsítja a fát.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

66. ábra A szerb ortodox templom kertjében álló idős diófa.

4.8. Béke utcai nagylevelű hárs helyi természetvédelmi érték

A fa a Béke utca 15. sz. lakóépület előtt áll, a kerítés vonalában nőtt. A fa törzse körül a kerítés vonala, a fa védelme érdekében, át lett helyezve. A törzs körül elegendő szabad talajfelszín nincs, a gyökérzet részben a járda, részben az utca burkolata alatt található. A terebélyes lombkorona eléri a magánház tetejét és átlóg a szomszédos telek fölé is. Közeliében vízakna is található.

(A fa a 288 hrsz-ú út földrészleté és a 309/2 hrsz-ú magántelkének határán áll. A lombkorona a 309/1 hrsz-ú földrészletre nyúlik át.)

A fa állapota a fent említett „környezeti adottságok” mellett és ellenére, külső jegyek alapján jó. Szép, hatalmas termetű, egészségesnek tűnő, védelemre érdemes példány. Törzsátmérője 0,7-0,8 m. Magassága kb. 20 m.

A fa védelme érdekében az infrastruktúrák fenntartása, fejlesztése (ld. tető, a járda és a vízakna műszaki védelme) során a fa gyökérzete, törzse, lombkoronája és vízellátásának megőrzése, védelme, esetleges javítása szükséges.

A fa törzsén több túraútvonal jele került felfestésre.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

67. ábra A Béke úti hárs látképe.

4.9. Szerb téri vadgesztenyék helyi természetvédelmi érték

A két vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*) több oldalról utakkal körülvett kis zöld szigeten áll. Törzsátmérőjük kb. 0,5 és 0,6 m. Magasságuk 10-12 m. Az úttól kiemelt szegéllyel elválasztott kis zöldfelület kiterjedése valószínűleg elegendő a két fa vízutánpótlásához, ugyanakkor mindkét fa nagyon közel áll a burkolatszegélyhez, vagyis gyökérzetük felülről való vízellátottsága korlátozott. Hosszútávon, a települési csapadékvizek természet alapú vízkormányzása mentén (ld. ide lefutó, burkolt utcák) felmerülhet a zöldfelületen esőkert kialakítása. Ez esetben a fák is több vizet kaphatnak, de gyökérzetük sérülését és a túl sok víz direkt rávezetését is meg kell előzni. A zöldfelületen áll egy szerb feliratú kereszt is.

A fák védelemre javasoltak. Kíméletes és szakszerű metszéssel alakíthatók (ld. ürszelvény biztosítása). A kisebbik fa egyik nagy ágának vége száraz, mely esztétikai és biztonsági okokból szakszerűen eltávolítható. (A holtfa és az odú esetleges megléte a fa élőhelyi jelentőségét ugyan növeli, de a viszonylag forgalmas településrészen a lehetséges konfliktusok megelőzése és a fák „általános” védelme érdekében a biztonsági szempontokat inkább előre soroljuk.)

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

68. ábra A Szerb téri vadgesztenyék látképe

4.10. Az Ybl-villa kertjében található két páfrányfenyő helyi természetvédelmi érték

A helyi védelemre javasolt területen álló két páfrányfenyő (halfarkfa, ginkgo, *Ginkgo biloba*) a 605/1 hrsz-ú terület déli részén található. Magasságuk kb. 20 m, törzsátmérőjük kb. 0,4 és 0,5 m, törzskerületük 2,6 és 3,1 m.

A két fa a hajdani kert két legimpozánsabb fái közé tartozik. A parkban viszonylag közel álló, idős fák lombkoronái már összeérnek, a fák egymást is kissé árnyalják.

A fák védelemre javasoltak, tájidegen voltak ellenére és mellett is (a fajt Kínából hozták Európába). Dekoratív, levele alapján is különleges, városi környezetet jól toleráló, ősi faj. Elsősorban a hímivarú példányait telepítik, mert a nőivarú példányok alá hulló húsos termékek kellemetlen szagúak. A termékek maradványai alapján fák, vagy egyikük nőivarú.

Kezelésüket az állapot szakszerű vizsgálata alapján lehet megkezdeni.

5. Összefoglalás, a természetvédelmi kezelés szükségessége és fő irányai

Csobánka területén 8 helyi védelemre érdemes terület, valamint 9 fa, facsoport került kijelölésre. A védetté nyilvánítás eljárás lefolytatása nem volt teljeskörű, természeti állapotfelmérésre és kezelési tervek kidolgozására nem került sor. Természetvédelmi kezelés egyik területen sem történt, a Dera patak menti japánkeserűfű-irtás kivételével.

A területek közel mindegyikéről némi adat a Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány helyi védett területek országos szintű vizsgálata alapján áll rendelkezésre. További adatok az országosan védett és Natura 2000 területek védelmével és kezelésével foglalkozó Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság adatbázisa révén voltak elérhetők. Egységes és szélesebbkörű, kimondottan az egyes területekre vonatkozó adatbázis, tehát, mindezig nem volt elérhető.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu , dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

CSOBÁNKA HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEI ÉS ÉRTÉKEI
MEGALAPOZÓ ÁLLAPOTFELMÉRÉSI DOKUMENTÁCIÓ ÉS TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERV

A 2024. évi vizsgálatok ezt a hiány pótolták, a megbízás adta keretek között: Tavasszal és nyáron néhány hónapra kiterjedő természeti állapotfelmérésre került sor, mely során a növényvilágot, a madárfaunát, a Dera esetében a vízi gerinctelen, kételtű és halfaunát kutattuk.

Az eredmények alapján a korábban védelemre javasolt területek egy részének további védelmét és egy további terület védelem alá helyezését javasoltuk.

Egyes területek esetében további élőlény-csoportok vizsgálata is szükséges a jövőben, pl. a jó természetességű erdőfoltok esetében az idős fákhöz, holtfához kötődő rovarok és denevérek kutatása javasolt. Mindezekon túl a törvényi előírások miatt (ti. a természetvédelmi kezelési terveket legalább 10 évente felül kell vizsgálni), szükséges lesz a vizsgálatokat ismételt elvégezni, az állapotváltozások és a gyakorlati kezelés hatásának nyomon követése, az ismeretek bővítése érdekében. A területek védelmének jellege és szükségessége eltér. Láthatóan vannak olyan területek, melyek évtizedek alatt semmilyen természetvédelmi célú beavatkozást nem kaptak, mégis értékesek. Ennek az oka az, hogy nem természetvédelmi célú beavatkozások elkerülték őket, vagyis magukra lettek hagyva, a természetes folyamatok érvényesültek (ld. Margi-ligeti kastély parkjának értékes erdőfoltja, Hubertusz-kápolna erdeje, Holdvilág-árok). Más esetben, a Dera mentén, a japánkeserűfű irtása pedig nemcsak természetvédelmi cél, hanem átfogó, vízgazdálkodási, zöldfelületkezelési cél is. Mindezekon túl természetesen számos kezelési cél és mód lehetséges, de az említett példákkal azt akartuk érzékeltetni, hogy a védetté nyilvánítás nem egy intenzív parkfenntartást jelent, hanem a természeti folyamatok támogatását, eredményeik megőrzését, így sokszor a károsító tényezők pusztá kizárása (kotrás, fakivágás, gyepfeltörés, szemetelés megelőzése) és a szemlélet- és tudatformálás, környezeti nevelés is elegendő lehet. Mindezekon túl vannak nagyobb léptékű, élőhelyrehabilitációs tevékenységek is, pl. a Dera esetében, melyek pályázati forrásból finanszírozhatók.

A védett fák és facsoportok, mint helyi, egyedi védelem alatt álló értékek esetében minden korábban felsorolt értéket védelemre javasoltunk. Az értékek körét kiegészítettük, mert a bejárások során további védelemre érdemes fákat is találtunk, esetenként a már kijelöltek közvetlen közelében. Az egyedi védettségre érdemes értékek kutatását és védelmét a jövőben is folytatni szükséges, csak így fognak megmaradni az utókornak!

A természetvédelmi kezelési tervek (KT) a jogszabályi előírások alapján készültek. Egyfelől a megadott struktúra, másfelől a területek hasonló problémái miatt részben hasonló KT-k születtek, de, természetesen, területenként teljesen egyedi intézkedések kerültek megfogalmazásra (pl. tájidegen növényfajok visszaszorítása, tájhozonyos fajok védelme mindenhol aktuális, de a fajok és a részcélok eltérnek). Legfontosabb teendő a területek kíméletes használatának biztosítása, mely belterületi védett területek esetében igen nehéz: kis kiterjedésük, az általában intenzíven használt környezetük felől érkező hatások miatt a lakosság és a közterületek kezelőinek partneri bevonása mindenképpen szükséges.

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu , dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

6. Felhasznált irodalom

- Borhidi A. (1993): A magyar flóra szociális magatartás típusai, természetességi és relatív ökológiai értékszámai. – KTM-JPTE, Pécs 95 pp.
- Bözlöni J., Molnár Zs., Kun A. (szerk.) 2011: Magyarország élőhelyei. A hazai vegetációtípusok leírása és határozója. ÁNÉR 2011. MTA ÖBKI, Vácrátót.
- Dövényi Z. szerk. (2010): Magyarország kistájainak katasztere. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest.
- Haraszthy, L. (szerk.) 2014: Natura 2000 fajok és élőhelyek Magyarországon – Pro Vértes Közalapítvány, Csákvár
- Molnár, Z., & Kun, A. (2011). Magyarország élőhelyei: vegetációtípusok leírása és határozója: ÁNÉR 2011. MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete, Vácrátót, Hungary.
- Simon T. (1988.): A hazai edényes flóra természetvédelmi-érték besorolása. Abstracta Botanica 12: 1-23 Horváth F és mtsai (1995.): Flóra adatbázis 1.2. MTA ÖBKI, Vácrátót

<https://maps.arcanum.com/hu/>

<https://www.fentrol.hu/hu/>

<https://erdoterkep.nebih.gov.hu/>

<https://termeszetvedelem.hu/>

RENATUR 2005 BT.

*** Székhely: 2000 Szentendre, Frangepán u. 16. *** Postacím: 2030 Érd, Szilvafa u. 9/4. ***
Tel.: +36 70 325 02 54 *** E-mail: info@renatur.hu, dukayigor@gmail.com *** Honlap: www.renatur.hu ***

A MILLENIUMI HÉTVEZÉR PARK NÖVÉNYTANI FAJLISTÁJA

Magyar név	Latin név	T	W	R	TVK
Zöldjuhar	<i>Acer negundo</i>	5	5	4	TZ
Pusztai cickafark	<i>Achillea pannonica</i>	6k	2	4	K
Nyári orgona	<i>Buddleja davidii</i>				G
Útszéli bogáncs	<i>Carduus acanthoides</i>	6a	3	0	GY
Szivarfa	<i>Catalpha bignonioides</i>				G
Vadcserezsnye	<i>Cerasus (= Prunus) avium</i>	5a	5	3	K
Piros levelű cserszömörce	<i>Cotinus coggygria</i>				G
Erdei mácsonya	<i>Dipsacus fullonum</i>	6a	7	4	GY
Seprence	<i>Erigeron annuus</i> <i>subsp.strigosus</i>	0	7	3	GY
Lángliliom	<i>Hemerocallis fulva</i>				G
Lyukaslevelű orbáncfű	<i>Hypericum perforatum</i>	5a	3	0	TZ
Mocsári nőszirm	<i>Iris pseudacorus</i>	5a	10	0	K
Erdei mályva	<i>Malva sylvestris</i>	6	3	0	GY
Apró lucerna	<i>Medicago minima</i>	7	2	4	TP
Fehér eperfa	<i>Morus alba</i>				G
Amerikai ligetszépe	<i>Oenothera macrocarpa</i>				G
Közönséges keserűgyökér	<i>Picris hieracoides</i>	5a	2	4	GY
Indás pimpó	<i>Potentilla reptans</i>	0	6	3	TZ
Kocsányos tölgy	<i>Quercus robur</i>	5a	6	0	E
Hóbogyó	<i>Symphoricarpus albus</i>				G
Közönséges gyöngyvessző	<i>Spiraea van-houttei</i>				G
Japánakác	<i>Sophora japonica</i>				G
Tarka koronafürt	<i>Securigera varia</i>	5a	3	4	K
Lóhere	<i>Trifolium pratense</i>	5	6	3	TZ
Fehér here	<i>Trifolium repens</i>	5a	5	0	

AZ YBL-VILLA EGYKORI KERTJE NÖVÉNYTANI FAJLISTÁJA

Magyar név	Latin név	T	W	R	TVK
Mezei juhar	<i>Acer campestre</i>	5a	4	4	K
Zöldjuhar	<i>Acer negundo</i>	5	5	4	TZ
Korai juhar	<i>Acer platanoides</i>	5a	5	3	K
Hegyi juhar	<i>Acer pseudoplatanus</i>	5a	6	3	K
Podagrafű	<i>Aegopodium podagraria</i>	5	7	3	K
Közönséges bojtorján	<i>Arctium lappa</i>	5	6	4	GY
Foltos kontyvirág	<i>Arum maculatum</i>	5a	6	4	K
Csalánlevelű harangvirág	<i>Campanula trachelium</i>	5	6	3	K
Borzas sás	<i>Carex hirta</i>	5a	7	0	GY
Fűszeres baraboly	<i>Chaerophyllum aromaticum</i>	5a	7	3	K
Vérehulló fecskefű	<i>Chelidonium majus</i>	5k	4	5	GY
Erdei iszalag	<i>Clematis vitalba</i>	5a	5	3	K
Húsos som	<i>Cornus mas</i>	6a	3	5	K
Veresgyűrű som	<i>Cornus sanguinea</i>	5a	4	4	K
Közönséges mogyoró	<i>Corylus avellana</i>	5a	5	3	K
Török mogyoró	<i>Corylus colurna</i>				G
Apró szulák	<i>Convolvulus arvensis</i>	0	3	4	GY
Egybibés galagonya	<i>Crataegus monogyna</i>	5a	4	3	K
Kétbibés galagonya	<i>Crataegus laevigata</i>	5a	5	3	K
Csomós ebír	<i>Dactylis glomerata</i>	5a	6	4	TZ
Seprence	<i>Erigeron annuus subsp.strigosus</i>	0	7	4	GY
Japán óriáskeserűfű	<i>Fallopia japonica</i>	5	5	4	A
Cseh óriáskeserűfű	<i>Fallopia x bohémica</i>	5	5	4	A
Szahalini óriáskeserűfű	<i>Fallopia sachaliensis</i>	5	5	4	A
Erdei gyömbér	<i>Geum urbanum</i>	5	4	4	K
Kínai ginkgo	<i>Ginkgo biloba</i>				G
Kerek repkény	<i>Glechoma hederacea</i>	5	7	0	K
Borostyán	<i>Hedera helix</i>	5	5	3	K
Nemes májvirág	<i>Hepatica nobilis</i>	5a	5	4	V
Közönséges medvetalp	<i>Heracleum sphondylium</i>	5k	4	3	K
Komló	<i>Humulus lupulus</i>	5	7	0	TZ
Nemes dió	<i>Juglans regia</i>	5	6	3	G
Közönséges bojtorjansaláta	<i>Lapsana communis</i>	5a	4	3	TZ
Piros árvacsalán	<i>Lamium purpureum</i>	5	5	4	GY
Angol perje	<i>Lolium perenne</i>	5a	5	0	GY
Tatárjuhar	<i>Lonicera tatarica</i>				G
Pénzlevelű lizinka	<i>Lysimachia nummularia</i>	5a	8	4	K

<i>Közönséges vadszőlő</i>	<i>Parthenocissus inserta</i>				A
<i>Indiai szá móca</i>	<i>Potentilla indica</i>	0	6	3	TZ
<i>Ezüstfenyő</i>	<i>Picea abies</i>	3k	6	2	G
<i>Feketefenyő</i>	<i>Pinus nigra</i>	6	2	5	G
<i>Erdei fenyő</i>	<i>Pinus sylvestris</i>	3k	3	5	G
<i>Széleslevelű salamonpecsét</i>	<i>Polygonatum latifolium</i>	6k	5	4	K
<i>Nemesnyár</i>	<i>Populus x euramericana</i>				A
<i>Kúszó boglárka</i>	<i>Ranunxulus repens</i>	5	8	0	TZ
<i>Fehér akác</i>	<i>Robinia pseudoplatanus</i>	5	5	4	GY
<i>Fehér fűz</i>	<i>Salix alba</i>	5a	9	4	E
<i>Gyalogbodza</i>	<i>Sambucus ebulus</i>	5a	5	3	GY
<i>Fekete bodza</i>	<i>Sambucus nigra</i>	5a	5	3	GY
<i>Erdei tisztesfű</i>	<i>Stachys sylvatica</i>	5a	6	3	K
<i>Fekete nádálytő</i>	<i>Symphytum officinale</i>	5a	8	0	K
<i>Pongyola pitypang</i>	<i>Taraxacum officinale</i>	0	5	0	GY
<i>Tiszafa</i>	<i>Taxus baccata</i>				G
<i>Kislelevelű hárs</i>	<i>Tilia cordata</i>	5a	5	3	K
<i>Illatos ibolya</i>	<i>Viola odorata</i>	6a	4	4	K
<i>Parti szőlő</i>	<i>Vitis vulpina</i>	6	5	4	A
<i>Nagy csalán</i>	<i>Urtica dioica</i>	5	5	4	TZ

AZ YBL-VILLA EGYKORI KERTJE HELYI VÉDETT TERÜLET TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERVE (2024)

3.1. Gyakorlati természetvédelmi célkitűzések

- 3.1.1. Őrizze meg a területen élő védett növény- és állatfajok által reprezentált, helyi szinten egyedülálló életközösséget.
- 3.1.2. Őrizze meg a védett és fokozottan védett fajokat, növelje populációik életképességét, különös tekintettel az alábbi megfigyelt védett fajokra: nemes májvirág (*Hepatica nobilis*), barátposzáta (*Sylvia atricapilla*), csicsörke (*Serinus serinus*), erdei pinty (*Fringilla coelebs*), fekete rigó (*Turdus merula*), kék cinege (*Parus caeruleus*), sárgafejű királyka (*Regulus regulus*), széncinege (*Parus major*), vörösbegy (*Erithacus rubecula*).
- 3.1.3. Őrizze meg a természetes és természetyszerű élőhelyeket, növelje ezek területi kiterjedését, természeti állapotát, a termőhelynek nem megfelelő, nem őshonos, vagy invazív fajokból álló életközösségek területének csökkentése mellett.
- 3.1.4. Őrizze meg a terület magas biológiai sokféleségét, az élőhelyek mozaikosságát.
- 3.1.5. Őrizze meg a jellegzetes természetes felszínformákat (patak völgy és domblábi területek).
- 3.1.6. Biztosítsa a terület további, természetvédelmi célú kutatását és fejlesztését.

3.2. Természetvédelmi stratégiák

- 3.2.1. A Dera patak menti vegetációsáv kiszélesedett részének tekinthető terület, hajdani völgytalp maradvány természetközeli állapotának megőrzése, javítása, a védett növény- és állatfajok egyedszámának, állományának fenntartása, növelése természetvédelmi kezeléssel.
- 3.2.2. A terület állapotát veszélyeztető igények és hatások mérséklése (ld. pl. a beépítés, árvízvédelem, közlekedés) az élőhelyvédelem érdekében.
- 3.2.3. A hulladéklerakás megelőzése és felszámolása.
- 3.2.4. Tájidegen növényfajok terjedését meg kell akadályozni, állományait vissza kell szorítani. Kivételt képeznek az egyedi értéket képviselő páfrányfenyők (*Ginkgo biloba*).
- 3.2.5. Az oktatás és bemutatás feltételeinek biztosítása, az élőhelyek teljes kímélete mellett.

3.3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.3.1.1. Földtani, felszínalaktani természeti értékek, barlangok védelme

3.3.1.1.1. A természetközeli morfológiájú völgyszakasz védelme, természetközeli közparki használatot meghaladó terület-átalakítás mellőzése.

3.3.1.1.2. Beépítés általános mellőzése.

3.3.1.2. Élőhelyek kezelése, fenntartása, rekonstrukciója és fejlesztése

3.3.1.2.1. A terület élővilágát, a védett fajok állományát elsősorban az élőhelyek kezelésével, fenntartásával kell megőrizni.

3.3.1.3. Fajok védelme

3.3.1.3.1. A védett növényfajok élőhelyei megőrzendők, kezelésük, átalakításuk csak az élőhely kíméletével és az állapotjavítás céljával lehetséges.

3.3.1.3.2. A védett állatfajok élőhelyeit károsító beavatkozás nem végezhető.

- 3.3.1.3.3. A lábon álló és földön fekvő holtfát a közlekedést nem gátló, nem veszélyeztető módon helyben kell tartani.
- 3.3.1.3.4. Az idős fákat meg kell őrizni a hozzájuk kötődő állatfajok (pl. madárfajok, ízeltlábúak, denevérek) védelme miatt is.
- 3.3.1.3.5. Madárodúk kihelyezése javasolt.
- 3.3.1.4. Táj- és kultúrtörténeti értékek
  - 3.3.1.4.1. A terület táj- és kultúrtörténeti értékeinek feltárása, bemutatása szükséges.
- 3.3.1.5. Látogatás
  - 3.3.1.5.1. A terület magántulajdon, a tulajdonos engedélyével, avédett természeti értékek és a terület állapotának általános megőrzésére mellett gyalogosan látogatható.
  - 3.3.1.5.2. A területen hulladék elhelyezése tilos. A látogatás során keletkező hulladékot a látogatóknak maguknál kell tartaniuk és el kell vinniük a területről.
  - 3.3.1.5.3. A, tanösvényt és a pihenőparki műszaki infrastruktúrát úgy kell meghatározni, hogy azok működése, fenntartása ne okozza az élőhelyek zavarását, állapotának romlását (ld. madárfajok költési időszakán kívüli létesítés/fenntartás, taposás mellőzése jó élőhelyeken).
  - 3.3.1.5.4. A területen technikai sport végzése tilos.
  - 3.3.1.5.5. A terület védettségét jelző, valamint használatának szabályairól szóló tájékoztató táblákat a terület megközelítési pontjain mielőbb el kell helyezni, esetenként pótolni kell, tartalmukat szükség esetén felülvizsgálni, kiegészíteni kell.
  - 3.3.1.5.6. A terület értékeiről szóló (tanösvény-)táblákat a lehető legkisebb számban, méretben, lehetőleg takarásban, de a célszerűségnek megfelelően kell ki- vagy áthelyezni. A tanösvény a kisebb beruházási és fenntartási költségek érdekében okostelefon-alapú is lehet, melyhez a tájban egy-egy QR-kódos állomásjelölő kapcsolódik csupán.
  - 3.3.1.5.7. A látogatásra vonatkozó előírásokat az interneten is elérhetővé kell tenni, a terület értékeinek bemutatása mellett, annak érdekében, hogy a látogató mielőbb értesüljön a látogatási szabályokról is.
  - 3.3.1.5.8. Parkolóhelyet lehetőleg a területen kívül kell kijelölni, ajánlani.
- 3.3.1.6. Oktatás és bemutatás
  - 3.3.1.6.1. A terület értékeinek megismerését „virtuálisan” is lehetővé kell tenni: Az interneten be kell mutatni az itt élő növény- és állatfajokat, a táj változását, ideértve az élőhelyek egyediségét és regenerálódását, rehabilitációját. Mindezeket javasolt beépíteni a helyi tantervbe.
  - 3.3.1.6.2. Amennyiben területet bemutató szakvezető biztosítható, a vezetett túrák és foglalkozások lehetőségét javasoljuk. A foglalkozásoknak azonban az élőhelyek kíméletével és legkisebb zavarásával kell járnia.
- 3.3.1.7. Kutatás, vizsgálatok
  - 3.3.1.7.1. A terület további alapállapot-kutatása szükséges, a még nem, vagy régen vizsgált taxonokra (pl. kisemlősök, denevérek, ízeltlábúak) vonatkozóan is.
  - 3.3.1.7.2. Öt éven belül (2029-ig) a területkezelés hatásainak változását vizsgálni szükséges, az alapján a természetvédelmi kezelési tervet felül kell vizsgálni, a természeti állapotról rendelkezésre álló adatbázist ki kell bővíteni és közzé kell tenni.
  - 3.3.1.7.3. Bármely szervezet megbízásából készült kutatási eredményeket az Önkormányzatnak és a DINPI-nek el kell juttatni.
- 3.3.1.8. Terület- és földhasználat
  - 3.3.1.8.1. Az inváziós fás vagy lágyszárú növényfajokat mechanikai és/vagy szelektív kémiai módszerek alkalmazásával kell visszaszorítani. A módszer megválasztását mérlegelni

szükséges az állomány nagyságára, az utánkezelések és a kezelési eredmény monitorozásának biztosíthatóságára, illetve vizes élőhely (Dera patak) közelségére tekintettel.

- 3.3.1.8.2. A terület domborzati adottságait csak az élőhely-védelem és rehabilitáció érdekében, indokolt lehet módosítani.
- 3.3.1.8.3. A csapadékvizeket csak a szennyezésektől mentesen lehet a területre bevezetni. Szükség esetén természetes módon történő szikkasztást kell alkalmazni (pl. esőkert vagy gyepes medrű mélyedés kialakításával).
- 3.3.1.8.4. A területen és felszíni, felszín alatti vízgyűjtőjén tisztított szennyvizet időszakosan sem szabad el-, be- és átvezetni, szikkasztani.
- 3.3.1.8.5. A területen ipari tevékenység nem végezhető.
- 3.3.1.8.6. A területfenntartást természetvédelmi kezeléssel összefüggésben kell végezni, minimalizálni (ld. pihenőparki funkció).
- 3.3.1.8.7. Az utak burkolását a szükséges minimumra kell csökkenteni. Aszfalt és beton alkalmazása kerülendő. Egyéb ösvények nem alakíthatók ki; a vadcsapások csak kutatási céllal vehetők igénybe.
- 3.3.1.8.8. A területen nem folytatható olyan tevékenység, amely zaj- és fényszennyezéssel jár.
- 3.3.1.8.9. Az illegális hulladéklerakókat fel kell számolni, újabb lerakók keletkezését meg kell előzni.
- 3.3.1.8.10. Az illegális fakivágást meg kell előzni.

3.3.1.9. Természetvédelmi infrastruktúra

- 3.3.1.9.1. A terület védettségét jelző táblákat mielőbb ki kell helyezni, szükség esetén pótolni, felújítani kell.
- 3.3.1.9.2. A természeti értékek bemutatását szolgáló épített és fenntartott elemek (információs táblák, kaszálással, gallyazással fenntartott ösvényszakaszok, festett nyomvonal-jel, pihenőpad) a legkisebb beavatkozással létesíthetők és üzemeltethetők. Tájba illesztésüket helyük, méretük és anyaguk megválasztásával kell szavatolni. Parkolót a területen belül nem lehet létesíteni.
- 3.3.1.9.3. Madárodúk kihelyezése madártani szakértővel történő egyeztetést követően mindenképpen javasolt.

3.3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.3.2.1. Szántó művelési águ területek kezelése

- 3.3.2.1.1. Szántó művelési águ területek nem találhatók a tervezési területen.

3.3.2.2. Gyep (rét és legelő) művelési águ területek kezelése

- 3.3.2.2.1. A rét és legelő művelési águ területek nem találhatók a tervezési területen.

3.3.2.3. Szőlő, kert és gyümölcsös művelési águ területek kezelése

- 3.3.2.3.1. Szőlő, kert és gyümölcsös művelési águ terület nincs a területen.

3.3.2.4. Nádas művelési águ területek kezelése

- 3.3.2.4.1. Nádas művelési águ terület nincs a területen.

3.3.2.5. Erdők kezelése

- 3.3.2.5.1. Erdő művelési águ terület nincs a területen.
- 3.3.2.5.2. Haszonfa-termelést szolgáló erdőgazdálkodás nem folytatható, a meglévő erdőket védelmi (pl. talaj-, partvédelmi) funkciójú, természetvédelmi célokat is szolgáló erdőkként kell kezelni.
- 3.3.2.5.3. Csak a termőhelyre jellemző fás élőhelyek természetszerű fejlesztése, rehabilitációja lehetséges.
- 3.3.2.5.4. A spontán létrejött erdőfoltot természetvédelmi szempontok szerint kell kezelni, a termőhelyre jellemző természetes erdei élőhelyek megőrzése és kialakítása, rehabilitációja a kezelés célja.

3.3.2.5.5. A tájidegen fa- és cserefajok fokozatos, élőhelyeket kímélő módon történő eltávolítása szükséges. (A hajdani díszkert idős, értékes, ritka, tájidegen faegyedeit /pl. az egyedi védelemben is részesülő páfrányfenyők/ megtartása javasolt.)

3.3.2.6. Fásított terület művelési ágú területek kezelése

3.3.2.6.1. A terület fásított, önerdősült fás élőhelyeit az „Erdő művelési ágú területek kezelése” pontban leírtak szerint kell kezelni.

3.3.2.7. Művelési alól kivett, ill. beépített és beépítésre szánt területek kezelése

3.3.2.7.1. A tervezési terület kivett terület, mely díszparkból regenerálódott erdővé, ezért az erdei életközösség védelme és állapotjavítása a kezelés és területhasználat célja.

3.3.2.7.2. A beépített területek nem hozhatók létre. Építmények csak a majdani pihenőparki funkcióval összefüggésben, minimális kiterjedésben, tájbaillesztett módon hozhatók létre.

3.3.2.7.3. A területen átfolyó, szintén helyi védelem alatt álló patakmeder kotrása, e területre kifutó rézsűk rendezése, a kísérővegetáció irtása, megnyitása tilos. A meder műszaki védelme csak természetes és mérnökbiológiai módszerekkel biztosítható. A terület árvíz elleni védelmét a természetszerűség érdekében mellőzni javasoljuk. A majdani igénybevételt és infrastruktúrát ennek megfelelően kell tervezni, az árvízmentesítés, töltésépítés és az ezekkel járó élőhelyvesztés és degradáció megelőzése érdekében.

A MARGIT-LIGETI KASTÉLY PARK NÖVÉNYTANI FAJLISTÁJA

Magyar név	Latin név	T	W	R	TVK
Mezei juhar	<i>Acer campestre</i>	5a	4	4	K
Zöldjuhar	<i>Acer negundo</i>	5a	5	4	TZ
Hegyi juhar	<i>Acer platanoides</i>	5a	5	3	K
Korai juhar	<i>Acer pseudoplatanus</i>	5a	6	3	K
Tatárjuhar	<i>Acer tataricum</i>	6k	4	4	K
Podagrafű	<i>Aegopodium podagraria</i>	5	7	3	K
Bokrétafa	<i>Aesculus hippocastanum</i>				G
Közönséges bojtortján	<i>Arctium lappa</i>	5	6	4	GY
Százszorszép	<i>Bellis perennis</i>	5a	6	0	TZ
Sóskaborbolya	<i>Berberis vulgaris</i>	6	3	4	K
Nyírfa	<i>Betula pendula</i>	3	4	0	E
Erdei szálkaperje	<i>Brachypodium sylvaticum</i>	5a	5	4	K
Gólyahír	<i>Caltha palustris</i>	5	9	0	K
Olasz harangvirág	<i>Campanula bononiensis</i>	6k	3	4	K
Kánya harangvirág	<i>Campanula rapunculoides</i>	5	5	3	TZ
Sárgás sás	<i>Carex michelii</i>	5a	3	4	K
Molyhos sás	<i>Carex tomentosa</i>	5k	4	4	K
Hegyi sás	<i>Carex montana</i>	5a	4	3	K
Gyertyán	<i>Carpinus betulus</i>	5a	5	3	E
Nyugati ostorfa	<i>Celtis occidentalis</i>	5	5	4	G
Fehér madársisak	<i>Cephalanthera damasonium</i>	5a	4	4	V
Kardos madársisak	<i>Cephalanthera longifolia</i>	5a	4	4	V
Vérehulló fecskefű	<i>Chelidonium majus</i>	5k	4	5	GY
Mezei aszat	<i>Cirsium arvense</i>	5	4	0	GY
Erdei iszalag	<i>Clematis vitalba</i>	5a	5	3	K
Húsos som	<i>Cornus mas</i>	6a	3	5	K
Veresgyűrű	<i>Cornus sanguinea</i>	5a	4	4	K
Közönséges mogyoró	<i>Corylus avellana</i>	5a	5	3	K
Kétbibés galagonya	<i>Crataegus laevigata</i>	5a	5	3	K
Egybibés galagonya	<i>Crataegus monogyna</i>	5a	5	3	K
Erdei pajzsika	<i>Dryopteris filix-mas</i>	4	5	0	K
Seprence	<i>Erigeron annuus</i> <i>subsp. strigosus</i>	0	7	4	GY
Csikos kecskerágó	<i>Euonymus europaeus</i>	5a	5	3	K
Bibircses kecskerágó	<i>Euonymus verrucosus</i>	5a	4	4	K
Japán óriáskeserűfű	<i>Fallopia japonica</i>	5	5	4	A
Erdei szamóca	<i>Fragaria vesca</i>	5	5	3	K
Magas kőris	<i>Fraxinus excelsior</i>	5a	5	4	K

Virágos kőris	<i>Fraxinus ornus</i>	6	2	4	E
Kerek repkény	<i>Glechoma hederacea</i>	5	7	0	K
Erdei gyömbér	<i>Geum urbanum</i>	5	4	4	K
Borostyán	<i>Hedera helix</i>	5a	5	3	K
Kisvirágú nyenyúljhozzám	<i>Impatiens parviflora</i>	5a	5	3	K
Nemes dió	<i>Juglans regia</i>	5	6	3	G
Békaszittyó	<i>Juncus effusus</i>	5	9	3	TZ
Aranyeső	<i>Laburnum anagyroides</i>	6a	2	5	K
Apró békalencse	<i>Lemna minor</i>	5	11	0	E
Közönséges fagyal	<i>Ligustrum vulgare</i>	5a	4	3	E
Pénzlevelű lizinka	<i>Lysimachia nummularia</i>	5a	8	4	K
Mahónia	<i>Mahonia aquifolium</i>				G
Egyvirágú gyöngyperje	<i>Melica uniflora</i>	5a	4	4	K
Kéküstökű csormolya	<i>Melampyrum nemorosum</i>	5	5	3	K
Fehér eperfa	<i>Morus alba</i>				G
Fehér tündérrózsa	<i>Nymphaea alba</i>	5a	11	4	V
Sárga madársóska	<i>Oxalis stricta</i>	0	6	0	G
Közönséges vadszőlő	<i>Parthenocissus inserta</i>				G
Feketefenyő	<i>Pinus nigra</i>	6	2	5	G
Erdei fenyő	<i>Pinus sylvestris</i>	3	3	5	G
Ezüstfenyő	<i>Picea abies</i>	3k	6	2	G
Simafenyő	<i>Pinus strobus</i>				G
Bajuszos kásafű	<i>Piptatherum virescens</i>	6a	3	5	K
Platán	<i>Platanus hybrida</i>				G
Jezsamen	<i>Philadelphus coronarius</i>				G
Mirobalán	<i>Prunus insititia</i>				G
Széleslevelű salamonpecsét	<i>Polygonatum latifolium</i>	6k	5	4	K
Díszeper	<i>Potentilla indica</i>				G
Indás pimpó	<i>Potentilla reptans</i>	0	6	3	TZ
Lándzsás útifű	<i>Plantago lanceolata</i>	5a	4	0	TZ
Réti útifű	<i>Plantago media</i>	5	5	0	TZ
Platán	<i>Platanus hybrida</i>				G
Közönséges gyíkfű	<i>Prunella vulgaris</i>	0	6	0	TZ
Vadcseresznye	<i>Prunus avium</i>	5a	5	3	K
Babérmeggy	<i>Prunus laurocerasus</i>				G
Sajmeggy	<i>Prunus mahaleb</i>	6a	2	5	E
Pettyegetett tüdőfű	<i>Pulmonaria officinalis</i>	5a	6	3	K
Cser	<i>Quercus cerris</i>	5a	3	3	E
Kocsányos tölgy	<i>Quercus robur</i>	6a	6	0	E
Molyhos tölgy	<i>Quercus pubescens</i>	6a	2	5	E
Fehér akác	<i>Robinia pseudoacacia</i>	5	3	4	GY
Sokvirágú boglárka	<i>Ranunculus polyanthemos</i>	5k	4	3	TZ

<i>Vadrezeda</i>	<i>Reseda lutea</i>	5a	3	0	GY
<i>Hamvas szeder</i>	<i>Rubus caesius</i>	6	8	4	TZ
<i>Fekete bodza</i>	<i>Sambucus nigra</i>	5a	5	3	GY
<i>Tarka koronafürt</i>	<i>Securigera varia</i>	5	3	4	K
<i>Tyúkhúr</i>	<i>Stellaria media</i>	5	3	4	K
<i>Ebszőlő csucsor</i>	<i>Solanum dulcamara</i>	5	9	4	TZ
<i>Kanadai aranyvessző</i>	<i>Solidago canadensis</i>	0	7	4	A
<i>Barkóca</i>	<i>Sorbus torminalis</i>	5a	4	4	K
<i>Közönséges orgona</i>	<i>Syringa vulgaris</i>	6	3	4	G
<i>Pongyola pitypang</i>	<i>Taraxacum officinale</i>	0	5	0	GY
<i>Tiszafa</i>	<i>Taxus baccata</i>				G
<i>Vetési tüskemag</i>	<i>Torilis arvensis</i>	6a	3	4	GY
<i>Kislevelű hárs</i>	<i>Tilia cordata</i>	5a	5	3	K
<i>Nagylevelű hárs</i>	<i>Tilia platyphyllos</i>	5a	4	4	K
<i>Fehér here</i>	<i>Trifolium repens</i>	5a	5	0	TZ
<i>Lóhere</i>	<i>Trifolium pratense</i>	5	6	3	TZ
<i>Mezei szil</i>	<i>Ulmus minor</i>	5	7	4	K
<i>Nagy csalán</i>	<i>Urtica dioica</i>	5	5	4	TZ
<i>Perzsa veronika</i>	<i>Veronica persica</i>	7	4	4	GY
<i>Ostormén bangita</i>	<i>Viburnum lanata</i>	6a	4	4	K
<i>Kis télizöld</i>	<i>Vinca minor</i>				G
<i>Méreggyilok</i>	<i>Vincetoxicum officinale</i>	6k	3	4	TZ
<i>Borzas ibolya</i>	<i>Viola hirta</i>	5a	3	4	K
<i>Illatos ibolya</i>	<i>Viola odorata</i>	6a	4	4	K
<i>Erdei ibolya</i>	<i>Viola reichenbachiana</i>	5a	5	3	K
<i>Kerti pálmaliliom</i>	<i>Yucca filamentosa</i>				G

A MARGIT-LIGETI KASTÉLY PARKJA HELYI VÉDETT TERÜLET TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERVE (2024)

3.1. Gyakorlati természetvédelmi célkitűzések

- 3.1.1. Őrizze meg a területen élő védett növény- és állatfajok által reprezentált, helyi szinten egyedülálló életközösséget.
- 3.1.2. Őrizze meg a védett és fokozottan védett fajokat, növelje populációik életképességét, különös tekintettel az alábbi megfigyelt védett és Natura 2000-jelölő fajokra: fehér tündérrózsa (*Nymphaea alba*), fehér madársisak (*Cephalantera damasonium*), kardos madársisak (*Cephalantera damasonium*, *C. longifolia*), barátposzáta (*Sylvia atricapilla*), barázdabillegető (*Motacilla alba*), csuszka (*Sitta europaea*), énekes rigó (*Turdus philomelos*), erdei pinty (*Fringilla coelebs*), fekete rigó (*Turdus merula*), házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*), kék cinege (*Parus caeruleus*), nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*), sárgarigó (*Oriolus oriolus*), seregély (*Sturnus vulgaris*), széncinege (*Parus major*), szürke légykapó (*Muscicapa striata*), vörösbegy (*Eriothacus rubecula*).
- 3.1.3. Őrizze meg a természetes és természetyszerű élőhelyeket, növelje ezek területi kiterjedését, természeti állapotát, a termőhelynek nem megfelelő, nem őshonos, vagy invazív fajokból álló életközösségek területének csökkentése mellett.
- 3.1.4. Őrizze meg a terület magas biológiai sokféleségét, az élőhelyek mozaikosságát.
- 3.1.5. Őrizze meg a jellegzetes természetes felszínformákat (patak völgy fölé magasodó domb).
- 3.1.6. Biztosítsa a terület további, természetvédelmi célú kutatását és fejlesztését.

3.2. Természetvédelmi stratégiák

- 3.2.1. A dombhát tetején kialakult erdőfolt természetközeli állapotának megőrzése, javítása, a védett növény- és állatfajok egyedszámának, állományának fenntartása, növelése természetvédelmi kezeléssel.
- 3.2.2. A terület állapotát veszélyeztető hatások mérséklése a parkfenntartás és területhasználat élőhelyeket kímélő módjának megválasztásával (pl. a park védett részein a védett növényfajok virágzását követő gyepterület kezelés, a nem védett részekben is kerülendő az inváziós tájidegen fajok telepítése, megtűrése).
- 3.2.2. Tájidegen növényfajok terjedését meg kell akadályozni, vissza kell szorítani.
- 3.2.4. Az oktatás és bemutatás feltételeinek fenntartása.

3.3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.3.1.1. Földtani, felszínalaktani természeti értékek, barlangok védelme

- 3.3.1.1.1. A dombhát további alaktani átalakításának és további műszaki létesítmények építésének mellőzése.

3.3.1.2. Élőhelyek kezelése, fenntartása, rekonstrukciója és fejlesztése

- 3.3.1.2.1. A terület élővilágát, a védett fajok állományát elsősorban az élőhelyek kezelésével, fenntartásával kell megőrizni.

3.3.1.3. Fajok védelme

- 3.3.1.3.1. A védett növényfajok élőhelyei megőrzendők, kezelésük, átalakításuk csak az élőhely kíméletével és az állapotjavítás céljával lehetséges.
- 3.3.1.3.2. A védett állatfajok élőhelyeit károsító beavatkozás nem végezhető.
- 3.3.1.3.3. A lábon álló és földön fekvő holtfát a közlekedést nem gátló, nem veszélyeztető módon helyben kell tartani.
- 3.3.1.3.4. Az idős fákat meg kell őrizni a hozzájuk kötődő állatfajok (pl. madárfajok, ízeltlábúak, denevérek) védelme miatt is.
- 3.3.1.3.5. Madárodúk kihelyezése javasolt.
- 3.3.1.4. Táj- és kultúrtörténeti értékek
  - 3.3.1.4.1. A terület táj- és kultúrtörténeti értékeinek feltárása, bemutatása szükséges.
- 3.3.1.5. Látogatás
  - 3.3.1.5.1. A terület magántulajdon. A terület a tulajdonos engedélyével, a védett természeti értékek megőrzésére, fenntartására irányuló előírások betartása és a terület kezelőjének hozzájárulása mellett, a meglévő utak igénybevételével, gyalogosan látogatható.
  - 3.3.1.5.2. A területen hulladék elhelyezése tilos. A látogatás során keletkező hulladékot a látogatóknak maguknál kell tartaniuk és el kell vinniük a területről.
  - 3.3.1.5.3. A tanösvényt és a kapcsolódó műszaki infrastruktúrát úgy kell meghatározni, hogy annak működése, fenntartása ne okozza az élőhelyek zavarását, állapotának romlását (ld. madárfajok költési időszakán kívüli létesítés/fenntartás, taposás mellőzése jó élőhelyeken).
  - 3.3.1.5.4. A területen technikai sport végzése tilos.
  - 3.3.1.5.5. A terület védettségét jelző, valamint használatának szabályairól szóló tájékoztató táblákat a terület megközelítési pontjain mielőbb el kell helyezni, esetenként pótolni kell, tartalmukat szükség esetén felülvizsgálni, kiegészíteni kell.
  - 3.3.1.5.6. A terület értékeiről szóló (tanösvény-) táblákat a lehető legkisebb számban, méretben, lehetőleg takarásban, de a célszerűségnek megfelelően kell ki- vagy áthelyezni. A tanösvény a kisebb beruházási és fenntartási költségek érdekében okostelefon-alapú is lehet, melyhez a tájban egy-egy QR-kódos állomásjelölő kapcsolódik csupán.
  - 3.3.1.5.7. A látogatásra vonatkozó előírásokat az interneten is elérhetővé kell tenni, a terület értékeinek bemutatása mellett, annak érdekében, hogy a látogató mielőbb értesüljön a látogatási szabályokról is.
  - 3.3.1.5.8. A területen parkolóhely és fogadótér nem létesíthető.
- 3.3.1.6. Oktatás és bemutatás
  - 3.3.1.6.1. A terület értékeinek megismerését „virtuálisan” lehetővé kell tenni, tekintettel arra, hogy a terület korlátozottan látogatható: Az interneten be kell mutatni az itt élő növény- és állatfajokat, a táj változását, ideértve az élőhelyek egyediségét és regenerálódását, rehabilitációját. Mindezeket javasolt beépíteni a helyi tantervbe.
  - 3.3.1.6.2. Amennyiben területet bemutató szakvezető biztosítható, a vezetett túrák és foglalkozások lehetőségét javasoljuk. A foglalkozásoknak azonban az élőhelyek kíméletével és legkisebb zavarásával kell járnia.
- 3.3.1.7. Kutatás, vizsgálatok
  - 3.3.1.7.1. A terület további alapállapot-kutatása szükséges, a még nem, vagy régen vizsgált taxonokra (pl. kisméltósök, denevérek, ízeltlábúak) vonatkozóan is.
  - 3.3.1.7.2. Öt éven belül (2029-ig) a területkezelés hatásainak változását vizsgálni szükséges, az alapján a természetvédelmi kezelési tervet felül kell vizsgálni, a természeti állapotról rendelkezésre álló adatbázist ki kell bővíteni és közzé kell tenni.
  - 3.3.1.7.3. Bármely szervezet megbízásából készült kutatási eredményeket az Önkormányzatnak és a DINPI-nek el kell juttatni.

3.3.1.8. Terület- és földhasználat

3.3.1.8.1. Az inváziós fás vagy lágyszárú növényfajokat mechanikai és/vagy szelektív kémiai módszerek alkalmazásával kell visszaszorítani. A módszer megválasztását mérlegelni szükséges az állomány nagyságára, az utánkezelések és a kezelési eredmény monitorozásának biztosíthatóságára, illetve vizes élőhely közelségére tekintettel.

3.3.1.8.2. További létesítmények, építmények telepítése tilos. A meglévő építmények (pl. tó és szökőkút, kálvária, utak) karbantartását, felújítása elsősorban az utak felülete igénybevételével lehetséges. A közeli élőhelyek kíméletes igénybevételére csak indokolt esetben kerülhet sor.

3.3.1.8.9. Az utak burkolására aszfalt, beton alkalmazása tilos. Egyéb ösvények nem alakíthatók ki; a vadcsapások csak kutatási céllal vehetők igénybe.

3.3.1.8.12. A területen nem folytatható olyan tevékenység, amely zaj- és fényszennyezéssel jár.

3.3.1.9. Természetvédelmi infrastruktúra

3.3.1.9.1. A terület védettségét jelző táblákat mielőbb ki kell helyezni, szükség esetén pótolni és felújítani szükséges.

3.3.1.9.2. A természeti értékek bemutatását szolgáló épített és fenntartott elemek (pl. információs táblák, festett nyomvonal-jel, pihenőpad) a legkisebb beavatkozással létesíthetők és üzemeltethetők. Tájba illesztésüket helyük, méretük és anyaguk megválasztásával kell szavatolni. Parkolót a területen belül nem lehet létesíteni.

3.3.1.9.3. Madárodúk kihelyezése madártani szakértővel történő egyeztetést követően mindenképpen javasolt.

3.3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.3.2.1. Szántó művelési ágú területek kezelése

3.3.2.1.1. Szántó művelési ágú területek nem találhatók a tervezési területen.

3.3.2.2. Gyep (rét és legelő) művelési ágú területek kezelése

3.3.2.2.1. A rét és legelő művelési ágú területek nem találhatók a tervezési területen.

3.3.2.3. Szőlő, kert és gyümölcsös művelési ágú területek kezelése

3.3.2.3.1. Szőlő, kert és gyümölcsös művelési ágú terület nincs a területen.

3.3.2.4. Nádas művelési ágú területek kezelése

3.3.2.4.1. Nádas művelési ágú terület nincs a területen.

3.3.2.5. Erdők kezelése

3.3.2.5.1. Erdő művelési ágú terület nincs a területen.

3.3.2.5.2. Haszonfa-termelést szolgáló erdőgazdálkodás nem folytatható, a meglévő erdőket védelmi (pl. talaj-, partvédelmi) funkciójú, természetvédelmi célokat is szolgáló erdőkként kell kezelni.

3.3.2.5.3. Csak a termőhelyre jellemző fás élőhelyek természetszerű fejlesztése, rehabilitációja lehetséges.

3.3.2.5.4. A spontán létrejött erdőket, cserjéseket természetvédelmi szempontok szerint kell kezelni, a termőhelyre jellemző természetes erdei élőhelyek megőrzése és kialakítása, rehabilitációja a kezelés célja.

3.3.2.5.5. A tájidegen fa- és cserefajok fokozatos, élőhelyeket kímélő módon történő eltávolítása szükséges.

3.3.2.6. Fásított terület művelési ágú területek kezelése

3.3.2.6.1. A terület fásított, önerdősült fás élőhelyeit az „Erdő művelési ágú területek kezelése” pontban leírtak szerint kell kezelni.

3.3.2.7. Művelési alól kivett, ill. beépített és beépítésre szánt területek kezelése

3.3.2.7.1. A tervezési terület művelési alól kivett terület.

3.3.2.7.2. A beépített területek (utak, építmények számának és kiterjedésének) növelése tilos.

3.3.2.7.3. A funkciójukat veszített épületeket és építményeket el kell bontani.

A HUBERTUSZ KÁPOLNA NÖVÉNYTANI FAJLISTÁJA

Magyar név	Latin név	T	W	R	TVK
Mezei juhar	<i>Acer campestre</i>	5a	4	4	K
Pusztai cickafark	<i>Achillea pannonica</i>	6k	2	4	K
Podagrafű	<i>Aegopodium podagraria</i>	5	7	3	K
Aranyos fodorka	<i>Asplenium trichomanes</i>	0	6	3	K
Sövényszulák	<i>Calystegia sepium</i>	5	9	4	K
Kánya harangvirág	<i>Campanula rapunculoides</i>	5	5	3	TZ
Fűszeres baraboly	<i>Chaerophyllum aromaticum</i>	5a	7	3	K
Mezei aszat	<i>Cirsium arvense</i>	5	4	0	GY
Pukkano dudafürt	<i>Colutea arborescens</i>	6a	3	5	K
Húsos som	<i>Cornus mas</i>	6a	3	5	K
Veresgyűrű	<i>Cornus sanguinea</i>	5a	4	4	K
Réti zörgőfű	<i>Crepis biennis</i>	5a	4	0	K
Csomós ebir	<i>Dactylis glomerata</i>	5a	6	4	TZ
Nagy ezerjófű	<i>Dictamnus albus</i>	6k	2	5	V
Magyar repcsény	<i>Erysimum odoratum</i>	6	2	5	V
Óriás zsurló	<i>Equisetum telmateia</i>	5a	7	3	E
Csikos kecskerágó	<i>Euonymus europaeus</i>	5a	5	3	K
Bibircses kecskerágó	<i>Euonymus verrucosus</i>	5a	4	4	K
Farkaskutyatej	<i>Euphorbia cyparissias</i>	5k	3	4	GY
Virágos kőris	<i>Fraxinus ornus</i>	6	2	4	E
Közönséges galaj	<i>Galium mollugo</i>	5a	2	4	K
Mocsári galaj	<i>Galium palustre</i>	5	10	0	K
Ragadós galaj	<i>Galium aparine</i>	6	7	4	GY
Hóvirág	<i>Galanthus nivalis</i>	5a	6	4	V
Pirosló gólyaorr	<i>Geranium sanguineum</i>	5a	2	5	K
Sokvirágú naprafordó	<i>Helianthus decapetalus</i>	5	7	4	A
Komló	<i>Humulus lupulus</i>	5	7	0	TZ
Bablevelű varjúháj	<i>Hylotelephium telephium maximum</i>	5a	3	4	K
Közönséges orbáncfű	<i>Hypericum perforatum</i>	5a	3	0	TZ
Kisvirágú nenyúljhózzám	<i>Impatiens parviflora</i>	5	6	4	A
Mezei varfű	<i>Knautia arvensis</i>	5a	3	4	K
Foltos árvacsalán	<i>Lamium maculatum</i>	5a	6	4	TZ
Közönséges bojtörjánsaláta	<i>Lapsana communis</i>	5a	4	3	TZ
Réti lednek	<i>Lathyrus pratensis</i>	5a	7	4	TZ
Közönséges fagyal	<i>Ligustrum vulgare</i>	5a	4	3	K
Réti füzény	<i>Lythrum salicaria</i>	5a	9	0	K

<i>Apró lucerna</i>	<i>Medicago minima</i>	7	2	4	TP
<i>Kéküstökű csormolya</i>	<i>Melampyrum nemorosum</i>	5	5	3	K
<i>Orvosi somkóró</i>	<i>Melilotus officinalis</i>	6	4	0	TZ
<i>Üstökös gyöngyike</i>	<i>Muscari comosum</i>	6a	2	0	TZ
<i>Szarvaskocsord</i>	<i>Peucedanum cervaria</i>	5a	2	5	K
<i>Réti útifű</i>	<i>Plantago media</i>	5	5	0	TZ
<i>Indás pimpó</i>	<i>Potentilla reptans</i>	0	6	3	TZ
<i>Vadcserezsnye</i>	<i>Prunus avium</i>	5a	5	3	K
<i>Cser</i>	<i>Quercus cerris</i>	5a	3	3	E
<i>Molyhos tölgy</i>	<i>Quercus pubescens</i>	6a	2	5	E
<i>Hamvas szeder</i>	<i>Rubus caesius</i>	6	8	4	TZ
<i>Hólyagos habszegfű</i>	<i>Silene vulgaris</i>	5	3	4	K
<i>Barkóca</i>	<i>Sorbus torminalis</i>	5a	4	4	K
<i>Hasznos tisztesfű</i>	<i>Stachys recta</i>	6	1	5	K
<i>Közönséges orgona</i>	<i>Syringa vulgaris</i>	6	3	4	K
<i>Sátoros varádics</i>	<i>Tanacetum corymbosum</i>	5	4	4	K
<i>Perzsa veronika</i>	<i>Veronica persica</i>	7	4	4	GY
<i>Ostormén bangita</i>	<i>Viburnum lantana</i>	6a	4	4	K
<i>Méreggyilok</i>	<i>Vincetoxicum officinale</i>	6k	3	4	TZ
<i>Kaszanyüg bükköny</i>	<i>Vicia cracca</i>	5	4	3	TZ
<i>Borzas ibolya</i>	<i>Viola hirta</i>	5a	3	4	K
<i>Illatos ibolya</i>	<i>Viola odorata</i>	6a	4	4	K
<i>Nagy csalán</i>	<i>Urtica dioica</i>	5	5	4	TZ

A HUBERTUSZ KÁPOLNA ERDEJE HELYI VÉDETT TERÜLET TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERVE (2024)

3.1. Gyakorlati természetvédelmi célkitűzések

- 3.1.1. Őrizze meg a területen élő védett növény- és állatfajok által reprezentált, helyi szinten egyedülálló életközösséget.
- 3.1.2. Őrizze meg a védett és fokozottan védett fajokat, növelje populációik életképességét, különös tekintettel az alábbi megfigyelt védett fajokra: nagy ezerjófű (*Dictamnus albus*), magyar repcsény (*Erysimum odoratum*), hóvirág (*Galanthus nivalis*), barátcinege (*Parus palustris*), barátposzáta (*Sylvia atricapilla*), csicsörke (*Serinus serinus*), énekes rigó (*Turdus philomelos*), fekete rigó (*Turdus merula*), házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*), nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*), rövidkarmú fakusz (*Certhia brachydactyla*), széncinege (*Parus major*), vörösbegy (*Erithacus rubecula*).
- 3.1.3. Őrizze meg a természetes és természet szerű élőhelyeket, növelje ezek területi kiterjedését, természeti állapotát, a termőhelynek nem megfelelő, nem őshonos, vagy invazív fajokból álló életközösségek területének csökkentése mellett.
- 3.1.4. Őrizze meg a terület magas biológiai sokféleségét, az élőhelyek mozaikosságát.
- 3.1.5. Őrizze meg a jellegzetes természetes felszínformákat.
- 3.1.6. Biztosítsa a terület további, természetvédelmi célú kutatását és fejlesztését.

3.2. Természetvédelmi stratégiák

- 3.2.1. A kápolna körüli erdő természetközeli állapotának megőrzése, javítása, az élőhely zavartalanságának megőrzése, a védett növény- és állatfajok egyedszámának, állományának fenntartása, növelése természetvédelmi kezeléssel.
- 3.2.2. A terület állapotát veszélyeztető hatások mérséklése, kizárása (hulladéklerakás és a kaszálék helyben lerakásának megelőzése, a parkolás szabályozása).
- 3.2.2. Tájidegen növényfajok terjedését meg kell akadályozni, vissza kell szorítani.
- 3.2.4. Az oktatás és bemutatás feltételeinek fenntartása.

3.3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.3.1.1. Földtani, felszínalaktani természeti értékek, barlangok védelme

- 3.3.1.1.1. A domboldal és dombhát természetes morfológiájának megőrzése, átalakítás mellőzése.
- 3.3.1.1.2. A területen lévő ex lege védett barlangok (Hubertus 1. sz. és Hubertus 2. sz. barlangok) védelmének biztosítása.

3.3.1.2. Élőhelyek kezelése, fenntartása, rekonstrukciója és fejlesztése

- 3.3.1.2.1. A terület élővilágát, a védett fajok állományát elsősorban az élőhelyek kezelésével, fenntartásával kell megőrizni.

3.3.1.3. Fajok védelme

- 3.3.1.3.1. A védett növényfajok élőhelyei megőrzendők, kezelésük, átalakításuk csak az élőhely kíméletével és az állapotjavítás céljával lehetséges.
- 3.3.1.3.2. A védett állatfajok élőhelyeit károsító beavatkozás nem végezhető.

- 3.3.1.3.3. A lábon álló és földön fekvő holtfát a közlekedést nem gátló, nem veszélyeztető módon helyben kell tartani.
- 3.3.1.3.4. Az idős fákat meg kell őrizni a hozzájuk kötődő állatfajok (pl. madárfajok, ízeltlábúak, denevérek) védelme miatt is.
- 3.3.1.3.5. Madárodúk kihelyezése javasolt.
- 3.3.1.4. Táj- és kultúrtörténeti értékek
- 3.3.1.4.1. A névadó Hubertusz kápolna mint épített érték karbantartása szükséges, felújítása javasolt.
- 3.3.1.4.1. A terület táj- és kultúrtörténeti további értékeinek feltárása, bemutatása szükséges.
- 3.3.1.5. Látogatás
- 3.3.1.5.1. A terület magántulajdon. A terület a tulajdonos engedélyével, a védett természeti értékek megőrzésére, fenntartására irányuló előírások betartása mellett, gyalogosan látogatható.
- 3.3.1.5.2. A területen hulladék elhelyezése tilos. A látogatás során keletkező hulladékot a látogatóknak maguknál kell tartaniuk és el kell vinniük a területről.
- 3.3.1.5.3. A tanösvényt és a kapcsolódó műszaki infrastruktúrát úgy kell meghatározni, hogy annak működése, fenntartása ne okozza az élőhelyek zavarását, állapotának romlását (ld. madárfajok költési időszakán kívüli létesítés/fenntartás, taposás mellőzése jó élőhelyeken).
- 3.3.1.5.4. A területen technikai sport végzése tilos.
- 3.3.1.5.5. A terület védettségét jelző, valamint használatának szabályairól szóló tájékoztató táblákat a terület megközelítési pontjainnál mielőbb el kell helyezni, esetenként pótolni kell, tartalmukat szükség esetén felülvizsgálni, kiegészíteni kell.
- 3.3.1.5.6. A terület értékeiről szóló (tanösvény-)táblákat a lehető legkisebb számban, méretben, lehetőleg takarásban, de a célszerűségnek megfelelően kell ki- vagy áthelyezni. A tanösvény a kisebb beruházási és fenntartási költségek érdekében okostelefon-alapú is lehet, melyhez a tájban egy-egy QR-kódos állomásjelölő kapcsolódik csupán.
- 3.3.1.5.7. A látogatásra vonatkozó előírásokat az interneten is elérhetővé kell tenni, a terület értékeinek bemutatása mellett, annak érdekében, hogy a látogató mielőbb értesüljön a látogatási szabályokról is.
- 3.3.1.5.8. A kijelölt parkolóhely a terület rovására nem bővíthető. A parkolás lehetőségét a meglévő parkolási lehetőségek igénybevételével és ajánlásával javasolt biztosítani.
- 3.3.1.6. Oktatás és bemutatás
- 3.3.1.6.1. A terület értékeinek megismerését „virtuálisan” is lehetővé kell tenni: Az interneten be kell mutatni az itt élő növény- és állatfajokat, a táj változását, ideértve az élőhelyek egyediségét és regenerálódását, rehabilitációját. Mindezeket javasolt beépíteni a helyi tantervbe.
- 3.3.1.6.2. Amennyiben területet bemutató szakvezető biztosítható, a vezetett túrák és foglalkozások lehetőségét javasoljuk. A foglalkozásoknak azonban az élőhelyek kíméletével és legkisebb zavarásával kell járnia.
- 3.3.1.7. Kutatás, vizsgálatok
- 3.3.1.7.1. A terület további alapállapot-kutatása szükséges, a még nem, vagy régen vizsgált taxonokra (pl. kisméltósok, denevérek, ízeltlábúak) vonatkozóan is.
- 3.3.1.7.2. Öt éven belül (2029-ig) a területkezelés hatásainak változását vizsgálni szükséges, az alapján a természetvédelmi kezelési tervet felül kell vizsgálni, a természeti állapotról rendelkezésre álló adatbázist ki kell bővíteni és közzé kell tenni.
- 3.3.1.7.3. Bármely szervezet megbízásából készült kutatási eredményeket az Önkormányzatnak és a DINPI-nek el kell juttatni.
- 3.3.1.8. Terület- és földhasználat

- 3.3.1.8.1. Az inváziós fás vagy lágyszárú növényfajokat mechanikai és/vagy szelektív kémiai módszerek alkalmazásával kell visszaszorítani. A módszer megválasztását mérlegelni szükséges az állomány nagyságára, az utánkezelések és a kezelési eredmény monitorozásának biztosíthatóságára, illetve vizes élőhely közelségére tekintettel.
- 3.3.1.8.2. A területen ipari tevékenység nem végezhető.
- 3.3.1.8.3. A területfenntartás és -használat (gyepkaszálás, értékek bemutatása, épületfelújítás, látogatás) során a természeti és épített értékek kíméletét biztosítani kell.
- 3.3.1.8.4. A területen út és parkoló nem alakítható ki. A parkolást a területen kívül szükséges biztosítani. A területkezeléssel összefüggő ideiglenes parkolás a Kápolna utca-Hubertus köz felőli bejáratnál biztosítható.
- 3.3.1.8.5. A meglévő, domboldali ösvényt nem javasoljuk használatra, mert jelenlegi műszaki állapotában nem biztonságos, a területről más irányba pedig kijutni, ill. más irányból bejutni nem lehet. Az út felújítása továbbá a természeti állapot csökkenésével járna. Az ösvény és a vadcsapások kutatási céllal igénybe vehetők.
- 3.3.1.8.6. A területen nem folytatható olyan tevékenység, amely zaj- és fényszennyezéssel jár.
- 3.3.1.8.7. Az illegális hulladéklerakókat fel kell számolni, újabb lerakók keletkezését meg kell előzni.
- 3.3.1.8.8. Az illegális fakivágást meg kell előzni.
- 3.3.1.9. Természetvédelmi infrastruktúra
- 3.3.1.9.1. A terület védettségét jelző táblákat mielőbb ki kell helyezni, szükség esetén pótolni és felújítani kell.
- 3.3.1.9.2. A természeti értékek bemutatását szolgáló épített és fenntartott elemek (információs táblák, kaszálással, gallyazással fenntartott ösvényszakaszok, festett nyomvonal-jel, pihenőpad) a legkisebb beavatkozással létesíthetők és üzemeltethetők. Tájba illesztésüket helyük, méretük és anyaguk megválasztásával kell szavatolni. További parkolót a területen belül nem lehet létesíteni, bővíteni.
- 3.3.1.9.3. Madárodúk kihelyezése madártani szakértővel történő egyeztetést követően mindenképpen javasolt.
- 3.3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak
- 3.3.2.1. Szántó művelési ágú területek kezelése
- 3.3.2.1.1. Szántó művelési ágú területek nem találhatók a tervezési területen.
- 3.3.2.2. Gyep (rét és legelő) művelési ágú területek kezelése
- 3.3.2.2.1. A rét és legelő művelési ágú területek nem találhatók a tervezési területen.
- 3.3.2.3. Szőlő, kert és gyümölcsös művelési ágú területek kezelése
- 3.3.2.3.1. Szőlő, kert és gyümölcsös művelési ágú terület nincs a területen.
- 3.3.2.4. Nádas művelési ágú területek kezelése
- 3.3.2.4.1. Nádas művelési ágú terület nincs a területen.
- 3.3.2.5. Erdők kezelése
- 3.3.2.5.1. Erdő művelési ágú terület nincs a területen.
- 3.3.2.5.2. Haszonfa-termelést szolgáló erdőgazdálkodás nem folytatható, a meglévő erdőt védelmi (pl. talaj-, partvédelmi) funkciójú, természetvédelmi célokat is szolgáló erdőkként kell kezelni.
- 3.3.2.5.3. Csak a termőhelyre jellemző fás élőhelyek természetszerű fejlesztése, rehabilitációja lehetséges.
- 3.3.2.5.4. A spontán létrejött erdőt természetvédelmi szempontok szerint kell kezelni, a termőhelyre jellemző természetes erdei élőhelyek megőrzése és kialakítása, rehabilitációja a kezelés célja.
- 3.3.2.5.5. A tájidegen fa- és cserjefajok fokozatos, élőhelyeket kímélő módon történő eltávolítása szükséges.

3.3.2.6. Fásított terület művelési ágú területek kezelése

3.3.2.6.1. A terület fásított, önerdősült fás élőhelyeit az „Erdő művelési ágú területek kezelése” pontban leírtak szerint kell kezelni.

3.3.2.7. Művelési alól kivett, ill. beépített és beépítésre szánt területek kezelése

3.3.2.7.1. A tervezési terület művelés alól kivett terület.

3.3.2.7.2. A beépített területek, utak, ösvények, gyepként fenntartott Kápolna körüli terület növelése tilos.

3.3.2.7.3. A Kápolna látogatása, karbantartása, felújítása során csak a Kápolna körüli gyepfelület vehető igénybe, a lehető legkíméletesebb módon, a gépek taposásának, anyagdepóniák és eszközök tárolása okozta talajtömörítés, gyomosítás megelőzése érdekében, a gyepfelület megfelelő gyepperékkel történő helyreállítása és beállításig történő gondozása mellett.

A DERA PATAK NÖVÉNYTANI FAJLISTÁJA

A növényfajokat az ökológiai értékekkel, a borításbecsléssel (A-D), valamint a jellemző szakaszokkal tüntettük fel.

TUDOMÁNYOS NÉV	MAGYAR NÉV	SzMT	A-D	Jellemző szakasz	Megjegyzés
<i>Acer campestre</i>	Mezei juhar	G	2	2, 3, 5	
* <i>Acer negundo</i>	Zöldjuhar	AC	+	2, 3, 5	
<i>Acer platanoides</i>	Korai juhar	G	2	2, 3, 5	
<i>Acer pseudoplatanus</i>	Hegyi juhar	S	1	2, 3, 5	
<i>Achillea millefolium</i>	Közönséges cickafark	DT	+	4	
<i>Aegopodium podagraria</i>	Podagrafü	C	4	2, 3	Árnyékos részeken domináns fajjá válik
<i>Aesculus hippocastanum</i>	Fehér vadgesztenye	I	+	3	pár ültetett egyed, és magoncok
<i>Ajuga reptans</i>	Indás infű	DT	+	3	ültetett
<i>Alcea rosea</i>	Mályvarózsa	I	+	4	ültetett
<i>Alliaria petiolata</i>	Hagymaszagú kányazsombor	DT	1	2, 3, 5	
<i>Alnus glutinosa</i>	Mézgás éger	C	+	1	alsó szakasz határában
* <i>Amorpha fruticosa</i>	Gyalogakác	AC	+	3	
<i>Angelica sylvestris</i>	Erdei angyalgyökér	G	1	3	
<i>Arctium lappa</i>	Közönséges bojtorján	W	+	3	
<i>Aristolochia clematitis</i>	Farkasalma	W	+	3	
<i>Arrhenatherum elatius</i>	Francia perje	DT	3	4	
<i>Artemisia vulgaris</i>	Fekete üröm	W	+	4	
<i>Asarum europaeum</i>	Kereklevelű kapotnyak	G	+	2	
<i>Berberis vulgaris</i>	Sóskaborbolya	G	+	2	ültetett
<i>Bidens frondosa</i>	Feketéllő farkasfog	W	+	3	
<i>Brachypodium sylvaticum</i>	Erdei szálkaperje	G	2	2, 3, 5	
<i>Brunnera macrophylla</i>	Kaukázusi nefelejcs	NA	1	3	
<i>Calystegia sepium</i>	Felfutó övényszulák	DT	+	3	
<i>Chaerophyllum aromaticum</i>	Fűszeres baraboly	G	+	3	
<i>Chelidonium majus</i>	Vérrehulló fecskefü	W	1	mindegyik	

TUDOMÁNYOS NÉV	MAGYAR NÉV	SzMT	A-D	Jellemző szakasz	Megjegyzés
<i>Cichorium intybus</i>	Mezei katáng	W	1	4	
<i>Clematis vitalba</i>	Erdei iszalag	DT	+	2, 3, 4, 5	
<i>Conium maculatum</i>	Foltos bürök	RC	2	mindegyik	
<i>Convulvulus arvensis</i>	Aprószulák	RC	1	mindegyik	
<i>Cornus sanguinea</i>	Veresgyűrűs som	G	1	2	
<i>Corylus avellana</i>	Közönséges mogyoró	G	1	2, 3, 5	
<i>Corylus colurna</i>	Török mogyoró	I	+	2	ültetett
<i>Crepis biennis</i>	Réti zörgőfű	DT	1	4	
<i>Dipsacus laciniatus</i>	Héjakút mácsonya	W	1	4	
<i>Dryopteris filix-mas</i>	Erdei pajzsika	G	+	2, 3	ültetett
<i>Epilobium hirsutum</i>	borzas füzike	DT	+	4	
<i>Epilobium tetragonum</i>	Négyélű füzike	G	1	mindegyik	
<i>Erygeron annuus</i>	Egynyári seprence	AC	2	4	
<i>Euonymus europeus</i>	Közönséges kecskerágó	G	1	2, 3, 5	
<i>Eupatorium cannabinum</i>	Sédkender	DT	1	2, 4	
<i>*Fallopia x bohemica</i>	Japán keserűfű hibrid	A	5	1, 2, 3, 5	1-es szakasz=5-ös abundancia 2, 3-es szakasz=3-as abundancia, 5-ös szakasz=+
<i>Galium aparine</i>	Ragadós galaj	W	+	2, 3, 4, 5	
<i>Galium mollugo</i>	Közönséges galaj	G	1	4	
<i>Geranium macrorrhizum</i>	Illatos gólyaorr	NA	+	3	ültetett
<i>Geranium robertianum</i>	Nehézszagú gólyaorr	DT	+	3	
<i>Geum urbanum</i>	Erdei gyömbérgyökér	DT	1	2, 3	
<i>Glechoma hederacea</i>	Kerek repkény	DT	1	mindegyik	
<i>Glyceria maxima</i>	Vízi harmatkása	C	2	4, 5	
<i>Hedera helix</i>	Közönséges borostyán	G	2	2, 3, 5	Gyakori, egyes helyeken tömegesen jelenik meg
<i>Helianthus tuberosus</i>	csicsóka	AC	+	3	
<i>Hibiscus syriacus</i>	Kerti mályvacserje	NA	+	3	ültetett
<i>Humulus lupulus</i>	Felfutó komló	DT	1	mindegyik	
<i>Impatiens parviflora</i>	Kisvirágú nebáncsvirág	AC	1	2, 3	
<i>Juglans regia</i>	Közönséges dió	I	2	2, 3, 5	
<i>Juniperus chinensis</i>	Kínai boróka	NA	+	2	ültetett
<i>Lactuca serriola</i>	Keszegsaláta	W	1	4	
<i>Lamium galeobdolon</i>	Erdei sárgaarvacslán	NA	+	3	
<i>Lamium maculatum</i>	Foltos árvacsalán	DT	+	2, 3	
<i>Ligustrum vulgare</i>	Közönséges fagyal	G	+	2, 3	

TUDOMÁNYOS NÉV	MAGYAR NÉV	SzMT	A-D	Jellemző szakasz	Megjegyzés
<i>Lonicera nitida</i>	Örökzöld mirtuszlonc	NA	+	3	ültetett
<i>Lysimachia nummularia</i>	Pénzlevelű lizinka	DT	1	3	egyres helyeken nagyobb foltokat képez
<i>Morus alba</i>	Fehér eper	I	+	3	
<i>Parthenocissus inserta</i>	Közönséges vadszőlő	AC	1	2, 3, 4	
<i>Phyllostachys spp.</i>	Botnád	NA	+	3	ültetett
* <i>Phytolacca americana</i>	Amerikai alkörmös	A	+	3	
<i>Picea abies</i>	Közönséges lucfenyő	I	+	2	
<i>Picea pungens</i>	Szúrós lucfenyő	NA	+	2	
<i>Pinus nigra</i>	Fekete fenyő	I	+	3	ültetett
<i>Plantago altissima</i>	magas utifű	W	+	4	
<i>Plantago major</i>	Nagy útifű	W	1	3	
<i>Platanus acerifolia</i>	Közönséges platán	NA	+	2	ültetett
<i>Platycladus orientalis</i>	Kelete tuja	I	+	2	
<i>Poa pratensis</i>	Réti perje	G	2	3, 4	
<i>Populus alba</i>	Fehérnyár	C	+	3	
<i>Populus nigra 'Italica'</i>	Oszlopos fekete nyár	C	+	4	ültetett
<i>Potentilla indica</i>	Indiai szamóca	NA	1	2, 3	Egyres helyeken nagyobb felületben fiatal fák
<i>Prunus avium</i>	Madárcseresznye	S	+	2, 3, 5	
<i>Prunus cerasifera</i>	Cseresznyeszilva	I	1	2, 3, 5	
<i>Prunus padus</i>	Zelnicemeggy	S	1	2	
<i>Pulmonaria officinalis</i>	Orvosi tüdőfű	G	1	2, 3	
<i>Ranunculus repens</i>	Kúszó boglárka	DT	+	3	
<i>Rhus typhina</i>	Ecetszőmörce	I	+	3	ültetett
<i>Ribes rubrum</i>	Vörös ribiszke	S	+	2, 3	
<i>Robinia viscosa</i>	Enyves akác	NA	1	2	
* <i>Robinia pseudoacacia</i>	Fehér akác	AC	2	2, 3, 5	Tömegesen a fordul elő fehér fűzekkel, az 5-ös szakaszon visszaszorul
<i>Rosa canina</i>	Gyepürózsa	DT	1	2, 3, 5	
<i>Rubus ceasius</i>	Hamvas szeder	DT	3	mindegyik	
<i>Rumex hydrolapathum</i>	Tavi lórom	G	+	3, 4	
<i>Saix alba</i>	Fehérfűz	C	4	2, 3, 5	Gyakori, társulásokat alkot a fehér akáccal
<i>Salix alba 'Tristis'</i>	Szomorú fűz	C	3	2	
<i>Salix caprea</i>	kecskefűz	DT	+	3	

TUDOMÁNYOS NÉV	MAGYAR NÉV	SzMT	A-D	Jellemző szakasz	Megjegyzés
<i>Salix rosmarinifolia</i>	Serevényfűz	C	+	4	valószínűleg ültetett
<i>Salix x babilonica</i> <i>'Tortuosa</i>	Szomorú csavartfűz	C	+	3	Ritkán fordul elő, pár egyed
<i>Sambucus edulis</i>	Földi bodza	W	1	2, 3	
<i>Sambucus nigra</i>	Fekete bodza	DT	2	mindegyik	
* <i>Solidago canadensis</i>	Kanadai aranyvessző	AC	1	2	
<i>Sorbus intermedia</i>	Svéd berkenye	NA	+	3	ültetett
<i>Sparganium erectum</i>	Ágas békabuzogány	C	1	4, 5	
<i>Stachys sylvatica</i>	erdei tisztesfű	G	+	2, 3	
<i>Symphoricarpos albus</i>	Fehér hóbagyó	I	+	3	ültetett
<i>Symphytum officinale</i>	Fekete nadálytő	G	1	mindegyik	gyakori
<i>Syringa vulgaris</i>	Közönséges orgona	AC	+	4	
<i>Taraxacum officinale</i>	Pongyola pitypang	RC	1	mindegyik	
<i>Taxus baccata</i>	Tiszafa	Su	+	3	ültetett
<i>Tilia cordata</i>	Kislevelű hárs	G	+	3	
<i>Trifolium pratense</i>	réti here	DT	1	4	
<i>Trifolium repens</i>	Fehér here	DT	1	4	
<i>Ulmus minor</i>	Mezei szil	G	+	3	
<i>Urtica dioica</i>	Nagy csalán	DT	3	mindegyik	Gyakori
<i>Verbascum nigrum</i>	feket ökörfarkkóró	DT	+	4	
<i>Vitis riparia/V. vulpina</i>	Parti szőlő	A	+	2	
<i>Yucca filamentosa</i>	Kerti pálmaliliom	NA	+	2	ültetett

A DERA PATAK HELYI VÉDETT TERÜLET TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERVE (2024)

3.1. Gyakorlati természetvédelmi célkitűzések

- 3.1.1. Őrizze meg a területen élő védett állatfajok által reprezentált, helyi szinten egyedülálló életközösséget.
- 3.1.2. Őrizze meg a védett és fokozottan védett fajokat, növelje populációik életképességét, különös tekintettel az alábbi megfigyelt védett és Natura 2000-jelölő fajokra: kövi rák (*Austropotamobius torrentium*), vágócsík (*Cobitis elongatoides*), kövi csík (*Barbatula barbatula*), fenékjáró küllő (*Gobio gobio*), nagy tavibéka (*Pelophylax ridibundus*), kecskebéka (*Pelophylax kl. esculenta*), balkáni fakopáncs (*Dendrocopos syriacus*), barátposzáta (*Sylvia atricapilla*), barázdabillegető (*Motacilla alba*), csicsörke (*Serinus serinus*), csuszka (*Sitta europaea*), énekes rigó (*Turdus philomelos*), erdei pinty (*Fringilla coelebs*), fekete rigó (*Turdus merula*), házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*), házi veréb (*Passer domesticus*), holló (*Corvus corax*), kék cinege (*Parus caeruleus*), kis poszáta (*Sylvia curruca*), macskabagoly (*Strix aluco*), mezei veréb (*Passer montanus*), nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*), örvös légykapó (*Ficedula albicollis*), őszapó (*Aegithalos caudatus*), sárgarigó (*Oriolus oriolus*), seregély (*Sturnus vulgaris*), szajkó (*Garrulus glandarius*), tengelic (*Carduelis carduelis*), vadgerle (*Streptopelia turtur*), vörösbegy (*Erithacus rubecula*), zöldike (*Carduelis chloris*).
- 3.1.3. Őrizze meg a természetes és természet szerű élőhelyeket, növelje ezek területi kiterjedését, természeti állapotát, a termőhelynek nem megfelelő, nem őshonos, vagy invazív fajokból álló életközösségek területének csökkentése mellett.
- 3.1.4. Őrizze meg a terület magas biológiai sokféleségét, az élőhelyek mozaikosságát.
- 3.1.5. Őrizze meg a jellegzetes természetes felszínformákat (a patakmeder morfológiai változatosságát, az arra hatással lévő növényzettel), mely a patak élővilágának keretfeltételeit biztosítják.
- 3.1.6. Biztosítsa a terület további, természetvédelmi célú kutatását és fejlesztését.

3.2. Természetvédelmi stratégiák

- 3.2.1. A patak menti vegetációsáv természetközeli állapotának megőrzése, javítása, a változatos medermorfológiai megőrzése és fejlesztése, a védett állatfajok egyedszámának, állományának fenntartása, növelése természetvédelmi kezeléssel.
- 3.2.2. A terület állapotát veszélyeztető hatások mérséklése mentén elsősorban az árvízvédelmi, valamint az utakkal és szomszédos ingatlanokkal kapcsolatos műszaki beavatkozások során az élőhelyeket kímélő megoldások választása. Továbbá a hulladéklerakás megelőzése, a parkolás szabályozása, a csapadékvíz szennyezésmentes bevezetése.
- 3.2.2. Tájidegen növényfajok terjedését meg kell akadályozni, vissza kell szorítani.
- 3.2.4. Az oktatás és bemutatás feltételeinek fenntartása.

3.3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.3.1.1. Földtani, felszínalaktani természeti értékek, barlangok védelme

- 3.3.1.1.1. A természetközeli morfológiájú meder- és partszakaszok védelme. További művi beavatkozások mellőzése. Meglévő, rossz műszaki állapotú, feleslegessé vált műtárgyak elbontása, természetalapú, természetközeli megoldásokkal történő kiváltása (pl. csőáteresz, híd, mederburkolat).

3.3.1.1.2. Meder- és partrendezés mellőzése, minimalizálása, természetalapú, természetes anyagú, mérnökbiológiai megoldások alkalmazása. Kőbeton és beton műtárgy, gabionkas, rénómatrac elhelyezése tilos.

3.3.1.2. Élőhelyek kezelése, fenntartása, rekonstrukciója és fejlesztése

3.3.1.2.1 A terület élővilágát, a védett fajok állományát elsősorban az élőhelyek kezelésével, fenntartásával kell megőrizni.

3.3.1.3. Fajok védelme

3.3.1.3.1. A védett növény- és állatfajok élőhelyei megőrzendők, kezelésük, átalakításuk csak az élőhely kíméletével és az állapotjavítás céljával lehetséges.

3.3.1.3.2. A védett állatfajok élőhelyeit károsító beavatkozás nem végezhető.

3.3.1.3.3. A lábon álló és földön fekvő holtfát a közlekedést és árvízi lefolyást nem gátló, nem veszélyeztető módon helyben kell tartani.

3.3.1.3.4. Az idős fákat meg kell őrizni a hozzájuk kötődő állatfajok (pl. madárfajok, ízeltlábúak, denevérek) védelme miatt is.

3.3.1.3.5. Madárodúk kihelyezése javasolt.

3.3.1.4. Táj- és kultúrtörténeti értékek

3.3.1.4.1. A terület táj- és kultúrtörténeti értékeinek feltárása, bemutatása szükséges.

3.3.1.5. Látogatás

3.3.1.5.1. A védett természeti értékek megőrzésére, fenntartására irányuló előírások betartása mellett (pl. mederben és a rézsűben történő gyalogos közlekedést a taposási károk megelőzése érdekében kerülni kell) a terület gyalogosan szabadon látogatható.

3.3.1.5.2. A területen hulladék elhelyezése tilos. A látogatás során keletkező hulladékot a látogatóknak maguknál kell tartaniuk és el kell vinniük a területről.

3.3.1.5.3. A tanösvényt és a kapcsolódó műszaki infrastruktúrát úgy kell meghatározni, hogy annak működése, fenntartása ne okozza az élőhelyek zavarását, állapotának romlását (ld. madárfajok költési időszakán kívüli létesítés/fenntartás, taposás mellőzése jó élőhelyeken).

3.3.1.5.4. A területen technikai sport végzése tilos.

3.3.1.5.5. A terület védettségét jelző, valamint használatának szabályairól szóló tájékoztató táblákat a terület megközelítési pontjain mielőbb el kell helyezni, esetenként pótolni kell, tartalmukat szükség esetén felülvizsgálni, kiegészíteni kell.

3.3.1.5.6. A terület értékeiről szóló (tanösvény-)táblákat a lehető legkisebb számban, méretben, lehetőleg takarásban, de a célszerűségnek megfelelően kell ki- vagy áthelyezni. A tanösvény a kisebb beruházási és fenntartási költségek érdekében okostelefon-alapú is lehet, melyhez a tájban egy-egy QR-kódos állomásjelölő kapcsolódik csupán.

3.3.1.5.7. A látogatásra vonatkozó előírásokat az interneten is elérhetővé kell tenni, a terület értékeinek bemutatása mellett, annak érdekében, hogy a látogató mielőbb értesüljön a látogatási szabályokról is.

3.3.1.5.8 A terület látogatásához parkolóhelyek rendelkezésre állnak, külön parkolók kialakítása nem indokolt. A területen történő parkolást felül kell vizsgálni.

3.3.1.6. Oktatás és bemutatás

3.3.1.6.1. A terület értékeinek megismerését „virtuálisan” is lehetővé kell tenni: Az interneten be kell mutatni az itt élő növény- és állatfajokat, a táj változását, ideértve az élőhelyek egyediségét és regenerálódását, rehabilitációját. Mindezeket javasolt beépíteni a helyi tantervbe.

3.3.1.6.2. Amennyiben területet bemutató szakvezető biztosítható, a vezetett túrák és foglalkozások lehetőségét javasoljuk. A foglalkozásoknak azonban az élőhelyek kíméletével és legkisebb zavarásával kell járnia.

3.3.1.7. Kutatás, vizsgálatok

3.3.1.7.1. A terület további alapállapot-kutatása szükséges, a még nem, vagy régen vizsgált taxonokra (pl. kismérsők, denevérek, ízeltlábúak) vonatkozóan is.

3.3.1.7.2. Öt éven belül (2029-ig) a területkezelés hatásainak változását vizsgálni szükséges, az alapján a természetvédelmi kezelési tervet felül kell vizsgálni, a természeti állapotról rendelkezésre álló adatbázist ki kell bővíteni és közzé kell tenni.

3.3.1.7.3. Bármely szervezet megbízásából készült kutatási eredményeket az Önkormányzatnak és a DINPI-nek el kell juttatni.

3.3.1.8. Terület- és földhasználat

3.3.1.8.1. Az inváziós fás vagy lágyszárú növényfajokat mechanikai és/vagy szelektív kémiai módszerek alkalmazásával kell visszaszorítani. A módszer megválasztását mérlegelni szükséges az állomány nagyságára, az utánkezelések és a kezelési eredmény monitorozásának biztosíthatóságára, illetve vizes élőhely közelségére tekintettel.

3.3.1.8.2. Horgászni, kapcsolódó infrastruktúrát kiépíteni nem lehet.

3.3.1.8.3. A patakából vizet kivenni, elvezetni tilos.

3.3.1.8.4. A csapadékvizeket csak a szennyezésektől mentesen lehet a patakba bevezetni. Ennek érdekében a kapcsolódó árokrendszert meg kell vizsgálni, a szennyezőforrásokat fel kell számolni.

3.3.1.8.5. Gondoskodni kell a patak felé túlfolyó szennyvízátelők üzembiztonságáról, ki kell zárni a nyers szennyvíz patakba kerülését.

3.3.1.8.6. Ahol arra műszaki lehetőség van, a csapadékvizeket a területre esőkertekkel, földmedrű, gyepes, küszöbökkel növelt szikkasztó és szűrő funkciójú árkokkal kell bevezetni.

3.3.1.8.7. Hosszirányú átjárhatóságot megszakító műtárgy nem létesíthető. A meglévő mederlépcsőket is fel kell számolni, vagy ki kell váltani.

3.3.1.8.8. Az árvízvédelmi célú beavatkozásokat új vízjogi engedélyes terv és fenntartási terv alapján, az ökológiai, természetvédelmi célok figyelembe vételével kell végezni.

3.3.1.8.9. A területen nem folytatható olyan tevékenység, amely zaj- és fényszennyezéssel jár.

3.3.1.8.10. Az illegális hulladéklerakókat fel kell számolni, újabb lerakók keletkezését meg kell előzni.

3.3.1.8.11. Az illegális fakivágást meg kell előzni.

3.3.1.9. Természetvédelmi infrastruktúra

3.3.1.9.1. A terület védettségét jelző táblákat mielőbb ki kell helyezni, szükség esetén pótolni és felújítani kell.

3.3.1.9.2. A természeti értékek bemutatását szolgáló épített és fenntartott elemek (információs táblák, kaszálással, gallyazással fenntartott ösvényszakaszok, festett nyomvonal-jel, pihenőpad) a legkisebb beavatkozással létesíthetők és üzemeltethetők. Tájba illesztésük helyük, méretük és anyaguk megválasztásával kell szavatolni. További parkolót a területen belül nem lehet létesíteni, bővíteni.

3.3.1.9.3. Madárodúk kihelyezése madártani szakértővel történő egyeztetést követően mindenképpen javasolt.

3.3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.3.2.1. Szántó művelési águ területek kezelése

3.3.2.1.1. Szántó művelési águ területek nem találhatók a tervezési területen.

3.3.2.2. Gyep (rét és legelő) művelési águ területek kezelése

3.3.2.2.1. A rét és legelő művelési ágú területek nem találhatók a tervezési területen.

3.3.2.3. Szőlő, kert és gyümölcsös művelési ágú területek kezelése

3.3.2.3.1. Szőlő, kert és gyümölcsös művelési ágú terület nincs a területen.

3.3.2.4. Nádas művelési ágú területek kezelése

3.3.2.4.1. Nádas művelési ágú terület nincs a területen.

3.3.2.5. Erdők kezelése

3.3.2.5.1. Erdő művelési ágú terület nincs a területen.

3.3.2.5.2. Haszonfa-termelést szolgáló erdőgazdálkodás nem folytatható, a meglévő erdőket védelmi (pl. talaj-, partvédelmi) funkciójú, természetvédelmi célokat is szolgáló erdőkként kell kezelni.

3.3.2.5.3. Csak a termőhelyre jellemző fás élőhelyek természetsszerű fejlesztése, rehabilitációja lehetséges.

3.3.2.5.4. A spontán létrejött erdőket, cserjéseket természetvédelmi szempontok szerint kell kezelni, a termőhelyre jellemző természetes patakat kísérő erdei élőhelyek megőrzése és kialakítása, rehabilitációja a kezelés célja.

3.3.2.5.5. A tájidegen fa- és cserjefajok fokozatos, élőhelyeket kímélő módon történő eltávolítása szükséges.

3.3.2.6. Fásított terület művelési ágú területek kezelése

3.3.2.6.1. A terület fásított, önerdősült fás élőhelyeit az „Erdő művelési ágú területek kezelése” pontban leírtak szerint kell kezelni.

3.3.2.7. Művelési alól kivett, ill. beépített és beépítésre szánt területek kezelése

3.3.2.7.1. A tervezési terület kivett, beépítésre nem szánt terület.

3.3.2.7.2. A meder további kiépítése tilos, a meglévő burkolt szakaszokra ökológiai szempontokat figyelembe vevő megoldást kell tervezni, kialakítani.

3.3.2.7.3. Az engedéllyel nem rendelkező és/vagy nem megfelelő műtárgyakat (mederlépcső, híd, átereszt) felül kell vizsgálni, ki kell váltani.

3.3.2.7.4. A patakmeder kotrása, a rézsűk rendezése, a kísérővegetáció irtása, megnyitása tilos. A meder műszaki védelme csak természetes és mérnökbiológiai módszerekkel biztosítható.

A SZERB ORTODOX TEMPLOM KERTJE NÖVÉNYTANI FAJLISTÁJA

Magyar név	Latin név	T	W	R	TVK
Szászsorszép	<i>Bellis perennis</i>	5a	5	0	TZ
Erdei szálkaperje	<i>Brachypodium sylvaticum</i>	5a	5	4	K
Mezei katáng	<i>Cichorium intybus</i>	7	5	4	GY
Vérehulló fecskefű	<i>Chelidonium majus</i>	5k	4	5	GY
Birs	<i>Cydonia oblonga</i>				G
Csomós ebír	<i>Dactylis glomerata</i>	5a	6	4	TZ
Seprence	<i>Erigeron annuus</i>	0	8	4	GY
Erdei gyömbérgyökár	<i>Geum urbanum</i>	5	4	4	K
Kerek repkény	<i>Glechoma hederacea</i>	5	7	0	K
Közönséges borostyán	<i>Hedera helix</i>	5a	5	3	K
Nemes dió	<i>Juglans regia</i>	5	6	5	G
Közönséges bojtortjánsaláta	<i>Lapsana communis</i>	5a	4	3	TZ
Közönséges oroszlánfog	<i>Leontodon hispidus</i>	5a	4	0	K
Pénzlevelű lizinka	<i>Lysimachia nummularia</i>	5a	8	4	K
Pasztinák	<i>Pastinaca sativa</i> <i>subsp. pratensis</i>	5a	6	4	TZ
Közönséges gyíkfü	<i>Prunella vulgaris</i>	0	6	0	TZ
Sokvirágú boglárka	<i>Ranunculus polyanthemos</i>	5k	4	3	TZ
Paréj lórom	<i>Rumex patientia</i>	5	6	4	GY
Fekete bodza	<i>Sambucus nigra</i>	5a	5	3	GY
Gyalogbodza	<i>Sambucus ebulus</i>	5a	5	3	GY
Tarka koronafürt	<i>Securigera varia</i>	5	3	4	K
Mezei csorbóka	<i>Sonchus arvensis</i>	0	5	0	GY
Thuja	<i>Thuja occidentalis</i>				G
Korcs here	<i>Trifolium hybridum</i>	5a	8	4	K
Fehér here	<i>Trifolium repens</i>	5a	5	4	TZ
Illatos ibolya	<i>Viola odorata</i>	6a	4	4	K
Parti szőlő	<i>Vitis vulpina</i>	6	5	4	A
Nagy csalán	<i>Urtica dioica</i>	5	5	4	TZ

A RÓMAI KATOLIKUS NÖVÉNYTANI FAJLISTÁJA

Magyar név	Latin név	T	W	R	TVK
<i>Korai juhar</i>	<i>Acer platanoides</i>	5a	5	3	K
<i>Közönséges cickafark</i>	<i>Achillea millefolium</i>	5k	5	0	TZ
<i>Százszorszép</i>	<i>Bellis perennis</i>	5a	6	0	TZ
<i>Nyírfa</i>	<i>Betula pendula</i>	3	4	0	E
<i>Erdei iszalag</i>	<i>Clematis vitalba</i>	5a	5	3	K
<i>Veresgyűrű</i>	<i>Cornus sanguinea</i>	5a	4	4	K
<i>Kétfibés galagonya</i>	<i>Crataegus laevigata</i>	5a	5	3	K
<i>Borostyán</i>	<i>Hedera helix</i>	6a	0	5	K
<i>Csörgőfa</i>	<i>Koelreuteria paniculata</i>				G
<i>Tatárlonc</i>	<i>Lonicera tatarica</i>				G
<i>Mahónia</i>	<i>Mahonia aquifolium</i>				G
<i>Fehér eperfa</i>	<i>Morus alba</i>				G
<i>Kanadai aranyvessző</i>	<i>Solidago canadensis</i>	0	7	4	A
<i>Tuja</i>	<i>Thuja sp.</i>				G

A VOLT CSERKÉSZPARK NÖVÉNYTANI FAJLISTÁJA

Magyar név	Latin név	T	W	R	TVK	
Bogláros szellőrózsa	<i>Anemone ranunculoides</i>	5a	6	4	K	behúzódóban
Hagymás fogasír	<i>Cardamine bulbifera</i>	5a	5	4	K	behúzódóban
Sárga tyúktaréj	<i>Gagea lutea</i>	5a	6	3	K	behúzódóban
Hóvirág	<i>Galanthus nivalis</i>	5a	6	4	K	behúzódóban
Salátaboglárka	<i>Ranunculus ficaria</i>	5a	6	3	K	behúzódóban
Mezei juhar	<i>Acer campestre</i>	5a	4	4	K	
Zöldjuhar	<i>Acer negundo</i>	5	5	4	TZ	
Podagrafű	<i>Aegopodium podagraria</i>	5	7	3	K	
Parlagfű	<i>Ambrosia artemisiifolia</i>	0	5	4	GY	
Zamatos turbolya	<i>Anthriscus cerefolium</i> <i>sb. trichosperma</i>	6	5	3	TZ	
Fekete üröm	<i>Artemisia vulgaris</i>	5	4	0	GY	
Nyírfa	<i>Betula pendula</i>	3	4	0	E	
Vérehulló fecskefű	<i>Chelidonium majus</i>	5k	4	5	GY	
Fehér üröm	<i>Chenopodium album</i>	5	5	0	GY	
Mezei aszat	<i>Cirsium arvense</i>	5	4	0	GY	
Erdei iszalag	<i>Clematis vitalba</i>	5a	5	3	K	
Csomós ebír	<i>Dactylis glomerata</i>	5a	6	4	TZ	
Seprence	<i>Erigeron annuus</i> <i>subp. strigosus</i>	0	7	4	GY	
Japán óriáskeserűfű	<i>Fallopia japonica</i>	5	5	4	A	
Magas kőris	<i>Fraxinus excelsior</i>	5a	5	4	K	
Erdei gyömbér	<i>Geum urbanum</i>	5	4	4	K	
Sásliliom	<i>Hemerocallis fulva</i>				G	
Kis nyenyúljohozzám	<i>Impatiens parviflora</i>	5	6	4	A	
Nemes dió	<i>Juglans regia</i>	5	6	3	G	
Piros árvacsalán	<i>Lamium purpureum</i>	5	5	4	GY	
Tatárlonc	<i>Lonicera tatarica</i>				G	
Réti útifű	<i>Plantago media</i>	5	5	0	TZ	
Platán	<i>Platanus hybrida</i>				G	
Foltos keserűfű	<i>Persicaria maculosa</i>	0	9	3	GY	
Fehérnyár	<i>Populus alba</i>	5a	6	4	E	
Nemesnyár	<i>Populus x euramericana</i>				G	
Rezgőnyár	<i>Populus tremula</i>	3	4	2	TZ	
Pettyegetett tüdőfű	<i>Pulmonaria officinalis</i>	5a	6	3	K	
Bambuszfa	<i>Phyllostachys sp.</i>				A	
Fehér akác	<i>Robinia pseudoacacia</i>	5	3	4	GY	
Fekete bodza	<i>Sambucus nigra</i>	5a	5	3	GY	
Kanadai aranyvessző	<i>Solidago canadensis</i>	0	7	4	A	

<i>Fekete nádálytő</i>	<i>Symphytum officinale</i>	5a	8	0	K	
<i>Magas zsombor</i>	<i>Sisymbrium strictissimum</i>	4	5	4	TZ	
<i>Pongyola pitypang</i>	<i>Taraxacum officinale</i>	0	5	0	GY	
<i>Kislevelű hárs</i>	<i>Tilia cordata</i>	5a	5	3	K	
<i>Thuja sp.</i>	<i>Thuja sp.</i>				G	
<i>Nagy csalán</i>	<i>Urtica dioica</i>	5	5	4	TZ	
<i>Csilláros ökörfarkkőrő</i>	<i>Verbascum lychnitis</i>	5a	1	4	K	
<i>Perzsa veronika</i>	<i>Veronica persica</i>	7	4	4	GY	
<i>illatos ibolya</i>	<i>Viola odorata</i>	6a	4	4	K	

A HOLDVILÁG-ÁROK CSOBÁNKAI SZAKASZA NÖVÉNYTANI FAJLISTÁJA

Magyar név	Latin név	T	W	R	TVK
Mezei juhar	<i>Acer campestre</i>	5a	4	4	K
Podagrafű	<i>Aegopodium podagraria</i>	5	7	3	K
Bogláros szellőrózsa	<i>Anemone ranunculoides</i>	5a	6	4	K
Kerti harangláb	<i>Aquilegia sp.</i>				G
Fűszeres baraboly	<i>Chaerophyllum aromaticum</i>	5a	7	3	K
Vadcsereesznye	<i>Cerasus avium (= Prunus)</i>	5a	5	3	K
Erdei iszalag	<i>Clematis vitalba</i>	5a	5	3	K
Veresgyűrű som	<i>Cornus sanguinea</i>	5a	4	4	K
Mogyoró	<i>Corylus avellana</i>	5a	5	3	K
Sövénynyuszulák	<i>Calystegia sepium</i>	5	9	4	K
Egybibés galagonya	<i>Crataegus monogyna</i>	5a	4	3	K
Réti zörgőfű	<i>Crepis biennis</i>	5a	4	0	K
Borzas sás	<i>Carex hirta</i>	5a	7	0	GY
Hagymás fogasír	<i>Cardamine bulbifera</i>	5a	5	4	K
Csomós ebír	<i>Dactylis glomerata</i>	5a	6	4	TZ
Nagy zsurló	<i>Equisetum telmateia</i>	5a	7	3	E
Csikos kecskerágó	<i>Euonymus europaeus</i>	5a	5	3	K
Ragadós galaj	<i>Galium aparine</i>	6	7	4	GY
Mocsári galaj	<i>Galium palustre</i>	5a	10	0	K
Hóvirág	<i>Galanthus nivalis</i>	5a	6	4	V
Sárga tyúktaréj	<i>Gagea lutea</i>	5a	6	3	K
Sokvirágú napraforgó	<i>Helianthus decapetalus</i>	5	7	4	A
Komló	<i>Humulus lupulus</i>	5	7	0	TZ
Közönséges borostyán	<i>Hedera helix</i>	5a	5	3	K
Közönséges medvetalp	<i>Heracleum sphondylium</i>	5	6	3	K
Kisvirágú nebáncsvirág	<i>Impatiens parviflora</i>	5	6	4	A
Foltos árvacsalán	<i>Lamium maculatum</i>	5a	6	4	TZ
Közönséges bojtortjansaláta	<i>Lapsana communis</i>	5a	4	3	TZ
Réti lednek	<i>Lathyrus pratensis</i>	5a	7	4	TZ
Réti füzény	<i>Lythrum salicaria</i>	5a	9	0	K
Mirobalán	<i>Prunus cerasifera</i>				G
Fehér akác	<i>Robinia pseudacacia</i>	5	3	4	GY
Enyves akác	<i>Robinia viscosa</i>				G
Salátaboglárka	<i>Ranunculus ficaria</i>	5a	6	3	K
Réti boglárka	<i>Ranunculus acris</i>	5	7	0	TZ
Örmény szeder	<i>Rubus armeniacus</i>				A
Hamvas szeder	<i>Rubus caesius</i>	6	8	4	TZ

<i>Fehér fűz</i>	<i>Salix alba</i>	5a	9	4	E
<i>Mocsári csorbóka</i>	<i>Sonchus palustris</i>	0	9	4	V
<i>Magas zsombor</i>	<i>Sisymbrium strictissimum</i>	4	5	4	TZ
<i>Pannon bükköny</i>	<i>Vicia pannonica</i>	6a	4	4	G

A HOLDVILÁG-ÁROK HELYI VÉDETT TERÜLET TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERVE (2024)

3.1. Gyakorlati természetvédelmi célkitűzések

- 3.1.1. Őrizze meg a területen élő védett védett növény- és állatfajok által reprezentált, helyi szinten egyedülálló életközösséget.
- 3.1.2. Őrizze meg a védett és fokozottan védett fajokat, növelje populációik életképességét, különös tekintettel az alábbi megfigyelt védett és Natura 2000-jelölő fajokra: mocsári csorbóka (*Sonchus palustris*), hóvirág (*Galanthus nivalis*), kövi rák (*Austropotamobius torrentium*), nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*).
- 3.1.3. Őrizze meg a természetes és természet szerű élőhelyeket, növelje ezek területi kiterjedését, természeti állapotát, a termőhelynek nem megfelelő, nem őshonos, vagy invazív fajokból álló életközösségek területének csökkentése mellett-
- 3.1.4. Őrizze meg a terület magas biológiai sokféleségét, az élőhelyek mozaikosságát.
- 3.1.5. Őrizze meg a jellegzetes természetes felszínformákat (a patakmeder morfológiai változatosságát, az arra hatással lévő növényzettel), mely a patak élővilágának keretfeltételeit biztosítják.
- 3.1.6. Biztosítsa a terület további, természetvédelmi célú kutatását és fejlesztését.

3.2. Természetvédelmi stratégiák

- 3.2.1. A patak menti vegetációsáv természetközeli állapotának megőrzése, javítása, a változatos medermorfológiai megőrzése, a védett növény- és állatfajok egyedszámának, állományának fenntartása, növelése természetvédelmi kezeléssel.
- 3.2.2. A terület állapotát veszélyeztető hatások mérséklése mentén elsősorban az árvízvédelmi, valamint az utakkal és szomszédos ingatlanokkal kapcsolatos műszaki beavatkozások során az élőhelyeket kímélő megoldások választása. Továbbá a hulladéklerakás megelőzése, a parkolás szabályozása, a csapadékvíz szennyezésmentes bevezetése.
- 3.2.3. Tájédegen növényfajok terjedését meg kell akadályozni, vissza kell szorítani.
- 3.2.4. Az oktatás és bemutatás feltételeinek fenntartása.

3.3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.3.1.1. Földtani, felszínalaktani természeti értékek, barlangok védelme

- 3.3.1.1.1. A természetközeli morfológiájú meder- és partszakaszok védelme. További művi beavatkozások mellőzése. Meglévő, rossz műszaki állapotú, feleslegessé vált műtárgyak elbontása, természetalapú, természetközeli megoldásokkal történő kiváltása (pl. csőáteresz, híd, mederburkolat).
- 3.3.1.1.2. Meder- és partrendezés mellőzése, minimalizálása, természetalapú, mérnökbiológiai megoldások alkalmazása. Kőbeton és beton műtárgy, gabionkas, rénomatrac elhelyezése tilos.

3.3.1.2. Élőhelyek kezelése, fenntartása, rekonstrukciója és fejlesztése

- 3.3.1.2.1 A terület élővilágát, a védett fajok állományát elsősorban az élőhelyek kezelésével, fenntartásával kell megőrizni.

3.3.1.3. Fajok védelme

- 3.3.1.3.1. A védett növény- és állatfajok élőhelyei megőrzendők, kezelésük, átalakításuk csak az élőhely kíméletével és az állapotjavítás céljával lehetséges.
- 3.3.1.3.2. A lábon álló és földön fekvő holtfát a közlekedést és nagyvízi lefolyást nem gátló, nem veszélyeztető módon helyben kell tartani.
- 3.3.1.3.3. Az idős fákat meg kell őrizni a hozzájuk kötődő állatfajok (pl. madárfajok, ízeltlábúak, denevérek) védelme miatt is.
- 3.3.1.3.4. Madárodúk kihelyezése javasolt.
- 3.3.1.4. Táj- és kultúrtörténeti értékek
  - 3.3.1.4.1. A terület táj- és kultúrtörténeti értékeinek feltárása, bemutatása szükséges.
- 3.3.1.5. Látogatás
  - 3.3.1.5.1. A védett természeti értékek megőrzésére, fenntartására irányuló előírások betartása mellett a terület gyalogosan szabadon látogatható a Nádas utca mentén.
  - 3.3.1.5.2. A területen hulladék elhelyezése tilos. A látogatás során keletkező hulladékot a látogatóknak maguknál kell tartaniuk és el kell vinniük a területről.
  - 3.3.1.5.3. A tanösvényt és a kapcsolódó műszaki infrastruktúrát úgy kell meghatározni, hogy annak működése, fenntartása ne okozza az élőhelyek zavarását, állapotának romlását (ld. madárfajok költési időszakán kívüli létesítés/fenntartás, taposás mellőzése jó élőhelyeken).
  - 3.3.1.5.4. A terület védettségét jelző, valamint használatának szabályairól szóló tájékoztató táblákat a terület megközelítési pontjainnál mielőbb el kell helyezni, esetenként pótolni kell, tartalmukat szükség esetén felülvizsgálni, kiegészíteni kell.
  - 3.3.1.5.5. A terület értékeiről szóló (tanösvény-)táblákat a lehető legkisebb számban, méretben, lehetőleg takarásban, de a célszerűségnek megfelelően kell ki- vagy áthelyezni. A tanösvény a kisebb beruházási és fenntartási költségek érdekében okostelefon-alapú is lehet, melyhez a tájban egy-egy QR-kódos állomásjelölő kapcsolódik csupán.
  - 3.3.1.5.6. A látogatásra vonatkozó előírásokat az interneten is elérhetővé kell tenni, a terület értékeinek bemutatása mellett, annak érdekében, hogy a látogató mielőbb értesüljön a látogatási szabályokról is.
  - 3.3.1.5.7. A kijelölt parkolóhely a terület rovására nem bővíthető. A parkolás lehetőségét a meglévő parkolási lehetőségek igénybevitelével és ajánlásával javasolt biztosítani.
  - 3.3.1.5.8 A területen technikai sport végzése tilos.
- 3.3.1.6. Oktatás és bemutatás
  - 3.3.1.6.1. A terület értékeinek megismerését „virtuálisan” is lehetővé kell tenni: Az interneten be kell mutatni az itt élő növény- és állatfajokat, a táj változását, ideértve az élőhelyek egyediségét és regenerálódását, rehabilitációját. Mindezeket javasolt beépíteni a helyi tantervbe.
  - 3.3.1.6.2. Amennyiben területet bemutató szakvezető biztosítható, a vezetett túrák és foglalkozások lehetőségét javasoljuk. A foglalkozásoknak azonban az élőhelyek kíméletével és legkisebb zavarásával kell járnia.
- 3.3.1.7. Kutatás, vizsgálatok
  - 3.3.1.7.1. A terület további alapállapot-kutatása szükséges, a még nem, vagy régen vizsgált taxonokra (pl. kismérsők, denevérek, ízeltlábúak) vonatkozóan is.
  - 3.3.1.7.2. Öt éven belül (2029-ig) a területkezelés hatásainak változását vizsgálni szükséges, az alapján a természetvédelmi kezelési tervet felül kell vizsgálni, a természeti állapotról rendelkezésre álló adatbázist ki kell bővíteni és közzé kell tenni.
  - 3.3.1.7.3. Bármely szervezet megbízásából készült kutatási eredményeket az Önkormányzatnak és a DINPI-nek el kell juttatni.

3.3.1.8. Terület- és földhasználat

- 3.3.1.8.1. Az inváziós fás vagy lágyszárú növényfajokat mechanikai és/vagy szelektív kémiai módszerek alkalmazásával kell visszaszorítani. A módszer megválasztását mérlegelni szükséges az állomány nagyságára, az utánkezelések és a kezelési eredmény monitorozásának biztosíthatóságára, illetve vizes élőhelyre tekintettel.
- 3.3.1.8.2. Horgászni, kapcsolódó infrastruktúrát kiépíteni nem lehet.
- 3.3.1.8.3. A patakból vizet kivenni, elvezetni tilos.
- 3.3.1.8.4. A csapadékvizeket csak a szennyezésektől mentesen lehet a vízfolyásba vezetni. Ennek érdekében a kapcsolódó árokrendszert meg kell vizsgálni, a szennyezőforrásokat ki kell zárni, fel kell számolni.
- 3.3.1.8.5. Útépités során vizsgálni kell annak lehetőségét, hogy a csapadékvizeket a patakba esőkeretekkel, földmedrű, gyepes, küszöbökkel növelt szikkasztó és szűrő funkciójú árkokkal vezessék be.
- 3.3.1.8.6. A patakra olyan vízjogi engedélyes és fenntartási tervet kell készíttetni, mely az ökológiai, természetvédelmi szempontokat teljes mértékben figyelembe veszi.
- 3.3.1.8.7. A területen nem folytatható olyan tevékenység, amely zaj- és fényszennyezéssel jár.
- 3.3.1.8.8. Az illegális hulladéklerakókat fel kell számolni, újabb lerakók keletkezését meg kell előzni.
- 3.3.1.8.9. Az illegális fakivágást meg kell előzni.
- 3.3.1.8.10. Az A nádassal és fás vegetációval borított területet az élőhely védelme érdekében beépíteni, feltörni, természeti állapotát egyéb veszélyeztető módon hasznosítani tilos.

3.3.1.9. Természetvédelmi infrastruktúra

- 3.3.1.9.1. A terület védettségét jelző táblákat mielőbb ki kell helyezni, szükség esetén pótolni és felújítani kell.
- 3.3.1.9.2. A természeti értékek bemutatását szolgáló épített és fenntartott elemek (információs táblák, festett nyomvonal-jel, pihenőpad) a legkisebb beavatkozással létesíthetők és üzemeltethetők. Tájba illesztésüket helyük, méretük és anyaguk megválasztásával kell szavatolni. További parkolót a területen belül nem lehet létesíteni, bővíteni.
- 3.3.1.9.3. Madárodúk kihelyezése madártani szakértővel történő egyeztetést követően mindenképpen javasolt.

3.3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.3.2.1. Szántó művelési águ területek kezelése

- 3.3.2.1.1. Szántó művelési águ területek nem találhatók a tervezési területen.

3.3.2.2. Gyep (rét és legelő) művelési águ területek kezelése

- 3.3.2.2.1. A rét és legelő művelési águ területek nem találhatók a tervezési területen, de gyepterületek megtalálhatók.

3.3.2.3. Szőlő, kert és gyümölcsös művelési águ területek kezelése

- 3.3.2.3.1. Szőlő, kert és gyümölcsös művelési águ terület nincs a területen.

3.3.2.4. Nádas művelési águ területek kezelése

- 3.3.2.4.1. Nádas művelési águ terület nincs a területen, de nádas élőhely megtalálható.
- 3.3.2.4.2. A terület északi részén lévő nádas vágása télen, fagyott talajon, több éves vágási rendszerben végezhető.
- 3.3.2.4.3. A levágott nádat a területről el kell távolítani, helyszínen tárolni legfeljebb egy hónapig, rontott területrészen szabad.

3.3.2.4.4. A terület nádasait a nádas állományok mennyiségi és minőségi állapotának megőrzése és javítása érdekében kell kezelni.

3.3.2.5. Erdők kezelése

3.3.2.5.1. Erdő művelési ágú terület nincs a területen.

3.3.2.5.2. Haszonfa-termelést szolgáló erdőgazdálkodás nem folytatható, a meglévő patakmenti erdősáv védelmi (pl. talaj-, partvédelmi) funkciójú, természetvédelmi célokat is szolgáló erdőkként kell kezelni.

3.3.2.5.3. A spontán létrejött erdősávot természetvédelmi szempontok szerint kell kezelni, a termőhelyre jellemző természetes erdei élőhelyek megőrzése és kialakítása, rehabilitációja a kezelés célja.

3.3.2.5.4. A tájidegen fa- és cserefajok fokozatos, élőhelyeket kímélő módon történő eltávolítása szükséges.

3.3.2.6. Fásított terület művelési ágú területek kezelése

3.3.2.6.1. A terület fásított, önerdősült fás élőhelyeit az „Erdő művelési ágú területek kezelése” pontban leírtak szerint kell kezelni.

3.3.2.7. Művelési alól kivett, ill. beépített és beépítésre szánt területek kezelése

3.3.2.7.1. A tervezési területen húzódó út művelési ágban nyilvántartott utakat a „Terület- és földhasználat” pontban leírt módon kell fenntartani, fejleszteni. A Nádas utca burkolatának megépítése esetén az útburkolatról lefolyó vizeket lehetőleg mennyiségi értelemben is csillapítva (pl. gyepes szikkasztó árok, medence, esőkert), mindenképpen olaj- és homokfogón keresztül lehet a patakba vezetni.

3.3.2.7.2. A vegetációval borított területek beépítése (pl. útmenti parkoló, nádas területen épület létesítése) tilos.

3.3.2.7.3. Az engedéllyel nem rendelkező és funkciójukat építményeket el kell bontani.

3.3.2.7.4. A patakmeder kotrása, a rézsűk rendezése, a kísérővegetáció irtása, megnyitása tilos. A meder műszaki védelme csak természetes és mérnökbiológiai módszerekkel biztosítható.

A VOLT CSERKÉSZPARK DÉLI RÉSZÉ HELYI VÉDETT TERÜLET TERMÉSZETVÉDELMI KEZELÉSI TERVE (2024)

1. Gyakorlati természetvédelmi célkitűzések

- 1.1. Őrizze meg a területen élő védett növény- és állatfajok által reprezentált, helyi szinten egyedülálló életközösséget.
- 1.2. Őrizze meg a védett és fokozottan védett fajokat, növelje populációik életképességét, különös tekintettel az alábbi megfigyelt védett és Natura 2000-jelölő fajokra: hóvirág (*Galanthus nivalis*), barátposzáta (*Sylvia atricapilla*), csuszka (*Sitta europaea*), erdei pinty (*Fringilla coelebs*), fekete rigó (*Turdus merula*), füstifecske (*Hirundo rustica*), kis poszáta (*Sylvia curruca*), mezei poszáta (*Sylvia communis*), nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*), sárgarigó (*Oriolus oriolus*), Seregély (*Sturnus vulgaris*), vadgerle (*Streptopelia turtur*), vörösbegy (*Erithacus rubecula*), zöld küllő (*Picus viridis*), zöldike (*Carduelis chloris*).
- 1.3. Őrizze meg a regenerálódó természetsterű élőhelyeket, növelje ezek területi kiterjedését, természeti állapotát, a termőhelynek nem megfelelő, nem őshonos, vagy invazív fajokból álló életközösségek területének csökkentése mellett.
- 1.4. Őrizze meg a terület magas biológiai sokféleségét, az élőhelyek mozaikosságát.
- 1.5. Őrizze meg a jellegzetes természetes felszínformákat (a hajdani patakártér, völgytalp eredeti domborzati adottságait).
- 1.6. Biztosítsa a terület további, természetvédelmi célú kutatását és fejlesztését.

2. Természetvédelmi stratégiák

- 2.1. A területen lévő természetközeli élőhelyfolt állapotának megőrzése, javítása, a védett növény- és állatfajok egyedszámának, állományának fenntartása, növelése természetvédelmi kezeléssel.
- 2.2. A terület állapotát veszélyeztető hatások mérséklése mentén elsősorban a szomszédos ingatlanokkal kapcsolatos, valamint a földrészleten lévő hajdani kápolna felújításával kapcsolatos műszaki beavatkozások során az élőhelyeket kímélő megoldások választása. Az épület majdani felújítása és hasznosítása során a délnyugati rész nem parkosítható, nem tölthető fel, nem építhető be, hulladéklerakás és az ideiglenes igénybevétel sem megengedett.
- 2.2. Tájédegen növényfajok terjedését meg kell akadályozni, vissza kell szorítani.
- 2.4. Az oktatás és bemutatás lehetőségének biztosítása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Földtani, felszínalkatani természeti értékek, barlangok védelme

- 3.1.1.1. A hajdani patakmenti völgytalp természetközeli morfológiai állapotát meg kell őrizni, feltöltése, mélyítése tilos.

3.1.2. Élőhelyek kezelése, fenntartása, rekonstrukciója és fejlesztése

- 3.1.2.1 A terület élővilágát, a védett fajok állományát elsősorban az élőhelyek kezelésével, fenntartásával kell megőrizni. Kivételt képez a rontott területrészen, pl. bontandó építmény helyén természetsterű, helyi csapadékgazdálkodást segítő mélyedés, pl. esőkert kialakítása.

3.1.3. Fajok védelme

- 3.1.3.1. A védett növényfajok élőhelyei megőrzendők.
- 3.1.3.2. A védett állatfajok élőhelyeit károsító beavatkozás nem végezhető.
- 3.1.3.3. A lábon álló és földön fekvő holtfát a közlekedést nem gátló, nem veszélyeztető módon helyben kell tartani.
- 3.1.3.4. Az idős fákat meg kell őrizni a hozzájuk kötődő állatfajok (pl. madárfajok, ízeltlábúak, denevérek) védelme miatt is.
- 3.1.3.5. Madárodúk kihelyezése javasolt.
- 3.1.4. Táj- és kultúrtörténeti értékek
  - 3.1.4.1. A terület táj- és kultúrtörténeti értékeinek feltárása, bemutatása szükséges.
  - 3.1.4.2. A hajdani kápolna-, későbbi iskolaépület, mint épített kultúrtörténeti érték megőrzése szükséges. Felújítása során az épület jellegét figyelembe kell venni.
- 3.1.5. Látogatás
  - 3.1.5.1. A védett természeti értékek megőrzésére, fenntartására irányuló előírások betartása mellett, a tulajdonos hozzájárulásával, a terület gyalogosan látogatható.
  - 3.1.5.2. A területen hulladék elhelyezése tilos. A látogatás során keletkező hulladékot a látogatóknak maguknál kell tartaniuk és el kell vinniük a területről.
  - 3.1.5.3. A terület értékeinek bemutatását szolgáló infrastruktúrát úgy kell kialakítani, hogy annak működése, fenntartása ne okozza az élőhelyek zavarását, állapotának romlását (ld. madárfajok költési időszakán kívüli létesítés/fenntartás, taposás mellőzése jó élőhelyeken).
  - 3.1.5.4. A területen technikai sport végzése tilos.
  - 3.1.5.5. A terület védettségét jelző, valamint használatának szabályairól szóló tájékoztató táblákat a terület megközelítési pontjain mielőbb el kell helyezni, esetenként pótolni kell, tartalmukat szükség esetén felülvizsgálni, kiegészíteni kell.
  - 3.1.5.6. A terület értékeiről szóló táblá(ka)t a lehető legkisebb számban, méretben, lehetőleg takarásban, de a célszerűségnek megfelelően kell ki- vagy áthelyezni. Az ismeretterjesztés a kisebb beruházási és fenntartási költségek érdekében okostelefon-alapú is lehet, melyhez a tájban egy-egy QR-kódos állomásjelölő kapcsolódik csupán.
  - 3.1.5.7. A látogatásra vonatkozó előírásokat az interneten is elérhetővé kell tenni, a terület értékeinek bemutatása mellett, annak érdekében, hogy a látogató mielőbb értesüljön a látogatási szabályokról is. Tekintettel arra, hogy a terület kicsi, zárt, jelenlegi megközelítése más ingatlanon keresztül, a tulajdonos/kezelő hozzájárulásával történhet, az interneten történő tájékoztatást kell előnyben részesíteni.
  - 3.1.5.8 A kijelölt parkolóhely a terület rovására nem bővíthető. A parkolás lehetőségét a meglévő parkolási lehetőségek igénybevételeivel és ajánlásával javasolt biztosítani.
- 3.1.6. Oktatás és bemutatás
  - 3.1.6.1. A terület értékeinek megismerését „virtuálisan” is lehetővé kell tenni: Az interneten be kell mutatni az itt élő növény- és állatfajokat, a táj változását, ideértve az élőhelyek egyediségét és regenerálódását, rehabilitációját. Mindezeket javasolt beépíteni a helyi tantervbe.
  - 3.1.6.2. Amennyiben területet bemutató szakvezető biztosítható, a vezetett túrák és foglalkozások lehetőségét javasoljuk. A foglalkozásoknak az élőhelyek kíméletével és legkisebb zavarásával kell járnia.
- 3.1.7. Kutatás, vizsgálatok
  - 3.1.7.1. A terület további alapállapot-kutatása szükséges, a még nem, vagy régen vizsgált taxonokra (pl. kisemlősök, denevérek, ízeltlábúak) vonatkozóan is.
  - 3.1.7.2. Öt éven belül (2029-ig) a területkezelés hatásainak változását vizsgálni szükséges, az alapján a természetvédelmi kezelési tervet felül kell vizsgálni, a természeti állapotról rendelkezésre álló adatbázist ki kell bővíteni és közzé kell tenni.

3.1.7.3. Bármely szervezet megbízásából készült kutatási eredményeket az Önkormányzatnak és a DINPI-nek el kell juttatni.

3.1.8. Terület- és földhasználat

3.1.8.1. A kápolna felújítása során a környezet jellegét figyelembe kell venni, a műszaki beavatkozásokat a környezet megóvásával kell végezni, és a felújítás után eredeti állapotában – e természetvédelmi kezelési tervben foglaltaknak megfelelően – vissza kell állítani. A kímélendő, ideiglenesen sem igénybevehető területeket a felújítás megkezdése előtt ki kell jelölni, ott semmilyen deponálás, raktározás sem engedhető meg.

1.1.1.1. 3.1.8.2. Az épület felújítása és hasznosítása során zaj- és fényszennyezést mérsékelni kell, az élővilág zavarásának csökkentése érdekében (pl. téli félévben történő munkavégzés).

1.1.1.2. 3.1.8.3. A területen nem folytatható olyan tevékenység, amely zaj- és fényszennyezéssel jár.

1.1.1.3. 3.1.8.4. A területen ipari, bányászati, mezőgazdasági tevékenység nem végezhető.

1.1.1.4. 3.1.8.5. Út, parkoló csak a hajdani kápolnától északra lévő területrészen alakítható ki.

1.1.1.5. 3.1.8.6. Nem burkolt gyalogösvény az épülettől délre kialakítható.

1.1.1.6. 3.1.8.7. A terület talajvízszintjét csökkentő beavatkozás tilos.

1.1.1.7. 3.1.8.8. A csapadékvizeket (ld. hajdani kápolna tetőfelületének felújítása, esetleges burkolatok építése során keletkező csapadékvizek) csak a szennyezésektől mentesen lehet a területre vezetni, szikkasztani.

1.1.1.8. 3.1.8.9. A terület délnyugati, természetközeli részén szennyvizet nem szabad átvezetni, tárolni, szikkasztani.

1.1.1.9. 3.1.8.10. Az inváziós fás vagy lágyszárú növényfajokat mechanikai és/vagy szelektív kémiai módszerek alkalmazásával kell visszaszorítani. A módszer megválasztását mérlegelni szükséges az állomány nagyságára, az utánkezelések és a kezelési eredmény monitorozásának biztosíthatóságára, illetve vizes élőhely közelségére (Dera patak) tekintettel.

1.1.1.10. 3.1.8.11. Az illegális hulladéklerakást meg kell előzni, fel kell számolni.

1.1.1.11. 3.1.8.12. Az illegális fakivágást meg kell előzni.

3.1.9. Természetvédelmi infrastruktúra

3.1.9.1. A terület védettségét jelző táblákat mielőbb ki kell helyezni, szükség esetén pótolni és felújítani szükséges.

3.1.9.2. A természeti értékek bemutatását szolgáló épített és fenntartott elemek (információs táblák, kaszálással, gallyazással fenntartott ösvényszakaszok, festett nyomvonal-jel, pihenőpad) a legkisebb mennyiségben és beavatkozással létesíthetők és üzemeltethetők. Tájba illesztésüket helyük, méretük és anyaguk megválasztásával kell szavatolni. További parkolót a területen belül nem lehet létesíteni, bővíteni.

3.1.9.3. Madárodúk kihelyezése madártani szakértővel történő egyeztetést követően mindenképpen javasolt.

3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.2.1. Szántó művelési ágú területek kezelése

3.2.1.1. Szántó művelési ágú területek nem találhatók a tervezési területen.

3.2.2. Gyep (rét és legelő) művelési ágú területek kezelése

3.2.2.1. Rét és legelő művelési ágú területek nem találhatók a tervezési területen.

3.2.3. Szőlő, kert és gyümölcsös művelési ágú területek kezelése

3.2.3.1. Szőlő, kert és gyümölcsös művelési ágú terület nincs a területen.

3.2.4. Nádas művelési ágú területek kezelése

3.2.4.1. Nádas művelési ágú terület nincs a területen.

3.2.5. Erdők kezelése

3.2.5.1. Erdő művelési ágú terület nincs a területen.

3.2.5.2. Haszonfa-termelést szolgáló erdőgazdálkodás nem folytatható. A meglévő erdőfoltot természetvédelmi célokat szolgáló erdőként kell kezelni.

3.2.5.3. Csak a termőhelyre jellemző fás élőhelyek természetszerű fejlesztése, rehabilitációja lehetséges.

3.2.5.4. A tájidegen fa- és cserjefajok fokozatos, élőhelyeket kímélő módon történő eltávolítása szükséges.

3.2.6. Fásított terület művelési ágú területek kezelése

3.2.6.1. A terület fásított, önerdősült fás élőhelyeit az „Erdő művelési ágú területek kezelése” pontban leírtak szerint kell kezelni.

3.2.7. Művelés alól kivett, ill. beépített és beépítésre szánt területek kezelése

3.2.7.1. A tervezési terület művelés alól kivett terület.

3.2.7.2. A beépített területek növelése tilos. A kápolnaépület felújításával és használatával összefüggésben lehetőleg a szomszédos földrészlet parkolóját kell igénybe venni.

3.2.7.3. Az engedéllyel nem rendelkező és funkciójukat veszített épületeket és építményeket el kell bontani.

3.2.7.4. A meglévő épületeket, építményeket tájba kell illeszteni. A hajdani kápolna felújítása a jelleg megőrzése mellett, építésügyi, építészeti szempontok figyelembe vételével történhet.

3.2.7.5. A hajdani kápolna felújítása, hasznosítása a természeti értékek megőrzése mellett lehetséges.

A VÉDETT FÁK KEZELÉSI TERVE (2024)

Bevezetés

Csobánka közigazgatási területén jelenleg tíz fa és facsoport védett, vagy javasolt védelemre, melyeken túl számos további védelemre érdemes fa található még a településen.

Az egyedi védelem oka lehet a fa faja, fajtája, kora, mérete, történeti jelentősége, élőhelyi szerepe, esztétikai, tájképi, oktatási, lelki, rekreációs, spirituális, zöldfelületi, klímavédelmi jelentősége, ökoszisztémaszolgáltatása, vagy több ok összessége. A fa, fák csoportja természet alapú megoldásként szerepet játszhat a talaj védelmében, a talaj, a légkör vízháztartásának szabályozásában, a defláció és az erózió elleni védelemben. A fának lehet pormegkötő és takaró funkciója, nyújthat fizikai védelmet. A fák egyedi védelme és jelentősége összeadódhat, a városban élő emberek számára számos előnnyel jár, és a Természettel való viszony „helyreállítását” is segíti.

Jelen vizsgálat alapvetően természetvédelmi szempontból történt, s így a fa faja, kora, élőhelyi szerepe lehetnének a döntő szempontok. A fák egyedi jelentőségét mérlegelve, különösen belterületi előfordulásuk miatt, további fontos értékelési szempont alapján, nem tekintettük kizáró oknak a fafaj tájidegen voltát.

A rendelkezésre álló lista alapján szemrevételezett koros fák teljeskörű állapotfelmérésére, részletes egyedi vizsgálatára, leírására nem kerülhetett sor, de cél volt a védelemmel összefüggésben egyes fenti szempontok szerinti vizsgálat, valamint az állapot külső jegyek alapján történő felmérése, valamint a kockázatok feltárása. A vizsgálat célja a jelenleg védelemre javasolt fák állapotának megőrzéséhez általános kezelési elvek megfogalmazása, a kockázatok kizárása. Közvetett cél a majdani részletesebb vizsgálatok és akár egyedi kezelési tervek, előírások megalapozása, valamint a védett fák körének majdani növelésének megalapozása.

A javasolt fák minden esetben koros egyedek, melyek több évtizeddel ezelőtt kerültek telepítésre. Spontán felverődött egyed legfeljebb egy esetben valószínű. Leggyakoribb potenciális károsító hatás a megfelelő kiterjedésű burkolatlan talajfelszín hiánya, mely a fa vízellátását korlátozhatja. A növény erősen korlátozott lehet épületek közelsége, légvezetékek miatt; egyúttal fennáll a szakszerűtlen metszés és sebkezelés lehetősége is. Nagy forgalmú városi környezetben jelentős lehet, pl. a talajt erő taposás is.

A koros fák esetében idővel a pótlás kérdésével, tervszerűségével is – jövőbe látó módon – foglalkozni kell.

A védelemre javasolt fák jelentős része nem honos fafaj egyede. A nem honos fajok okozta kockázat jövőbeni csökkentése, megelőzése érdekében törekedni kell a tájhonos, esetenként várostűrő fajok telepítésére.

A tájidegen fajok egyedeinek, csoportjainak jogi védelme önmagában természetvédelmi okból, csupán a fa faja alapján nehézkes, azonban zöldfelületi, tájésztétikai okból mindenképpen megalapozott. Kifejezetten törekedni kell a tájhonos fafajok egyedeinek felkutatására, melyeken túl minden koros faegyed, nem védett területen, védelemre érdemes.

A fákról rendelkezésre álló adatokat, információkat a megalapozó dokumentációban összegeztük.

A védelemre javasolt fák kezelési terve

1. A fák állapotát a gyökérzetükkel és az általuk átszőtt talajréteggel, földtani közeggel együtt kell óvni.

2. Adott földtömeg földfelszíni, horizontális lehatárolása alapvetően a lombkorona külső vonalával, a csurgó vonalával történik. A fa várható növekedése miatt, valamint a gyökérzetre távolabbról irányuló hatások csökkentése, kizárása érdekében azonban nagyobb, egyedileg meghatározandó terület lehatárolása szükséges.
3. A lehatárolt területen kerülni kell a talaj bolygatását, a talajfelszín leburkolását, közművek fektetését, árkok létrehozását, a terület kiterjedésének csökkentését, a feltöltést, különösen a szennyezett talajjal, építési törmelékkel történő feltöltés kerülendő.
4. Alapvetően e területen kell biztosítani a csapadékvíz beszivárgásának lehetőségét. Elkerülhetetlen vagy meglévő burkolat esetén vizet átteresztő burkolatot (nagy fugahézagú burkolat, szórt kő vagy kötőanyaggal stabilizált szórt burkolat), vagy faveremrácsot kell alkalmazni. Törekedni kell a védőterületen túl is a beszivárgás biztosítására. Szükség esetén a burkolatot vissza kell bontani, vagy cserélni kell.
5. Ki kell zárni a gyalogosok általi taposást, anyagok, eszközök deponálását, parkolást, melyek a talaj tömörítését, szennyezését okozhatják. Közvetve a megfelelő állapot visszaállítása érdekében további, bolygatással járó beavatkozásokat (pl. anyag eltávolítása, talajszellőztetés) igényelhetnek.
6. A csurgó alatti területen szabad talajfelszín, mulcsanyaggal való borítás, gyeppótló növényzet kialakítása szükséges, ill. lehetséges. Fokozott igénybevétel esetén faveremráccsal kell biztosítani a tömörödés, a taposásmegelőzését és a víz beszivárgásának lehetőségét.
7. A gyökérzetet érintő tevékenységek során törekedni kell a gyökértömeg minél kisebb csökkentésére, a gyökérzet megelőző fizikai védelmére (legkisebb metszlappal történő levágás), a gyökérzet kiszáradás elleni védelmére.
8. Ideiglenes területi igénybevétel esetén a fa törzsétől akkora távolságot kell elhagyni, hogy a tervezett tevékenység során a fa törzse semmiképpen ne sérüljön. Szükség esetén, de építési tevékenység során mindenképpen, megfelelő védelemmel kell ellátni a fa törzsét (kalodázás).
9. A fa törzsének, kérgének károsítása bevéséssel, felfestéssel, szögeléssel vagy egyéb módon tilos. (Kivételt képez a túraútvonalakra utaló jelek szakszerű kéregkezelése és festése, valamint a kataszterbe vétel során jelölőtábla kihelyezése.)
10. Építési tevékenység tervezése során a fa faja alapján várható szabad méretnövekedését (gyökérzet, törzs, lombkorona) maradéktalanul lehetővé tevő távolság meghagyására kell törekedni.
11. A lombkorona őrszelvényekbe eső részét az ágak legkisebb mértékű károsításával, sebkezeléssel kell ellátni. A tervezett légvezetékeket lehetőség szerint eredendően a fa lombkoronájának érintetlenül hagyásával kell tervezni.
12. A fa koronájának alakítása csak a fa faja szerinti habitusa, esztétikai értéke és statikája figyelembevételével történhet.
13. A fák biztonsági okokból történő metszése, alakítása során az élőhelyi jelentőséget is figyelembe kell venni. Ld. odúk megléte esetén lehetőség szerinti megtartás javasolt, vagy szükségszerű eltávolítás esetén fészkelési időn kívül történő csonkolás javasolt, valamint, ha a fa állapota azt lehetővé teszi, mesterséges odúval történő kiváltás.
14. Védett területen a biztonsági megfontolások mellett a természetvédelmi összefüggéseket határozottan érvényesíteni kell. Pl. látogatott területen néhány m magasságig a lábön száradt fát meg kell hagyni az odúlakó és holt faanyaghoz kötődő állatfajok életfeltételeinek biztosítása érdekében. Ugyanezen okból a kidőlt, kivágott fa egy részét földön fekvő holtfaként kell visszahagyni. (Csobánka esetében jelenleg egyedi módon védett fa védett területen két helyen, a volt Cserkészpark területén és az Ybl-villa kertjében található.)
15. A közterületen álló fák szabadon látogathatók. A látogatás és a területhasználat során a fák körüli szabad vagy növényzettel borított talajfelszín taposását, a gyökérzet, a kéreg, az ágak és a lombkorona, a virágzat, a termések károsítását mellőzni kell.

16. A fák egyedi vagy csoportos védettsége és jelentősége bemutatásának, valamint a látogatás szabályainak módját ki kell dolgozni. Az egyenként, védettségről és a fáról szóló táblával történő megjelölés sűrű elhelyezkedés esetén, városképi vagy egyéb szempontból kerülendő.
17. A védett fákra és általában a zöldterületek sokrétű jelentőségére az önkormányzat honlapján fel kell hívni a figyelmet. A védett és védelemre javasolt fákról lista, leírás, térkép közzététele, tulajdoni lapba bejegyzése szükséges.
18. A fák állapotának felmérése 5 évente szükséges.
19. A fakatasztert minden évben javasolt legalább 20 db fával, köztük legalább 5 db, védelemre érdemes fával bővíteni szükséges.
20. A fák állapotának vizsgálata és fákkal kapcsolatos kutatások nem járhatnak a fák károsodásával.
21. A fák károsodásával járó módon (ld. gyökérzet, törzs, kéreg, ágak sérülése) a fák sem kataszteri számmal, sem információs táblával nem jelölhetők meg.
22. A magán- és intézményi területeken lévő fákhoz a földrészlet tulajdonosának és/vagy kezelőjének hozzájárulása szükséges.
23. A fákat és közvetlen környezetüket érintő kutatások, fejlesztések, valamint oktatási célok esetében Csobánka Község jegyzője, mint helyi természetvédelmi hatóság szakmai véleményének és engedélyének előzetes megkérése szükséges.

Csobánka község Önkormányzata Képviselő-testületének

..../2025. (.....) rendelete

helyi jelentőségű védett természeti területté és természeti emlékké nyilvánításról

Csobánka Község Önkormányzata Képviselő-testülete az Alaptörvény 32. cikk (1) bekezdésének a) pontjában, valamint a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 24. § (1) bekezdésének b) pontjában kapott felhatalmazás alapján, a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 13. § (1) bekezdés 11. pontjában meghatározott feladatkörében eljárva a következőket rendeli el:

1. Általános rendelkezések

1. §

E rendelet hatálya kiterjed Csobánka Község közigazgatási területén található – e rendeletben kijelölt – helyi jelentőségű védett természeti területekre és természeti emlékekre, a velük kapcsolatos valamennyi tevékenységre, valamint az érintett ingatlanok tulajdonosaira.

2. §

A jelen rendelettel védetté nyilvánított területek és emlékek nem tartoznak ex lege, az Európai Unió ökológiai hálózat, illetve Natura 2000, és országos védelem alá.

3. §

(1) A helyi jelentőségű védett természeti területek és természeti értékek természetvédelmi kezeléséről a terület tulajdonosa, vagy kezelője, Csobánka Község Önkormányzatával (a továbbiakban: Önkormányzat) együttműködésben gondoskodik.

(2) Az Önkormányzat – e rendelet hatálya lépését követő évtől – a természeti területek és természeti emlékek kezeléséhez szükséges költségfedezetről a Környezetvédelmi Alap terhére gondoskodik.

2. Helyi jelentőségű védett természeti területek

4. §

A helyi jelentőségű védett természeti területek azonosítására szolgáló adatokat (e rendelet szerinti megnevezés, helyrajzi szám, tulajdonosi viszonyok, művelési ág, valamint térmérték) az 1. számú melléklet, a területi elhelyezkedésüket a 2. számú melléklet tartalmazza.

5. §

(1) Helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánítja a Dera-, Kovácsi-patak és környezete megnevezésű területet.

(2) A védetté nyilvánítás indoka és természetvédelmi célja:

- a) a területen élő védett állatfajok által reprezentált, helyi szinten egyedülálló életközösség,
- b) a jellegzetes természetes felszínformák (patak völgy és domblábi területek) megőrzése, illetve

- c) a nem őshonos, vagy invazív fajokból álló életközösségek területének csökkentése, tájhoson fajok telepítése, és
- d) a terület további, természetvédelmi célú kutatásának és fejlesztésének biztosítása.
- (3) A terület természetvédelmi kezelési tervét e rendelet 3. számú melléklete tartalmazza.

6. §

- (1) Helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánítja az Ybl-villa parkja megnevezésű területet.
- (2) A védetté nyilvánítás indoka és természetvédelmi célja:
  - a) a Dera patak menti ökológiai folyosó kiszélesedő részén élő védett és fokozottan védett fajok és természetes és természetszerű élőhelyeinek,
  - b) a terület magas biológiai sokféleségének, az élőhelyek mozaikosságának,
  - c) a területen található egyes díszfafajok idősebb egyedeinek, és
  - d) a jellegzetes természetes felszínformák (patak völgy és domblábi területek) megőrzése, illetve
  - e) a nem őshonos, vagy invazív fajokból álló életközösségek területének csökkentése, tájhoson fajok telepítése, és
  - f) a terület további, természetvédelmi célú kutatásának és fejlesztésének biztosítása.
- (3) A terület természetvédelmi kezelési tervét e rendelet 4. számú melléklete tartalmazza.

7. §

- (1) Helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánítja a Hubertusz-kápolna környezete megnevezésű területet.
- (2) A védetté nyilvánítás indoka és természetvédelmi célja:
  - a) a területen élő védett állatfajok által reprezentált, helyi szinten egyedülálló életközösség,
  - b) a jellegzetes természetes felszínformák megőrzése, illetve
  - c) a nem őshonos, vagy invazív fajokból álló életközösségek területének csökkentése, tájhoson fajok telepítése, és
  - d) a terület további, természetvédelmi célú kutatásának és fejlesztésének biztosítása.
- (3) A terület természetvédelmi kezelési tervét e rendelet 5. számú melléklete tartalmazza.

8. §

- (1) Helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánítja a Margit-ligeti kastély parkja megnevezésű terület eredősült és erdőmenti gyepes részét.
- (2) A védetté nyilvánítás indoka és természetvédelmi célja:
  - a) a területen élő védett állatfajok által reprezentált, helyi szinten egyedülálló életközösség,
  - b) a jellegzetes természetes felszínformák megőrzése, illetve
  - c) a nem őshonos, vagy invazív fajokból álló életközösségek területének csökkentése, tájhoson fajok telepítése, és
  - d) a terület további, természetvédelmi célú kutatásának és fejlesztésének biztosítása.
- (3) A terület természetvédelmi kezelési tervét e rendelet 6. számú melléklete tartalmazza.

9. §

- (1) Helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánítja a Holdvilág-árok megnevezésű terület közúttal nem érintett részét.
- (2) A védetté nyilvánítás indoka és természetvédelmi célja
  - a) a területen élő védett állatfajok által reprezentált, helyi szinten egyedülálló életközösség,
  - b) a magas biológiai sokféleség, az élőhelyi mozaikosság,
  - c) a természetes és természetszerű élőhelyek, a jellegzetes természetes felszínformák megőrzése, illetve
  - d) a védett és fokozottan védett populációik életképességének,
  - e) a természetes és természetszerű élőhelyek kiterjedésének (a nem őshonos, vagy invazív fajokból álló életközösségek területének csökkentése), növelése továbbá
  - f) a terület további, természetvédelmi célú kutatásának és fejlesztésének biztosítása.
- (3) A terület természetvédelmi kezelési tervét e rendelet 7. számú melléklete tartalmazza.

10. §

- (1) Helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánítja a Margit-ligeti kápolna kertje megnevezésű területet.
- (2) A védetté nyilvánítás indoka és természetvédelmi célja
  - a) a területen élő védett növény-, és állatfajok által reprezentált, helyi szinten egyedülálló életközösség,
  - b) a magas biológiai sokféleség, az élőhelyi mozaikosság, a jellegzetes természetes felszínformák,
  - c) a regenerálódó természetszerű élőhelyek, a jellegzetes természetes felszínformák megőrzése, illetve
  - d) a védett és fokozottan védett populációik életképességének,
  - e) a regenerálódó természetszerű élőhelyek kiterjedésének (a nem őshonos, vagy invazív fajokból álló életközösségek területének csökkentése) növelése, továbbá
  - f) a terület további, természetvédelmi célú kutatásának és fejlesztésének biztosítása.
- (3) A terület természetvédelmi kezelési tervét e rendelet 8. számú melléklete tartalmazza.

11. §

- (1) Az e rendelettel helyi védett természeti területté nyilvánított földrészteket az MSZ 20363:2003 magyar szabványban (a továbbiakban: szabvány) írtaknak megfelelő kialakítású „helyi jelentőségű védett természeti terület” táblával kell megjelölni.
- (2) A védettség tényét az ingatlan-nyilvántartásba be kell jegyezni.

3. Helyi jelentőségű védett természeti értékek

12. §

- (1) Helyi jelentőségű védett természeti értéké nyilvánítja a 9. számú mellékletben felsorolt, és a melléklet szerinti adatokkal azonosított fákat. A helyi jelentőségű védett természeti értékek területi elhelyezkedését a 10. számú melléklet tartalmazza.

- (2) A helyi jelentőségű védett természeti értékek kezelési tervét a 11. melléklet tartalmazza.
- (3) Az e rendelettel védett természeti értéket, vagy a helye szerinti földrészletet a szabványban írtaknak megfelelő kialakítású „védett természeti érték” táblával kell megjelölni.
- (4) A helyi jelentőségű védett természeti értékeket meg kell jelölni, és azokról katasztert kell felvenni e rendelet hatálybalépését követő év december 31-ig. A kataszter tartalmi elemeit a 12. számú melléklet tartalmazza.

4. Záró rendelkezések

13. §

- (1) E rendeletet a helyi jelentőségű védett természeti terület és helyi jelentőségű védett természeti értékek adatai, vagy állapotuk jelentős változása, illetve új védettségre vonatkozó javaslat esetén, de legalább 5 évenként felül kell vizsgálni.
- (2) Az önkormányzati tulajdonban lévő helyi jelentőségű védett természeti területek és emlékek a forgalomképtelen vagyontárgyak körébe tartoznak.
- (3) A helyi jelentőségű védett természeti területet és helyi jelentőségű védett természeti értéket – e rendeletre való hivatkozással – Csobánka Község Helyi Építési Szabályzata önálló mellékletként fel kell sorolni, és a Szabályozási Terven fel kell tüntetni a településrendezési eszközök soron következő felülvizsgálata során.
- (4) A helyi jelentőségű védett természeti terület esetében – egyéb jogszabályban meghatározottakon túl – a helyi természetvédelmi hatóság engedélye szükséges:
  - a) olyan építmény vagy berendezés elhelyezéséhez, ami építésügyi hatósági eljáráshoz vagy településképi bejelentési eljáráshoz nem kötöttek,
  - b) a terület nem természetvédelmi célú igénybevételéhez

14. §

E rendelet

- (1) a kihirdetését követő nyolcadik napon lép hatályba.
- (2) hatálybalépésével a hatályát veszti a Csobánka Község Önkormányzat Képviselő-testülete 10/2016. (XI.25.) önkormányzati rendelete (Csobánka Helyi Építési Szabályzata) 3. függeléke.
- (3) kihirdetéséről és végrehajtásáról, egy példányának a működési területe alapján érintett nemzeti park igazgatóság, illetve a természet védelméért felelős minisztérium részére történő megküldéséről, valamint a helyi jelentőségű védett természeti területek esetében a védettség tényének az ingatlan-nyilvántartási bejegyzéséről a jegyző gondoskodik.

a helyi jelentőségű védett természeti területté és természeti emlékké nyilvánításról szóló .../2025.
(.....) Önkormányzati rendelethez

A helyi jelentőségű védett természeti területek azonosítására szolgáló adatok

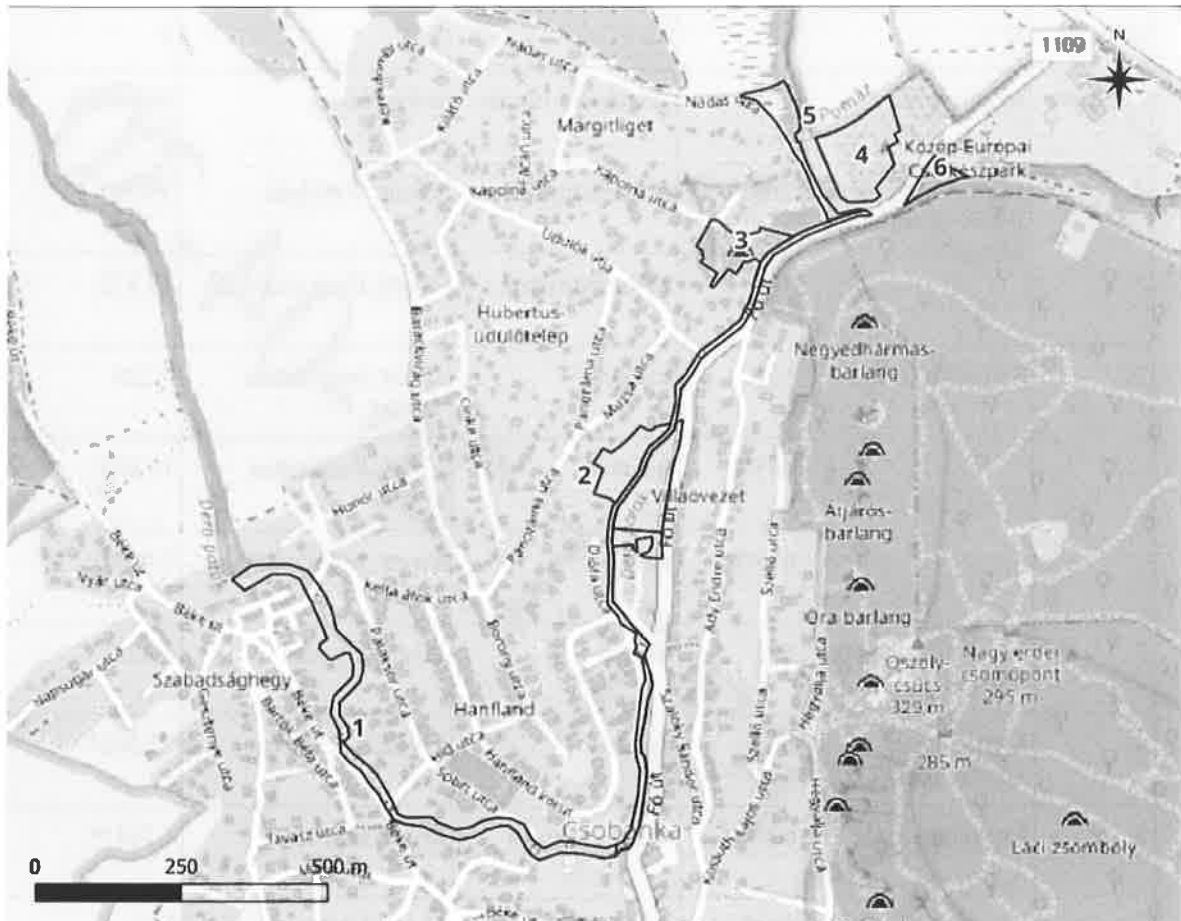
A	B	C.	D	E	F
sorszám	megnevezés	Hrsz.	tulajdoni viszony	művelési ág	térmérték (m ²)
1.	Dera-, és Kovácsipatak valamint környezete	306/1	önkormányzati	kivett, vízfolyás	19.777
		404	önkormányzati	kivett, Dera vízfolyás	13.122
2.	Ybl-villa parkja	551	magán	kivett, beépítetlen terület	7.229
		605/1	magán	kivett, beépítetlen terület	10.048
		605/2	magán	kivett, beépítetlen terület	2.467
3.	Hubertusz-kápolna környezete	593	magán	kivett, kápolna	8.423
4.	Margit-ligeti kastély parkja	602	magán	kivett, kollégium	33.206*
5.	Holdvilág-árok	600	önkormányzati	kivett, közút	3.261**
		601/1	önkormányzati	kivett, közút	914
		601/2	magán	kivett, beépítetlen terület	3.569
6.	Margit-ligeti kápolna kertje	603/2	magán	kivett, általános iskola	3.001

*Védett a Margit-ligeti kastély park erdősült és erdő melletti gyepterülete.

**Védett a terület úttal nem érintett 1889 m²-es területrésze.

a helyi jelentőségű védett természeti területté és természeti emlékké nyilvánításáról szóló .../2025.
(.....) Önkormányzati rendelethez

A helyi jelentőségű védett természeti területek elhelyezkedése

a helyi jelentőségű védett természeti területté és természeti emlékké nyilvánításáról szóló .../2025.
(.....) Önkormányzati rendelethez

A Dera-, és Kovácsi-patak, valamint környezete
helyi védett terület
természetvédelmi kezelési terve

1. számú melléklet Természetvédelmi célkitűzések

1.1. Őrizze meg a területen élő védett állatfajok által reprezentált, helyi szinten egyedülálló életközösséget.

1.2. Őrizze meg a védett és fokozottan védett fajokat, növelje populációik életképességét, különös tekintettel az alábbi megfigyelt védett és Natura 2000-jelölő fajokra:

- 1.2.1. kövi rák (*Austropotamobius torrentium*),
- 1.2.2. vágócsík (*Cobitis elongatoides*),
- 1.2.3. kövi csík (*Barbatula barbatula*),
- 1.2.4. fenékjáró küllő (*Gobio gobio*),
- 1.2.5. nagy tavibéka (*Pelophylax ridibundus*),
- 1.2.6. kecskebéka (*Pelophylax kl. esculenta*),
- 1.2.7. balkáni fakopáncs (*Dendrocopos syriacus*),
- 1.2.8. barátposzáta (*Sylvia atricapilla*),
- 1.2.9. barázdabillegető (*Motacilla alba*),
- 1.2.10. csicsörke (*Serinus serinus*),
- 1.2.11. csuszka (*Sitta europaea*),
- 1.2.12. énekes rigó (*Turdus philomelos*),
- 1.2.13. erdei pinty (*Fringilla coelebs*),
- 1.2.14. feketerigó (*Turdus merula*),
- 1.2.15. házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*),
- 1.2.16. házi veréb (*Passer domesticus*),
- 1.2.17. holló (*Corvus corax*),
- 1.2.18. kék cinege (*Parus caeruleus*),
- 1.2.19. kis poszáta (*Sylvia curruca*),
- 1.2.20. macskabagoly (*Strix aluco*),
- 1.2.21. mezei veréb (*Passer montanus*),
- 1.2.22. nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*),
- 1.2.23. örvös légykapó (*Ficedula albicollis*),
- 1.2.24. őszapó (*Aegithalos caudatus*),
- 1.2.25. sárgarigó (*Oriolus oriolus*),
- 1.2.26. seregély (*Sturnus vulgaris*),

- 1.2.27. szajkó (*Garrulus glandarius*),
  - 1.2.28. tengelic (*Carduelis carduelis*),
  - 1.2.29. vadgerle (*Streptopelia turtur*),
  - 1.2.30. vörösbegy (*Erithacus rubecula*),
  - 1.2.31. zöldike (*Carduelis chloris*).
- 1.3. Őrizze meg a természetes és természetyszerű élőhelyeket, növelje ezek területi kiterjedését, természeti állapotát, a termőhelynek nem megfelelő, nem őshonos, vagy invazív fajokból álló életközösségek területének csökkentése mellett.
- 1.4. Őrizze meg a terület magas biológiai sokféleségét, az élőhelyek mozaikosságát.
- 1.5. Őrizze meg a jellegzetes természetes felszínformákat (a patakmeder morfológiai változatosságát, az arra hatással lévő növényzettel), mely a patak élővilágának keretfeltételeit biztosítják.
- 1.6. Biztosítsa a terület további, természetvédelmi célú kutatását és fejlesztését.

2. számú melléklet Természetvédelmi stratégiák

- 2.1. A patak menti vegetációsáv természetközeli állapotának megőrzése, javítása, a változatos medermorfológiai megőrzése és fejlesztése, a védett állatfajok egyedszámának, állományának fenntartása, növelése természetvédelmi kezeléssel.
- 2.2. A terület állapotát veszélyeztető hatások mérséklése mentén elsősorban az árvízvédelmi, valamint az utakkal és szomszédos ingatlanokkal kapcsolatos műszaki beavatkozások során az élőhelyeket kímélő megoldások választása. Továbbá a hulladéklerakás megelőzése, a parkolás szabályozása, a csapadékvíz szennyezésmentes bevezetése.
- 2.3. Tájédegen növényfajok terjedését meg kell akadályozni, vissza kell szorítani.
- 2.4. Az oktatás és bemutatás feltételeinek fenntartása.

3. számú melléklet Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Földtani, felszínalaktani természeti értékek, barlangok védelme

3.1.1.1. A természetközeli morfológiájú meder- és partszakaszok védelme. További művi beavatkozások mellőzése. Meglévő, rossz műszaki állapotú, feleslegessé vált műtárgyak elbontása, természetalapú, természetközeli megoldásokkal történő kiváltása (pl. csőáteresz, híd, mederburkolat).

3.1.1.2. Meder- és partrendezés mellőzése, minimalizálása, természetalapú, természetes anyagú, mérnökbiológiai megoldások alkalmazása. Kőbeton és beton műtárgy, gabionkas, rénómatrac elhelyezése tilos.

3.1.2. Élőhelyek kezelése, fenntartása, rekonstrukciója és fejlesztése

3.1.2.1. A terület élővilágát, a védett fajok állományát elsősorban az élőhelyek kezelésével, fenntartásával kell megőrizni.

3.1.3. Fajok védelme

3.1.3.1. A védett növény- és állatfajok élőhelyei megőrzendők, kezelésük, átalakításuk csak az élőhely kíméletével és az állapotjavítás céljával lehetséges.

3.1.3.2. A védett állatfajok élőhelyeit károsító beavatkozás nem végezhető.

3.1.3.3. A lábon álló és földön fekvő holtfát a közlekedést és árvízi lefolyást nem gátló, nem veszélyeztető módon helyben kell tartani.

3.1.3.4. Az idős fákat meg kell őrizni a hozzájuk kötődő állatfajok (pl. madárfajok, ízeltlábúak, denevérek) védelme miatt is.

3.1.3.5. Madárodúk kihelyezése javasolt.

3.1.4. *Táj- és kultúrtörténeti értékek*

3.1.4.1. A terület táj- és kultúrtörténeti értékeinek feltárása, bemutatása szükséges.

3.1.5. *Látogatás*

3.1.5.1. A védett természeti értékek megőrzésére, fenntartására irányuló előírások (pl. mederben és a rézsűben történő gyalogos közlekedést a taposási károk megelőzése érdekében kerülni kell) betartása mellett a terület gyalogosan szabadon látogatható.

3.1.5.2. A területen hulladék elhelyezése tilos. A látogatás során keletkező hulladékot a látogatóknak maguknál kell tartaniuk és el kell vinniük a területről.

3.1.5.3. A tanösvényt és a kapcsolódó műszaki infrastruktúrát úgy kell meghatározni, hogy annak működése, fenntartása ne okozza az élőhelyek zavarását, állapotának romlását (ld. madárfajok költési időszakán kívüli létesítés/fenntartás, taposás mellőzése jó élőhelyeken).

3.1.5.4. A területen technikai sport végzése tilos.

3.1.5.5. A terület védettségét jelző, valamint használatának szabályairól szóló tájékoztató táblákat a terület megközelítési pontjainnál mielőbb el kell helyezni, esetenként pótolni kell, tartalmukat szükség esetén felülvizsgálni, kiegészíteni kell.

3.1.5.6. A terület értékeiről szóló (tanösvény-) táblákat a lehető legkisebb számban, méretben, lehetőleg takarásban, de a célszerűségnek megfelelően kell ki- vagy áthelyezni. A tanösvény a kisebb beruházási és fenntartási költségek érdekében okostelefon-alapú is lehet, melyhez a tájban egy-egy QR-kódos állomásjelölő kapcsolódik csupán.

3.1.5.7. A látogatásra vonatkozó előírásokat az interneten is elérhetővé kell tenni, a terület értékeinek bemutatása mellett, annak érdekében, hogy a látogató mielőbb értesüljön a látogatási szabályokról is.

3.1.5.8. A terület látogatásához parkolóhelyek rendelkezésre állnak, külön parkolók kialakítása nem indokolt. A területen történő parkolást felül kell vizsgálni.

3.1.6. *Oktatás és bemutatás*

3.1.6.1. A terület értékeinek megismerését „virtuálisan” is lehetővé kell tenni: Az interneten be kell mutatni az itt élő növény- és állatfajokat, a táj változását, ideértve az élőhelyek egyediségét és regenerálódását, rehabilitációját. Mindezeket javasolt beépíteni a helyi tantervbe.

3.1.6.2. Amennyiben területet bemutató szakvezető biztosítható, a vezetett túrák és foglalkozások lehetőségét javasoljuk. A foglalkozásoknak azonban az élőhelyek kíméletével és legkisebb zavarásával kell járnia.

3.1.7. *Kutatás, vizsgálatok*

3.1.7.1. A terület további alapállapot-kutatása szükséges, a még nem, vagy régen vizsgált taxonokra (pl. kismillósók, denevérek, ízeltlábúak) vonatkozóan is.

3.1.7.2. Öt éven belül (2030-ig) a területkezelés hatásainak változását vizsgálni szükséges, az alapján a természetvédelmi kezelési tervet felül kell vizsgálni, a természeti állapotról rendelkezésre álló adatbázist ki kell bővíteni és közzé kell tenni.

3.1.7.3. Bármely szervezet megbízásából készült kutatási eredményeket az Önkormányzatnak és a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóságának (a továbbiakban: DINPI) el kell juttatni.

3.1.8. *Terület- és földhasználat*

3.1.8.1. Az inváziós fás vagy lágyszárú növényfajokat mechanikai és/vagy szelektív kémiai módszerek alkalmazásával kell visszaszorítani. A módszer megválasztását mérlegelni szükséges az állomány nagyságára, az utánkezelések és a kezelési eredmény monitorozásának biztosíthatóságára, illetve vizes élőhely közelségére tekintettel.

- 3.1.8.2. Horgászni, kapcsolódó infrastruktúrát kiépíteni nem lehet.
- 3.1.8.3. A patakból vizet kivenni, elvezetni tilos.
- 3.1.8.4. A csapadékvizeket csak a szennyezésektől mentesen lehet a patakba bevezetni. Ennek érdekében a kapcsolódó árokrendszert meg kell vizsgálni, a szennyező forrásokat fel kell számolni.
- 3.1.8.5. Gondoskodni kell a patak felé túlfolyó szennyvízátelölök üzembiztonságáról, ki kell zárni a nyers szennyvíz patakba kerülését.
- 3.1.8.6. Ahol arra műszaki lehetőség van, a csapadékvizeket a területre esőkeretekkel, földmedrű, gyepes, küszöbökkel növelt szikkasztó és szűrő funkciójú árkokkal kell bevezetni.
- 3.1.8.7. Hosszirányú átjárhatóságot megszakító műtárgy nem létesíthető. A meglévő mederlépcsőket is fel kell számolni, vagy ki kell váltani.
- 3.1.8.8. Az árvízvédelmi célú beavatkozásokat új vízjogi engedélyes terv és fenntartási terv alapján, az ökológiai, természetvédelmi célok figyelembe vételével kell végezni.
- 3.1.8.9. A területen nem folytatható olyan tevékenység, amely zaj- és fényszennyezéssel jár.
- 3.1.8.10. Az illegális hulladéklerakókat fel kell számolni, újabb lerakók keletkezését meg kell előzni.
- 3.1.8.11. Az illegális fakivágást meg kell előzni.
- 3.1.9. Természetvédelmi infrastruktúra**
- 3.1.9.1. A terület védettségét jelző táblákat mielőbb ki kell helyezni, szükség esetén pótolni és felújítani kell.
- 3.1.9.2. A természeti értékek bemutatását szolgáló épített és fenntartott elemek (információs táblák, kaszálással, gallyazással fenntartott ösvényszakaszok, festett nyomvonal-jel, pihenőpad) a legkisebb beavatkozással létesíthetők és üzemeltethetők. Tájba illesztésüket helyük, méretük és anyaguk megválasztásával kell szavatolni. További parkolót a területen belül nem lehet létesíteni, bővíteni.
- 3.1.9.3. Madárodúk kihelyezése madártani szakértővel történő egyeztetést követően javasolt.
- 3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak**
- 3.2.1. Fásított terület művelési ágú területek kezelése**
- 3.2.1.1. Haszonfa-termelést szolgáló erdőgazdálkodás nem folytatható, a meglévő erdőket védelmi (pl. talaj-, partvédelmi) funkciójú, természetvédelmi célokat is szolgáló erdőkként kell kezelni.
- 3.2.1.2. Csak a termőhelyre jellemző fás élőhelyek természetszerű fejlesztése, rehabilitációja lehetséges.
- 3.2.1.3. A spontán létrejött erdőket, cserjéseket természetvédelmi szempontok szerint kell kezelni, a termőhelyre jellemző természetes patakokat kísérő erdei élőhelyek megőrzése és kialakítása, rehabilitációja a kezelés célja.
- 3.2.1.4. A tájidegen fa- és cserjefajok fokozatos, élőhelyeket kímélő módon történő eltávolítása szükséges.
- 3.2.2. Művelési alól kivett, ill. beépített és beépítésre szánt területek kezelése**
- 3.2.2.1. A tervezési terület kivett, beépítésre nem szánt terület.
- 3.2.2.2. A meder további kiépítése tilos, a meglévő burkolt szakaszokra ökológiai szempontokat figyelembe vevő megoldást kell tervezni, kialakítani.
- 3.2.2.3. Az engedéllyel nem rendelkező és/vagy nem megfelelő műtárgyakat (mederlépcső, híd, átereszt) felül kell vizsgálni, ki kell váltani.
- 3.2.2.4. A patakmeder kotrása, a rézsűk rendezése, a kísérővegetáció irtása, megnyitása tilos. A meder műszaki védelme csak természetes és mérnökbiológiai módszerekkel biztosítható.

a helyi jelentőségű védett természeti területté és természeti emlékké nyilvánításáról szóló .../2025.
(.....) Önkormányzati rendelethez

**Az Ybl-villa parkja
helyi védett terület
természetvédelmi kezelési terve**

1. Gyakorlati természetvédelmi célkitűzések

1.1. Őrizze meg a területen élő védett növény- és állatfajok által reprezentált, helyi szinten egyedülálló életközösséget.

1.2. Őrizze meg a védett és fokozottan védett fajokat, növelje populációik életképességét, különös tekintettel az alábbi megfigyelt védett fajokra:

1.1.1. nemes májvirág (*Hepatica nobilis*),

1.1.2. barátposzáta (*Sylvia atricapilla*),

1.1.3. csicsörke (*Serinus serinus*),

1.1.4. erdei pinty (*Fringilla coelebs*),

1.1.5. feketerigó (*Turdus merula*),

1.1.6. kék cinege (*Parus caeruleus*),

1.1.7. sárgafejű királyka (*Regulus regulus*),

1.1.8. széncinege (*Parus major*),

1.1.9. vörösbegy (*Erithacus rubecula*).

1.3. Őrizze meg a természetes és természetyszerű élőhelyeket, növelje ezek területi kiterjedését, természeti állapotát, a termőhelynek nem megfelelő, nem őshonos, vagy invazív fajokból álló életközösségek területének csökkentése mellett.

1.4. Őrizze meg a terület magas biológiai sokféleségét, az élőhelyek mozaikosságát.

1.5. Őrizze meg a jellegzetes természetes felszínformákat (patak völgy és domblábi területek).

1.6. Biztosítsa a terület további, természetvédelmi célú kutatását és fejlesztését.

2. Természetvédelmi stratégiák

2.1. A Dera patak menti vegetációsáv kiszélesedett részének tekinthető terület, hajdani völgytalp maradvány természetközeli állapotának megőrzése, javítása, a védett növény- és állatfajok egyedszámának, állományának fenntartása, növelése természetvédelmi kezeléssel.

2.2. A terület állapotát veszélyeztető igények és hatások mérséklése (ld. pl. a beépítés, árvízvédelem, közlekedés) az élőhelyvédelem érdekében.

2.3. A hulladéklerakás megelőzése és felszámolása.

2.4. Tájidegen növényfajok terjedését meg kell akadályozni, állományait vissza kell szorítani. Kivételt képeznek az egyedi értéket képviselő páfrányfenyők (*Ginkgo biloba*).

2.5. Az oktatás és bemutatás feltételeinek biztosítása, az élőhelyek teljes kímélete mellett.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Földtani, felszínalaktani természeti értékek, barlangok védelme

3.1.1.1. A természetközeli morfológiájú völgyszakasz védelme, természetközeli közparki használatot meghaladó terület-átalakítás mellőzése.

3.1.1.2. Beépítés általános mellőzése.

3.1.2. Élőhelyek kezelése, fenntartása, rekonstrukciója és fejlesztése

3.1.2.1. A terület élővilágát, a védett fajok állományát elsősorban az élőhelyek kezelésével, fenntartásával kell megőrizni.

3.1.3. Fajok védelme

3.1.3.1. A védett növényfajok élőhelyei megőrzendők, kezelésük, átalakításuk csak az élőhely kíméletével és az állapotjavítás céljával lehetséges.

3.1.3.2. A védett állatfajok élőhelyeit károsító beavatkozás nem végezhető.

3.1.3.3. A lábon álló és földön fekvő holtfát a közlekedést nem gátló, nem veszélyeztető módon helyben kell tartani.

3.1.3.4. Az idős fákat meg kell őrizni a hozzájuk kötődő állatfajok (pl. madárfajok, ízeltlábúak, denevérek) védelme miatt is.

3.1.3.5. Madárodúk kihelyezése javasolt.

3.1.4. Táj- és kultúrtörténeti értékek

3.1.4.1. A terület táj- és kultúrtörténeti értékeinek feltárása, bemutatása szükséges.

3.1.5. Látogatás

3.1.5.1. A terület magántulajdon. A terület a tulajdonos engedélyével, a védett természeti értékek és a terület állapotának általános megőrzésére mellett gyalogosan, látogatható.

3.1.5.2. A területen hulladék elhelyezése tilos. A látogatás során keletkező hulladékokat a látogatóknak maguknál kell tartaniuk és el kell vinniük a területről.

3.1.5.3. A tanösvényt és a pihenőparki műszaki infrastruktúrát úgy kell meghatározni, hogy azok működése, fenntartása ne okozza az élőhelyek zavarását, állapotának romlását (ld. madárfajok költési időszakán kívüli létesítés/fenntartás, taposás mellőzése jó élőhelyeken).

3.1.5.4. A területen technikai sport végzése tilos.

3.1.5.5. A terület védettségét jelző, valamint használatának szabályairól szóló tájékoztató táblákat a terület megközelítési pontjain mielőbb el kell helyezni, esetenként pótolni kell, tartalmukat szükség esetén felülvizsgálni, kiegészíteni kell.

3.1.5.6. A terület értékeiről szóló (tanösvény-) táblákat a lehető legkisebb számban, méretben, lehetőleg takarásban, de a célszerűségnek megfelelően kell ki- vagy áthelyezni. A tanösvény a kisebb beruházási és fenntartási költségek érdekében okostelefon-alapú is lehet, melyhez a tájban egy-egy QR-kódos állomásjelölő kapcsolódik csupán.

3.1.5.7. A látogatásra vonatkozó előírásokat az interneten is elérhetővé kell tenni, a terület értékeinek bemutatása mellett, annak érdekében, hogy a látogató mielőbb értesüljön a látogatási szabályokról is.

3.1.5.8. Parkolóhelyet lehetőleg a területen kívül kell kijelölni, ajánlani.

3.1.6. Oktatás és bemutatás

3.1.6.1. A terület értékeinek megismerését „virtuálisan” is lehetővé kell tenni: Az interneten be kell mutatni az itt élő növény- és állatfajokat, a táj változását, ideértve az élőhelyek egyediségét és regenerálódását, rehabilitációját. Mindezeket javasolt beépíteni a helyi tantervbe.

3.1.6.2. Amennyiben területet bemutató szakvezető biztosítható, a vezetett túrák és foglalkozások lehetőségét javasoljuk. A foglalkozásoknak azonban az élőhelyek kíméletével és legkisebb zavarásával kell járnia.

3.1.7. *Kutatás, vizsgálatok*

3.1.7.1. A terület további alapállapot-kutatása szükséges, a még nem, vagy régen vizsgált taxonokra (pl. kisméltók, denevérek, ízeltlábúak) vonatkozóan is.

3.1.7.2. Öt éven belül (2030-ig) a területkezelés hatásainak változását vizsgálni szükséges, az alapján a természetvédelmi kezelési tervet felül kell vizsgálni, a természeti állapotról rendelkezésre álló adatbázist ki kell bővíteni és közzé kell tenni.

3.1.7.3. Bármely szervezet megbízásából készült kutatási eredményeket az Önkormányzatnak és a DINPI-nek el kell juttatni.

3.1.8. *Terület- és földhasználat*

3.1.8.1. Az inváziós fás vagy lágyszárú növényfajokat mechanikai és/vagy szelektív kémiai módszerek alkalmazásával kell visszaszorítani. A módszer megválasztását mérlegelni szükséges az állomány nagyságára, az utánkezelések és a kezelési eredmény monitorozásának biztosíthatóságára, illetve vizes élőhely (Dera patak) közelségére tekintettel.

3.1.8.2. A terület domborzati adottságait csak az élőhely-védelem és rehabilitáció érdekében, indokolt lehet módosítani.

3.1.8.3. A csapadékvizeket csak a szennyezésektől mentesen lehet a területre bevezetni. Szükség esetén természetes módon történő szikkasztást kell alkalmazni (pl. esőkert vagy gyepes medrű mélyedés).

3.1.8.4. A területen és felszíni, felszín alatti vízgyűjtőjén tisztított szennyvizet időszakosan sem szabad el-, be- és átvezetni, szikkasztani.

3.1.8.5. A területen ipari tevékenység nem végezhető.

3.1.8.6. A területfenntartást természetvédelmi kezeléssel összefüggésben kell végezni, minimalizálni (ld. pihenőparki funkció).

3.1.8.7. Az utak burkolását a szükséges minimumra kell csökkenteni. Aszfalt és beton alkalmazása kerülendő. Egyéb ösvények nem alakíthatók ki; a vadcsapások csak kutatási céllal vehetők igénybe.

3.1.8.8. A területen nem folytatható olyan tevékenység, amely zaj- és fényszennyezéssel jár.

3.1.8.9. Az illegális hulladéklerakókat fel kell számolni, újabb lerakók keletkezését meg kell előzni.

3.1.8.10. Az illegális fakivágást meg kell előzni.

3.1.9. *Természetvédelmi infrastruktúra*

3.1.9.1. A terület védettségét jelző táblákat mielőbb ki kell helyezni, szükség esetén pótolni, felújítani kell.

3.1.9.2. A természeti értékek bemutatását szolgáló épített és fenntartott elemek (információs táblák, kaszálással, gallyazással fenntartott ösvényszakaszok, festett nyomvonal-jel, pihenőpad) a legkisebb beavatkozással létesíthetők és üzemeltethetők. Tájba illesztésüket helyük, méretük és anyaguk megválasztásával kell szavatolni. Parkolót a területen belül nem lehet létesíteni.

3.1.9.3. Madárodúk kihelyezése madártani szakértővel történő egyeztetést követően mindenképpen javasolt.

3.2. *Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak*

3.2.1. *Fásított terület művelési ágú területek kezelése*

3.2.1.1. Haszonfa-termelést szolgáló erdőgazdálkodás nem folytatható, a meglévő erdőket védelmi (pl. talaj-, partvédelmi) funkciójú, természetvédelmi célokat is szolgáló erdőkként kell kezelni.

3.2.1.2. Csak a termőhelyre jellemző fás élőhelyek természetszerű fejlesztése, rehabilitációja lehetséges.

3.2.1.3. A spontán létrejött erdőfoltot természetvédelmi szempontok szerint kell kezelni, a termőhelyre jellemző természetes erdei élőhelyek megőrzése és kialakítása, rehabilitációja a kezelés célja.

3.2.1.4. A tájidegen fa- és cserefajok fokozatos, élőhelyeket kímélő módon történő eltávolítása szükséges. (A hajdani díszkert idős, értékes, ritka, tájidegen faegyedeinek /páfrányfenyők/ megtartása javasolt.)

3.2.2. *Művelési alól kivett, ill. beépített és beépítésre szánt területek kezelése*

3.2.2.1. A terület kivett terület, mely díszparkból regenerálódott erdővé, ezért az erdei életközösség védelme és állapotjavítása a kezelés és területhasználat célja.

3.2.2.2. A beépített területek nem hozhatók létre. Építmények csak a majdani pihenőparki funkcióval összefüggésben, minimális kiterjedésben, tájba illesztett módon hozhatók létre.

3.2.2.3. A területen átfolyó, szintén helyi védelem alatt álló patakmeder kotrása, a területre kifutó rézsűk rendezése, a kísérővegetáció irtása, megnyitása tilos. A meder műszaki védelme csak természetes és mérnökbiológiai módszerekkel biztosítható. A terület árvíz elleni védelmét a természetszerűség érdekében mellőzni javasoljuk. A majdani igénybevételt és infrastruktúrát ennek megfelelően kell tervezni, az árvízmentesítés, töltésépítés és az ezekkel járó élőhelyvesztés és degradáció megelőzése érdekében.

TERVEZET 26-01-2020

a helyi jelentőségű védett természeti területté és természeti emlékké nyilvánításáról szóló .../2025.
(.....) Önkormányzati rendelethez

A Hubertusz kápolna környezete
helyi védett terület
természetvédelmi kezelési terve

1. Gyakorlati természetvédelmi célkitűzések

- 1.1. Őrizze meg a területen élő védett növény- és állatfajok által reprezentált, helyi szinten egyedülálló életközösséget.
- 1.2. Őrizze meg a védett és fokozottan védett fajokat, növelje populációik életképességét, különös tekintettel az alábbi megfigyelt védett fajokra:
  - 1.2.1. nagy ezerjófű (*Dictamnus albus*),
  - 1.2.2. magyar repcsény (*Erysimum odoratum*),
  - 1.2.3. hóvirág (*Galanthus nivalis*),
  - 1.2.4. barátcinege (*Parus palustris*),
  - 1.2.5. barátposzáta (*Sylvia atricapilla*),
  - 1.2.6. csicsörke (*Serinus serinus*),
  - 1.2.7. énekes rigó (*Turdus philomelos*),
  - 1.2.8. feketerigó (*Turdus merula*),
  - 1.2.9. házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*),
  - 1.2.10. nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*),
  - 1.2.11. rövidkarmú fakusz (*Certhia brachydactyla*),
  - 1.2.12. széncinege (*Parus major*),
  - 1.2.13. vörösbegy (*Erithacus rubecula*).
- 1.3. Őrizze meg a természetes és természetyszerű élőhelyeket, növelje ezek területi kiterjedését, természeti állapotát, a termőhelynek nem megfelelő, nem őshonos, vagy invazív fajokból álló életközösségek területének csökkentése mellett.
- 1.4. Őrizze meg a terület magas biológiai sokféleségét, az élőhelyek mozaikosságát.
- 1.5. Őrizze meg a jellegzetes természetes felszínformákat.
- 1.6. Biztosítsa a terület további, természetvédelmi célú kutatását és fejlesztését.

2. Természetvédelmi stratégiák

- 2.1. A kápolna körüli erdő természetközeli állapotának megőrzése, javítása, az élőhely zavartalanságának megőrzése, a védett növény- és állatfajok egyedszámának, állományának fenntartása, növelése természetvédelmi kezeléssel.
- 2.2. A terület állapotát veszélyeztető hatások mérséklése, kizárása (hulladéklerakás és a kaszálék helyben lerakásának megelőzése, a parkolás szabályozása).
- 2.3. Tájédegen növényfajok terjedését meg kell akadályozni, vissza kell szorítani.

2.4. Az oktatás és bemutatás feltételeinek fenntartása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Földtani, felszínalaktani természeti értékek, barlangok védelme

3.1.1.1. A domboldal és dombhát természetes morfológiájának megőrzése, átalakítás mellőzése.

3.1.1.2. A területen lévő ex lege védett barlangok (Hubertus 1. sz. és Hubertus 2. sz. barlangok) védelmének biztosítása.

3.1.2. Élőhelyek kezelése, fenntartása, rekonstrukciója és fejlesztése

3.1.2.1. A terület élővilágát, a védett fajok állományát elsősorban az élőhelyek kezelésével, fenntartásával kell megőrizni.

3.1.3. Fajok védelme

3.1.3.1. A védett növényfajok élőhelyei megőrzendők, kezelésük, átalakításuk csak az élőhely kíméletével és az állapotjavítás céljával lehetséges.

3.1.3.2. A védett állatfajok élőhelyeit károsító beavatkozás nem végezhető.

3.1.3.3. A lábon álló és földön fekvő holtfát a közlekedést nem gátló, nem veszélyeztető módon helyben kell tartani.

3.1.3.4. Az idős fákat meg kell őrizni a hozzájuk kötődő állatfajok (pl. madárfajok, ízeltlábúak, denevérek) védelme miatt is.

3.1.3.5. Madárodúk kihelyezése javasolt.

3.1.4. Táj- és kultúrtörténeti értékek

3.1.4.1. A névadó Hubertusz kápolna, mint épített érték karbantartása szükséges, felújítása javasolt.

3.1.4.2. A terület táj- és kultúrtörténeti további értékeinek feltárása, bemutatása szükséges.

3.1.5. Látogatás

3.1.5.1. A terület magántulajdon. A terület csak a tulajdonos engedélyével, a védett természeti értékek és a terület állapotának általános megőrzésére mellett, gyalogosan látogatható.

3.1.5.2. A területen hulladék elhelyezése tilos. A látogatás során keletkező hulladékot a látogatóknak maguknál kell tartaniuk és el kell vinniük a területről.

3.1.5.3. A tanösvényt és a kapcsolódó műszaki infrastruktúrát úgy kell meghatározni, hogy annak működése, fenntartása ne okozza az élőhelyek zavarását, állapotának romlását (ld. madárfajok költési időszakán kívüli létesítés/fenntartás, taposás mellőzése jó élőhelyeken).

3.1.5.4. A területen technikai sport végzése tilos.

3.1.5.5. A terület védettségét jelző, valamint használatának szabályairól szóló tájékoztató táblákat a terület megközelítési pontjain mielőbb el kell helyezni, esetenként pótolni kell, tartalmukat szükség esetén felülvizsgálni, kiegészíteni kell.

3.1.5.6. A terület értékeiről szóló (tanösvény-) táblákat a lehető legkisebb számban, méretben, lehetőleg takarásban, de a célszerűségnek megfelelően kell ki- vagy áthelyezni. A tanösvény a kisebb beruházási és fenntartási költségek érdekében okostelefon-alapú is lehet, melyhez a tájban egy-egy QR-kódos állomásjelölő kapcsolódik csupán.

3.1.5.7. A látogatásra vonatkozó előírásokat az interneten is elérhetővé kell tenni, a terület értékeinek bemutatása mellett, annak érdekében, hogy a látogató mielőbb értesüljön a látogatási szabályokról is.

3.1.5.8. A kijelölt parkolóhely a terület rovására nem bővíthető. A parkolás lehetőségét a meglévő parkolási lehetőség igénybevitelével és ajánlásával javasolt biztosítani.

3.1.6. Oktatás és bemutatás

3.1.6.1. A terület értékeinek megismerését „virtuálisan” is lehetővé kell tenni: Az interneten be kell mutatni az itt élő növény- és állatfajokat, a táj változását, ideértve az élőhelyek egyediségét és regenerálódását, rehabilitációját. Mindezeket javasolt beépíteni a helyi tantervbe.

3.1.6.2. Amennyiben területet bemutató szakvezető biztosítható, a vezetett túrák és foglalkozások lehetőségét javasoljuk. A foglalkozásoknak azonban az élőhelyek kíméletével és legkisebb zavarásával kell járnia.

3.1.7. Kutatás, vizsgálatok

3.1.7.1. A terület további alapállapot-kutatása szükséges, a még nem, vagy régen vizsgált taxonokra (pl. kismilősök, denevérek, ízeltlábúak) vonatkozóan is.

3.1.7.2. Öt éven belül (2030-ig) a területkezelés hatásainak változását vizsgálni szükséges, az alapján a természetvédelmi kezelési tervet felül kell vizsgálni, a természeti állapotról rendelkezésre álló adatbázist ki kell bővíteni és közzé kell tenni.

3.1.7.3. Bármely szervezet megbízásából készült kutatási eredményeket az Önkormányzatnak és a DINPI-nek el kell juttatni.

3.1.8. Terület- és földhasználat

3.1.8.1. Az inváziós fás vagy lágyszárú növényfajokat mechanikai és/vagy szelektív kémiai módszerek alkalmazásával kell visszaszorítani. A módszer megválasztását mérlegelni szükséges az állomány nagyságára, az utánkezelések és a kezelési eredmény monitorozásának biztosíthatóságára, illetve vizes élőhely közelségére tekintettel.

3.1.8.2. A területen ipari tevékenység nem végezhető.

3.1.8.3. A területfenntartás és -használat (gyepkaszálás, értékek bemutatása, épületfelújítás, látogatás) során a természeti és épített értékek kíméletét biztosítani kell.

3.1.8.4. A területen út és parkoló nem alakítható ki. A parkolást a területen kívül szükséges biztosítani. A területkezeléssel összefüggő ideiglenes parkolás a Kápolna utca - Hubertus köz felőli bejáratnál biztosítható.

3.1.8.5. A meglévő, domboldali ösvényt nem javasoljuk használatra, mert jelenlegi műszaki állapotában nem biztonságos, a területről más irányba pedig kijutni, ill. más irányból bejutni nem lehet. Az út felújítása továbbá a természeti állapot csökkenésével járna. Az ösvény és a vadcsapások kutatási céllal igénybe vehetők.

3.1.8.6. A területen nem folytatható olyan tevékenység, amely zaj- és fényszennyezéssel jár.

3.1.8.7. Az illegális hulladéklerakókat fel kell számolni, újabb lerakók keletkezését meg kell előzni.

3.1.8.8. Az illegális fakivágást meg kell előzni.

3.1.9. Természetvédelmi infrastruktúra

3.1.9.1. A terület védettségét jelző táblákat mielőbb ki kell helyezni, szükség esetén pótolni és felújítani kell.

3.1.9.2. A természeti értékek bemutatását szolgáló épített és fenntartott elemek (információs táblák, kaszálással, gallyazással fenntartott ösvényszakaszok, festett nyomvonal-jel, pihenőpad) a legkisebb beavatkozással létesíthetők és üzemeltethetők. Tájba illesztésüket helyük, méretük és anyaguk megválasztásával kell szavatolni. További parkolót a területen belül nem lehet létesíteni, bővíteni.

3.1.9.3. Madárodúk kihelyezése madártani szakértővel történő egyeztetést követően mindenképpen javasolt.

3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.2.1. Fásított terület művelési ágú területek kezelése

3.2.1.1. Haszonfa-termelést szolgáló erdőgazdálkodás nem folytatható, a meglévő erdőt védelmi (pl. talaj-, partvédelmi) funkciójú, természetvédelmi célokat is szolgáló erdőkként kell kezelni.

3.2.1.2. Csak a termőhelyre jellemző fás élőhelyek természetsszerű fejlesztése, rehabilitációja lehetséges.

3.2.1.3. A spontán létrejött erdőt természetvédelmi szempontok szerint kell kezelni, a termőhelyre jellemző természetes erdei élőhelyek megőrzése és kialakítása, rehabilitációja a kezelés célja.

3.2.1.4. A tájidegen fa- és cserjefajok fokozatos, élőhelyeket kímélő módon történő eltávolítása szükséges.

3.2.2. *Művelési alól kivett, ill. beépített és beépítésre szánt területek kezelése*

3.2.2.1. A beépített területek, utak, ösvények, gyepként fenntartott Kápolna körüli terület növelése tilos.

3.2.2.2. A Kápolna látogatása, karbantartása, felújítása során csak a Kápolna körüli gyepfelület vehető igénybe, a lehető legkíméletesebb módon, a gépek taposásának, anyagdepóniák és eszközök tárolása okozta talajtömörítés, gyomosítás megelőzése érdekében, a gyepfelület megfelelő gyepkeverékkel történő helyreállítása és beállításig történő gondozása mellett.

TERVEZET 26-04-20

a helyi jelentőségű védett természeti területté és természeti emlékké nyilvánításáról szóló .../2025.
(.....) Önkormányzati rendelethez

**A Margit-ligeti kastély parkja
helyi védett terület
természetvédelmi kezelési terve**

1. Gyakorlati természetvédelmi célkitűzések

1.1. Őrizze meg a területen élő védett növény- és állatfajok által reprezentált, helyi szinten egyedülálló életközösséget.

1.2. Őrizze meg a védett és fokozottan védett fajokat, növelje populációik életképességét, különös tekintettel az alábbi megfigyelt védett és Natura 2000-jelölő fajokra:

1.2.1. fehér tündérrózsa (*Nymphaea alba*),

1.2.2. fehér madársisak (*Cephalantera damasonium*),

1.2.3. kardos madársisak (*Cephalantera damasonium*, *C. longifolia*),

1.2.4. barátposzáta (*Sylvia atricapilla*),

1.2.5. barázdabillegető (*Motacilla alba*),

1.2.6. csuszka (*Sitta europaea*),

1.2.7. énekes rigó (*Turdus philomelos*),

1.2.8. erdei pinty (*Fringilla coelebs*),

1.2.9. fekete rigó (*Turdus merula*),

1.2.10. házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*),

1.2.11. kék cinege (*Parus caeruleus*),

1.2.12. nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*),

1.2.13. sárgarigó (*Oriolus oriolus*),

1.2.14. seregély (*Sturnus vulgaris*),

1.2.15. széncinege (*Parus major*),

1.2.16. szürke légykapó (*Muscicapa striata*),

1.2.17. vörösbegy (*Erithacus rubecula*).

1.3. Őrizze meg a természetes és természet szerű élőhelyeket, növelje ezek területi kiterjedését, természeti állapotát, a termőhelynek nem megfelelő, nem őshonos, vagy invazív fajokból álló életközösségek területének csökkentése mellett.

1.4. Őrizze meg a terület magas biológiai sokféleségét, az élőhelyek mozaikosságát.

1.5. Őrizze meg a jellegzetes természetes felszínformákat (patak völgy fölé magasodó domb).

1.6. Biztosítsa a terület további, természetvédelmi célú kutatását és fejlesztését.

2. Természetvédelmi stratégiák

2.1. A dombhát tetején kialakult erdőfolt természetközeli állapotának megőrzése, javítása, a védett növény- és állatfajok egyedszámának, állományának fenntartása, növelése természetvédelmi kezeléssel.

2.2. A terület állapotát veszélyeztető hatások mérséklése a parkfenntartás és területhasználat élőhelyeket kímélő módjának megválasztásával (pl. a park védett részein a védett növényfajok virágzását követő gyepkezelés, a nem védett részeken is kerülendő az inváziós tájidegen fajok telepítése, megtűrése).

2.3. Tájidegen növényfajok terjedését meg kell akadályozni, vissza kell szorítani.

2.4. Az oktatás és bemutatás feltételeinek fenntartása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Földtani, felszínalaktani természeti értékek, barlangok védelme

3.1.1.1. A dombhát további alaktani átalakításának és további műszaki létesítmények építésének mellőzése.

3.1.2. Élőhelyek kezelése, fenntartása, rekonstrukciója és fejlesztése

3.1.2.1. A terület élővilágát, a védett fajok állományát elsősorban az élőhelyek kezelésével, fenntartásával kell megőrizni.

3.1.3. Fajok védelme

3.1.3.1. A védett növényfajok élőhelyei megőrzendők, kezelésük, átalakításuk csak az élőhely kíméletével és az állapotjavítás céljával lehetséges.

3.1.3.2. A védett állatfajok élőhelyeit károsító beavatkozás nem végezhető.

3.1.3.3. A lábon álló és földön fekvő holtfát a közlekedést nem gátló, nem veszélyeztető módon helyben kell tartani.

3.1.3.4. Az idős fákat meg kell őrizni a hozzájuk kötődő állatfajok (pl. madárfajok, ízeltlábúak, denevérek) védelme miatt is.

3.1.3.5. Madárodúk kihelyezése javasolt.

3.1.4. Táj- és kultúrtörténeti értékek

3.1.4.1. A terület táj- és kultúrtörténeti értékeinek feltárása, bemutatása szükséges.

3.1.5. Látogatás

3.1.5.1. A terület magántulajdon. A terület a tulajdonos engedélyével, a védett természeti értékek és a terület állapotának általános megőrzésére mellett gyalogosan látogatható, a meglévő utak igénybevételével.

3.1.5.2. A területen hulladék elhelyezése tilos. A látogatás során keletkező hulladékot a látogatóknak maguknál kell tartaniuk és el kell vinniük a területről.

3.1.5.3. A tanösvényt és a kapcsolódó műszaki infrastruktúrát úgy kell meghatározni, hogy annak működése, fenntartása ne okozza az élőhelyek zavarását, állapotának romlását (ld. madárfajok költési időszakán kívüli létesítés/fenntartás, taposás mellőzése jó élőhelyeken).

3.1.5.4. A területen technikai sport végzése tilos.

3.1.5.5. A terület védettségét jelző, valamint használatának szabályairól szóló tájékoztató táblákat a terület megközelítési pontjain mielőbb el kell helyezni, esetenként pótolni kell, tartalmukat szükség esetén felülvizsgálni, kiegészíteni kell.

3.1.5.6. A terület értékeiről szóló (tanösvény-)táblákat a lehető legkisebb számban, méretben, lehetőleg takarásban, de a célszerűségnek megfelelően kell ki- vagy áthelyezni. A tanösvény a kisebb

beruházási és fenntartási költségek érdekében okostelefon-alapú is lehet, melyhez a tájban egy-egy QR-kódos állomásjelölő kapcsolódik csupán.

3.1.5.7. A látogatásra vonatkozó előírásokat az interneten is elérhetővé kell tenni, a terület értékeinek bemutatása mellett, annak érdekében, hogy a látogató mielőbb értesüljön a látogatási szabályokról is.

3.1.5.8. A területen parkolóhely és fogadótér nem létesíthető.

3.1.6. Oktatás és bemutatás

3.1.6.1. A terület értékeinek megismerését „virtuálisan” lehetővé kell tenni, tekintettel arra, hogy a terület korlátozottan látogatható: Az interneten be kell mutatni az itt élő növény- és állatfajokat, a táj változását, ideértve az élőhelyek egyediségét és regenerálódását, rehabilitációját. Mindezeket javasolt beépíteni a helyi tantervbe.

3.1.6.2. Amennyiben területet bemutató szakvezető biztosítható, a vezetett túrák és foglalkozások lehetőségét javasoljuk. A foglalkozásoknak azonban az élőhelyek kíméletével és legkisebb zavarásával kell járnia.

3.1.7. Kutatás, vizsgálatok

3.1.7.1. A terület további alapállapot-kutatása szükséges, a még nem, vagy régen vizsgált taxonokra (pl. kismilősök, denevérek, ízeltlábúak) vonatkozóan is.

3.1.7.2. Öt éven belül (2030-ig) a területkezelés hatásainak változását vizsgálni szükséges, az alapján a természetvédelmi kezelési tervet felül kell vizsgálni, a természeti állapotról rendelkezésre álló adatbázist ki kell bővíteni és közzé kell tenni.

3.1.7.3. Bármely szervezet megbízásából készült kutatási eredményeket az Önkormányzatnak és a DINPI-nek el kell juttatni.

3.1.8. Terület- és földhasználat

3.1.8.1. Az inváziós fás vagy lágyszárú növényfajokat mechanikai és/vagy szelektív kémiai módszerek alkalmazásával kell visszaszorítani. A módszer megválasztását mérlegelni szükséges az állomány nagyságára, az utánkezelések és a kezelési eredmény monitorozásának biztosíthatóságára, illetve vizes élőhely közelségére tekintettel.

3.1.8.2. További létesítmények, építmények telepítése tilos. A meglévő építmények (pl. tó és szökőkút, kálvária, utak) karbantartását, felújítását elsősorban az utak felülete igénybevételével lehetséges. A közeli élőhelyek kíméletes igénybevételére csak indokolt esetben kerülhet sor.

3.1.8.3. Az utak burkolására aszfalt, beton alkalmazása tilos. Egyéb ösvények nem alakíthatók ki; a vadcsapások csak kutatási céllal vehetők igénybe.

3.1.8.4. A területen nem folytatható olyan tevékenység, amely zaj- és fényszennyezéssel jár.

3.1.9. Természetvédelmi infrastruktúra

3.1.9.1. A terület védettségét jelző táblákat mielőbb ki kell helyezni, szükség esetén pótolni és felújítani szükséges.

3.1.9.2. A természeti értékek bemutatását szolgáló épített és fenntartott elemek (pl. információs táblák, festett nyomvonal-jel, pihenőpad) a legkisebb beavatkozással létesíthetők és üzemeltethetők. Tájba illesztésüket helyük, méretük és anyaguk megválasztásával kell szavatolni. Parkolót a területen belül nem lehet létesíteni.

3.1.9.3. Madárodúk kihelyezése madártani szakértővel történő egyeztetést követően mindenképpen javasolt.

3.2. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.2.1. Fásított terület művelési ágú területek kezelése

3.2.1.1. Haszonfa-termelést szolgáló erdőgazdálkodás nem folytatható, a meglévő erdőket védelmi (pl. talaj-, partvédelmi) funkciójú, természetvédelmi célokat is szolgáló erdőkként kell kezelni.

3.2.1.2. Csak a termőhelyre jellemző fás élőhelyek természetszerű fejlesztése, rehabilitációja lehetséges.

3.2.1.3. A spontán létrejött erdőket, cserjéseket természetvédelmi szempontok szerint kell kezelni, a termőhelyre jellemző természetes erdei élőhelyek megőrzése és kialakítása, rehabilitációja a kezelés célja.

3.2.2. *Művelési alól kivett, ill. beépített és beépítésre szánt területek kezelése*

3.2.2.1. A beépített területek (utak, építmények számának és kiterjedésének) növelése tilos.

3.2.2.2. A funkciójukat veszített épületeket és építményeket el kell bontani.

TERVEZET 26-04-30

a helyi jelentőségű védett természeti területté és természeti emlékké nyilvánításáról szóló .../2025.
(.....) Önkormányzati rendelethez

**A Holdvilág-árok
helyi védett terület
természetvédelmi kezelési terve**

1. Gyakorlati természetvédelmi célkitűzések

1.1. Őrizze meg a területen élő védett növény- és állatfajok által reprezentált, helyi szinten egyedülálló életközösséget.

1.2. Őrizze meg a védett és fokozottan védett fajokat, növelje populációik életképességét, különös tekintettel az alábbi megfigyelt védett és Natura 2000-jelölő fajokra:

1.2.1. mocsári csorbóka (*Sonchus palustris*),

1.2.2. hóvirág (*Galanthus nivalis*),

1.2.3. kövi rák (*Austropotamobius torrentium*),

1.2.4. nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*).

1.3. Őrizze meg a természetes és természetyszerű élőhelyeket, növelje ezek területi kiterjedését, természeti állapotát, a termőhelynek nem megfelelő, nem őshonos, vagy invazív fajokból álló életközösségek területének csökkentése mellett.

1.4. Őrizze meg a terület magas biológiai sokféleségét, az élőhelyek mozaikosságát.

1.5. Őrizze meg a jellegzetes természetes felszínformákat (a patakmeder morfológiai változatosságát, az arra hatással lévő növényzettel), mely a patak élővilágának keretfeltételeit biztosítják.

1.6. Biztosítsa a terület további, természetvédelmi célú kutatását és fejlesztését.

2. Természetvédelmi stratégiák

2.1. A patak menti vegetációsáv természetközeli állapotának megőrzése, javítása, a változatos medermorfológiai megőrzése, a védett növény- és állatfajok egyedszámának, állományának fenntartása, növelése természetvédelmi kezeléssel.

2.2. A terület állapotát veszélyeztető hatások mérséklése mentén elsősorban az árvízvédelmi, valamint az utakkal és szomszédos ingatlanokkal kapcsolatos műszaki beavatkozások során az élőhelyeket kímélő megoldások választása. Továbbá a hulladéklerakás megelőzése, a parkolás szabályozása, a csapadékvíz szennyezésmentes bevezetése.

2.3. Tájédegen növényfajok terjedését meg kell akadályozni, vissza kell szorítani.

2.4. Az oktatás és bemutatás feltételeinek fenntartása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. **Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak**

3.2.3. *Földtani, felszínalaktani természeti értékek, barlangok védelme*

3.2.3.1. A természetközeli morfológiájú meder- és partszakaszok védelme. További művi beavatkozások mellőzése. Meglévő, rossz műszaki állapotú, feleslegessé vált műtárgyak elbontása, természetalapú, természetközeli megoldásokkal történő kiváltása (pl. csőáteresz, híd, mederburkolat).

3.2.3.2. Meder- és partrendezés mellőzése, minimalizálása, természetalapú, mérnökbiológiai megoldások alkalmazása. Kőbeton és beton műtárgy, gabionkas, rénomatrac elhelyezése tilos.

3.2.4. Élőhelyek kezelése, fenntartása, rekonstrukciója és fejlesztése

3.2.4.1. A terület élővilágát, a védett fajok állományát elsősorban az élőhelyek kezelésével, fenntartásával kell megőrizni.

3.2.5. Fajok védelme

3.2.5.1. A védett növény- és állatfajok élőhelyei megőrzendők, kezelésük, átalakításuk csak az élőhely kíméletével és az állapotjavítás céljával lehetséges.

3.2.5.2. A lábon álló és földön fekvő holtfát a közlekedést és nagyvízi lefolyást nem gátló, nem veszélyeztető módon helyben kell tartani.

3.2.5.3. Az idős fákat meg kell őrizni a hozzájuk kötődő állatfajok (pl. madárfajok, ízeltlábúak, denevérek) védelme miatt is.

3.2.5.4. Madárodúk kihelyezése javasolt.

3.2.6. Táj- és kultúrtörténeti értékek

3.2.6.1. A terület táj- és kultúrtörténeti értékeinek feltárása, bemutatása szükséges.

3.2.7. Látogatás

3.2.7.1. A terület – részben – magántulajdon. A védett természeti értékek megőrzésére, fenntartására irányuló előírások betartása mellett a terület a Nádas utca mentén gyalogosan szabadon látogatható. A mederben való közlekedést a taposási károk megelőzése érdekében mellőzni kell.

3.2.7.2. A területen hulladék elhelyezése tilos. A látogatás során keletkező hulladékot a látogatóknak maguknál kell tartaniuk és el kell vinniük a területről.

3.2.7.3. A tanösvényt és a kapcsolódó műszaki infrastruktúrát úgy kell meghatározni, hogy annak működése, fenntartása ne okozza az élőhelyek zavarását, állapotának romlását (ld. madárfajok költési időszakán kívüli létesítés/fenntartás, taposás mellőzése jó élőhelyeken).

3.2.7.4. A terület védettségét jelző, valamint használatának szabályairól szóló tájékoztató táblákat a terület megközelítési pontjain mielőbb el kell helyezni, esetenként pótolni kell, tartalmukat szükség esetén felülvizsgálni, kiegészíteni kell.

3.2.7.5. A terület értékeiről szóló (tanösvény-) táblákat a lehető legkisebb számban, méretben, lehetőleg takarásban, de a célszerűségnek megfelelően kell ki- vagy áthelyezni. A tanösvény a kisebb beruházási és fenntartási költségek érdekében okostelefon-alapú is lehet, melyhez a tájban egy-egy QR-kódos állomásjelölő kapcsolódik csupán.

3.2.7.6. A látogatásra vonatkozó előírásokat az interneten is elérhetővé kell tenni, a terület értékeinek bemutatása mellett, annak érdekében, hogy a látogató mielőbb értesüljön a látogatási szabályokról is.

3.2.7.7. A kijelölt parkolóhely a terület rovására nem bővíthető. A parkolás lehetőségét a meglévő parkolási lehetőségek igénybevitelével és ajánlásával javasolt biztosítani.

3.2.7.8. A területen technikai sport végzése tilos.

3.2.8. Oktatás és bemutatás

3.2.8.1. A terület értékeinek megismerését „virtuálisan” is lehetővé kell tenni: Az interneten be kell mutatni az itt élő növény- és állatfajokat, a táj változását, ideértve az élőhelyek egyediségét és regenerálódását, rehabilitációját. Mindezeket javasolt beépíteni a helyi tantervbe.

3.2.8.2. Amennyiben területet bemutató szakvezető biztosítható, a vezetett túrák és foglalkozások lehetőségét javasoljuk. A foglalkozásoknak azonban az élőhelyek kíméletével és legkisebb zavarásával kell járnia.

3.2.9. *Kutatás, vizsgálatok*

3.2.9.1. A terület további alapállapot-kutatása szükséges, a még nem, vagy régen vizsgált taxonokra (pl. kisméltók, denevérek, ízeltlábúak) vonatkozóan is.

3.2.9.2. Öt éven belül (2030-ig) a területkezelés hatásainak változását vizsgálni szükséges, az alapján a természetvédelmi kezelési tervet felül kell vizsgálni, a természeti állapotról rendelkezésre álló adatbázist ki kell bővíteni és közzé kell tenni.

3.2.9.3. Bármely szervezet megbízásából készült kutatási eredményeket az Önkormányzatnak és a DİNPI-nek el kell juttatni.

3.2.10. *Terület- és földhasználat*

3.2.10.1. Az inváziós fás vagy lágyszárú növényfajokat mechanikai és/vagy szelektív kémiai módszerek alkalmazásával kell visszazorítani. A módszer megválasztását mérlegelni szükséges az állomány nagyságára, az utánkezelések és a kezelési eredmény monitorozásának biztosíthatóságára, illetve vízes élőhelyre tekintettel.

3.2.10.2. Horgászni, kapcsolódó infrastruktúrát kiépíteni nem lehet.

3.2.10.3. A patakban vizet kivenni, elvezetni tilos.

3.2.10.4. A csapadékvizeket csak a szennyezésektől mentesen lehet a vízfolyásba vezetni. Ennek érdekében a kapcsolódó árokrendszert meg kell vizsgálni, a szennyező forrásokat ki kell zárni, fel kell számolni.

3.2.10.5. Útépítés során vizsgálni kell annak lehetőségét, hogy a csapadékvizeket a patakba esőkeretekkel, földmedrű, gyepes, kúszóbökökkel növelt szikkasztó és szűrő funkciójú árkokkal vezessék be.

3.2.10.6. A patakra olyan vízjogi engedélyes és fenntartási tervet kell készíttetni, mely az ökológiai, természetvédelmi szempontokat teljes mértékben figyelembe veszi.

3.2.10.7. A területen nem folytatható olyan tevékenység, amely zaj- és fényszennyezéssel jár.

3.2.10.8. Az illegális hulladéklerakókat fel kell számolni, újabb lerakók keletkezését meg kell előzni.

3.2.10.9. Az illegális fakivágást meg kell előzni.

3.2.10.10. A nádassal és fás vegetációval borított területet az élőhely védelme érdekében beépíteni, feltörni, természeti állapotát egyéb veszélyeztető módon hasznosítani tilos.

3.2.11. *Természetvédelmi infrastruktúra*

3.2.11.1. A terület védettségét jelző táblákat mielőbb ki kell helyezni, szükség esetén pótolni és felújítani kell.

3.2.11.2. A természeti értékek bemutatását szolgáló épített és fenntartott elemek (információs táblák, festett nyomvonal-jel, pihenőpad) a legkisebb beavatkozással létesíthetők és üzemeltethetők. Tájba illesztésüket helyük, méretük és anyaguk megválasztásával kell szavatolni. További parkolót a területen belül nem lehet létesíteni, bővíteni.

3.2.11.3. Madárodúk kihelyezése madártani szakértővel történő egyeztetést követően mindenképpen javasolt.

3.1. ***Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak***

3.3.1. *Nádas művelési ágú területek kezelése*

3.3.1.1. A terület északi részén lévő nádas vágása télen, lehetőleg fagyott, de mindenképpen száraz talajon, több éves vágási rendben végezhető.

3.3.1.2. A levágott nádat a területről el kell távolítani, helyszínen tárolni legfeljebb egy hónapig, rontott területrészen szabad.

3.3.1.3. A terület nádasait a nádas állományok mennyiségi és minőségi állapotának megőrzése és javítása érdekében kell kezelni.

3.3.2. *Fásított terület művelési ágú területek kezelése*

3.3.2.1. Haszonfa-termelést szolgáló erdőgazdálkodás nem folytatható, a meglévő patakmenti erdősáv védelmi (pl. talaj-, partvédelmi) funkciójú, természetvédelmi célokat is szolgáló erdőkként kell kezelni.

3.3.2.2. A spontán létrejött erdősávot természetvédelmi szempontok szerint kell kezelni, a termőhelyre jellemző természetes erdei élőhelyek megőrzése és kialakítása, rehabilitációja a kezelés célja.

3.3.2.3. A tájidegen fa- és cserefajok fokozatos, élőhelyeket kímélő módon történő eltávolítása szükséges.

3.3.3. *Művelési alól kivett, ill. beépített és beépítésre szánt területek kezelése*

3.3.3.1. A tervezési területen húzódó út művelési ágban nyilvántartott utakat a „Terület- és földhasználat” pontban leírt módon kell fenntartani, fejleszteni. A Nádas utca burkolatának megépítése esetén az útburkolatról lefolyó vizeket lehetőleg mennyiségi értelemben is csillapítva (pl. gyepes szikkasztó árok, medence, esőkert), mindenképpen olaj- és homokfogón keresztül lehet a patakba vezetni.

3.3.3.2. A vegetációval borított területek beépítése (pl. út menti parkoló, nádas területen épület létesítése) tilos.

3.3.3.3. Az engedéllyel nem rendelkező építményeket el kell bontani.

3.3.3.4. A patakmeder kotrása, a rézsűk rendezése, a kísérővegetáció irtása, megnyitása tilos. A meder műszaki védelme csak természetes és mérnökbioológiai módszerekkel biztosítható.

TERVEZÉSI TERVEZÉSI TERVEZÉSI

a helyi jelentőségű védett természeti területté és természeti emlékké nyilvánításáról szóló .../2025.
(.....) Önkormányzati rendelethez

**A Margit-ligeti kápolna kertje
helyi védett terület
természetvédelmi kezelési terve**

1. Gyakorlati természetvédelmi célkitűzések

1.1. Őrizze meg a területen élő védett növény- és állatfajok által reprezentált, helyi szinten egyedülálló életközösséget.

1.2. Őrizze meg a védett és fokozottan védett fajokat, növelje populációik életképességét, különös tekintettel az alábbi megfigyelt védett és Natura 2000-jelölő fajokra:

1.2.1. hóvirág (*Galanthus nivalis*),

1.2.2. barátposzáta (*Sylvia atricapilla*),

1.2.3. csuszka (*Sitta europaea*),

1.2.4. erdei pinty (*Fringilla coelebs*),

1.2.5. fekete rigó (*Turdus merula*),

1.2.6. fűsti fecske (*Hirundo rustica*),

1.2.7. kis poszáta (*Sylvia curruca*),

1.2.8. mezei poszáta (*Sylvia communis*),

1.2.9. nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*),

1.2.10. sárgarigó (*Oriolus oriolus*),

1.2.11. seregély (*Sturnus vulgaris*),

1.2.12. vadgerle (*Streptopelia turtur*),

1.2.13. vörösbegy (*Erithacus rubecula*),

1.2.14. zöld küllő (*Picus viridis*),

1.2.15. zöldike (*Carduelis chloris*).

1.3. Őrizze meg a regenerálódó természetszerű élőhelyeket, növelje ezek területi kiterjedését, természeti állapotát, a termőhelynek nem megfelelő, nem őshonos, vagy invazív fajokból álló életközösségek területének csökkentése mellett.

1.4. Őrizze meg a terület magas biológiai sokféleségét, az élőhelyek mozaikosságát.

1.5. Őrizze meg a jellegzetes természetes felszínformákat (a hajdani patakártér, völgytalp eredeti domborzati adottságait).

1.6. Biztosítsa a terület további, természetvédelmi célú kutatását és fejlesztését.

2. Természetvédelmi stratégiák

2.1. A területen lévő természetközeli élőhelyfolt állapotának megőrzése, javítása, a védett növény- és állatfajok egyedszámának, állományának fenntartása, növelése természetvédelmi kezeléssel.

2.2. A terület állapotát veszélyeztető hatások mérséklése mentén elsősorban a szomszédos ingatlanokkal kapcsolatos, valamint a földrészleten lévő hajdani kápolna felújításával kapcsolatos műszaki beavatkozások során az élőhelyeket kímélő megoldások választása. Az épület majdani felújítása és hasznosítása során a délnyugati rész nem parkosítható, nem tölthető fel, nem építhető be, hulladéklerakás és az ideiglenes igénybevétele sem megengedett.

2.3. Tájédegen növényfajok terjedését meg kell akadályozni, vissza kell szorítani.

2.4. Az oktatás és bemutatás lehetőségének biztosítása.

3. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1. Művelési ághoz nem köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

3.1.1. Földtani, felszínalaktani természeti értékek, barlangok védelme

3.1.1.1. A hajdani patak-menti völgytalp természetközeli morfológiai állapotát meg kell őrizni, feltöltése, mélyítése tilos.

3.1.2. Élőhelyek kezelése, fenntartása, rekonstrukciója és fejlesztése

3.1.2.1. A terület élővilágát, a védett fajok állományát elsősorban az élőhelyek kezelésével, fenntartásával kell megőrizni. Kivételt képez a rontott területrészen, pl. bontandó építmény helyén természetserű, helyi csapadékgazdálkodást segítő mélyedés, pl. esőkert kialakítása.

3.1.3. Fajok védelme

3.1.3.1. A védett növényfajok élőhelyei megőrzendők.

3.1.3.2. A védett állatfajok élőhelyeit károsító beavatkozás nem végezhető.

3.1.3.3. A lábon álló és földön fekvő holtfát a közlekedést nem gátló, nem veszélyeztető módon helyben kell tartani.

3.1.3.4. Az idős fákat meg kell őrizni a hozzájuk kötődő állatfajok (pl. madárfajok, izeltlábúak, denevérek) védelme miatt is.

3.1.3.5. Madárodúk kihelyezése javasolt.

3.1.4. Táj- és kultúrtörténeti értékek

3.1.4.1. A terület táj- és kultúrtörténeti értékeinek feltárása, bemutatása szükséges.

3.1.4.2. A hajdani kápolna, mint épített kultúrtörténeti érték megőrzése szükséges.

3.1.5. Látogatás

3.1.5.1. A védett természeti értékek megőrzésére, fenntartására irányuló előírások betartása mellett, a tulajdonos hozzájárulásával, a terület gyalogosan látogatható.

3.1.5.2. A területen hulladék elhelyezése tilos. A látogatás során keletkező hulladékot a látogatóknak maguknál kell tartaniuk és el kell vinniük a területről.

3.1.5.3. A terület értékeinek bemutatását szolgáló infrastruktúrát úgy kell kialakítani, hogy annak működése, fenntartása ne okozza az élőhelyek zavarását, állapotának romlását (ld. madárfajok költési időszakán kívüli létesítés/fenntartás, taposás mellőzése jó élőhelyeken).

3.1.5.4. A területen technikai sport végzése tilos.

3.1.5.5. A terület védettségét jelző, valamint használatának szabályairól szóló tájékoztató táblákat a terület megközelítési pontjain mielőbb el kell helyezni, esetenként pótolni kell, tartalmukat szükség esetén felülvizsgálni, kiegészíteni kell.

3.1.5.6. A terület értékeiről szóló táblá(ka)t a lehető legkisebb számban, méretben, lehetőleg takarásban, de a célszerűségnek megfelelően kell ki-, vagy áthelyezni. Az ismeretterjesztés a kisebb beruházási és fenntartási költségek érdekében okostelefon-alapú is lehet, melyhez a tájban egy-egy QR-kódos állomásjelölő kapcsolódik csupán.

3.1.5.7. A látogatásra vonatkozó előírásokat az interneten is elérhetővé kell tenni, a terület értékeinek bemutatása mellett, annak érdekében, hogy a látogató mielőbb értesüljön a látogatási szabályokról is. Tekintettel arra, hogy a terület kicsi, zárt, jelenlegi megközelítése más ingatlanon keresztül, a tulajdonos/kezelő hozzájárulásával történhet, az interneten történő tájékoztatást kell előnyben részesíteni.

3.1.5.8. A kijelölt parkolóhely a terület rovására nem bővíthető. A parkolás lehetőségét a meglévő parkolási lehetőségek igénybevételével és ajánlásával javasolt biztosítani.

3.1.6. *Oktatás és bemutatás*

3.1.6.1. A terület értékeinek megismerését „virtuálisan” is lehetővé kell tenni: Az interneten be kell mutatni az itt élő növény- és állatfajokat, a táj változását, ideértve az élőhelyek egvediségét és regenerálódását, rehabilitációját. Mindezeket javasolt beépíteni a helyi tantervbe.

3.1.6.2. Amennyiben területet bemutató szakvezető biztosítható, a vezetett túrák és foglalkozások lehetőségét javasoljuk. A foglalkozásoknak az élőhelyek kíméletével és legkisebb zavarásával kell járnia.

3.1.7. *Kutatás, vizsgálatok*

3.1.7.1. A terület további alapállapot-kutatása szükséges, a még nem, vagy régen vizsgált taxonokra (pl. kisemlősök, denevérek, ízeltlábúak) vonatkozóan is.

3.1.7.2. Öt éven belül (2030-ig) a területkezelés hatásainak változását vizsgálni szükséges, az alapján a természetvédelmi kezelési tervet felül kell vizsgálni, a természeti állapotról rendelkezésre álló adatbázist ki kell bővíteni és közzé kell tenni.

3.1.7.3. Bármely szervezet megbízásából készült kutatási eredményeket az Önkormányzatnak és a DINPI-nek el kell juttatni.

3.1.8. *Terület- és földhasználat*

3.1.8.1. A kápolna felújítása során a környezet jellegét figyelembe kell venni, a műszaki beavatkozásokat a környezet megóvásával kell végezni, és a felújítás után eredeti állapotában – e természetvédelmi kezelési tervben foglaltaknak megfelelően – vissza kell állítani. A kímélendő, ideiglenesen sem igénybevehető területeket a felújítás megkezdése előtt ki kell jelölni, ott semmilyen deponálás, raktározás sem engedhető meg.

3.1.8.2. Az épület felújítása és hasznosítása során zaj- és fényszennyezést mérsékelni kell, az élővilág zavarásának csökkentése érdekében (pl. téli félévben történő munkavégzés).

3.1.8.3. A területen nem folytatható olyan tevékenység, amely zaj- és fényszennyezéssel jár.

3.1.8.4. A területen ipari, bányászati, mezőgazdasági tevékenység nem végezhető.

3.1.8.5. Út, parkoló csak a hajdani kápolnától északra lévő területrészen alakítható ki.

3.1.8.6. Nem burkolni gyalogösvény az épülettől délre kialakítható.

3.1.8.7. A terület talajvízszintjét csökkentő beavatkozás tilos.

3.1.8.8. A csapadékvizeket (ld. hajdani kápolna tetőfelületének felújítása, esetleges burkolatok építése során keletkező csapadékvizek) csak a szennyezésektől mentesen lehet a területre vezetni, szikkasztani.

3.1.8.9. A terület délnyugati, természetközeli részén szennyvizet nem szabad átvezetni, tárolni, szikkasztani. Az inváziós fás vagy lágyszárú növényfajokat mechanikai és/vagy szelektív kémiai módszerek alkalmazásával kell visszaszorítani. A módszer megválasztását mérlegelni szükséges az állomány nagyságára, az utánkezelések és a kezelési eredmény monitorozásának biztosíthatóságára, illetve vizes élőhely közelségére (Dera patak) tekintettel.

3.1.8.10. Az illegális hulladéklerakást meg kell előzni, fel kell számolni.

3.1.8.11. Az illegális fakivágást meg kell előzni.

3.1.9. *Természetvédelmi infrastruktúra*

3.1.9.1. A terület védetségét jelző táblákat mielőbb ki kell helyezni, szükség esetén pótolni és felújítani szükséges.

3.1.9.2. A természeti értékek bemutatását szolgáló épített és fenntartott elemek (információs táblák, kaszálással, gallyazással fenntartott ösvényszakaszok, festett nyomvonal-jel, pihenőpad) a legkisebb mennyiségben és beavatkozással létesíthetők és üzemeltethetők. Tájba illesztésüket helyük, méretük és anyaguk megválasztásával kell szavatolni. További parkolót a területen belül nem lehet létesíteni, bővíteni.

3.1.9.3. Madárodúk kihelyezése madártani szakértővel történő egyeztetést követően mindenképpen javasolt.

3.2. *Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak*

3.2.1. *Fásított terület művelési ágú területek kezelése*

3.2.1.1. Haszonfa-termelést szolgáló erdőgazdálkodás nem folytatható. A meglévő erdőfoltot természetvédelmi célokat szolgáló erdőként kell kezelni.

3.2.1.2. Csak a termőhelyre jellemző fás élőhelyek természetyszerű fejlesztése, rehabilitációja lehetséges.

3.2.1.3. A tájidegen fa- és cserjefajok fokozatos, élőhelyeket kímélő módon történő eltávolítása szükséges.

3.2.2. *Művelés alól kivett, ill. beépített és beépítésre szánt területek kezelése*

3.2.7.1. A tervezési terület művelés alól kivett terület.

3.2.7.2. A beépített területek növelése tilos. A kápolnaépület felújításával és használatával összefüggésben lehetőleg a szomszédos földrészlet parkolóját kell igénybe venni.

3.2.7.3. Az engedéllyel nem rendelkező és funkciójukat veszített épületeket és építményeket el kell bontani.

3.2.7.4. A meglévő épületeket, építményeket tájba kell illeszteni. A hajdani kápolna felújítása a jelleg megőrzése mellett, építésügyi, építészeti szempontok figyelembe vételével történhet.

3.2.7.5. A hajdani kápolna felújítása, hasznosítása a természeti értékek megőrzése mellett lehetséges.

a helyi jelentőségű védett természeti területté és természeti emlékké nyilvánításról szóló .../2025.
(.....) Önkormányzati rendelethez

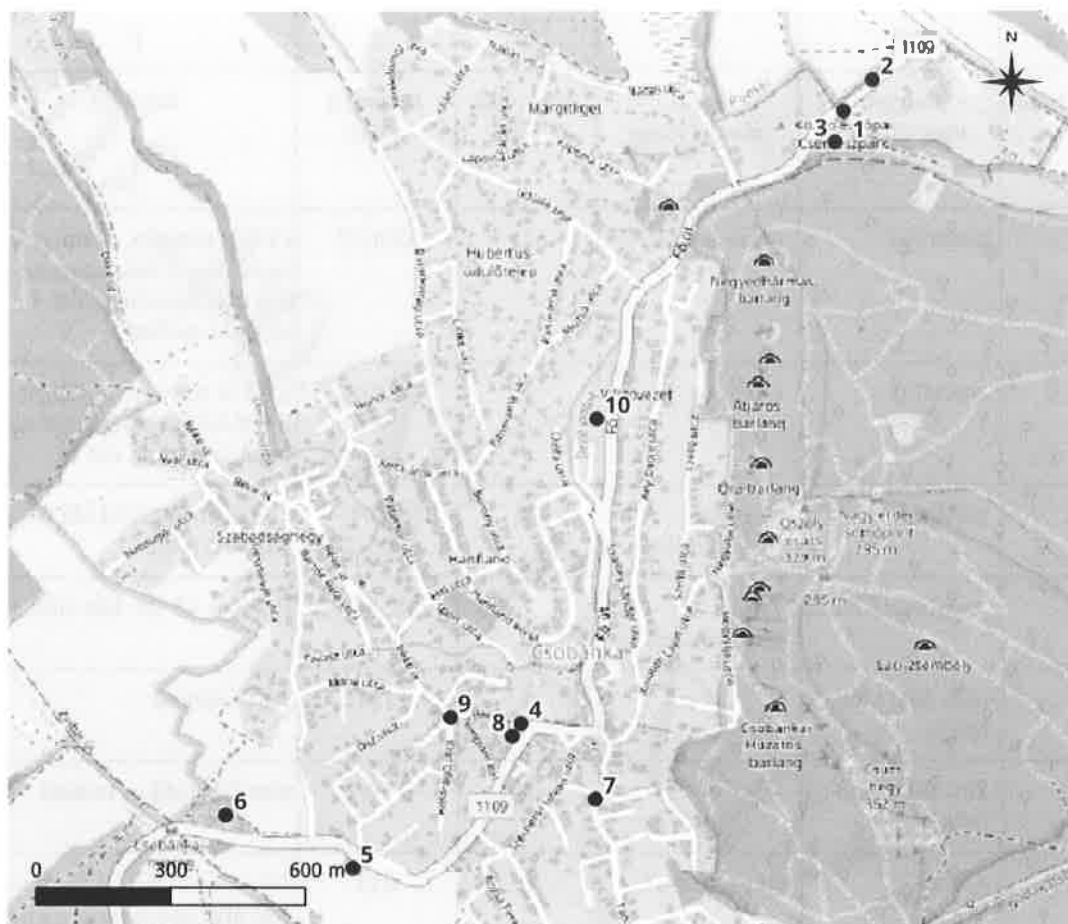
A helyi jelentőségű védett természeti értékek azonosítására szolgáló adatok

A	B	C	D	E	F
sorszám	magyar megnevezés	latin megnevezés	menyiség (db)	helyrajzi szám	helyszín
1.	csertőlggy	<i>Quercus cerris</i>	1	0241/2	a Fő út mentén, a Margit-ligeti iskola falu-központ felé eső, nem használt bejárata mellett
2.	csertőlggy	<i>Quercus cerris</i>	1	0241/2	a Fő út mentén, a Margit-ligeti iskola bejáratától az útelágazás felé eső fa.
3.	platánok	<i>Platanus occidentalis</i>	13	603/1, 603/2	a Margit-ligeti iskola és kápolna telke
4.	nagylevelű hárs	<i>Tilia platyphyllos</i>	1	288, 390/2	Béke út 15. sz. ház előtt.
5.	idős fák (több faj)	-	5	121	szerb temető
6.	idős fák (több faj)	-	~30	150/1	római katolikus temető
7.	eperfa	<i>Morus alba</i>	1	835	Táncsics utcáról a Bem utca felé átvezető lépcső mellett.
8.	diófa	<i>Juglans regia</i>	1	1	a szerb ortodox templom parkja
9.	vadgésztenye	<i>Aesculus hippocastanum</i>	2	288	Szerb tér
10.	páfrányfenő (halfarkfa)	<i>Ginkgo biloba</i>	2	605/1	Ybl-villa parkja

10. számú melléklet

a helyi jelentőségű védett természeti területté és természeti emlékké nyilvánításról szóló .../2025.
(.....) Önkormányzati rendelethez

A helyi jelentőségű védett természeti értékek elhelyezkedése

a helyi jelentőségű védett természeti területté és természeti emlékké nyilvánításról szóló .../2025.
(.....) Önkormányzati rendelethez

A helyi jelentőségű védett természeti értékek természetvédelmi kezelési terve

1. A fák állapotát a gyökérzetükkel és az általuk átszött talajréteggel, földtani közeggel együtt kell óvni.
2. Adott földtömeg földfelszíni, horizontális lehatárolása alapvetően a lombkorona külső vonalával, a csurgó vonalával történik. A fa várható növekedése miatt, valamint a gyökérzetre távolabbról irányuló hatások csökkentése, kizárása érdekében azonban nagyobb, egyedileg meghatározandó terület lehatárolása szükséges.
3. A lehatárolt területen kerülni kell a talaj bolygatását, a talajfelszín leburkolását, közművek fektetését, árkok létrehozását, a terület kiterjedésének csökkentését, a feltöltést.
4. Alapvetően e területen kell biztosítani a csapadékvíz beszivárgásának lehetőségét. Elkerülhetetlen vagy meglévő burkolat esetén vizet átteresztő burkolatot (nagy fugahézagú burkolat, szórt kő vagy kötőanyaggal stabilizált szórt burkolat) kell alkalmazni. Törekedni kell a védőterületen túl is a beszivárgás biztosítására. Szükség esetén a burkolatot vissza kell bontani, vagy cserélni kell.
5. Ki kell zárni a gyalogosok általi taposást, anyagok, eszközök deponálását, parkolást, melyek a talaj tömörítését, szennyezését okozhatják. Közvetve a megfelelő állapot visszaállítása érdekében további, bolygatással járó beavatkozásokat (pl. anyag eltávolítása, talajszellőztetés) igényelhetnek.
6. A csurgó alatti területen szabad talajfelszín, mulcsanyaggal való borítás, gyeppótló gyepnyezet kialakítása szükséges. Fokozott igénybevétel esetén faveremráccsal kell biztosítani a tömörödés megelőzését a víz beszivárgásának lehetőségét.
7. A gyökérzetet érintő tevékenységek során törekedni kell a gyökértömeg minél kisebb csökkentésére, a gyökérzet megelőző fizikai védelmére (legkisebb metszlappal történő levágás), a gyökérzet kiszáradás elleni védelmére.
8. Ideiglenes területi igénybevétel esetén a fa törzsétől akkora távolságot kell elhagyni, hogy a tervezett tevékenység során a fa törzse semmiképpen ne sérüljön. Szükség esetén, de építési tevékenység során mindenképpen, megfelelő védelemmel kell ellátni a fa törzsét (kalodázás).
9. A fa törzsének, kérgének károsítása bevéséssel, felfestéssel, szögeléssel vagy egyéb módon tilos. (Kivételt képez a túraútvonalakra utaló jelek szakszerű kéregkezelése és festése, illetve a kataszter azonosító táblák rögzítése.)
10. Építési tevékenység tervezése során a fa faja alapján várható szabad méretnövekedését (gyökérzet, törzs, lombkorona) maradéktalanul lehetővé tevő távolság meghagyására kell törekedni.
11. A lombkorona úrszelvényekbe eső részét az ágak legkisebb mértékű és szakszerű metszésével, levágásával kell eltávolítani, és sebkezeléssel kell ellátni. A tervezett légvezetékeket lehetőség szerint eredendően a fa lombkoronájának érintetlenül hagyásával kell tervezni.
12. A fa koronájának alakítása csak a fa faja szerinti habitusa, esztétikai értéke és statikája figyelembevételével történhet.
13. A fák biztonsági okokból történő metszése, alakítása során az élőhelyi jelentőséget is figyelembe kell venni. Ld. odúk megléte esetén lehetőség szerinti megtartás javasolt, vagy szükségszerű eltávolítás esetén fészkelési időn kívül történő csonkolás javasolt, valamint, ha a fa állapota azt lehetővé teszi, mesterséges odúval történő kiváltást kell alkalmazni.
14. Védett területen a biztonsági megfontolások mellett a természetvédelmi összefüggéseket határozottan érvényesíteni kell. Pl. látogatott területen néhány m magasságig a lábön száradt fát meg

kell hagyni az odúlakó és holt faanyaghoz kötődő állatfajok életfeltételeinek biztosítása érdekében. Ugyanezen okból a kidőlt, kivágott fa egy részét földön fekvő holtfaként kell visszahagyni. (Ld. Csobánka esetében egyedi módon védett fa védett területen a volt a Margit-ligeti iskola és kápolna telkén, és az Ybl-villa kertjében van. Előbbi esetben a parknak egy része természetközeli jelenleg, az Ybl-villa kertjének egésze természetközeli.)

15. A közterületen álló fák szabadon látogathatók. A látogatás és a területhasználat során a fák körüli szabad vagy növényzettel borított talajfelszín taposását, a gyökérzet, a kéreg, az ágak és a lombkorona, a virágzat, a termések károsítását megelőzni kell.

16. A fák egyedi vagy csoportos védettsége és jelentősége bemutatásának, valamint a látogatás szabályainak módját ki kell dolgozni. Az egyenként, védettségről és a fáról szóló táblával történő megjelölés sűrű elhelyezkedés esetén, városképi vagy egyéb szempontból kerülendő.

17. A védett fákra és általában a zöldterületek sokrétű jelentőségére az önkormányzat honlapján fel kell hívni a figyelmet. A védett és védelemre javasolt fákról lista, leírás, térkép közzététele szükséges.

18. A fák állapotának felmérése 5 évente szükséges.

19. A katasztert folyamatosan bővíteni kell.

20. A fák állapotának vizsgálata és fákkal kapcsolatos kutatások nem járhatnak a fák károsodásával.

21. A fák károsodásával járó módon (ld. gyökérzet, törzs, kéreg, ágak sérülése) a fák információs táblával nem jelölhetők meg. Igen!

22. A fákat és közvetlen környezetüket érintő kutatások, fejlesztések, valamint oktatási célok esetében Csobánka Község jegyzője, mint helyi természetvédelmi hatóság szakmai véleményének és engedélyének előzetes megkérése szükséges.

TERVEZET

a helyi jelentőségű védett természeti területté és természeti emlékké nyilvánításról szóló .../2025.
(.....) Önkormányzati rendelethez

A helyi jelentőségű védett természeti értékek kataszterének adattartalma, és jelölése

A	B	C	D
sorszám	adatkör	azonosító adatok	minősítés
1.	egyed azonosítás	sorszám	
2.		magyar megnevezés	
3.		latin megnevezés	
4.		helyszín	
5.		helyrajzi szám	
6.		koordináták	
7.		elhelyezkedés	szoliter
8.			fasor
9.			park
10.			kert
11.		térképi megjelenítés	
12.		fotó	
13.	fizikai paraméterek	magasság	
14.		törzsátmérő	
15.		törzsmagasság	
16.		koronaátmérő	
17.		életkor	
18.	állapotjellemző	gyökérzet	felszínen látszó, ép
19.			felszínen látszó, sérült
20.			felszínen nem látszó
21.		törzs	ép

22.			sérült
23.			odvas
24.			száraz
25.			dőlt
26.			többtörzsű
27.		korona	ép
28.			aszimmetrikus
29.			csonka
30.			hiányos
31.			gyenge növekedésű
32.			rövidlevegű növekedésű
33.			villásan elágazó
34.			részben száraz
35.			száraz
36.	kezelési javaslatok		ágcsonkok levágása
37.			forgalomtechnikai metszés
38.			ifjító metszés
39.			odúkezelés
40.			koronaalakító, korona könnyítő metszés
41.			sebhelyek kezelése
42.			száraz törött ágak levágása
43.			borostyán, fagyöngy eltávolítás
44.			dőlt törzs megtámasztás
45.			növényvédelmi kezelés
46.			egyéb
47.	megjegyzés		

Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság
2509 Esztergom, Strázsa-hegy ☒ 1525 Budapest, Pf. 86
Ügyfélfogadás: 1121 Budapest, Költő utca 21
Tel.: 1/391-4610 Fax: 1/200-1168
E-mail: dinpi@dinpi.hu www.dunaiopoly.hu
Hivatal rövid neve: DINPI, KRID: 711100335

Kérjük, válaszában hivatkozzon ügyiratszámunkra!

3. melléklet

Dr. Imre Gábor jegyző részére
Csobánka Község Önkormányzata, Polgármesteri Hivatal
HK útján

Tisztelt Jegyző Úr!

Elektronikus úton megküldött 01/148-8/2025. ikt. számú megkeresésében a csobánkai helyi jelentőségű védett természeti területek védettségének jogi alapja felülvizsgálata keretében új rendelet összeállításáról számolt be, ill. levelében az egyes védett természeti területekre előkészített természetvédelmi kezelési terv tervezetek véleményezését kérte Igazgatóságunktól.

Megállapítható, hogy a településen a védett természeti területek helyi jelentőségű természetvédelmi szempontú oltalmát eddigiekben kizárólagosan a Csobánka Község Önkormányzata Képviselő-testületének *Csobánka helyi építési szabályzatáról és szabályozási tervéről* szóló 10/2016. (XI.25.) sz. önkormányzati rendelete (továbbiakban: HÉSZ) állapította meg, ezért valóban szükségszerű a rendezés – tekintve, hogy a HÉSZ, mint az építés rendjét a helyi sajátosságoknak megfelelően megállapító és biztosító jogszabály, nem alkalmas a helyi szintű természetvédelmi oltalom biztosítására. Megerősíthető, hogy szükségszerű a Csobánkán található helyi jelentőségű védett természeti területek védettségének önálló védetté nyilvánító jogszabályban történő kihirdetése.

A véleményezésre megküldött dokumentációval kapcsolatban:

A HÉSZ-ben szereplő helyi jelentőségű természetvédelmi területek és természeti emlékek, illetve a mostani véleményezési anyagban szerepeltetett helyrajzi számokat illetően munkatársaim elvégezték a szükséges összevetéseket, ellenőrzéseket.

Az Ybl-villa egykori kertje TT esetében a RENATUR dokumentációjában 551, 605/1 és 605/2 hrsz.-ok szerepelnek. A felsoroltak közül az 551 szerepeltetése meglátásunk szerint kivizsgálást igényel, legalábbis részünkről nem ismert az 551 hrsz. védettségének jogi alapja. Főlmerül, hogy a tervező új, védetté nyilvánításra javasolt területként szerepelteti a tervben – amennyiben az Önkormányzatnak is ez a szándéka, úgy ez esetben erre az ingatlanra, mint az Ybl-villa egykori kertje hv TT bővítési területére vonatkozóan védetté nyilvánítási eljárás lefolytatása szükséges. A Margit-ligeti kastély parkja TT esetében szintén ellenőrzés tűnik szükségesnek, mivel HÉSZ-ben is a 602 hrsz. szerepel és dr. Finta Béla Jegyző úr 2007-ben küldött 1629-2/2007. ikt. sz. levelében is azt erősítette meg, hogy a helyrajzi szám helyesen 602. A mostani véleményezési dokumentációban 603 hrsz. szerepel, ami láthatóan elírás (a művelési ág besorolás és a területi kiterjedés is a 602 hrsz.-ra utal).

A Hubertus-kápolna környezete TT (593 hrsz.), a Dera- és Kovács-patak és környezete TT (306/1, 404 hrsz.-ok), a Szerb ortodox templom kertje TT (1,2 hrsz.-ok), a Római katolikus templom kertje TT (21 hrsz.), a Cserkészpark TT (603/1, 603/2 hrsz.-ok) és az egyedi védett fák, facsoportok esetében a véleményezési dokumentációban szerepeltetett helyrajzi számok megfelelőek, levezethetők.

A kezelési terv tervezetekkel kapcsolatban:

Ügyirat száma: DINPI.86/0.2026.
Ügyintéző: Debreczeni Edit
E-mail: debreczenie@dinpi.hu
Tárgy: Csobánka, helyi jelentőségű védett természeti területek, a védettség jogi alapjának felülvizsgálata kapcsán összeállított új rendelet tervezet, egyidejűleg a kezelési terv tervezeteknek és bővítési javaslatnak a véleményezése

Hivatkozási szám Önöknél: 01/148-8/2025.

Ügyintéző Önöknél: Dr. Gulyás András

Csobánka HV Polgármesteri Hivatal	
Erkezett	2026 FEBR 11
Ügyirat sz	01/1137-1/2026
Eloirat sz	148/2025
Ugyintezo	Gulyas A.

Valamennyi jelen körben véleményezésre megküldött kezelési terv tervezetre vonatkozóan:

Kérjük a 3.1. Gyakorlati természetvédelmi célkitűzések 3.1.3. alpontot javítani: a „*termőhelynek nem megfelelő nem őshonos, vagy invazív fajokból álló életközösségek állományának visszaszorítása mellett*”.

Ybl-villa egykori kertje TT kezelési terv tervezete kapcsán:

Célkitűzések közül javasoljuk törölni a 3.1.6. sz. pontból az „...és fejlesztését”-t.

3.3.1.1. „Földtani, felszínalaktani természeti értékek, barlangok védelme” pont megnevezéséből kérjük törölni a „barlangokat” szót (ezt valamennyi kezelési terv tervezet esetében ellenőrizni, amennyiben szükséges, törölni).

3.3.1.1.2. pont kapcsán: amennyiben a beépítésre vonatkozó szabályozást kívánnak szerepeltetni, akkor azt a 3.3.1.8. Terület- és földhasználat pontban szerepeltessék - és ne megállapításként (jelen esetben „Beépítés általános mellőzése” megfogalmazás), hanem betartandó szabályozásként: pl. „a beépítés tilos”. A kezelési tervben kihirdetésre kerülő beépítésre vonatkozó szabályozás és a hatályos helyi építési szabályzatban foglalt vonatkozó szabályozás nem mondhatnak ellent egymásnak.

3.3.1.3. Fajok védelme pontot kérjük kiegészíteni egy további alponttal: *„Az idős fákat meg kell őrizni. Fát kivágni, metszeni tilos, kivéve, ha az élet- vagy vagyonbiztonsági okból indokolt. Amennyiben balesetvédelmi szempontból indokoltá válik idős, odvas, mélyen bekorhadó ágcsomkokkal, repedésekkel, szétnyíló fahasadékokkal rendelkező fa kivágása, ilyen elemeket tartalmazó farész visszavágása vagy faodúk kezelése, lezárása, akkor ezek a munkálatok kizárólag a denevérek és egyéb faodvakat használó védett kismilősök (pl. pelék) életciklusa és a madarak költési időszakának szempontjából kritikus időszakokon kívül, augusztus 15. – október 31. között végezhetőek. A munkálatokat minden esetben az odvak előzetes átvizsgálása kell, hogy megelőzze, ezek a beavatkozások csak akkor történhetnek meg, ha sikerült meggyőződni arról, hogy madarak nem költenek a fán, az odvakban, résekben denevérek vagy egyéb védett kismilősök nem tartózkodnak. Amennyiben az odvakban denevéreket vagy védett kismilősöket észlelnek, akkor értesíteni kell a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság területileg illetékes természetvédelmi őrét.”*

3.3.1.5. Látogatás pont kapcsán: 3.3.1.5.8. alpontban található „Parkolóhelyet lehetőleg a területen kívül kell kijelölni, ajánlani” rendelkezés, ill. a 3.3.1.9. Természetvédelmi infrastruktúra 3.3.1.9.2. alpontjában szerepeltetett parkoló létesítésére vonatkozó rendelkezés „Parkolót a területen belül nem lehet létesíteni” törlendő, azzal, hogy a parkoló létesítését tiltó rendelkezés a 3.3.1.8. Terület- és földhasználat pontjai között viszont szerepeljen (kérjük ide beépíteni).

3.3.1.6. Oktatás és bemutatás pontban jelenleg szerepeltetett két alpont elhagyható, helyettük kérjük beemelni a következő rendelkezést: *„A védett területeken végzett kutatás vagy oktatás/bemutatás során kizárólag olyan tevékenység végezhető, amely nem ellentétes a természetvédelmi célokkal és a terület rendeltetésével; a védett területen végzett kutatás, oktatás, a védett területnek a bemutatása nem veszélyeztetheti, nem károsíthatja a természeti értékeket.”*

3.3.2.1. Szántó művelési ágú területek kezelése, 3.3.2.2. Gyep (rét és legelő) művelési ágú területek kezelése, 3.3.2.3. Szőlő, kert és gyümölcsös művelési ágú területek kezelése, 3.3.2.4. Nádas művelési ágú területek kezelése, 3.3.2.5. Erdő művelési ágú területek kezelése, 3.3.2.6. Fásított terület művelési ágú területek kezelése pontok, mivel nem relevánsak, törlendők.

Megfontolandó, hogy a tervezetben jelenleg a 3.3.2.5. „Erdők kezelése” pontban szerepeltetett rendelkezéseket a 3.3.1.8. „Terület- és földhasználat” pontba emeljék át.

3.3.2.5.5. „A tájidegen fa- és cserefafajok fokozatos, élőhelyeket kímélő módon történő eltávolítása szükséges” megfogalmazás kapcsán: amennyiben nem invazív terjedésű fajokra gondol a tervező, megfontolásra javasoljuk ennek a rendelkezésnek a végiggondolását, tekintve, hogy a szóban forgó védett természeti terület egy díszkert.

3.3.2.7. „Művelési alól kivett, ill. beépített és beépítésre szánt területek kezelése” pont 3.3.2.7.2. alpontja kapcsán ismételt felhívjuk a figyelmet arra, hogy az itt szerepeltetett rendelkezés és a hatályos helyi építési szabályzatban foglalt vonatkozó szabályozás nem mondhatnak ellent egymásnak.

Ugyanezen „Művelési alól kivett, ill. beépített és beépítésre szánt területek kezelése” pontba megfontolásra alkalmas lehet külön alpontként *„A védett terület gyepein természetközeli gyepfenntartást célszerű alkalmazni, a kaszálások számát mérlegelés alapján csökkentve akár, illetve a kaszálásokat térben és időben ütemezve.”* rendelkezésnek a beemelése.

A Margit-ligeti kastély parkja hv TT kezelési terv tervezete kapcsán:

3.2. Természetvédelmi stratégiák között a 3.2.2. alpontban szerepeltetett mondatrész (*...a nem védett részeken is kerülendő az inváziós tájidegen fajok telepítése, megtűrése*) törlendő, hiszen a kezelési terv csak a védett területre vonatkozó rendelkezéseket tartalmazhat.

3.3.1.3. Fajok védelme pontot kérjük kiegészíteni egy további alponttal: *„Az idős fákat meg kell őrizni. Fát kivágni, metszeni tilos, kivéve, ha az élet- vagy vagyonbiztonsági okból indokolt. Amennyiben balesetvédelmi szempontból indokoltá válik idős, odvas, mélyen bekorhadó ágcsomkokkal, repedésekkel, szétnyíló fahasadékokkal rendelkező fa kivágása, ilyen elemeket tartalmazó farész visszavágása vagy faodúk kezelése, lezárása, akkor ezek a munkálatok*

kizárólag a denevérek és egyéb faodvakat használó védett kismélsők (pl. pelék) életciklusa és a madarak költési időszakának szempontjából kritikus időszakokon kívül, augusztus 15. – október 31. között végezhetőek. A munkálatokat minden esetben az odvak előzetes átvizsgálása kell, hogy megelőzze, ezek a beavatkozások csak akkor történhetnek meg, ha sikerült meggyőződni arról, hogy madarak nem költenek a fán, az odvakban, résekben denevérek vagy egyéb védett kismélsők nem tartózkodnak. Amennyiben az odvakban denevéreket vagy védett kismélsőket észlelnek, akkor értesíteni kell a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság területileg illetékes természetvédelmi őrét.”

3.3.1.5. Látogatás pont 3.3.1.5.8. alpontját kérjük megvizsgálni. Eszerint „A területen parkolóhely és fogadótér nem létesíthető” - a területen azonban jelenleg is található parkoló. Célszerűbbnek tűnne az a megfogalmazás, hogy „a területen további parkolóhely és fogadótér nem létesíthető”.

3.3.1.6. Oktatás és bemutatás pontban jelenleg szerepeltetett két alpont elhagyható, helyettük kérjük beemelni a következő rendelkezést: „A védett területeken végzett kutatás vagy oktatás/bemutatás során kizárólag olyan tevékenység végezhető, amely nem ellentétes a természetvédelmi célokkal és a terület rendeltetésével; a védett területen végzett kutatás, oktatás, a védett területnek a bemutatása nem veszélyeztetheti, nem károsíthatja a természeti értékeket.”

3.3.2.1. Szántó művelési ágú területek kezelése, 3.3.2.2. Gyep (rét és legelő) művelési ágú területek kezelése, 3.3.2.3. Szőlő, kert és gyümölcsös művelési ágú területek kezelése, 3.3.2.4. Nádas művelési ágú területek kezelése, 3.3.2.5. Erdő művelési ágú területek kezelése, 3.3.2.6. Fásított terület művelési ágú területek kezelése pontok, mivel nem relevánsak, törlendők. A tervezetben jelenleg a 3.3.2.5. Erdők kezelése pontban szerepeltetett rendelkezéseket a 3.3.1.8. Terület- és földhasználat pontba emeljék át.

3.3.2.7. Művelési alól kivett, ill. beépített és beépítésre szánt területek kezelése pont 3.3.2.7.2. alpontjában szerepeltetett tiltás és a hatályos helyi építési szabályzatban foglalt vonatkozó szabályozás nem mondhatnak ellent egymásnak – javasolt ezt megvizsgálniuk.

Ugyanezen „Művelési alól kivett, ill. beépített és beépítésre szánt területek kezelése” pontba megfontolásra alkalmas lehet külön alpontként „A védett terület gyepén természetközeli gyepfenntartást célszerű alkalmazni, a kaszálások számát mérlegelés alapján csökkentve akár, illetve a kaszálásokat térben és időben ütemezve.” rendelkezésnek a beemelése.

Hubertus kápolna erdeje hv TT kezelési terv tervezete kapcsán:

3.3.1.3. Fajok védelme pontot kérjük kiegészíteni egy további alponttal: „Az idős fákat meg kell őrizni. Fát kivágni, metszeni tilos, kivéve, ha az élet- vagy vagyonbiztonsági okból indokolt. Amennyiben balesetvédelmi szempontból indokoltá válik idős, odvas, mélyen bekorhadó ágcsomkokkal, repedésekkel, szétnyíló fahasadékokkal rendelkező fa kivágása, ilyen elemeket tartalmazó fűrész visszavágása vagy faodúk kezelése, lezárása, akkor ezek a munkálatok kizárólag a denevérek és egyéb faodvakat használó védett kismélsők (pl. pelék) életciklusa és a madarak költési időszakának szempontjából kritikus időszakokon kívül, augusztus 15. – október 31. között végezhetőek. A munkálatokat minden esetben az odvak előzetes átvizsgálása kell, hogy megelőzze, ezek a beavatkozások csak akkor történhetnek meg, ha sikerült meggyőződni arról, hogy madarak nem költenek a fán, az odvakban, résekben denevérek vagy egyéb védett kismélsők nem tartózkodnak. Amennyiben az odvakban denevéreket vagy védett kismélsőket észlelnek, akkor értesíteni kell a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság területileg illetékes természetvédelmi őrét.”

3.3.1.4. Táj- és kultúrtörténeti értékek 3.3.1.4.1. alpontjában kérjük a megfogalmazás kiegészítését: „A névadó Hubertus kápolna, mint épített érték karbantartása szükséges. Az építményre irányuló bármilyen munkálat kizárólag olyan módon végezhető, melyek a terület védett természeti értékeit nem veszélyezteti, nem károsítja”.

3.3.1.6. Oktatás és bemutatás pontban jelenleg szerepeltetett két alpont elhagyható, helyettük kérjük beemelni a következő rendelkezést: „A védett területeken végzett kutatás vagy oktatás/bemutatás során kizárólag olyan tevékenység végezhető, amely nem ellentétes a természetvédelmi célokkal és a terület rendeltetésével; a védett területen végzett kutatás, oktatás, a védett területnek a bemutatása nem veszélyeztetheti, nem károsíthatja a természeti értékeket.”

3.3.1.8.5. alpontban jelenleg olvasható mondat kapcsán: „A meglévő, domboldali ösvényt nem javasoljuk használatra, mert jelenlegi műszaki állapotában nem biztonságos, ...” A kezelési terv a területen tevékenységet folytatókra kötelező erejű előírásokat kell, hogy tartalmazzon, a szerepeltetett mondat pedig nem szabályozás, hanem egy leíró jellegű - a tervezés időpontjában jellemző állapotokra vonatkozó – megállapítás. Kérjük végiggondolni, hogy a szóban forgó ösvénnyel kapcsolatban kívánnak-e konkrét, betartandó előírás(ok)ot megfogalmazni és a rendeletben szerepeltetni. Amennyiben nem kívánnak, akkor ez az alpont elhagyható.

3.3.2.1. Szántó művelési ágú területek kezelése, 3.3.2.2. Gyep (rét és legelő) művelési ágú területek kezelése, 3.3.2.3. Szőlő, kert és gyümölcsös művelési ágú területek kezelése, 3.3.2.4. Nádas művelési ágú területek kezelése, 3.3.2.5. Erdő művelési ágú területek kezelése, 3.3.2.6. Fásított terület művelési ágú területek kezelése pontok, mivel nem relevánsak, törlendők. A tervezetben jelenleg a 3.3.2.5. Erdők kezelése pontban szerepeltetett rendelkezéseket a 3.3.1.8. Terület- és földhasználat pontba emeljék át. Megfontolható „A területen nincs az Országos Erdőállomány

Adattárban szereplő erdőterület, azonban a területen meglévő faállományokat meg kell őrizni, azokat érintően csak minimális, fenntartó és védelmi jellegű beavatkozások lehetségesek.” beemelése is.

A területen található barlangok kapcsán kérjük beemelni a következőket:

„A területen található – amúgy a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (Tvt.) 23. § (2) bekezdése alapján ún. "ex lege" országos jelentőségű védettséget élvező – 4830-11, 4830-12, ill. 4830-19 kataszteri nyilvántartási számú, Hubertus 1.2, és 3 elnevezésű barlangok védelme érdekében a Csobánka 593 hrsz.-ú ingatlanon a *barlangok felszíni védőövezetének kijelöléséről* szóló 16/2009 (X.8.) KvVM rendelet által *barlang felszíni védőövezet* kijelölés áll fenn, ezt figyelembe kell venni

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 50. § (1) bekezdése értelmében „Az ingatlan ... vagyongazdálkodója ... tőrni köteles, hogy az igazgatóság, a természetvédelmi hatóság, illetve az általuk erre feljogosított személyek, továbbá az állam tulajdonosi jogait gyakorló szerv felhatalmazásával eljáró személyek a barlangot megközelítsék.”

(2) A barlangbejáratot az ingatlan tulajdonos (vagyongazdálkodó, használó) nem veszélyeztetheti, nem rongálhatja meg, nem tömheti el, nem zavarhatja a barlangot élőhelyül használó állatokat, és nem akadályozhatja a barlang hasznosítását.

51. § * (1) * „A természetvédelemért felelős miniszter engedélyre van szükség:

a) barlang, barlangszakasz hasznosításához, illetve a hasznosítási mód megváltoztatásához;

d) műszaki beavatkozáshoz, így különösen bejárat vagy barlangszakasz lezárásához, műtárgy elhelyezéséhez, azok felújításához, helyreállításához.”

Dera-patak hv TT kezelési terv tervezetével kapcsolatban:

3.3.1.6. Oktatás és bemutatás pontban jelenleg szerepeltetett két alpont elhagyható, helyettük kérjük beemelni a következő rendelkezést: „A védett területeken végzett kutatás vagy oktatás/bemutatás során kizárólag olyan tevékenység végezhető, amely nem ellentétes a természetvédelmi célokkal és a terület rendeltetésével; a védett területen végzett kutatás, oktatás, a védett területnek a bemutatása nem veszélyeztetheti, nem károsíthatja a természeti értékeket.”

Holdvilág-árok hv TT kezelési terv tervezetével kapcsolatban:

3.2. Természetvédelmi stratégiák 3.2.3. alpontjában kérjük, hogy a „tájidegen növényfajok” helyett „nem őshonos inváziós állat- és növényfajok” kifejezést alkalmazzák.

3.3.2.1., 3.3.2.2. és 3.3.2.3 pontok és alpontjaik - mivel nem relevánsak - elhagyhatóak.

Volt cserkészpark déli része hv TT kezelési terv tervezetével kapcsolatban:

Jelenleg a tervezetben ez olvasható: 3.1.8.5. „Út, parkoló csak a hajdani kápolnától északra lévő területrészen alakítható ki.” 3.1.8.6. „Nem burkolt gyalogösvény az épülettől délre kialakítható” Mivel a volt cserkészpark beépítetlen területe már ezidáig is a töredékére zsugorodott, és tekintettel arra is, hogy a korábban a HÉSZ szerint még egyaránt védettként jelölt 603/1 és 603/2 közül már csak a 603/2 hrsz. védettségét tartják fenn – tehát összességében ezen a megmaradt zöldterületen a további beépítést, burkolást természetvédelmi szakmai szempontból már nem tartjuk elfogadhatónak (mellesleg a kezelési terv 3.2.7.2. pontja is kimondja ezt: „A beépített területek növelése tilos”). Kérjük a megfogalmazás módosítását: 3.1.8.5 *Burkolt út, parkoló nem alakítható ki a területen.* 3.1.8.6 *Nem burkolt gyalogösvény az épülettől északra kialakítható, de csak olyan nyomvonallal vezet, amely nem vezet a természeti értékek károsodásához.*”

(a 3.1.8.2 ponttól kezdődően kérjük, hogy ellenőrizzék a számozást is, a 3.1.8.2 számozással párhuzamosan tévesen 1.1.1.1 számozás is látható!)

3.1.3 Fajok védelme pontot, mivel a területen szép számban találhatóak idős faegyedek, kérjük kiegészíteni egy további alponttal: „Az idős fákat meg kell őrizni. Fát kivágni, metszeni tilos, kivéve, ha az élet- vagy vagyónbiztonsági okból indokolt. Amennyiben balesetvédelmi szempontból indokoltá válik idős, odvas, mélyen bekorhadó ágcsomokkal, repedésekkel, szétnyíló fahasadékokkal rendelkező fa kivágása, ilyen elemeket tartalmazó faodvakat használó védett kisméltősök (pl. pelék) életciklusa és a madarak költési időszakának szempontjából kritikus időszakokon kívül, augusztus 15. – október 31. között végezhetőek. A munkálatokat minden esetben az odvak előzetes átvizsgálása kell, hogy megelőzze, ezek a beavatkozások csak akkor történhetnek meg, ha sikerült meggyőződni arról, hogy madarak nem költenek a fán, az odvakban, résekben denevérek vagy egyéb védett kisméltősök nem tartózkodnak. Amennyiben az odvakban denevéreket vagy védett kisméltősöket észlelnek, akkor értesíteni kell a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság területileg illetékes természetvédelmi őreit.”

3.2.1, 3.2.2, 3.2.3 és 3.2.4 pontok és alpontjaik, mivel nem relevánsak: elhagyhatóak.

Védett fák kezelési terv tervezetével kapcsolatban

A bevezetés első mondatában: „Csobánka közigazgatási területén jelenleg tíz fa és fa csoport védett, vagy javasolt védelemre, melyeken túl számos további védelemre érdemes fa található még a településen.” fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a kezelési terv kizárólag a védett természeti területekre (fák esetében védett természeti emlékekre) fogalmazhat meg előírásokat. védelemre tervezettek nem. Ebből adódóan kérjük javítani a megfogalmazást.

Több ponton is használják a „javasolt” jelzőt (pl. 5. bekezdés és 7. bekezdés első mondata, stb.). Kérjük a szöveg átfésülését, és ezek törlését.

A védett fákra vonatkozó kezelési terv tervezet 13. pontját kérjük pontosítani a következőképpen: *„Amennyiben balcsiszentiványi természetvédelmi szempontból indokoltú váltó időszak, odvas, mélyen bekorhadó ágcsomokkal, repedésekkel, szétnyíló fahasadékokkal rendelkező fa kivágása, ilyen elemeket tartalmazó farész visszavágása vagy faodlik kezelése, lezárása, akkor ezek a munkálatok kizárólag a denevérek és egyéb faodvakat használó védett kisméltóságok (pl. pelék) életciklusa és a madarak költési időszakának szempontjából kritikus időszakokon kívül, augusztus 15. – október 31. között végezhetőek. A munkálatokat minden esetben az odvak előzetes átvizsgálása kell, hogy megelőzze, ezek a beavatkozások csak akkor történhetnek meg, ha sikerült meggyőződni arról, hogy madarak nem költenek a fán, az odvakban, résekben denevérek vagy egyéb védett kisméltóságok nem tartózkodnak. Amennyiben az odvakban denevéreket vagy védett kisméltóságokat észlelnek, akkor értesíteni kell a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság területileg illetékes természetvédelmi őrét.”*

A 19. pontot „A fakatasztot minden évben javasolt legalább 20 db fával, köztük legalább 5 db, védelemre érdemes fával bővíteni szükséges” kérjük törölni, mivel ez nem szabályozás, hanem egy tervezői javaslat.

Összességében, a kért javításokkal, illetve kiegészítésekkel az átdolgozott kezelési tervezetek véleményünk szerint megfelelőképpen biztosíthatják a természetvédelmi kezelés megfelelő szakmai előírásait a jövőben, területi egyeztetésre bocsájthatóak.

Budapest, 2026. február 11.

Üdvözlettel,

Selmeczi-Kovács Ádám igazgató megbízásából:

Baranyai Zsolt
általános igazgatóhelyettes

Kapják: Cimzett (HK CSOBPH, KRID: 300124332)
Irártár

4. melléklet

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME)¹

Magyar Természetvédők Szövetsége (MTVSZ)²

írta és szerkesztette:

Lukács Attila², Sándor Szilvia², Szilvácsku Zsolt¹

ÚTMUTATÓ HELYI JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETI ÉRTÉKEK VÉDELMEHEZ

*önkormányzatok, civil szervezetek és iskolák
együttműködésben a helyi jelentőségű
természeti értékekért*

2003

© 2003 Sándor Szilvia, Szilvácsku Zsolt, Lukács Attila

Borítóterv, illusztráció, tördelés: Signatura Grafikai Stúdió, Nyíregyháza

A fotókat rendelkezésünkre bocsátották:

Balogh Sándor, Boldogh Sándor, Bécsi László, Deák József, Demeter Zoltán, Dénes Andrea, dr. Erdei Zsolt, Görögh Zoltán, Horváth Tibor, Inántsý-Pap Tamás, Inántsý Pap Sándor, dr. Kalotás Zsolt, Kapitány Ákos, Kladács Györgyi, Kovács Attila, dr. Kovács Margit, Kovács Tamás, Lesku Balázs, Lukács Attila, Mercsák József László, dr. Pomeisl Imre, Szilvácsku Zsolt

Kiadta a Magyar Természetvédők Szövetsége (MTVSZ), Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME)

ISBN 963212088 4

Nyomta az IMI-Print Nyomda, környezetbarát papírra
A kiadvány a KvVM KAC támogatásával készült

BEVEZETÉS 6

MIÉRT FONTOS A VÉDETTÉ NYILVÁNÍTÁS? 6

Természetvédelmi fontosság 6

Gazdasági és társadalmi fontosság 6

I.2 RÖVIDEN A KIADVÁNYRÓL 7

A kiadvány célja 7

A kiadvány felépítése, használata 7

Köszönetnyilvánítás 8

A VÉDETTÉ NYILVÁNÍTÁS FOLYAMATA 10

A VÉDETTÉ NYILVÁNÍTÁS LÉPÉSEI ÉS SZEREPLŐI

– HOGYAN LEHET VÉDETT EGY TERÜLET? 11

A védetté nyilvánítás szakmai előkészítése 12

Az ideiglenes védettség lehetősége 15

Egyeztetés a nemzeti park igazgatósággal 16

Egyeztetés az érintett tulajdonosokkal, a helyi lakossággal 17

Természetvédelmi kezelési terv készítése 19

A természetvédelmi kezelési terv egyeztetése 20

A védetté nyilvánító önkormányzati rendelet 21

A védettség feloldása 22

A régióközpontok és a megyei önkormányzat szerepe 23

Civil szervezetek szerepe 23

Iskolák és települési közösségek szerepe 24

A VÉDETTÉ NYILVÁNÍTÁS KÖVETKEZMÉNYEI

– MI A TEENDŐ A VÉDETTÉ NYILVÁNÍTÁST KÖVETŐEN? 26

Lehetőségek és jogosultságok az önkormányzat oldalán 26

Kötelezettségek az önkormányzat oldalán 27

Lehetséges költségek 28

Lehetséges bevételek 29

Helyi védelemből származó lehetőségek

– Milyen érvek szólnak a helyi védettség mellett? 30

SZEMPONTOK A HELYI JELENTŐSÉGŰ VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLETEK KEZELÉSÉHEZ 34

Vizes élőhelyek 34

Erdők 38

Gyeppek és agrárterületek 40

A KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS TAPASZTALATAI 46

Bevezetés 46

A kérdőívvezetés eredménye 46

ESETTANULMÁNYOK 50

Tarcali Takta Holtágak Természetvédelmi Terület 50

Önkormányzatok a Vértesért, Tatabánya 54

Kis rét, Sellye 57

Sas-hegy természetvédelmi területet határoló déli lejtő, Budapest 59

Dömörkapu sziklagyep és karsztborok-erdő 62

Csongrád Nagyréti Természetvédelmi Terület 64

Igrice-mocsár, Nyíregyháza 68

Nyíregyháza MJV rövidtávú védetté nyilvánítási tervei 70

Hajdúböszörmény 74

Gát térsége, Nagykőrös 76

Szenttamási Park, Törökszentmiklós 78

Tapolcai régi mészkőbánya (Várhegyi felhagyott kőfejtő) 80

Kis-tece, Vácraátó 83

Szegedi tapasztalatok a helyi védelemmel kapcsolatosan 87

Nógrád Megyei tapasztalatok a helyi védettséggel kapcsolatosan 89

MELLÉKLETEK 92

SZEMELVÉNYEK A TERMÉSZETVÉDELEM JOGI HÁTTERÉBŐL 92

Természetvédelmi szempontból fontos általános jogszabályok listája 92

A természetvédelmi törvény kivonata 93

Kezelési tervekről szóló rendelet kivonata 102

Természetvédelemmel kapcsolatos önkormányzati feladatok listája 103

MINTALEVELEK 107

MINTARENDELET 109

AJÁNLOTT ÉS FELHASZNÁLT IRODALOM 119

NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁGOK ELÉRHETŐSÉGEI 120

TÁRSADALMI SZERVEZETEK ELÉRHETŐSÉGEI 121

A KIADVÁNYT MEGJELENTETŐ SZERVEZETEK RÖVID BEMUTATÁSA 129

FOGALOMTÁR 134

BEVEZETÉS

MIÉRT FONTOS A VÉDETTÉ NYILVÁNÍTÁS?

Természetvédelmi fontosság

Hazánkban az 1996. évi, a természet védelméről szóló törvény értelmében a természetvédelmi területek lehetnek országos vagy helyi jelentőségűek. Országos jelentőségű területek esetében a miniszter hatáskörébe tartozik annak kijelölése, míg a helyi jelentőségű területek esetén a települési önkormányzat jogosult a terület védetté nyilvánítására. A helyi jelentőségű természetvédelmi területek kijelölésének legfontosabb célja, hogy olyan területek is védetté váljanak, amelyek nem kerültek országos védelem alá, de mégis természetvédelmi értéket képviselnek. A helyi védelem kiegészíti az országosan védett területek hálózatát, a helyi védettséggel rendelkező területek ökológiai folyosóként és ugródeszkaként funkcionálhatnak, összeköthetik az egymástól távolabb levő élőhelyeket. A helyi jelentőségű védett területeken lehetőség van arra is, hogy a település közelében jellemző tájszerkezet, tájképi elemek is megőrződjenek, valamint a település környékének jellemző élővilága is megmaradjon. A hazai turizmus előtérbe kerülésével kiemelkedő szempont a helyi jelentőségű védelem számára a természeti értékekhez kapcsolódó kulturális emlékek, gazdálkodási, kézműves módszerek és hagyományok alapfelfételeinek megőrzése is.

Gazdasági és társadalmi fontosság

A helyi védelem a természetvédelmi haszon mellett rengeteg társadalmi és gazdasági előnyt is rejt magában. Napjainkban egyre fontosabbá válik a tiszta, természetes vagy legalábbis természetközeli környezet, nagyon sokan szeretnének ilyen helyen élni, illetve szabadidejüket itt eltölteni. A település területén található természeti értékek közelségük miatt nagyon fontos szerepet játszhatnak a környezeti nevelés, szemléletformálás terén. Emellett az emberek szívesen töltik idejüket, sétálnak, sportolnak háborítatlan természeti környezetben. Egészségügyi szempontból is kedvező hatása van egy védett területnek, például egy erdőfoltnak, ami megköti a szálló port, tisztább levegőt, valamint kedvezőbb mikroklímát „biztosít”, mint például egy beépített, aszfaltozott terület. A társadalmi hasznok mellett a helyi védelemből gazdasági előnye is származhat a településnek. Egy település, amely rendelkezik természetvédelmi értékekkel, sok pihenni vágyót vonz, főleg a szelíd turizmust kedvelők köréből, fellendül a gyalogos, kerékpáros, lovas és vízi turizmus. Amennyiben az adott területen mezőgazdasági tevékenység folyik, a gazdálkodók részt vehetnek az agrár-környezetvédelmi program egyes célprogramjaiban is, melyek keretében a táji adottságokhoz illeszkedő gazdálkodási módszereket, az egészséges élelmiszerek előállítását és a tájfenntartást elősegítő programok közül választhat a gazdálkodó, és előre kiszámíthatóbbá válik a gazdálkodása, mert 5 évre szerződhet az állammal.

RÖVIDEN A KIADVÁNYRÓL

A kiadvány célja

Alapvető célkitűzésünk a helyi védettséget élvező természetvédelmi területek számának növelése, melynek egyik eszköze a széleskörű tájékoztatás. E széleskörű tájékoztatás része a kézben tartott kiadvány, melynek közvetlen célja, hogy segítséget nyújtson a helyi jelentőségű természetvédelmi területek kijelölése és védetté nyilvánítása során mind az önkormányzatok, mind pedig a civil szervezetek számára.

A kiadvány segítségével fel szeretnénk hívni az önkormányzatok figyelmét a helyi védettség fontosságára, a védettséggel járó feladatokra, valamint arra, hogy milyen előnyei, hasznai származhatnak egy helyi jelentőségű védett területből a településnek.

A civil szervezeteket ösztönöznünk szeretnénk arra, hogy kezdeményezzenek, illetve kapcsolódjanak be a védetté nyilvánítási folyamatokba, vegyenek részt annak szakmai és politikai egyeztetésében, érdekérvényesítésben, valamint vállaljanak komoly szerepet a területek kezelésében is.

A kiadvány felépítése, használata

A kiadvány egyrészt útmutató a helyi védetté nyilvánítás folyamatához, másrészt a védetté nyilvánított területek fenntartását, kezelését segíti a kezelési szempontok felvázolásával. Kiadványunk a következő módon épül fel:

- Elsőként a védetté nyilvánítás folyamatát mutatjuk be lépésről-lépésre, a szakmai előkészítéstől a védetté nyilvánító rendeletig.
- Ezután a védelem következményeinek sorbavétele következik, ebben a részben foglaljuk össze az önkormányzat lehetőségeit és kötelezettségeit a helyi védelem kapcsán.
- A következő fejezet a kezelési tervek elkészítéséhez nyújt segítséget tájékoztató jelleggel vizes élőhelyek, erdők, valamint gyepek és agrárterületek esetében. Ez a fejezet komoly jelentőséggel bír, hiszen a terület kezelése határozza meg a természeti értékek megőrzését.
- Az ötödik fejezet a kiadvány előkészítése során végzett kérdőíves felmérés tapasztalatait foglalja össze, majd ezt követik az esettanulmányok.
- A kiadvány mellékletei között kivonatot találhatunk a természetvédelmi törvényből, mely felsorolja a legfontosabb alapfogalmakat; valamint megtalálható benne az önkormányzatok természetvédelemmel kapcsolatos feladatainak felsorolása is. A védetté nyilvánítási folyamat során szükséges egyeztetések elősegítéséhez is mellékelünk mintaleveleket, amelyeket szintén a mellékletek között teszünk közzé. Mellékelünk továbbá egy védetté nyilvánításról szóló mintarendeletet is. A melléklet ezen kívül tartalmazza azon társadalmi szervezetek elérhetőségeit is, akik segítséget nyújthatnak helyi védettséggel kapcsolatban, és megtalálható benne a tíz nemzeti park címe, telefonszáma is. Az eddig felsoroltakon kívül még ajánlott irodalom listával, és fogalomtárral próbáljuk segíteni a kedves Olvasót.

A kiadvány második fejezetét, a védetté nyilvánítás folyamatának leírását egyaránt ajánljuk az önkormányzatoknak is és a civil szervezeteknek is. A következő, harmadik fejezet inkább az önkormányzatok érdeklődésére tarthat számot, míg a negyedik - a területek kezelésével foglalkozó - részt ajánljuk a területek fenntartásával foglalkozóknak, legyen az akár az önkormányzat vagy egy társadalmi szervezet.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetet szeretnénk mondani azoknak az önkormányzatoknak és civil szervezeteknek, akik adatszolgáltatásukkal és esettanulmányaikkal jelentősen hozzájárultak a kiadvány megszületéséhez.

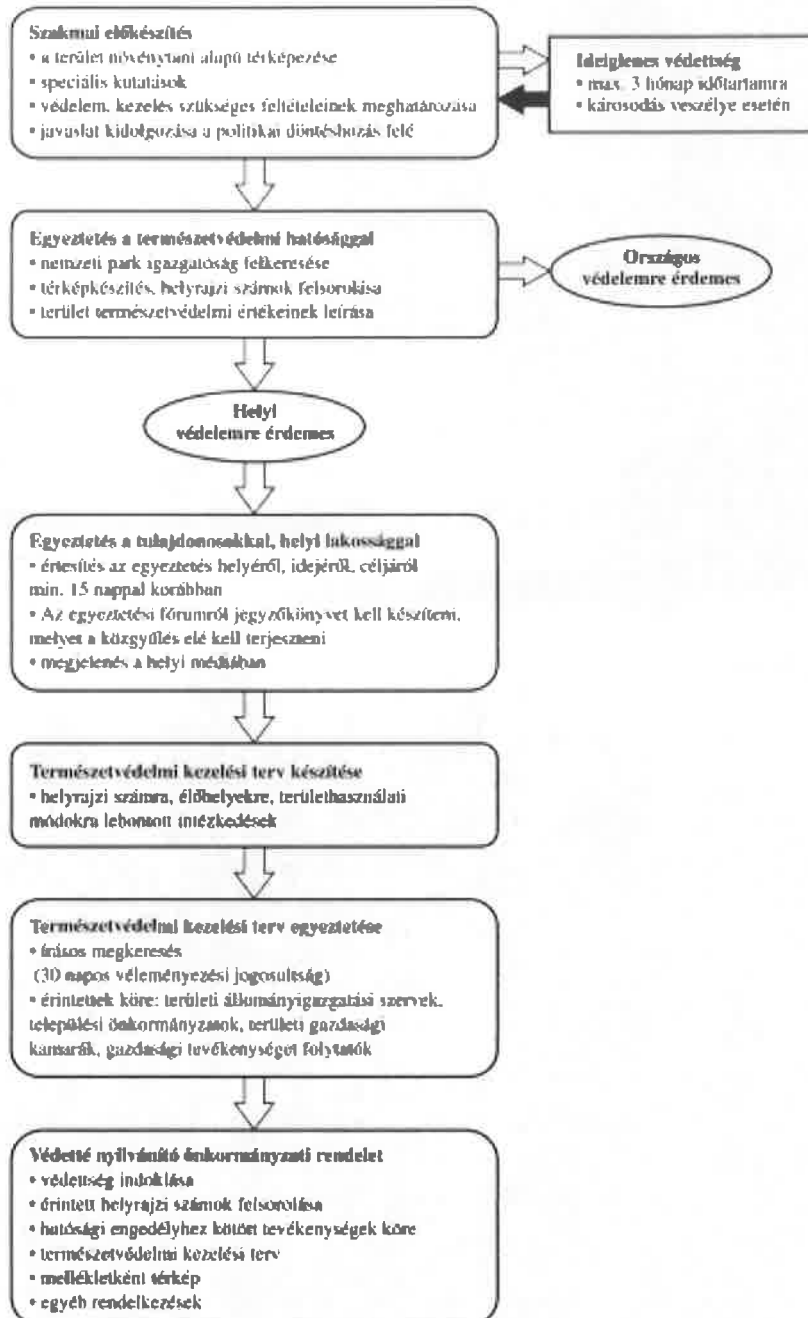
Köszönjük a Terra Alapítványnak, hogy rendelkezésünkre bocsátottak fotókat a Hazánk növényvilága c. kiadványukból. (www.terra.hu)

Köszönjük a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Természetvédelmi Hivatal munkatársainak, hogy véleményükkel segítették kiadványunk elkészítését.

Köszönjük továbbá Karásziné Gulyás Edit helyesírás ellenőrző munkáját, Ponicsán Péter szerkesztésben, valamint Inántszy-Pap Tamás képszerkesztésben nyújtott segítségét.

Helyi jelentőségű védett természeti területek védetté nyilvánításának menete

A VÉDETTÉ NYILVÁNÍTÁS FOLYAMATA

A VÉDETTÉ NYILVÁNÍTÁS LÉPÉSEI ÉS SZEREPLŐI – HOGYAN LEHET VÉDETT EGY TERÜLET?

Helyi jelentőségű természeti területet és más védelemre érdemes földterületet a települési önkormányzat közgyűlése helyi rendeletben nyilváníthat védetté. Az önkormányzatok természetvédelmi terület¹ és természeti emlék² létesítésére jogosultak, ezek az ún. helyi jelentőségű védett természeti területek és helyi jelentőségű természeti emlékek. Nemzeti park, tájvédelmi körzet létesítésére kizárólag a miniszter jogosult, de természetesen e mellett jogosult országos jelentőségű természetvédelmi terület és emlék létesítésére is. A miniszter rendeletben nyilvánítja védetté, illetve fokozottan védetté a természeti értékeket (pl. vadon élő szervezetet, életközösséget), továbbá fokozottan védetté a területet.

Korábban a „helyi jelentőségű természeti értékek” védetté nyilvánítása, megőrzése a megyei tanács végrehajtó bizottságának a feladata volt, azonban 1991 óta ez a jogkör a települési önkormányzat képviselőtestületének hatáskörébe tartozik. [1991. évi XX. törvény 85. § (1) a) b)]. A törvény a korábban védetté nyilvánított, tehát már meglévő helyi védett területekkel kapcsolatos ügyek intézését is az illetékes települési önkormányzat hatáskörébe utalta.

Tapasztalataink szerint azonban a települési önkormányzatoknak számos esetben nincs elég kapacitásuk és szakmai ismeretük a helyi védetté nyilvánítással kapcsolatos feladatok ellátására. Gyakran az önkormányzatoknak az előttük álló ügyek sokasága miatt nem jut idejük a természeti értékek megőrzésével törődni. Pedig a természeti értékek pusztulása számos jövőbeli lehetőség elvesztését is jelenti egyben. Annak érdekében, hogy ne vesszenek el a település természeti értékei, érdemes szakmai, civil és kormányzati szervezetekkel, valamint iskolákkal együttműködve foglalkozni a védetté nyilvánítás és megőrzés, illetve a kezelés kérdéseivel. Eredményes természetvédelemhez feltétlenül szükséges az összes érintett (önkormányzatok, kormányzati szervek, társadalmi szervezetek és oktatási intézmények) hathatós együttműködése.

„Mikor a kilencvenes évek elején a helyi és megyei önkormányzatok kezébe került a helyi védelem kérdése, az egyesület helyi csoportjának elsődleges törekvése volt, hogy segítse az önkormányzatokat munkájuk ellátásában. Ez a munka kiterjedt közös pályázatok készítésére, előadások megtartására, ismeretterjesztésre, kezelési tervek készítésére.”

(Nógrádi esettanulmány – Drexler Szilárd)

¹ Természetvédelmi terület: az ország olyan jellegzetes és különleges természeti értékekben gazdag, kisebb összefüggő területe, amelynek elsődleges rendeltetése egy vagy több természeti érték, illetve ezek összefüggő rendszerének a védelme (Tvt. 28. § (4) bek.)

² Természeti emlék: valamely különlegesen jelentős egyedi természeti érték, képződmény és annak védelmét szolgáló terület (Tvt. 28. § (5) bek.)

A védetté nyilvánítás szakmai előkészítése

A védetté nyilvánítási eljárás első és legfontosabb lépése a megfelelő szakmai előkészítés. Fontossága abban rejlik, hogy szakmailag kell az adott településen legveszélyeztetettebb vagy a védelemre leginkább érdemes területeket kiválasztani, illetve sorrendjüket megállapítani, valamint ezután védelem alá helyezni őket. A szakmai előkészítés továbbá megalapozza a kötelezően elkészítendő kezelési terveket is.

„Fontos szempont, hogy a védelemre javaslatot tevő igen jól ismerje a területet, a természeti értékeket, a gazdálkodókat. Előnyös, ha az előkészítést, indoklást elismert szakember, szaktekintély végzi. Ez még akkor is előnyt jelent, ha védetté nyilvánításra egyesület, szervezet tesz javaslatot.”

(Tarcali esettanulmány – Mercsák József László)

„Problémát jelent az, hogy az önkormányzat érzelmi fellángolással olyan területeket is helyi védelem alá helyez, amelyeknek igazi értéke nincsen.... Védelem alá olyan területeket kell helyezni, amelyek hosszú távon is szerepet fognak játszani a településkép vagy környezet formálásában.”

(Szegedi esettanulmány – Gaskó Béla)

A szakmai előkészítésre nincs általános szabály. A következő pontokban foglaltuk össze javasolt szempontjainkat:

- A szakmai előkészítés jó alapja egy növénytanilag alapú természeti területterképezés, kiegészítve egy alaposan elvégzett egyedi táji érték kataszterrel. Ennek eredményeképpen egy nem részletes, de mindenre kiterjedő áttekintés születik az adott település természeti értékeiről, illetve élőhelyeiről.
- Következő lépésben érdemes legalább három kategóriába sorolni a természeti értékeket:

1. helyi védelemre feltétlenül érdemes terület
2. olyan terület, amely a további vizsgálatok alapján a jövőben helyi védelemre érdemessé válhat
3. helyi védelemre nem érdemes terület

- Az első két kategória esetében a terület jellegének megfelelően (erdő, gyepek, mocsár, stb.) specifikus kutatásokat érdemes szervezni. Ezek a kutatások egy vagy több fajcsoportra terjedjenek ki: kismamák, madarak, hüllők, kételtűek, halak, lepkék, szitakötők, futóbogarak, egyenesszárnyúak, tegzesek, vízi bogarak, stb. Amennyiben több fajcsoport is szóba kerül, de időhiány vagy finanszírozási okból nincs lehetőség sok fajcsoport kutatására, érdemes az adott területen várhatóan legnagyobb értéket képviselő fajcsoportokat kutatni, vagy azokat, amelyek nagy fajszámuk és jól ismert indikációjuk révén sokat elárulnak a területről (ilyenek például a lepkék és a tegzesek). Természetesen a szakemberellátottság is módosíthatja a kutatásokat. A védetté nyilvánítást követően is lehet, sőt érdemes folytatni a kutatásokat a területen (lásd egy későbbi fejezetben).
- Az előkészítés során továbbá meg kell vizsgálni a védelem és a kezelés céljainak megvalósításához nélkülözhetetlen intézkedéseket, a védelemhez és kezeléshez szükséges feltételek és pénzügyi eszközök biztosíthatóságát, valamint a védelem várható következményeit.
- A szakmai előkészítés után javaslatot kell kidolgozni, amelyet át kell adni a politikai döntéshozóknak.

A szakmai előkészítés után kellő információval kell rendelkeznie a védettséget javasolóknak, illetve a védetté nyilvánítást megvalósítóknak, hogy mely területek a legértékesebbek, és mik azok az értékek, amelyek alapján ezt kijelentjük. Ez azért rendkívül fontos, mert szinte minden település területén számos természeti terület és természeti érték található, de általában a települési önkormányzatok ezek közül csak korlátozott mértékben tudnak vagy kívánnak védelem alá helyezni területeket. Ebben az esetben van talán a legnagyobb jelentősége a szakmai előkészítésnek. Ugyanis sok terület közül kell kiválasztani azokat, amelyek a leginkább védelemre érdemesek. Ilyen helyzetekben nélkülözhetetlenek a szakemberek.

„Nyíregyháza területén az E-misszió Egyesület felmérései alapján 111 darab (3720 hektár) természeti terület található. Első ütemben védelemre javasolt 15 darab (1517 hektár), második ütemre javasolt 30 darab potenciális terület 970 hektárral. Az önkormányzat hosszas politikai és szakmai egyeztetés után is csak néhány területet kíván védetté nyilvánítani, holott számos fokozottan védett, vagy éppen brenni egyezményes faj élőhelye is szerepel a területek listájában.”

(Nyíregyházi esettanulmány – Inántszy-Pap Tamás és Lukács Attila)

Ritka eset, hogy egy település területén nincs, vagy csak egy-két védelemre érdemes természeti terület vagy érték található. A visszaérkezett kérdőívek tanúsága szerint a települések 20%-a gondolja azt, hogy nem található védelemre érdemes terület közigazgatási határain belül. Bár nem kétséges, hogy létezhet ilyen település, mégis szinte biztos, hogy az esetek döntő többségében van védelemre érdemes terület, illetve adott esetben sok ilyen található. Éppen ezért is fontos szakemberhez fordulni, mielőtt

határozottan kijelentenénk lakóhelyünkről, hogy ott nem található védelemre érdemes természeti érték.

Sajnos nagyon ritka az a település, amely teljes külterületét, vagy a külterületén fekvő összes természeti területet³, illetve értéket meg akarja óvni, védetté kívánja tenni. Példamutató kivételek természetesen vannak. Azonban ebben az esetben is szükséges a szakemberek részvétele a területek kezelési terveinek elkészítésében, valamint a későbbiekben a hatósági munka során is (lásd a kiadvány erről szóló fejezeteit). Mivel az új védetté nyilvánítások kihirdetéséhez a kezelési tervekről szóló rendelet megjelenése után már szükséges a védetté nyilvánítással egy időben a kezelési terv is, gyakorlatilag ennek elkészítése is az előkészítéshez tartozik.

„Szár, Szárliget, Vértessomló, Várgesztes, Gánt és Tatabánya önkormányzata és a Pro Vértés Közalapítvány 1993 évben aláírt szándéknyilatkozatának megfelelően 1994 októberéig minden önkormányzat a saját közigazgatási területén lévő Észak - Vértés 6500 hektár területen kialakította a „zöld folyosót”. E példaértékű összefogás eredményeként szinte egy időben mind az öt önkormányzat védetté nyilvánította a közigazgatási területén lévő Észak - Vértés területet.”

(Vértés esettanulmány - Laki Ferenc)

Azokon a területeken, amelyek fontos madárélőhelyek is egyben (lásd az apróbetűs részt), a szakmai előkészítést segíthetik a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület tagjai, szakemberei által készített IBA-akciótervek is.

A Fontos Madárélőhelyek (IBA) védelme akcióterveken keresztül

A Fontos Madárélőhelyek hálózata az egész világra kiterjed. E hálózatot a madárvédők nemzetközi szervezete, a BirdLife International hozta létre azzal a céllal, hogy megvédje a vadon élő madarakat és azok élőhelyeit. Hazánkban a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) keretein belül működik a program 1986 óta. Jelenleg 43 területet jelöltek ki, amelyek az ország több mint 15%-át fedik le. Ezek a területek az MME önkéntesei és munkatársai segítségével sokrétű védelmi tevékenységet fejtenek ki. Ezeknek a programoknak és akcióknak elsődleges célja, hogy a veszélyeztetett madárfajokat az élőhelyükkel együtt megvédje, és figyelemmel kísérje a területek állapotában és a madárfajok állományában bekövetkező változásokat. Kiemelt cél továbbá az is, hogy a Fontos Madárélőhelyek bemutatásán, népszerűsítésén keresztül a helyi lakosságot is bevonjuk programjainkba, és a társadalomban növeljük a madárvédelem, természetvédelem iránti elkötelezettséget, végső soron pedig a környezeti tudatosságot.

E programok létrehozása, megvalósítása és értékelése egy tudatos tervezési folyamat keretében lehet csak sikeres, ezért az egyes területekre lebontva akcióterveket készítenek, amelyek a következő részekből állnak:

- A terület általános leírása, a természeti értékek bemutatása
- Közigazgatási információk a területekről (önkormányzat, nemzeti park, stb.)
- Művelési ágak szerinti megoszlás, tulajdonosi szerkezet
- A főbb élőhelytípusok természetvédelmi prioritásai és azok megfelelő természetvédelmi kezelési feladatai
- A veszélyeztetett fajok védelmi teendői, optimális kezelési gyakorlat az egyes fajok szempontjából

³ Természeti terület: A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. Törvény alkalmazásában valamennyi olyan földterület, melyet elsősorban természetközeli állapotok jellemeznek (Pl.: a legtöbb gyepek, nádas, vízállás, honos fajú erdő)

- A területen végrehajtandó és végrehajtható kezelési tevékenységek időbeni ütemezése, prioritási sorok felállítása a védendő értékek között
- A terület élőhelyeinek, fajainak és a veszélyeztető tényezőknek a folyamatos monitoringja
- A terület felhasználása a szemléletformálás céljaira
- Publikációs tervek, sajtóhírek, projektjelentések, éves beszámolók
- Oktatási, szemléletformálási és képzési feladatok (gyermkeknek és felnőtteknek egyaránt)
- Éves munkaterv

Az IBA akcióterveket az MME önkéntesei, a Helyi Csoportok hálózatának tagjai, munkatársai, külső szakértői készítik el. A tervezési folyamatba bekapcsolódnak a területeken illetékes önkormányzatok képviselői, a különféle hatóságok (természetvédelmi, környezetvédelmi, vadászati, halászati, stb), a földhasználók, gazdálkodók, oktatási intézmények is.

Arra a kérdésre, hogy ki végezze a szakmai előkészítést, nem lehet egyértelműen jó választ adni, mert ez függ a terület és az értékek jellegétől, az elérhető közelségben lévő hozzáértő emberektől, akik lehetnek szakirányú végzettségűek, tanárok, diákok, vagy amatőr, de hozzáértő természetvédők. Amennyiben a védettséget kezdeményezők között nincs ilyen ember, akkor az előkészítésnél érdemes a helyi vagy a közelben tevékenykedő, természetvédelemmel foglalkozó szervezeteket, vagy a területileg illetékes nemzeti park igazgatóságot megkeresni, hogy ők javasoljanak szakembereket. Kiadványunk végén felsoroljuk a nemzeti park igazgatóságok elérhetőségeit, valamint az országos, regionális és helyi hatáskörű, természetvédelmi célú társadalmi szervezeteket.

Az ideiglenes védettség lehetősége

Ha valamely védelemre tervezett területen a terület jelentős károsodásának veszélye áll fenn - az érdekelt hatóságok véleményének kikérése mellett -, a területet azonnal végrehajtható határozattal, egy alkalommal ideiglenesen védetté lehet nyilvánítani [Tvt.

27. § (1)-(2)].

Ilyen veszély számos esetben előállhat, ezért az ideiglenes védettség lehetőségével számolni érdemes. Ma hazánkban ezzel a lehetőséggel még ritkán élnek, pedig számos esetben szükség lenne rá.

„Előfordult, hogy amikor kiderült egy területről, hogy védelem alá akarják helyezni, a tulajdonos, bérlő vagy éppen az önkormányzat rohamszerűen elkezdett olyan tevékenységeket folytatni, amely a területen elhelyezkedő természeti értékek pusztulásához vezetett. Mire a védetté nyilvánítási folyamat lefolytatódott, addigra nem volt már ott semmi védelemre érdemes természeti érték. Nagy nehézséget okoz a lakosság teljes érdektelensége, a védetté nyilvánítási folyamatokat inkább ellenzik, akadályozzák, mintsem segítik vagy támogatják.”

(Szegedi esettanulmány – Gaskó Béla)

Maga az ideiglenes védettség lehetősége is felhívja a figyelmet a szakmai előkészítés szükségességére, hiszen csak azt a területet érdemes ideiglenesen védetté nyilvánítani, amelyeken ismerjük az ott előforduló természeti értékeket, és tudomásunk van a veszélyeztető tényezők hatásáról is. Alapos és jó minőségben elvégzett szakmai előkészítés után nagyobb biztonsággal javasolhatjuk, vagy hirdethetjük ki az ideiglenes védettséget. Az ideiglenes védettség ideje alatt a veszélyeztető tevékenység folytatását korlátozhatja, felfüggesztheti, illetve megtilthatja a jegyző, illetve a polgármester is. A gyakorlatban tehát az ideiglenes védettség minden lehetőséget megad arra, hogy a védetté nyilvánító rendelet megjelenéséig a terület természeti értékeit megóvjuk a pusztulástól.

Az ideiglenes védettség a végleges védettséget kimondó jogszabály hatálybalépéséig, de legfeljebb három hónapig tartható fenn. Mivel a törvény szigorúan csak egy alkalomra és csak három hónapig teszi lehetővé az ideiglenes védettség intézményét, ezért mindenképpen szükséges úgy ütemezni, hogy a három hónap leforgása alatt a teljes védetté nyilvánítás megtörténhessen, különben adott esetben értelmetlenné válhat az ideiglenes védettség.

Amennyiben a védetté nyilvánítás nem történik meg, és a tulajdonosnak vagy a használónak tényleges gazdasági kára származott az ideiglenes védettségéből, akkor kártalanításra is igényt tarthat.

Fontos tudni, hogy ideiglenes védetté nyilvánításra fokozottan védett élőszervezet élőhelyének időszakos védelme céljából kizárólag a területileg illetékes nemzeti park igazgatóság jogosult.

Egyeztetés a nemzeti park igazgatósággal

Helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánításra irányuló eljárásban a jegyzőnek a terület védetté nyilvánításának indokoltságát alátámasztó iratok megküldése mellett meg kell keresnie a területileg illetékes nemzeti park igazgatóságot, hogy nem kívánja-e a terület országos jelentőségű védett természeti területté nyilvánítását. A megküldött iratokból egyértelműen ki kell derülnie a terület tágabb környezetében való elhelyezkedésének, és a védetté nyilvánítandó terület pontos lehatárolásának. Erre jó lehetőséget kínál az 1:25.000-es katonai topográfiai térképeken való körbehatárolás, valamint mellette szükség szerint az 1:10.000-es

topográfiai és helyrajzi számos földnyilvántartó térképeken való körbehatárolás is. Mindemellett érdemes az érintett helyrajzi számokat listászerűen is mellékelni. Indokolt az eljárás kezdeti szakaszában is tisztában lenni az érintett ingatlanok ingatlannyilvántartási adataival (a földterület tulajdonosi viszonyaival; művelési ágával stb.), mivel a hatósági egyeztető tárgyalásra az érintett tulajdonosokat és más érdekelteket is meg kell hívni, valamint a védetté nyilvánító jogszabály kötelező tartalmi eleme a földrészletek helyrajzi száma, továbbá a védettség ingatlan-nyilvántartási bejegyzésének is ez az alapja. A terület védetté nyilvánítását alátámasztó iratok alatt a terület természeti értékeinek leírását kell érteni; melynek növényzeti leírásból és fajlistákból kell állnia, kiemelve benne a védett és fokozottan védett fajok előfordulásait.

Mindezen egyeztetésre azért van szükség, mert az igazgatóságok is folyamatosan dolgoznak védetté nyilvánítási eljárásokon, viszont ők sincsenek birtokában minden terület esetében az ott előforduló természeti értékekre vonatkozó információknak. Az országos védetté nyilvánításnál is elemi érdek az, hogy szakmai rangsor alapján legyenek a területek felterjesztve védelemre, ezért az egyeztetés egyik célja, hogy az eljárás során esetleg előkerülő, eddig nem ismert természeti értékek is mérlegelés alá essenek az országos védetté nyilvánítás szempontjából. Fontos azonban megjegyeznünk, hogy ritka az az eset, amikor az igazgatóság a helyi védelemre előkészített területek esetében országos védettséget kíván azonnal elérni. Ritka az is, hogy már létező helyi védelemből terjesztenek fel országos védelemre egy területet, főleg ha a helyi védelem is jól működik, betölti a funkcióját. (Természetesen kivételek mindig vannak, erre jó példa az „ex lege” területek kijelölése /pl. lápok, szikes tavak/, melynek során számos, korábban helyi védett terület került országos védelem alá.)

Az igazgatóság megvizsgálja a védetté nyilvánítás indokoltságát, a védelem céljainak megvalósításához szükséges intézkedéseket, a védelemhez szükséges feltételek és pénzügyi eszközök biztosíthatóságát, valamint a védelem várható következményét.

Az igazgatóság - a Minisztérium állásfoglalása alapján - nyilatkozatát 60 napon belül megadja. Amennyiben az igazgatóság nem kívánja országos védelem alá helyezni a területeket, és jó kapcsolat alakul ki az igazgatósággal, akkor érdemes tőlük olyan nyilatkozatot kérni, amelyben nemcsak pusztán a helyi védelemre helyezés megengedése szerepel, hanem e- mellett valamilyen szakmai vélemény is a nemzeti park igazgatóság részéről.

Amennyiben a terület országos jelentőségű védett természeti területté nyilvánítása indokolt, az igazgatóság a védetté nyilvánítás előkészítését hivatalból folytatja le, és erről értesíti nyilatkozatában a települési önkormányzatot.

Egyeztetés az érintett tulajdonosokkal, a helyi lakossággal

A jegyzőnek a természeti terület védetté nyilvánításának előkészítése során - az érdekeltek álláspontjának megismerése érdekében - egyeztető megbeszélést és - az indokoltsághoz képest - helyszíni szemlét kell kitűznie.

„A tulajdonosok nem értik a jogi nyelven közzétett nyilatkozatokat és kezelési terveket. Sokkal többet használ egy gyűlés, ahol lehetőség van a személyes találkozásra, és ahol el lehet magyarázni, hogy mit és miért védünk az adott területen, illetve átbeszélni velük, hogy milyen gazdálkodási formák segítik elő a védelmet és melyek azok, amelyek ártalmasak.”

(Szegedi esettanulmány – Gaskó Béla)

Mindkét egyeztetési forma előtt az érintett tulajdonosokat, szakhatóságokat és egyéb érdekelteket (terület használói, bérlői, stb.) legalább 15 nappal kell értesíteni az egyeztetés pontos helyéről, idejéről és céljáról. A kiadványunk mellékletében található ezen egyeztetések meghirdetésére szolgáló sablonlevelek is. Az egyeztetésre való meghívást térítvényes levélben kell az érdekelteknek elküldeni. Érdemes mellékelni egy kitölthető formanyomtatványt is azok kedvéért, akik nem tudnak eljönni a védetté nyilvánítással kapcsolatos egyeztetésekre, de a kérdőív visszaküldésével tudják jelezni véleményüket. Bár a terület tulajdonosainak és használóinak beleegyezése nem szükséges a védetté nyilvánításhoz, azonban lehetőséget kell számukra biztosítani a véleményalkotásra, valamint értesíteni kell őket a tervezett rendeletről.

Indokolt, hogy több terület egyidejű védetté nyilvánítása esetén ez egyeztető megbeszéléseket (és természetesen a helyszíni terepszemléket is) területenként külön-külön érdemes megtartani, hogy az egyes területek esetében felmerülő problémák és aggályok jól elkülönüljenek egymástól. Ennek eredményeképpen az egyeztetések végére tisztán lehet látni, hogy az egyes területek esetében milyen minőségű és mértékű problémák, vagy megválaszolandó kérdések merülnek fel.

Az egyeztetések során a tulajdonosokkal ismertetni kell a várható lehetőségek mellett a korlátozásokat és kötelezettségeket is, amennyiben ilyenek meghatározására sor fog kerülni. A területekre elkészülő kezelési terveket is meg kell velük ismertetni. A korlátozásokból fakadó esetleges anyagi károk (amelyek nem jelentkeznek szükségszerűen) mellett beszélni kell a lehetséges kompenzációról éppúgy, mint az agrár-környezetvédelmi program adta lehetőségek kihasználási módjáról is (lásd a későbbi fejezetekben). Az egyeztető eljárásról jegyzőkönyvet és összefoglalót kell készíteni, melyet a védetté nyilvánításra vonatkozó javaslattal együtt a Közgyűlés elé kell terjeszteni.

Nem törvényi kötelesség, de mindenképpen érdemes a tulajdon szempontjából nem érintett helyi lakoságnak is tudni a helyi védetté nyilvánítás szándékáról. A helyi médián keresztül sajtómegjelenések keretében lehet elérni azt, hogy még viszonylag nagyobb települések esetében is aránylag széles réteg értesüljön a védetté nyilvánítási tervekről. Semmiképp sem ajánlatos azonban az ilyen tájékoztatást a tulajdonosokkal való egyeztetés előtti időpontra tenni, mivel ha a tulajdonosok először a sajtóból értesülnek a tervekről, az sok félreértéshez, illetve ellenségeskedéshez vezethet. Ezért a szakmai és

politikai előkészítés után először mindenképpen az érintett tulajdonosokkal és használókkal kell egyeztetni, és csak utána kell következnie a tágabban értelmezett helyi lakosságnak. Ez alól kivételt képezhet az az eset, amikor a helyi önkormányzat ellenáll valamilyen érdek miatt a természeti értékek megőrzésének, mert ekkor a nyilvánosságon keresztül nyomást lehet gyakorolni a politikai döntéshozók szándékára.

„A Sas-hegy déli lejtőjének beépítési szándéka igen erős volt: tervek készültek, befektetési szándékkal külföldiek is pályáztak erre a területre (ausztrál-hongkongi mulatóközpontot, irodaházakat, gyógycentrumot kívántak létesíteni). Egyesületünk (Sas-hegy Védő Egyesület) ... és a lakosság több fórumon is tiltakozott... Újságban tájékoztattuk a lakosságot a fejleményekről... 1991. november 4-én az Önkormányzat által a lakossági fórumon bemutatott déli lejtő beépítési tervre rendkívül hevesen reagált a lakosság és állást foglalt a zöldterületként való megőrzés mellett. Az Önkormányzat képviselőit a tudományos érvek végül is meggyőzték... Hosszú harc után 1993. áprilisában a XI. kerület Önkormányzati Testülete a helyi védeltségi folyamat elindítását megszavazta és a Fővárosi Szabályozási Keretterubén a déli lejtő egésze turisztikai erdő kategóriába került.”

(Sas-hegyi esettanulmány – Dr. Pomeisl Imréné)

Természetvédelmi kezelési terv készítése

A védetté nyilvánító önkormányzati rendelet kötelező részét képező természetvédelmi kezelési terv készítéséről és tartalmáról szóló jogszabály kivonatát a mellékletben lehet megtalálni.

A természetvédelmi kezelési terv az egyik legfontosabb elem a védett terület sorsát illetően: a védett természeti terület és természeti értékei felmérését, nyilvántartását, megővését, fenntartását, bemutatását, valamint helyreállítását célzó valamennyi tevékenységet, továbbá a területen tartósan fennmaradó, vagy a jövőben várható gazdasági, gazdálkodási tevékenységeket és az azokra vonatkozó előírásokat magába foglaló terv.

Helyi jelentőségű védett természeti területre vonatkozó természetvédelmi kezelési tervet is a természetvédelmi kezelési tervek készítésére, készítőjére és tartalmára vonatkozó szabályokról szóló 30/2001. (XII. 28.) KöM rendeletet (továbbiakban: természetvédelmi kezelési tervekről szóló rendelet) mellékletében foglalt tartalmi követelmények szerint kell elkészíteni.

A kezelési terv ideális esetben részletesen, helyrajzi számra, élőhelyekre, területhasználati módokra lebontva elemzi a szükséges intézkedéseket. A kezelések és a kezelési módok egyes szempontjairól kiadványunk egy külön fejezete foglalkozik.

A kezelési tervek mellett egyéb eszközök segítségével is lehet élni annak érdekében, hogy a természeti értékek fennmaradjanak. A településrendezési eljáráson keresztül a környezet- és természetvédelmi érdekek érvényesítése nagyon fontos! A településrendezés eszközei: a településfejlesztési koncepció, településrendezési terv (melynek két része van: szerkezeti és szabályozási terv), valamint a helyi építési szabályzat.

A természetvédelmi kezelési terv egyeztetése

A természetvédelmi kezelési tervek készítésére, készítőjére és tartalmára vonatkozó szabályokról szóló 30/2001. (XII. 28.) KöM rendeletet a természetvédelmi kezelési terv készítésének és egyeztetésének feladat körét csak országos jelentőségű védett terület esetében utalja egyértelműen az illetékes nemzeti park igazgatóság feladatai közé. A helyi jelentőségű védett természeti területre készülő természetvédelmi kezelési terv készítéséről és egyeztetési folyamatáról nem rendelkezik külön, így ennek megfelelően azokat a szabályokat kell betartani, ami az országos jelentőségű védett területek kezelési terv készítésére és egyeztetésére vonatkoznak.

A természetvédelmi kezelési terv tervezetére vonatkozóan be kell szerezni a területen érintett területi államigazgatási szervek, települési önkormányzatok, területi gazdasági kamarák véleményét. E szereplőket írásban kell megkeresni. A tervezettel kapcsolatban a szervezetek - tevékenységi körüket érintően - 30 napon belül jogosultak véleményt adni. Az államigazgatási szervek véleményét a kezelési terv tervezetének véglegesítése során figyelembe kell venni, kivéve, ha az abban foglaltak a természetvédelmi célok megvalósításával ellentétesek. Véleményeltérés esetén meg kell kísérelni az eltérést egyeztetés útján megszüntetni. Az egyeztetés tényét, a képviselt álláspontokat és azok indokait, valamint az egyeztetés ellenére fennmaradt véleményeltérést a védetté nyilvánításról szóló jogszabálytervezet felterjesztésében rögzíteni kell.

A területen érintett tulajdonosok, vagyongazdálkodók, gazdasági tevékenységet folytatók véleményét is meg kell ismerni, továbbá a természetvédelmi kezelési terv tervezetével kapcsolatban a természetvédelmi céllal alakult társadalmi és érdekképviseleti szervezetek is jogosultak véleményt nyilvánítani. A vélemények megismerése és a jogok érvé-

nyesítése érdekében a természetvédelmi kezelési terv tervezetével érintett települési önkormányzat, valamint a természetvédelmi igazgatóság hirdetőtáblájára 15 napra kifüggeszti a természetvédelmi kezelési terv tervezetét. Az érdekeltek a kifüggesztés utolsó napjától számított 45 napon belül tehetnek észrevételt.

A védetté nyilvánító önkormányzati rendelet

A közgyűlés által megszavazott védetté nyilvánító rendeletben a következők szerepelnek:

- a védetté nyilvánítás indoklása,
- az érintett helyrajzi számok felsorolása,
- a hatóság engedélyéhez vagy hozzájárulásához kötött tevékenységek köre,
- a terület természetvédelmi kezelési tervének rendelkező részei,
- melléletként a terület 1:10.000-es topográfiai térképe, illetve
- egyéb szükségesnek ítélt rendelkezések (pl. a rendelet 5 évenkénti felülvizsgálata, a terület értékeinek és kezelésük eredményeinek bemutatása a képviselő testület tagjai és a település lakosai számára stb.)

A rendeletben meg kell határozni a védett természeti terület védőövezetében az engedélyhez vagy a hozzájáruláshoz kötött tevékenységek körét is. Ennek megfelelően nem elegendő csak magára a védett területre koncentrálni, lehetőség van meghatározni tevékenységi köröket egy védőövezeten belül, amelyek engedélyhez kötöttek.

A védetté nyilvánításról rendelkező önkormányzati rendeletben biztosítani kell a területen a védetté nyilvánítás előtt megkezdett közérdekű tevékenységnek a szükséges mértékű folytatását.

A védettség ingatlan-nyilvántartási bejegyzésének érdekében kérvényt kell benyújtani a területileg illetékes földhivatalnak, amely a kérvény alapján bejegyzi a tulajdoni lapra a védettség tényét.

A mellékletben bemutatunk egy rendelettervezetet a tatai védett területekre vonatkozóan.

A védettség feloldása

A védettség feloldása esetén a védetté nyilvánításra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni azzal a kiegészítéssel, hogy a helyi védett természeti terület védettségének feloldásához a természetvédelmi igazgatóság véleményét be kell szerezni.

Tehát amennyiben az önkormányzat egy területet fel kíván a védettség alól oldani, akkor azt helyi rendeletben teheti meg. A helyi védettség feloldásáról szóló rendelet

meghozatalára korlátok között van lehetőség. Az iránymutatásul szolgáló alapelveket és szabályokat ismertette az Alkotmánybíróság az önkormányzatokra is vonatkozó 28/1994 (V.20.) és a 48/1997 (X.6.) AB határozataiban, melyek alapján egyértelmű, hogy a védettség feloldására csak akkor van lehetőség, ha a Tvt. 24.§ (4) bekezdésében foglaltak teljesülnek, azaz a védelem indokai a továbbiakban már nem állnak fenn.

A védettség feloldásáról rendelkező önkormányzati rendelet megnevezheti a teljes területet is és a terület egy részét is. Tehát nem kötelező a teljes területet feloldani, amennyiben az nem szükséges a feloldást kiváltó tényező szempontjából.

A feloldás megtétele előtt szükséges szakemberek véleményét is kérni, mivel sok esetben nem feltétlenül szükséges a védettség feloldása: a kezelések módosításával, vagy területi kompromisszumok megkötésével sok esetben a védettség is megmaradhat. Ezt a célt szolgálja az is, hogy ki kell kérni a rendelet meghozatala előtt a területileg illetékes természetvédelmi hatóság véleményét is.

A védettség feloldása esetén lehetősége van az önkormányzatnak csereterület védelem alá helyezésére. Természetesen e csereterületet is szakemberek javaslata alapján érdemes megnevezni. A csereterület esetében is ugyanazt az előkészítő eljárást kell végrehajtani, mint minden más terület esetében (tehát a feloldott terület helyett védetté nyilvánítandó terület előkészítő eljárását nem helyettesíti a feloldott terület korábbi előkészítő eljárása).

Részlet az Alkotmánybíróság 48/1997. (X.6.) határozatából, amelyet a Pomáz és Csobánka közötti ökológiai folyosó védettség alóli feloldásának ügyében hozott:

„A természetvédelemben a védettség szükségességének objektív - bizonyos körben nemzetközi normákban kötelezően megállapított - ismérvei vannak. A természetben okozott károk véges javakat pusztítanak, sok esetben jövétlenek, a védelem elmulasztása visszafordíthatatlan folyamatokat indít meg. Emiatt a környezetvédelemhez való jog érvényesülésében nem lehet a gazdasági és társadalmi körülményektől függő olyan minőségi és mennyiségi hullámzást megengedni, mint a szociális és kulturális jogokéban, ahol a körülmények megkívánja megszorítások később orvosolhatók. E sajátosságok miatt a környezethez való jog védelmének eszközei között a megelőzésnek elsőbbsége van, hiszen a visszafordíthatatlan károk utólagos szankcionálása nem tudja helyre állítani az eredeti állapotot. A környezethez való jog érvényesítése alkotmányosan megköveteli azt, hogy az állam - amíg jogi védelem egyáltalán szükséges - az elért védelmi szinttől csakis olyan feltételekkel léphessen vissza, amikor alanyi alapjog korlátozásának is helye lenne. A környezethez való jog érvényesítése a védelem elért szintjének fenntartásán belül azt is megkívánja, hogy az állam a preventív védelmi szabályoktól ne lépjen vissza a szankciókkal biztosított védelem felé. Ettől a követelménytől is csak elkerülhetetlen szükségesség esetén, és csak arányosan lehet eltérni. (28/1994. (V.20.) AB határozat, ABH 1994, 140-141).”

A régióközpontok és a megyei önkormányzat szerepe

A régióközpontok szerepe a helyi jelentőségű védetté nyilvánításban még nincs meghatározva. Mivel hasonló működést fejtenek ki, mint a megyei önkormányzatok, ezért a régióközpontokra nézve is a megyei önkormányzati lehetőséget látjuk érvényesnek.

Fontos azonban tudni, hogy a régióknak sokkal erőteljesebb gazdasági eszközök állnak a rendelkezésére, hogy a természetvédelmet támogassák, mint a megyei önkormányzatoknak. A régiók által kiírt pályázatok és finanszírozási lehetőségek (lásd pl.: Phare CBC programok a határmenti területeken) lehetőséget kínálnak az önkormányzatok számára akár önálló természetvédelmi programok kivitelezésére is.

A megyei önkormányzat törvényileg legfőbb feladata az illetékességi területén található helyi jelentőségű védett természeti területek védelmével kapcsolatos tevékenységek összehangolása. Ennek keretében a következőkre nyílik lehetősége:

- javaslatot tesz helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánításra,
- a települési önkormányzat felkérése alapján részt vesz a helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánítás előkészítésében,
- elősegíti a települési önkormányzatok természetvédelmi tevékenységét.

A rendszerváltáskor sajátosan átalakuló települési és megyei önkormányzati viszonyrendszert jól példázza a fenti rész is: míg korábban egy alá-fölérendeltség volt jellemző, addig most már a törvény egyértelműen mellérendeltségi viszonyt határoz meg. Ennek következtében a megyei önkormányzat nem utasíthat, csak együttműködésen keresztül tud hatással lenni a települési önkormányzatokra. Ez a szerep azonban szintén nagy lehetőségeket rejt magában: a kezdeményezésen, az összehangoláson keresztül valódi hatást is ki lehet fejteni a települési önkormányzatokra. Ahhoz azonban, hogy a megyei önkormányzatok és a régiók hatékony segítséget nyújthassanak, az önkormányzatok számára ki kellene alakítani mindkét igazgatási szinten egy – néhány szakemberből álló – csoportot. A csoport feladata az lenne, hogy érdemben segítse a helyi jelentőségű természetvédelemmel kapcsolatos feladatokat, illetve a területek létrehozása során esetleg felmerülő konfliktusok feloldását.

Civil szervezetek szerepe

Egy helyi, regionális természetvédő szervezet igen jól ismerheti működési területének természeti értékeit. Mint azt felmérésünk is igazolta, nagyon sok esetben hívják fel a figyelmet a közelben található természeti értékre, kezdeményezik helyi jelentőségű védett terület kijelölését.

Általában sok tapasztalattal rendelkeznek a természetvédelmi kezelések területén is, a védettség előkészítő folyamatában sokszor ők készítik el a kezelési terv tervezetét, és gyakori, hogy az önkormányzattal kötött megállapodás értelmében civil szervezetek

végzik a terület kezelését is a védetté nyilvánítást követően. (lásd Pro Vértes Közalapítvány, Csákvár).

A kezdeményezés és a kezelés mellett komoly segítséget nyújthatnak az önkormányzatok és a területileg illetékes természetvédelmi hatóság közötti kommunikáció, együttműködés elősegítésében. Emellett szinte valamennyi társadalmi szervezet foglalkozik ismeretterjesztéssel, szemléletformálással is, ami hosszú távon biztosítja a természeti értékek megóvását.

Iskolák és települési közösségek szerepe

Az iskolák, lakossági csoportok legfontosabb szerepe, hogy ráirányítsák a figyelmet a településen és annak környezetében lévő természeti értékekre, kezdeményezzék annak helyi védelem alá helyezését, adott esetben vegyenek részt a védetté nyilvánítás folyamatában is.

Fontos feladatuk továbbá, hogy adatgyűjtéssel segítsék a védettség megalapozását, hiszen nagyon sok iskolai természetvédő, természetjáró szakkör rendszeresen jár egy-egy területen és felméri annak növény- és állatvilágát. A védetté nyilvánítást követően részt vehetnek a terület kezelésében, valamint annak folyamatos monitoringjában is, akár a Nemzeti Biodiverzitás Monitoring Rendszer előírásait figyelembe véve, igen hasznos munkát végezve.

Az iskolák számára sokszor kifejezetten ideális terepgyakorlati helyek a települések védett területei. Az iskolák jelentős szerepet kell, hogy betöltsenek a tudatformálásban is, a közvetlen tapasztalatok nyomán ugyanis a gyerekek jobban magukénak érzik, megismerik környezetük természeti értékeit, és megóvják azokat.

A VÉDETTÉ NYILVÁNÍTÁS KÖVETKEZMÉNYEI – MI A TEENDŐ A VÉDETTÉ NYILVÁNÍTÁST KÖVETŐEN?

A védetté nyilvánító rendelettel a helyi jelentőségű természetvédelmi terület felett az önkormányzat elsőfokú természetvédelmi hatóság lesz, amely lehetőségekkel és kötelezettségekkel jár.

Lehetőségek és jogosultságok az önkormányzat oldalán

Védett természeti területen lévő helyi közúton a közlekedést (tartózkodást) - ha az a védett természeti területet vagy értéket zavarja, veszélyezteti, károsítja - a természetvédelmi hatóság kezdeményezésére korlátozni lehet, vagy meg lehet tiltani. Ilyen eset természetesen ritkán fordul elő helyi védelem esetén, de mint lehetőséggel, mindenképpen számolni kell. Földutak esetében természetesen könnyebb elérni korlátozásokat, mint forgalmas közutak esetében.

Az önkormányzatok helyi jelentőségű védett természeti területek fenntartása érdekében megállapodást köthetnek, vagy társulást hozhatnak létre. Ennek tipikus példája, amikor az önkormányzat civil szervezettel köt megállapodást a terület természetvédelmi kezelésének ellátására.

„A hat önkormányzat szerződést kötött a Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvánnyal (melyet korábban egy helyi önkormányzat hozott létre) a helyi védett területek természetvédelmi feladatainak elvégzésére. A közalapítvány az adott védett területen folyamatosan dolgozik, természetvédelmi öröket foglalkoztat, szakemberei révén döntésre előkészíti a különböző hatósági feladatokat az illetékes jegyző számára, megszervezi e helyi védelem alatt álló területek fenntartását és folyamatos kutatását, természetvédelmi oktatási-nevelési és tudatformálási tevékenységet végez, elsősorban a környék lakosságának és diákságának körében. Elvégzi a helyi védett területek törvényben előírt információs és figyelemfelkeltő táblákkal történő ellátását. Mindezen feladatok ellátásáért a hat település önkormányzatai évről-évre (szerződés alapján) egy kialakított összeggel járulnak hozzá a közalapítvány természetvédelmi tevékenységének folyamatos ellátásához.”

(Vértes esettanulmány – Laki Ferenc)

A természet védelmének helyi-területi feladatainak ellátására az önkormányzat környezetvédelmi alapjában természetvédelmi célokat szolgáló részt hozhat létre. Bár – mint elvi lehetőség – ez adott, azonban ilyen elkülönítésről nincs tudomásunk. Az viszont számos esetben előfordul, hogy a települések környezetvédelmi alapjukból rendszeresen támogatnak természetvédelmi célokat.

„A terület természetvédelmi szempontú kezelésével Nyíregyháza MJV Önkormányzata 1994-től a Felső-Tisza Alapítványt bízta meg. A kezeléshez szükséges anyagi hátteret az Önkormányzat Környezetvédelmi Alapja biztosítja az Alapítványnak.”

(Igrice mocsárral foglalkozó esettanulmány – Görögh Zoltán)

Bár az önkormányzat természetvédelmi őrszolgálatot is működtethet, nincs ilyen esetről tudomásunk. Sokkal gyakoribb (mint a fenti két eset is jól mutatja), hogy a szerződéses alapon ellátott természetvédelmi kezelés részeként a megbízott szervezet elvégzi az őrzéssel kapcsolatos munkákat is. Jó lehetőséget kínál emellett a mezőőrökkel való együttműködés, illetve hatáskörük kiegészítése a természetvédelmi őrzés feladatainak ellátására is. A közterület-felügyelet hatáskörének külterületekre való kiterjesztésével, valamint jogkörökkel való felruházásával is lehet növelni a természeti értékek őrzésének hatékonyságát. Van arra is jogi lehetőség, hogy a településen lakók polgári természetőr szolgálatot szervezzenek, a polgárőr mozgalomhoz hasonlóan. A polgári természetőrök lehetőségeit jogszabály határozza meg.

„A kubikgödörökből történő orvhalászat, valamint a holtágakból nyári időszakban engedély nélkül történő öntözővíz kivétele, a holtágakba bemosódó mezőgazdasági vegyszerek, műtrágyák, állattartó telepek közelsége ugyancsak potenciális veszélyt jelentettek. Ez utóbbiak ellenőrzésében lényeges szerepet tölt be a Környezet- és Természetvédők tagsága által megalakított Polgári Természetőr Szolgálat, az Önkormányzat ugyanis anyagiak hiányában nem tud természetvédelmi őrt alkalmazni a területen.”

(Csongrád – Deák József és Deák József Áron)

Helyi jelentőségű védett természeti terület tulajdonjogának megváltozásakor – sorrendben az állam után – az önkormányzatot illeti meg az elővásárlási jog. E lehetőségnek az önkormányzatok életében jelentős szerepe lehet. Ugyanis ha az önkormányzat komolyan tervez a városfejlesztési tervekben zöldfelületi, ökológiai és természetvédelmi fejlesztéseket, akkor ezek megvalósítására az elővásárlási jog kiváló alapot teremthet. A lehetőség egyik gyakorlati alkalmazási lehetősége a településeket körülölelő véderdő, vagy legalábbis zöldfelületi övezet (védett területek zónájának) létrehozása, amelynél az elővásárlási jog nagy lehetőségeket kínál.

Helyi védett természeti terület esetén a jogszabályban meghatározott előírások teljesítése érdekében a tulajdonost, illetve használót kötelezheti az eredeti állapot helyreállítására, különösen a károsodott természeti érték és terület, továbbá a védett természeti érték és terület helyreállítására. A mindennapi természetvédelmi kezelések megvalósításában ilyen esetre számos példa akad. Sok esetben a védett terület határainak nem kellő ismerete miatt következik be károkozás, vagy gazdasági haszon reményében, vagy egyszerűen csak bosszantás végett. Sajnos mindenre akad példa. Ilyenkor azonban a jegyzőnek, mint a hatósági feladatok ellátójának van lehetősége arra, hogy az érintett területre jellemző eredeti állapotokat helyreállítsa.

Mindemellett a jegyző természetvédelmi bírságot is kiszabhat. Ilyen eset is számos alkalommal bekövetkezhet: illegális hulladéklerakás, védett virág szedése, stb.

Helyi védett természeti terület esetében korlátozni, felfüggeszteni, vagy megúltani is lehet a védett természeti értéket és területet károsító vagy súlyosan veszélyeztető tevékenységeket. Utóbbi esetben a határozatot azonnal végrehajthatóvá is lehet nyilvánítani.

Kötelezettségek az önkormányzat oldalán

A teljes hatásköri jegyzék mellékletben megtalálható, így itt csak a legfontosabbakat elemezzük.

A települési önkormányzatnak államigazgatási hatósági hatáskörébe tartozó ügyekben

el kell látnia az első fokú természetvédelmi hatósági feladatokat, valamint a természetvédelmi igazgatás jogszabályban meghatározott feladatait is. A hatósági feladatokat kisebb települések esetében közvetlenül a jegyző, míg nagyobb települések esetében különböző osztályok látják el.

A helyi jelentőségű védett természeti terület fenntartásáról, természeti állapotának fejlesztéséről, őrzéséről köteles gondoskodni.

A védett természeti területet meg kell jelölni, és fel kell hívni a figyelmet annak védettségére és a főbb korlátozó rendelkezésekre. A megjelölés általában tájékoztató és figyelmeztető táblák segítségével valósítható meg. A főbb korlátozó rendelkezések (pl. virágszedés és állatgyűjtés tiltása) ezeken a táblákon is megjelentethetők, azonban a részletes korlátozásokat a kezelési tervnek kell tartalmaznia, amelyet az érintett tulajdonosok és területhasználók számára el kell juttatni.

Védett természeti terület károsítása, veszélyeztetése vagy jogellenes zavarása esetén a hatóság köteles az ilyen magatartás tanúsítóját a tevékenység folytatásától eltiltani. Ennek alapja a hatékony őrzés, valamint a hatósági munka szakmai segítése a kezelők vagy szakmai szervezetek részéről.

A település illetékességi területén található helyi jelentőségű védett természeti területek fenntartására tervet kell készíteni, melyet rendelettel kell elfogadni. (2002-től védetté nyilvánítást csak kezelési tervvel együtt lehet kihirdetni, így a védetté nyilvánító rendelet magába foglalja a fenntartási tervet is.) A fenntartási tervek előkészítése során be kell szerezni az illetékes természetvédelmi igazgatóság véleményét. Az elfogadott önkormányzati természetvédelmi terv egy példányát meg kell küldeni a nemzeti park igazgatóságnak is.

Amennyiben él az önkormányzat a természetvédelmi őrszolgálat létrehozásának lehetőségével, akkor az alkalmazott önkormányzati természetvédelmi őrkörrel - a létrehozást, illetve az alkalmazást követő 15 napon belül - tájékoztatni kell a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumot. Az önkormányzati természetvédelmi őrként foglalkoztatott személyek köréről nyilvántartást kell vezetni. Biztosítani kell az önkormányzati természetvédelmi őrszolgálat vagy az önkormányzati természetvédelmi őrműködésének feltételeit. A jegyző közvetlenül ellenőrzi az önkormányzati természetvédelmi őrszolgálat, illetőleg az önkormányzati természetvédelmi őrkör feladatainak ellátását, működését, biztosítja a továbbképzésen való részvétel feltételeit.

Amennyiben vannak, akkor a polgári természetőrkről nyilvántartást kell vezetni, azokat irányítani kell, amelynek megvalósítására ki kell jelölni azt a munkatársat, aki ezt a feladatot el fogja végezni. Meg kell határozni a polgári természetőr részletes feladatait, irányításuk, ellenőrzésük rendjét egy megállapodásban kell rögzíteni. A polgári természetőr számára arcképes és sorszámozott igazolványt, valamint az igazolvány sorszámaival megegyező sorszámu természetőr jelvényt kell a rendelkezésére bocsátani. A polgári természetőr nem hatósági ügyintéző.

Lehetséges költségek

A védetté nyilvánítás költségei

A védetté nyilvánítás folyamata szakembert és időt is igényel. Ennek megfelelően a legtöbb esetben pénzbe is kerül. Sajnos arra vonatkozóan nem tudunk általános útmutatással szolgálni, hogy mennyibe is kerül területegységre vonatkoztatva a folyamat vagy éppen a kezelés, mivel ez nagyon sok tényezőtől függ. Azt tudjuk javasolni, hogy mindenképpen tájékozódjanak erről a folyamat megindítása előtt, hiszen a költségekkel mindenképpen tisztában kell lenni.

A költségeket belső (pl. Települési Környezetvédelmi Alap, városi költségvetés), valamint külső forrásokból (Környezetvédelmi Alap Célelőirányzat, alapítványok, állampolgárok hozzájárulásai és egyéb forrásokból) lehet megteremteni, akár változó finanszírozási arányban is.

A fentiek mellett azonban meg kell azt is jegyeznünk, hogy számos eset azt bizonyítja, hogy minden különösebb költség nélkül is sok esetben sikeresen lehet véghezvinni védetté nyilvánításokat, amennyiben ennek a feltételei egyébként adottak. Költségek tehát nem minden esetben merülnek fel, mivel nincs szükség szakértő kirendelésére, ha a kezdeményező szakértő és az önkormányzat számára is elfogadott a szakember. Nincs minden esetben szükség szemlére sem, ha mindenki egyetért az indokokkal. A őrzési, kezelési és fenntartási munkák elvégzése megoldható bérbeadással, illetve iskolák, civil szervezetek bevonásával is.

Hatósági eljárások költsége

Ilyen költség lehet az eljárás során a helyszíni szemle, a szakértő kirendelésének, az ügyintéző illetményének költsége.

Őrzési, kezelési kiadások

Az Önkormányzati Természetvédelmi Szolgálat fenntartásának, a táblák kihelyezésének, a helyreállításnak, állapotfenntartásnak költségei tartoznak ide.

Lehetséges bevételek

A helyi jelentőségű természetvédelmi területek vonatkozásában számos bevételi lehetőséggel számolhatnak az önkormányzatok, illetve a védett területek tulajdonosai, bérlői vagy akár a település lakói, természetesen attól függően, hogy milyen jellegű területek és természeti értékek birtokában vannak. A következőkben néhány bevételi lehetőséget ismertetünk. A tágabb, nemcsak pénzügyi értelemben vett hasznokról egy külön pontban teszünk említést.

Belépődíjak

Kisebb látványosságnál, amelynek körbekerítése megoldható, lehet belépődíjat szedni, főleg akkor, ha a látványosság különleges (pl. arborétumok).

Kiadványok árusítása

A szemléletformálás egyik eszköze a színvonalas kiadványok (könyvek, füzetek, képeslapok, plakátok, térképek, matricák) terjesztése. A kiadványok másik szerepe, hogy velük együtt elviszik a település híréit is távolabbi vidékekre.

Bérleti díjak

Ez a bevétel akkor keletkezik, ha a védett természeti területnek minősülő ingatlan vagy az azon lévő épületek önkormányzati tulajdonban állnak.

Természetvédelmi bírság

A bírságolásból származó bevétel az önkormányzat Környezetvédelmi Alapjába befolyva növelheti a lehetséges fenntartási, megőrzési és szemléletformálási munkálatokra fordítható összegek arányát. A bírságolásnak azonban soha nem lehet az a célja, hogy bevétel teremtsen. Ennek érdekében - ha csak lehet - kerülni kell a bírságolást, és egyéb alternatívákat kell keresni a károk helyreállítására.

Pályázati bevételek

Mind a hazai, mind pedig a külföldi pályázati kiírások között található olyanok, amelyek természeti értékek megóvását célozzák, vagy azokat a pályázatokat részesítik előnyben, amelyek természeti értékekkel bíró területekre vonatkoznak.

Agrár-környezetvédelmi, vidékfejlesztési programok⁴

Az Európai Unió számos tagállamában, illetve már egyes elemeiben hazánkban is működik egy, a tervek szerint átfogó agrár-környezetvédelmi program, amely lehetővé teszi, hogy bizonyos típusú helyi jelentőségű védett természeti területek⁵ előnyös helyzetből pályázzanak a kifizetések elnyerésére. A helyi jelentőségű természeti területek előnye abból adódik, hogy fenntartása során gyakran agrár-környezetvédelmi intézkedésekre van szükség, illetve a természeti értékeknek és adottságoknak jellegzetes kulturális kapcsolódási pontjai is vannak.

Vendéglátás

Egyes helyi jelentőségű védett természeti terület közelében a vendéglátásból származó bevételek jelentősek lehetnek, igaz ezek a bevételek nem közvetlenül az önkormányzatnál csapódnak le, hanem a település lakóinál, vállalkozóinál jelennek meg.

Adományok

Alapítványok létrehozásával lehet ilyen bevételhez jutni, főképp külföldi forrásból, de nem elhanyagolható az állampolgárok adójának 1%-ából származó lehetőség sem.

A védett természeti terület nevének használatból befolyó díj

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 70. § lehetővé teszi, hogy a név, illetve jelkép felhasználásáért a jogosult önkormányzat díjat kérjen⁶.

Helyi védelemből származó lehetőségek – Milyen érvek szólnak a helyi védettség mellett?

Az önkormányzatok több ezer feladata közül az egyik csupán a helyi természetvédelem. A feladatok sokasága között könnyen elvesz, különösen akkor, ha a települések lakói, közösségei, iskolái és civil szervezetei nem szorgalmazzák a természeti értékek megóvásának ügyét. A következő pontokban bemutatunk néhány megfontolásra érdemes szempontot, amelyek a természeti értékek megőrzéséből adódó lehetőségeket körvonalazzák.

Természeti értékek, tájszerkezet, tájkép, mint erőforrás és tőke

Az önkormányzatok fennmaradása, gazdálkodása számára rendkívül fontos szempont, hogy mekkora saját, helyi tőkével, illetve erőforrással rendelkezik. Egy régión vagy egy

⁴ Részletesen lásd: *Unióban a természettel, avagy hogyan pályázzanak agrártámogatásokra az EU csatlakozás után a magyar gazdák? c. kiadványt, amelyet a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Természetvédelmi Tanácsadó Szolgálat és a WWF Magyarország adott ki 2003-ban, és a www.mme.hu oldalon is megtalálható és letölthető.*

⁵ Forrást jelenthetnek például az agrár-környezetvédelmi program következő intézkedései: érzékeny természeti területek (amennyiben a védett terület ezen területek közé tartozik), extenzív gyepl- és víztes élőhely gazdálkodás (gyepek és víztes élőhelyek esetében az egész ország területén), ökológiai gazdálkodás.

⁶ 70. § A védett természeti terület nevének, jelképének, illetve a természetvédelem jelképének felhasználásáért – a jogosult és a felhatalmazó közötti polgári jogi szerződésben meghatározottak szerint – a felhasználó díjat köteles fizetni.

kistérségen belül elhelyezkedő települések különböző értékeket tudnak felmutatni a helyi lakosok, a vendégek, utazók, illetve az értékorientált befektetők, érdeklődők számára. Az önkormányzatoknak saját érdekük, hogy megismerjék és megóvják a területükön található értékeket, tudatában legyenek a birtokukban lévő értékekben rejlő lehetőségeknek.

Meggyőződésünk, hogy a legtöbb helyi önkormányzat területén található olyan érték, terület (rét, mező, erdőfolt, vízfolyás), amely védelemre érdemes.

Természeti érték védelmének indoka: pusztán, hogy létezik

A természeti értékek, mint például a jellegzetes tájkép, tájszerkezet, területhasználat, a különböző állat- és növényfajok és azok élőhelyei, valamint ásványok, kőzetek, barlangok vagy akár egy természeti képződmény, amelyhez valamilyen kultúrtörténeti emlék fűződik, vagy egyediségében képez védendő értéket, mind-mind pótolhatatlan érték. A természeti értékek elvesztése azt jelenti, hogy a település elvesztett valamit, amit csak sokszor tíz vagy száz év elmúltával kaphat vissza, vagy sok esetben pótolhatatlan érték tűnik el, amely létre nem hozható, meg nem ismételtető. Egy erdőnek vagy egy ősgyepnek évtizedekre van szüksége, hogy a maga teljességében pompázzon, míg egy bennszülött faj elvesztése pótolhatatlan érték eltűnését jelenti. Az elvesztett érték az ott lakókból, emlékeikből, életükből és gyermekeikből, unokáikból is elvész.

Életminőség, élmény, öröm és kreativitás

A településen élők számára sokoldalúbbá, változatosabbá, gazdagabbá tehetik a környezetet a természeti értékek. Egyre többen vágyakoznak arra, hogy lakóhelyük közelében csendes, „érintetlen”, természeti környezetet találjanak, ezért igen komoly anyagi áldozatot is hoznak (távolabbi munkahely, magasabb ingatlanárak stb.). Az életminőségnek egyre inkább elismert része, eleme a környezet állapota, amelyben élünk. Nem csak az üdülés, pihenés pillanatait, de a mindennapi munka örömeit is megsokszorozza a természeti környezet gazdagsága. Nem csak a költőt, az iskolás diákot, hanem a mindennapi embert is csodálatra készíti a növényzet formagazdagsága, az állatvilág színvonalára és a táj varázsa. Csupán az a kérdés, keresik-e, észre veszik-e azt a sok szépséget, amelyet akár csak egy rét rejt magában.

Megélhetés, egészséges ételmiszer és vonzerő

A természeti területek nagy részén, így a helyi jelentőségű természetvédelmi területek többségén is mezőgazdasági tevékenységet lehet folytatni a terület értékeinek megőrzése mellett, sőt sokszor annak érdekében kell azt folytatni. Például bizonyos gyepterületek esetében a legeltetés elmaradása többek között az élőhely jellemzőit változtatja meg. (Bár hasonlóan negatív hatású a túl intenzív legeltetés is.) A területek fenntartásához, legyen az gyep, szántó vagy akár tó, gyakran a helyi hagyományos gazdálkodás folytatása a legmegfelelőbb, adott esetben annak bizonyos fokú korlátozásával. A tulajdonosok vagy bérlők számára finanszírozási lehetőséget nyújtanak az agrár-környezetvédelmi programok és pályázatok, mint például az extenzív gyepgazdálkodási, a vizes élőhely és az érzékeny természeti területek célprogramok (lásd a már említett *Unióban a természettel* c. MMÉ kiadványt).

Amennyiben szántóföldről van szó, a területen vegyszermentes, természetkímélő módszerekkel előállított termékek mind a helyi, mind a távolabbi piacokon, mint a terület nevével fémjelzett helyi márkázott termék is értékesíthető lehet a jövőben.

A gazdálkodás bizonyos hagyományörző formái, a különböző állatfajok, növényekből a speciális tájfajták és az azokból készült termékek már önmagukban vonzerőt jelenthetnek az odalátogatók számára, anélkül, hogy a gazdálkodást kifejezett turisztikai

céllal folytatnák, vagy turisztikai vonzerőként tartanák számon.

Oktatás, nevelés, szemléletformálás

A védett értékek jellegéből adódik, hogy alkalmas-e iskolai programba való beépítésre. Sok helyütt a diákok gyakorlati ismereteinek, terepi tapasztalatainak bővítésére nincs lehetőség a település közelében. Ám ott, ahol helyi jelentőségű védett gyepterület, erdő, vizes élőhely található, a tanórán kívüli oktatás, gyakorlatozás, szemléletformálás, élményszerzés széles tárháza nyílik meg. A gyerekek akár az egyes területek megfigyelői, jó gazdái is lehetnek hosszabb időszakon át, amellyel a terület védelmét is szolgálhatják.

Hírnév, kultúra, kutatás

A védett területek, értékek híre messzire elviheti a település hírét. Sok esetben a területen kutatások elvégzésére, folytatására is sor kerülhet, amely kutatás eredményeinek bemutatása akár külföldön is erősítheti a település - és vele a szűkebb-tágabb régió - hírnevét. Az önkormányzat természeti környezetéhez kötődő kulturális hagyományok a szerves kultúra részét képezik, amelyek felelevenítése szintén a településen élők gazdagságát és hírét növelheti.

SZEMPONTOK A HELYI JELENTŐSÉGŰ VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLETEK KEZELÉSÉHEZ

Ha egy-egy fajt, élőlénytársulást elterjedési területének, élőhelyének minél több pontján védelem alá helyeznénk, kialakulhatna a természetközeli állapotú területek olyan hálózata, amelyben a fajok természetes vándorlása, kicserélődése is biztosított lenne, valamint az egyes társulások „vándorlása” és váltakozása (foltdinamika) is megvalósulhatna.

Ennek megvalósulását szolgálja a Nemzeti Ökológiai Hálózat is, amelynek elemei vagy kiegészítői lehetnek a helyi jelentőségű természetvédelmi területek. A természetközeli területek hálózata megadhatja a lehetőségét annak, hogy a durva emberi beavatkozásokat követően – pl. tarvágás, gyepfeltörés – egy-egy természetközeli területről népesülhessenek be újra az elpusztult élőhelyek.

Indokolt tehát, amikor azt hangsúlyozzuk, hogy minden lakott hely, település körül legyen legalább egy helyi védettséget élvező gyeplépcső, vízállás, vízfolyás vagy erdőfolt. Ezen területek sajátos értékét az adja, hogy létrehozásukkal növelhető a védett élőlények stabil populációinak száma és megőrizhető az egyes települések határában az eredetihez közeli, gazdag élővilág egy szelete.

A védetté nyilvánítást követően, sőt azt megelőzően is felmerül a kérdés, hogy mit kell tennünk a terület fennmaradása, esetleg helyreállítása érdekében. A gyakorlat azt mutatja, hogy sok esetben sikerül megfelelő szakembereket találni, akik segítenek az önkormányzatnak vagy a tulajdonosoknak a kezelési, fenntartási tervek elkészítésében. Gyakran a területek kezelését külön erre a célra létrehozott civil szervezetek látják el, mint például a Pro Vértes Közalapítvány csákvári székhellyel. Mindenképpen hangsúlyozzuk, hogy megfelelő szakemberek, elkötelezett lakosok (természetvédők, fenntartók és gazdálkodók, diákok, tanárok) segítségével vagy hathatós közreműködése nélkül nem tarthatók fenn hosszú távon a legtöbb védetté nyilvánított terület értékei.

A kezelési, védelmi feladatok ellátásához kívánunk a következő pontokban néhány tájékoztató jellegű szempontot, segítséget nyújtani, kiemelve, hogy a konkrét feladatokat, teendőket, minden esetben az adott védett vagy védelemre kijelölt területen lehet meghatározni. Az alábbi szempontok összeállítása során azt tartottuk szem előtt, hogy az önkormányzatok dolgozói, a civil szervezetek munkatársai átfogó képet kapjanak a védelmi célokról és a várható feladatokról. A szempontok nem teljes körűek, tehát csak tájékoztató jellegűek.

Vizes élőhelyek

Egyes vizes élőhelyeket veszélyeztető tényezők

Az alábbiakban azokat a veszélyeztető tényezőket foglaljuk össze, amelyek az állat- és növényfajokra, illetve azok élőhelyeire valamilyen formában (közvetetten vagy közvetlenül) veszélyt jelentenek.

Veszélyeztető tényező	Valószínűsíthető hatás a fajokra és azok élőhelyeire
1. Kiszáradás, vízvezetés	Élőhelyek megszűnése és darabolódása
2. Part menti területek tönkretétele (mezőgazdasági művelés vagy szabályozás által)	A part menti területek fizikai átalakulása vagy a jellemző növényzet elvesztése. A táplálék elvesztéséhez, pihenő és szaporodó helyek megszűnéséhez, a predáció (ragadozók általi elpusztítás), a taposás és a zavarás potenciális növekedéséhez vezet.
3. A terhelhetőséget figyelmen kívül hagyó turizmusfejlesztés, és szabadidős tevékenységek	Az élőhely-szerkezet megváltozása A zavarás akadályozza a fajok megmaradását, szaporodását, és élőhely-használatát
4. A növényzet nem megfelelő kezelése, hasznosítása	Az élőhely-szerkezet átalakulása vagy elvesztése, pl. nádas, sás és a folyóvizek menti növényzet, amely a fészkelés és a táplálkozás alapfeltétele
5. Tápanyagszennyezés	Változik a víz feletti és a víz alatti növényzet szerkezete, nyílt vízfelületek elvesztése; alga feldúsulás; a csökkenő oxigéntartalom és víztisztaság a tápanyag-előfordulás és -elérhetőség csökkenéséhez vezet
6. Vízfelhasználás (öntözés, ipar, energia stb.)	Alacsonyabb vízszint, csökkenő mennyiség; megváltozik a növénytársulások összetétele, módosul a kémiai összetétel és az ülepedés dinamikája
7. Toxikus szennyezések	Nehézfémek, peszticidek, szerves anyagok befolyásolják a szervezetek és az ökológiai folyamatok működését (közvetlen pusztulás, közvetett hatások, pl. a táplálékon át)
8. Nem megfelelő vízszintszabályozás	A vízszint hullámzó váltakozása (csökkentés, növelés) átalakítja a növényzet szerkezetét és akadályozza a fajok táplálékhoz jutását, ill. fészkelését (szigetek eltűnése, fészek elárasztás)
9. Vadászat	Veszélyezteti az életben maradást, szaporodást és az élőhely használatát; megváltoztatja a növényzet szerkezetét, összetételét és az állatközösségeket
10. Természetes vizes területek duzzasztása, szabályozása	Az elárasztás az ökológiai jellemzők széles körben történő megváltozásához vezet, pl. táplálékforrás, költésre alkalmas élőhely, helyi klíma, a környező területek kiszáradása
11. Csatornázás	A vízfolyás természetes dinamikáját változtatja meg, a táplálékforrás és a szaporodási lehetőségek megváltozása, környező területek száradása és az élőhelyszerkezet uniformizálódása
12. Halastavi gazdálkodás és horgászat	A táplálékhálózatban bekövetkező zavar (versengés a táplálékért, hal-madár); a növényzet kezelése (nád-vágás, pusztulás); zavarás, vízszint változtatása (fészkelő hely, táplálékforrás változása)

Általános kezelési és fenntartási célok a vizes élőhelyekre vonatkozóan

Az élőhelyek minőségi javítása és fenntartása érdekében alapvető az adott területen előforduló fajok számára fontos élőhelyi sajátosságok, jellemzők megőrzése és növelése, amely cél érdekében az alábbiaknak kell teljesülniük:

1. A vonuló fajok számára fenn kell tartani a pihenő- és költőhelyek összefüggő hálózatát (flyway networks).
2. Gondoskodni kell a talajvíz és a felszíni vizek megfelelő szinten tartásáról, illetve - a lehetőségekhez mérten - azokat helyre kell állítani.
3. Fenn kell tartani a természetes hidrodinamikai folyamatokat, illetve ahol kivitelezhető, helyre kell állítani azokat. Az intézkedéseknek ki kell terjedniük a természetszerű ártéri növényzet helyreállítására, összekötve a holtágakat „csatornákkal”, amelyek kialakításánál a természetes, meanderező mederalakítást kell a mesterséges egyenes vonalvezetéssel szemben előnyben részesíteni, lehetővé téve az időszakos vízszintingadozást.

táplálékforrásokat és a táplálkozási lehetőségeket se veszélyeztesse a természetesnél nagyobb mértékben.

4. A módosított folyómedreket természetes kialakulásuk jellemzőinek figyelembe vételével kell kialakítani (mint pl. a mederfejlődés dinamikai jellemzői, oldalágak, szigetek, tocsogók). A vizes területek további fontos jellemzőit (pl. víztisztaság, áramlási sebesség, hőmérséklet) a természetes állapotokhoz közeli szinten és a természetszerű változásokat figyelembe véve kell kezelni. A vízszintet és a vízáramlást úgy kell szabályozni, hogy az a szaporodást (pl. fészkelést), a táplálékforrásokat és a táplálkozási lehetőségeket se veszélyeztesse a természetesnél nagyobb mértékben.
5. A part menti élőhelyek fenntartása során kiemelt figyelmet kell fordítani az alábbi jellemzőkre: a természetes partszerkezetre és profilra (pl. homokszirtek, sekély, sáros partszakaszok, kapcsolódó lápok, mocsarak, üledékes szigetek), honos fákra, holt fákra, a part menti vegetációra és a víz fölé emelkedő vegetációra. Ezen élőhelyi összetevőket, mozaikokat úgy kell fenntartani, hogy az megfelelően a prioritással rendelkező fajok igényeinek.
6. Az emberi tevékenység okozta eutrofizációt meg kell előzni, illetve ahol lehetséges, vissza kell fordítani a folyamatot, mivel az eutrofizáció következtében megszűnik a nyílt vízfelület, csökken a víztisztaság, az oxigéntartalom és a tápanyagforrás.
7. A toxikus szennyezések mértékét a védett fajokra bármilyen negatív hatással

bíró szint alá kell csökkenteni minden egyes vizes élőhelyen.

8. A vizes élőhelyek kémhatásának a természetestől eltérő megváltozását meg kell előzni, mert ez a halak és más vízi állatfajok pusztulásához vezethet, vagy megnövelheti a toxikus vegyületek mobilitását.

9. Az emberi tevékenység okozta zavarásokat (pl. vadászat, halászat és szabadidős tevékenységek) meg kell előzni a fészkelési területek környékén, és az elfogadható szintre kell csökkenteni - a faj igényei és adott hely adottságainak megfelelően.

10. Vizes élőhelyek gazdasági, szociális és kulturális értékeit, úgy is, mint a vadon élő állatfajok szempontjából betöltött jelentőségüket, széles körben ismertté kell tenni.

11. Az időszakosan belvizes-száraz területeken a természetes domborzati viszonyokhoz igazodva meg kell oldani a vízvisszatartást a nedves élőhelyek fenntartása érdekében, illetve a belvíz és árvízvédelmi tervekbe, vízgazdálkodási folyamatokba, szabályozókba be kell építeni a természetvédelmi követelményeket. Például az egyes madárfajok fészkelési időszakában történő elárasztását (a belvív védelmi célokhoz kapcsolódva) el kell kerülni; a természetvédelmi területekről történő túlzott mértékű vízelvezetést meg kell szüntetni.

12. Az emberi tevékenység okozta zavarások hatásait és a korlátozás szükségességét széles körben ismertetni, publikálni kell, különösen

a vadászokat, a vízi sportot űzőket és a horgászokat megcélozva. Ha szükséges, akár önkormányzati rendeletek keretében is szabályozni kell, hogy a fenti csoportok a vizes élőhely mely részét, illetve milyen időszakban használhatják. Biztosítani kell, hogy a vizes területek használatára kiadott engedélyek a kezelési tervekben lefektetett szempontok alapján készüljenek. A zavarás megelőzésének hatékonyságát monitorozni kell és a tapasztalatokat áttekintve – amennyiben szükséges – a kezelési tervet is módosítani kell.

13. Az értékes vizes természeti területeken erdősítésre csak indokolt esetben (pl. ártereken) és kizárólag a területnek megfelelő honos fafajokkal kerülhet sor, az ilyen terület erdősítése természetvédelmi szempontok figyelembevétele mellett támogatható.

Erdők

Egyes erdei élőhelyeket veszélyeztető tényezők

Az alábbiakban azokat a veszélyeztető tényezőket foglaljuk össze, amelyek az állat- és növényfajokra, illetve azok élőhelyeire valamilyen formában (közvetetten vagy közvetlenül) veszélyt jelentenek.

Veszélyeztető tényező	Valószínűsíthető hatás a fajokra és azok élőhelyeire
1. Nem megfelelő erdőgazdálkodás a) intenzívebbé váló gazdálkodás, géphasználat b) erdőtelepítés, erdősítés	Idős fák hiánya, gyors rotáció, holt faanyag hiánya, fafajok számának és élőhelyi változatosság csökkenése Homogén állapot létrehozása (gyakran nem honos fajokból) a biológiailag változatos idős erdők rovására
2. Fakitermelés (természetközeli, idős erdőkben)	Folyamatos élőhely csökkenés. Gyakorta intenzívebb erdőgazdálkodás követi
3. Szabadidős tevékenység és zavarás	Állatfajok zavarása; a növényzet és a talaj károsítása a taposás és a járművek (motor, autó, kerékpár) által; tűz; erdei "termékek" gyűjtése
4. Infrastruktúrabővítés	Élőhely leromlás, feldarabolódás és megszűnés (pl. életképtelen egységek kilakulása)
5. Élőhelyek darabolódása	Növekszik a zavarás valószínűsége, csökken az erdő mérete, ezért a nagyobb élőhely-igényű fajok életfeltételei is romlanak; egyes fajok terjedése gátoltá válik; növekszik az erdőszél aránya a belső területekhez képest
6. Intenzív vízgazdálkodás a) folyószabályozás b) gátépítés c) vízvezetés	Az árvédelem és a kanalizáció csökkentheti az időszakos (szükséges) árasztásokat és kizárhatja a talajt Az erdő elárasztása; a lefolyás és az árasztás pozitív következményeinek csökkentése (pl. gyorsítja az árasztás lefolyását) Ártéri erdők és ártéri vizes élőhelyek megszűnése
7. Túllegelés, taposás (vad)	Romlik az élőhely minősége, mivel megváltozik az erdő szerkezete és összetétele (taposásra érzékeny növényfajok eltűnnek, a gumós-hagymás növények a frekvenciát kitűrés miatt eltűnnek)
8. Légszennyezés	A fák növekedésének és lombzatának károsodása; fa-pusztulás; zuzmók eltűnése; az erdő talajának savasodása
9. Tűz	Az élőhelyek megszűnnek. Megindul az erózió, a környező élőhelyek nyitottá válnak, egyszerűsödik a növényzet szerkezete
10. Nem megfelelő vegyszerhasználat (erdőben)	Közvetett hatások, csökkenő növényi és állati eredetű táplálékforrás; közvetlen hatás a mérgezés

Általános kezelési és fenntartási célok az erdei élőhelyekre vonatkozóan

Az erdei élőhelyek minőségi javítása és fenntartása érdekében alapvető az adott területen előforduló fajok számára fontos élőhelyi sajátosságok, jellemzők megőrzése és azok kedvező irányba való befolyásolása, amely cél érdekében az alábbiaknak kell teljesülniük:

1. El kell kerülni a meglévő nagyobb kiterjedésű erdeink - különösen a jelentősebb természeti értékkel bírók - emberi tevékenység okozta fragmentálódását. A prioritás erdők - pl. természetes és természet szerű, honos - telepítését elő kell segíteni. A nem honos fajok leváltásával, kitöltő telepítéssel csökkenteni kell a fragmentálódást. Mindezeket más prioritás fajokra gyakorolt káros hatások elkerülésével kell végezni. A telepítések során ösztönözni kell a természetközeli összetételű, elegyes állományok kialakítását.
2. Az erdei fajok számára fontos kapcsolódó élőhelyek - mint a vizes élőhelyek, agrár- és gyepterületek, mocsarak és lápok stb. - fenntartását is biztosítani kell a táj jellegének és az alapvető táplálkozási és fészkelési követelményeknek megfelelően.
3. Az ártéri erdők hidrológiai viszonyait a lehetőségekhez mérten a természeteshez közeli állapotban kell fenntartani, de minimálisan az alapvető feltételekről kell gondoskodni (pl. rendszeres elárasztás).
4. A régióra és az élőhelyre jellemző honos fajoknak kell dominálnia az erdőkben. Az erdőgazdálkodás során meg kell előzni a nem honos fák telepítését és a nagy területű tarvágásokat.
5. A természetes erdőkben hagyni kell érvényesülni a természetes folyamatokat. A kezelt és gazdasági erdőkben fenn kell tartani, illetve ha szükséges, helyre kell állítani a természetes erdőszerkezet jellemzőit (mint pl. a nagyméretű, idős fák, odvas fák, elegyesség, vegyes korúság, többszintű faállomány, honos cserjefajok, gypszint, elhalt faanyag jelenléte). Tarvágásokat és a nagy területű, közel egykorú foltok keletkezését el kell kerülni a kis területű, csoportos jellegű felújító vágás, a száraló vágás módszerének alkalmazásával.
6. Előnyben kell részesíteni az erdő természetes regenerálódását a telepítéssel szemben, ahol csak lehet. Ha ez nem lehetséges, akkor a magvetést kell előnyben részesíteni. Kerülni kell a telepítések előtti teljes talaj-előkészítést, az erdőfelújítások előtti tuskózás és tolólapozás a lehető legkevesebb helyen legyen alkalmazva.
7. Szükség esetén a legelést és a nagyvadak (vaddisznó, szarvas, őz, muflon) számát korlátozni kell a sikeres erdőfelújulás érdekében.
8. Ahol lehetséges, ott az erdőgazdálkodás során el kell kerülni a rovarirtók, gyomirtók és a műtrágya használatát a tápanyagforrások, tápláléklánc megőrzése érdekében.
9. Az érzékeny fajok zavarását el kell kerülni, különösen az érzékeny életperiódusokban (pl. költési szezonban). Zavarást okozhatnak az egyes erdőgazdasági műveletek, a szabadidős tevékenységek és más emberi tevékenység (pl. vadászat).
10. A települési önkormányzatoknak fel kell lépniük a fatolvajlás ellen, értve ez alatt a fasorok és magányos fák védelmét is. A faállomány, természeti értékek védelmét a mezőőri, vagy a polgárőri szolgálat keretében is meg lehet oldani.

Gyeppek és agrárterületek

Egyes mezőgazdasági élőhelyeket, gyepterületeket veszélyeztető tényezők

Az alábbiakban azokat a veszélyeztető tényezőket foglaljuk össze, amelyek az állat- és növényfajokra, illetve azok élőhelyeire valamilyen formában (közvetetten vagy közvetlenül) veszélyt jelentenek.

Veszélyeztető tényező	Valószínűsíthető hatás a fajokra és azok élőhelyeire
1. Intenzív növénytermesztés (magas műtrágya bevitel, intenzív fajták, öntözés)	A gyors növekedésű, magas, sűrű vegetáció nem alkalmas a fészkelésre és/vagy a táplálkozásra
2. Vegyszerhasználat	Közvetlen mérgezés (esetenként); vegyszerérzékeny növényfajok eltűnése, a vegetáció átalakulása. A gerinctelenek általános eltűnése; a növényi és állati eredetű táplálékforrások leszűkülése
3. Gyeppek felhagyása	A szukcesszió az élőhely eltűnését eredményezi (cserjék és fák jelennek meg stb.) Vannak területek, ahol éppen a szukcesszió folyamatának elősegítése lehet a cél, de sok esetben értékes gyepterületekről lévén szó káros ez a folyamat
4. Magas állatállomány szint (vagy a nedves gyeppek kora tavaszi legeltetése)	Túllegeltetett, alacsony és ritka növényzet kevés gerinctelennel; nagy a taposási kár (tojás és fióka – nedves gyeppek); makk hiánya a fás legelőkön
5. Élőhely szegélyek, mezsgyék hiánya (pl. fa, sövény; gyep, cserje)	Szaporodási, táplálkozási és pihenési lehetőségek hiánya
6. Erdőtelepítés	Élőhelyvesztés és darabolódás, nyílt területek megszűnése
7. Gyeppek művelése (természetes és féltermészetes gyeppek esetén)	A fészkelési és táplálkozási lehetőségek elvesztése (ami egyenlő lehet prioritásfajok élőhelyvesztésével)
8. Gazdálkodási tevékenység	Az állatfajok életmódjának megzavarása (pl. tojások, fiókák és felnőtt egyedek elpusztulása)
9. Szántóföldi változatosság csökkenése (vetésforgó hiánya, szántóföldi specializáció, a területek nagysága növekszik)	Fészkelési és táplálkozási lehetőségek csökkenése; a művelési gyakoriság és a szervezetrágya használatának hiánya a talajban élő gerinctelenek számának csökkenéséhez vezet
10. Rekreáció (turizmus, sport, vadászat, stb.)	Szaporodási, táplálkozási tevékenység zavarása; növényzet megváltozása; erózió
11. Egyéb szerkezetek (elektromos vezeték, szélrózmű stb.)	Közvetlen pusztulás madarak esetében (pl. áramütés); csökkenti az élőhely nagyságát, annak nyitottságát stb.

12. Predátorok gyarapodása (az emberi tevékenység következtében), pl. róka, kutya, varjú	A fiókák, tojások és a felnőtt egyedek közvetlen pusztítása
13. Városiasodás, útépítés	Élőhelyvesztés, darabolódás és csökkenő nyíltság
14. Vízvezetés és árvízvédelem	Nyílt vízfelületek, nedves élőhelyek eltűnése; a növényzet szerkezeti és összetételi jellemzői megváltoznak; alacsonyabb vízszint; meredek oldalak nyírása stb.
15. A magányos fák, facsoportok számának / denzitásának csökkenése)	Fák hiánya a fás legelőkön; ennél fogva táplálkozási és fészkelési lehetőségek hiánya egyes fajok számára
16. Szénatermő gyepek hiánya	A magas és sűrű gyepek elvesztése
17. Alacsony legeltetési szint	Magas növekedésű, eltérő összetételű növényzet
18. Az idős termőfák eltűnése (fiatalra és új fajra cserélik)	Fészkelésre alkalmas odvak csökkenő száma; csökkenő táplálékforrás a rovarévó fajok számára
19. Idős, ill. alkalmas épületek hiánya	Csökkenő fészkelési lehetőségek
20. Aljnövényzet hiánya (gyümölcsösök)	Táplálkozási és fészkelési lehetőségek hiánya
21. A legelők átalakítása (silótakarmány ill. szénatermesztés céljaira)	Magas, sűrű és uniform növényzet; magas pusztulási arány a gazdálkodási műveletek során (pl. kaszálás)

Általános kezelési és fenntartási célok a gyepekre és agrárterületekre vonatkozóan

A gyepek és agrárterületek minőségi javítása és fenntartása érdekében alapvető az adott területen előforduló fajok számára fontos élőhelyi sajátosságok, jellemzők megőrzése és növelése, amely cél érdekében az alábbiaknak kell teljesülniük:

1. A szaporodó területek és helyek, valamint a táplálékforrások nagyarányú változatosságát a természet kultúrák és/vagy a művelési rendszerek (pl. különböző kaszálás, vízszint vagy legeltetés) mozaikjainak fenntartásával kell biztosítani a mezőgazdasági jellegű tájakon.
Újabb kultúra bevezetését el kell kerülni, ha a nagyobb kiterjedésű, természet-szerű élőhely alapvető fontosságú egy védett faj számára.
2. Speciális gyepeket és szántóföldi kultúrát kell fenntartani, amennyiben az a védett faj fennmaradásának alapvető feltétele.
3. A fontos szegély jellegű élőhelyek jellemzőit, mint a fák, sövények, vizes árkok, gyepek stb., fenn kell tartani, és ahol lehetőség van rá, ott helyre kell állítani, létre kell hozni ezeket az élőhelyeket.
4. Az élőhelyek nyitottságát fenn kell tartani, különösen ott, ahol ez a védett faj számára fontos, mint például a sztyepp jellegű és nedves gyepeken.
5. A nagy kiterjedésű természet-szerű élőhelyek fragmentálódását (darabolódását) el kell kerülni, mint például száraz, nedves hegyi rétek és a fás legelők esetében.
6. A földön fészkelő madárfajok számára biztosítani kell a megfelelő szerkezetű és összetételű növényzetet, az alábbiak segítségével:
  - a) műtrágya használatának csökkentése;
  - b) az öntözés és a természet-szerű gyepek gyorsan növő fajokkal való felülvetésének elkerülése;
  - c) a gyepek megfelelő kaszálása és legeltetése;
  - d) tavaszi vetés előnyben részesítése;
  - e) egyes földön fészkelő madárfajok számára lelegelt gyepre és csupasz talajra van szükség;
  - f) a földön fészkelő fajok tojásainak, fiókáinak és felnőtt egyedeinek pusztulását minimálisra kell csökkenteni mind a gazdálkodási műveletek (széna és siló betakarítás során), mind pedig az állatállomány taposása során (száraz és nedves gyepeken) a megfelelő időzítés és gazdálkodási vertikum kialakításával (pl. számosállatok száma).
7. A nem földön fészkelő prioritásfajok számára megfelelő és elérhető fészkelési lehetőség biztosítása pl. régi épületekben (ahol lehetséges), és ahol szükséges, ki kell alakítani mesterséges fészkelési lehetőségeket (mesterséges odú, fészek).
8. Fenn kell tartani a gerinces és gerinctelen faunát, biztosítani kell a természetes növénytakarót, az alábbiak segítségével:
  - a) a rovarirtók használatának elkerülése, vagy a szelektív és gyors bio-rovarirtók használata;

b) ugar, szántók menti élőhelyek (set-aside) fenntartása, tarlók megtartása (különösen, a nem vegyszerezetteket) a tél folyamán, elősegítve a magevők táplálékhoz jutását;

c) mesterséges műtrágyák helyett a szerves trágya használata (megfelelő korlátok között, megelőzve a szennyezést), termelési rendszer, amely során ugaroltatást, vetésforgót alkalmaznak, és az intenzív művelési technikák (pl. mélyszántás) gyakori alkalmazásának elkerülése (a talajban élő gerinctelenek megőrzése érdekében).

9. A nedves gyepek szezonális hidrológiai rendszerének olyannak kell lennie, hogy a növényzet (gyep) magassága és a vízszint megfelelő legyen, és hogy a védett fajok számára a talajlakó gerinctelenek hozzáférhetőek legyenek. Az ártéri gyepeken és a belvizes területeken biztosítani kell a rendszeres téli és kora tavaszi árasztásokat a természetes folyamatokhoz közeli szinten, és a költési szezonban magas talajvízszintet kell biztosítani (viszont el kell kerülni az emberi tevékenység okozta árasztást).
10. A gyümölcsösökben, ahol lehet, meg kell hagyni egy-egy idősebb termőfát és az aljnövényzet kezelésénél tekintettel kell lenni a prioritásfajok jelenlétére. Növelni kellene a szántón létrehozott, vagy korábbi gyümölcsösök átalakításának eredményeképpen létrejövő extenzív és biogyümölcsösök számát és kiterjedését. A széleróziós károk csökkentése, valamint a vadon élő állat- és növényvilág számára való élettér-biztosítása érdekében a sorközöket füvesíteni kellene. A gyümölcsösök határán is törekedni kellene zárt, több sorból álló elegyes és vegyes fa- és cserjesorok létrehozására.
11. A fás legelők kezelése során biztosítani kell a tölgyfák hosszú távú fennmaradását, regenerálódását, pótlását, úgy mint a legeltetett gyepek, gabonafélék és cserjés foltok mozaikjainak fennmaradását.

12. Az érzékeny fajok zavarását el kell kerülni, illetve minimálisra kell csökkenteni a mezőgazdasági műveletek során, különösen az érzékeny életszakaszok során.
13. A toxikus vegyületek használatát olyan alacsony szintre kell csökkenteni, amely már nem veszélyezteti az állatfajok populációit.
14. A predátorok (ragadozók) jelenlétét a természetes szinten kell tartani, megakadályozva az emberi tevékenységek következtében történő elszaporodásukat (vörös róka, kóbor macskák).
15. Az elektromos áram okozta pusztulásokat a tervezés, kivitelezés során meg kell előzni, vagy szigeteléssel kell csökkenteni annak negatív hatását.
16. A gyepterületeket, mocsarakat súlyosan károsító szabadföldi, nagyüzemi libatartást vissza kell szorítani a természetes, vagy közel természetes területekről, illetve csak ellenőrzött körülmények közt, mesterségesen vetett gyepen szabad engedélyezni.
17. Ahol a természeti értékek jelenléte azt megkívánja, támogatni kell a kézi kaszálásra való visszatérést (szikésen és egyéb vizes élőhelyeken a kaszáló, bálázó és egyéb gépek jelentős és maradandó károkat okoznak, talajtömörödést előidézve, illetve megváltoztatva a növényzet szerkezetét)

18. A legelő állatlétszám óvatos, átgondolt növelése elsősorban a parlagterületek hasznosítása érdekében kell, hogy történjen.

19. Szarvasmarha-, juh-, kecsketelepek létesítésekor figyelembe kell venni a meglévő gyepek eltartó képességét, valamint gyeptelepítéseket kell végezni szántóföldekre, illetve parlagokra.

20. Vissza kellene szorítani a tarlóégetéseket. A tarlóégetések visszaszorítását fokozottabb ellenőrzésekkel, tájékoztatással, szemléletformálással, erőteljesebb szankcionálással kellene elérni.
21. Művelési ág váltások elősegítésével (erdősítés, gyepesítés), helyes agrotechnikai módszerek kiválasztásával csökkenteni kell a szántóföldi művelés által okozott deflációs (széleróziós) károkat. Elő kell segíteni a fa- és cserjesorok telepítését a táblaszegélyekbe. Elő kell segíteni a deflációval erősen sújtott területeken a mozaikos parcellák létrejöttét.

A KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS TAPASZTALATAI

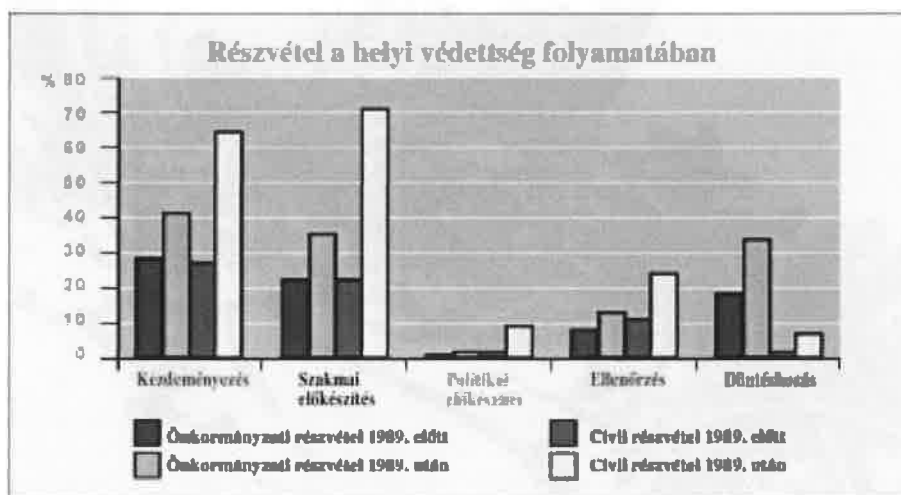
Bevezetés

A kiadvány tervezésekor mindenképpen fel szeretnénk mérni, hogy milyen helyi jelentőségű védett területek találhatók hazánkban - és ami még ennél is lényegesebb volt számunkra -, hogy az adott területeken illetékes önkormányzat milyen információval rendelkezik azokról. Ennek érdekében egy olyan címlistára volt szükségünk, amely tartalmazza azon településeket, ahol információink szerint van helyi jelentőségű védett terület. Mivel ilyen címlista nem áll rendelkezésre, ezért az 1996-ban dr. Tardy János szerkesztésében megjelent „Magyarországi települések védett természeti értékei” című kiadványban felsorolt településeket vettük alapul. Ez alapján 544 település jegyzőjéhez juttattuk el kérdőívünket, valamint 351 civil szervezetet kerestünk meg levélben ugyanezen céllal. A visszaérkezett kérdőíveket elektronikus formában dolgoztuk fel, a kérdőívben adott válaszok egytől-egyig visszakereshetők. Középtávú célunk egy adatbázis létrehozása, fejlesztése, ezért a jövőben folytatni szeretnénk a helyi jelentőségű természetvédelmi területek felmérését.

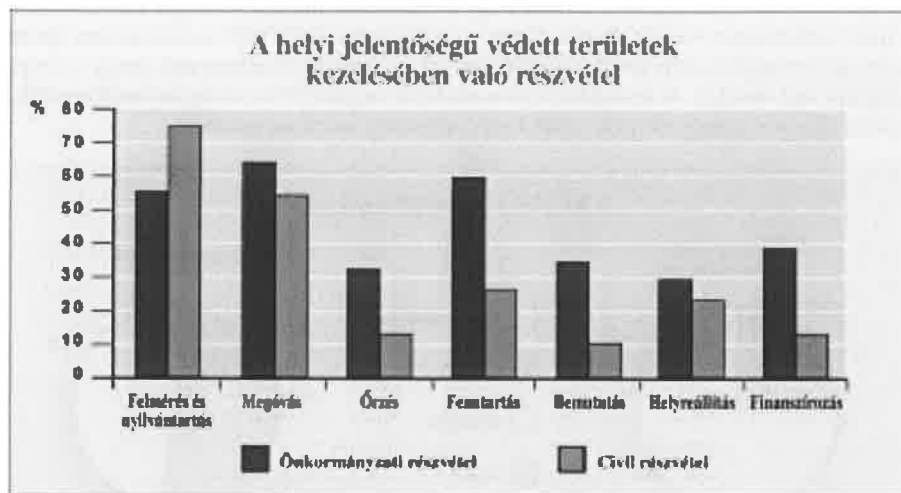
A kérdőívezés eredménye

A kérdőívek visszaküldését illetően sokkal aktívabbak voltak az önkormányzatok, hiszen a kiküldött kérdőíveknek több mint 40%-a visszaérkezett hozzánk. Ezzel szemben a társadalmi szervezetek csak a postázott kérdőívek 13%-át juttatták vissza.

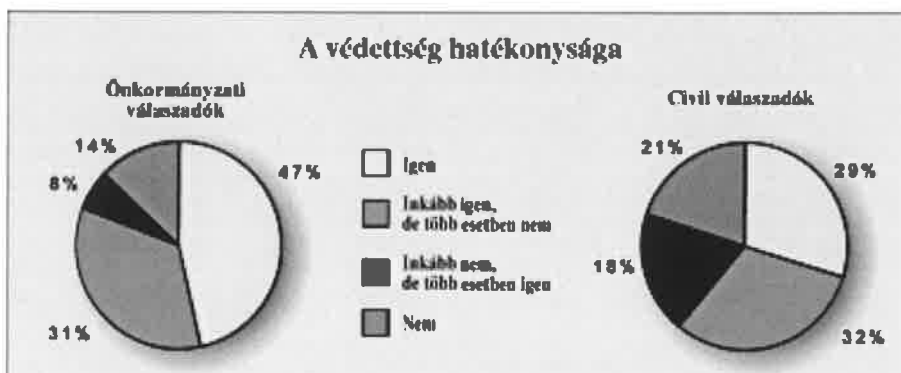
A védetté nyilvánítás időpontját illetően a válaszadók úgy nyilatkoztak, hogy a jelenleg helyi védelem alatt álló területek 64%-a a rendszerváltás után vált védetté. Ez a viszonylag magas szám annak is köszönhető, hogy a beküldő sok esetben nem is volt tisztában azzal, hogy mi történt ezen a téren a rendszerváltás előtt. Érdekes adat volt, hogy az önkormányzatok 23%-a válaszolt nemmel arra a kérdésre, hogy részt vette-e a védetté nyilvánítási eljárásban. Azok, akik igennel válaszoltak erre a kérdésre, a rendszerváltás óta sokkal aktívabbá váltak a folyamat valamennyi részében (ez igaz az önkormányzatokra és a civil szervezetekre is). Mindkét csoport egyébként a védettség kezdeményezésében játszott legnagyobb szerepet.

A következő kérdések a területek kezelésére, fenntartására vonatkoztak. A területek kezelésében a válaszok tükrében a társadalmi szervezetek aktívabbak, mert a civilek 87%-a válaszolt igennel a kezelést illetően, míg ez az arány az önkormányzatoknál 74%. Azok, akik részt vesznek a kezelésben, leginkább a felmérésben, nyilvántartásban, valamint a megóvásban és a fenntartásban a legaktívabbak. A kezelésben résztvevő önkormányzatoknak alig több mint a fele vesz részt viszont a területek felmérésében és nyilvántartásában, ami meglehetősen csekély arány.

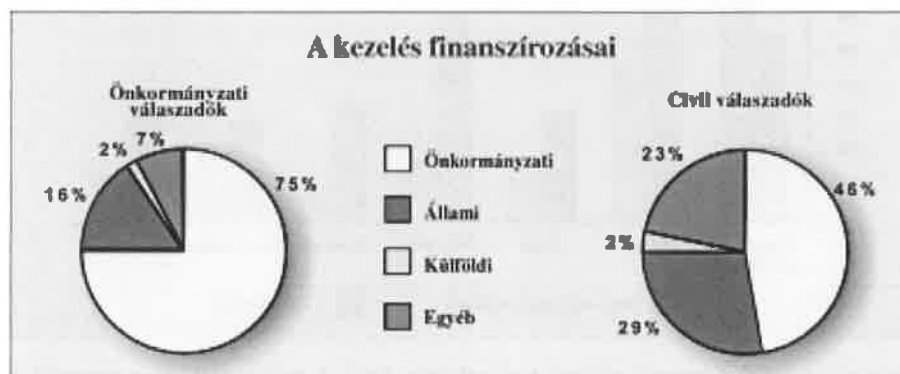
Ezután a kezelés finanszírozásával kapcsolatban tettünk fel kérdést. Arra kerestük a választ, hogy az önkormányzat, az állam milyen mértékben vesz részt a kezelés anyagi háttérének megteremtésében. Az önkormányzati és civil válaszok jelentősen eltértek ennél a kérdésnél, az önkormányzati válaszadók úgy vélték, hogy a helyi jelentőségű természetvédelmi területek kezelésének költségeihez az önkormányzat 75%-ban járul hozzá, ezzel szemben ugyanez az arány a társadalmi szervezetek véleménye szerint nem éri el az ötven százalékot sem.

Ezt követően azt szeretnénk volna megtudni, hogy az önkormányzat vagy társadalmi szervezet tervezi-e új helyi jelentőségű védettség kezdeményezését. Az önkormányzatoknak alig több mint 40%-a válaszolt a kérdésre igennel, míg a civilek esetében ez az arány 85% volt.

Azoktól, akik nemmel válaszoltak, megkérdeztük ennek okát is. Ezen válaszok három indok köré csoportosultak: részben arra hivatkoztak, hogy nincs arra érdemes további terület, vagy nem lenne a településnek elegendő forrása annak fenntartásához, illetve a település lakossága nem igényli, szorgalmazza azt. Annak tudatában, hogy szinte elképzelhetetlen olyan település, amelynek ne lenne a közigazgatási határain belül helyi védelemre érdemes terület (hacsak nem országosan védett a teljes területe), az első indok magas százaléka nagyon meglepő.

Az utolsó kérdés arra kereste a választ, hogy a válaszadók mennyire tartják hatékonynak a helyi védettséget. Annak ellenére, hogy az önkormányzatok 60%-a nem tervezi újabb helyi jelentőségű védett terület kijelölését, közel 50%-uk hatékonynak tartja a helyi védelem intézményét. A társadalmi szervezeteknek csupán 29%-a tartja azt hatékonynak, ennek ellenére mégis tervezik újabb helyi védettség kezdeményezését.

A kérdőív hátoldalán arra kértük a válaszadókat, hogy számoljanak be olyan védetté nyilvánítási eljárásokról, amelyek példaértékűek lehetnek valamilyen szempontból. A társadalmi szervezetek 35%-a beszámolt ilyen tapasztalatról, ez az arány az önkormányzati válaszadók között 22% volt.

A beküldött esettanulmányok közül a legértelmesebbek kerültek bele a következő fejezetben szereplő válogatásba.

ESETTANULMÁNYOK

Úgy éreztük, hogy nagyon fontos a védetté nyilvánító eljárás lépéseinek ismertetésén túl az eljárásra vonatkozó konkrét, gyakorlati tapasztalatokról is beszámolni, hiszen ezek komoly segítséget nyújthatnak más önkormányzatoknak, illetve civil szervezeteknek a védetté nyilvánítás során. Ezért kiadványunk ezen fejezetében esettanulmányokat közlünk, melyeket önkormányzatok és civil szervezetek olyan munkatársai írtak, akik javaslattevőként vagy a hatósági munkában részt vettek már helyi védetté nyilvánítási eljárásban. Az egyes esettanulmányokban megfogalmazódó követendő példák vagy esetleg elkerülendő hibák elősegíthetik az önkormányzatok, civil szervezetek munkáját, új helyi jelentőségű védett területek kijelölését ösztönözhetik.

Az esettanulmányok kiválasztása a visszaküldött kérdőívek alapján történt, a kiválasztásnál fontos szempont volt, hogy azok legyenek minél változatosabbak, legyenek köztük önkormányzati és civil tapasztalatok is, a bemutatott területek jellege (művelési ága) változatos legyen, szerepeljen köztük park, gyepterület, erdő, holtág.

A bemutatott védetté nyilvánítási eljárások egy része lezárult már, de van köztük olyan is, ami még folyamatban van. Ezen eseteknek is sok tanulsága van, ezért mindenképpen érdemesnek találtuk a megjelentetésre.

A beérkezett esettanulmányok szerkesztése során törekedtünk arra, hogy megmaradjon az eredeti szöveg és benne minden lényeges információ, de emellett megpróbáltuk egységes szerkezetűvé is formálni azokat. Az esettanulmányok felépítésekor először röviden bemutatjuk a terület elhelyezkedését, annak értékeit, ezután következik a védetté nyilvánítási eljárás leírása, majd a terület kezelésének bemutatása. Végül pedig minden szerző összefoglalta az esetek tanulságait, tapasztalatait, tanácsokkal látta el azokat, akik a jövőben helyi védettséget szeretnének kezdeményezni.

Reméljük, sok hasznos tanács található az esettanulmányok között!

A TARCALI TAKTA HOLTÁGAK TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Mercsák József László, Tarcal község Polgármesteri Hivatal Településfejlesztési Bizottsága

A terület elhelyezkedése

A két területből álló vizes élőhely egyik része a Hódos-lapos, a másik az Ökörkő. Tarcal község határában, attól délnyugatra 5 km-re, illetve nyugatra 2 km-re. A két terület között mintegy 4 km távolság van. A terület nagysága 159 hektár.

A terület leírása a védetté nyilvánítás előtt

A Taktaköz területe Tisza ártér, alluviális síkság, melyet a Tisza fattyú ágai (Takta) töltöttek fel

hordalékaikkal. Hajdani két meder nyomai, mint tófüzerek figyelhetők meg, amelyek Tokaj és Tiszaladány települések között léptek ki az anyamederből. Ez a mai Takta, az általa feltöltött síkság pedig a Taktaköz. (A Takta elfelejtett ősi magyar kifejezés, átkelőhelyet, gázlót jelent). A Taktaközben található holtágakat természetes fokok, erek, mesterségesen ásott csatornák kötik össze. A felszínen a hajdani övzátonyok sora jól érzékelhető. A még ma is nagy területeket borító gyepeken jól érzékelhető az övzátonyok léte, a feltöltődött medrekben főleg a tavaszi hóolvadás után tartósan megmaradó vizek biztosítják a talaj tartós nedvességét.

A területek jelentős részét nádas borítja, váltakozva kisebb-nagyobb szabadvíz-felületekkel. A Tisza szabályozása előtt a Tisza mellékága volt és hordalékával feltöltötte a mai Taktaköz területét, árvízjárta területből ma már csaknem a kiszáradásig megváltozott.

A vízutánpótlást ma a Taktaközi öntöző főcsatorna biztosítja.

A védetté nyilvánítást indokolta, hogy mindkét terület az őszi és tavaszi madárvonulás útvonalába eső, kitűnő pihenő és táplálkozó hely. Megpihenő, táplálkozó madarai a nyári lúd, vetési lúd, nagy lilik, bütykös ásólúd, daru, szürkegém, bakcsó, kiskócsag, nagykócsag.

A területen költ a vörösgém, törpegém, kis és nagy kócsag, kis vöcsök, feketenyakú vöcsök, vörösnakú vöcsök, búbos vöcsök, vadrécék és nádi énekesmadár fajok.

A tavak ritka halfaja a réti csík és a lápi póc.

Védetté nyilvánítási eljárás időpontja

1984-ben tettem védetté nyilvánításra javaslatot a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tanács VB. Mezőgazdasági Osztályán. Ez a szerv folytatta le a védetté nyilvánítási eljárást, kereste fel a helyszínt, folytatta le az egyeztető tárgyalást a Tarcali Tanács VB épületében. A védettség és a földkönyvi bejegyzés 1985. évben történt meg, az eljárás nem vett igénybe egy évnél hosszabb időt.

Eljárás szereplői:

OKTH Észak-magyarországi Felügyelősége, Miskolc

Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tanács VB, Miskolc, Mezőgazdasági Osztály

Tarcali községi Tanács VB, Tarcal

ÉVIZIG, Miskolc - a terület vízügyi kezelője

Tokajhegyaljai Mgtysz. Tarcal – a terület használója

Kötelezően előírt szakhatóságok (HM, Magyar Posta, Földhivatal, stb.)

Mercsák József László javaslattevő

Az eljárás lépései

- A védetté nyilvánítási javaslat megtétele után a helyszínen bejárása az OKTH Észak-magyarországi Felügyelősége, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tanács VB Mezőgazdasági Osztály képviselőivel, valamint Mercsák József László javaslattevővel.
- Egyeztetés az érintett földtulajdonosokkal, szakhatóságokkal. Védetté nyilvánítást támogató nyilatkozatok megküldése, a védetté nyilvánítási javaslattal, a terület értékeinek ismertetésével együtt.
- Védetté nyilvánítást megelőző hatósági tárgyalás összehívása és megtartása Tarcal községi Tanács VB épületében.
- A területen található természeti értékek és azok védelmének indoklása, ismertetése. A hatósági tárgyalást a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tanács Mezőgazdasági Osztályának vezetője vezette le.
- Az írásban és a helyszínen a támogató nyilatkozatok ismertetése.
- A védetté nyilvánítást mindenki támogatta, ellenvetés, tiltakozás, félelem, ellenérv nem merült fel.

Az eljárás végeredménye

1985-ben megtörtént a védetté nyilvánítás kihirdetése a Tanács Közlönyben és a földkönyvi bejegyzés a Városi Földhivatalban, Szerencsen.

A terület fenntartása

A védetté nyilvánítás után nem történt semmi, még a hatósági táblával történő megjelölés sem. Fenntartásra, őrzésre egyetlen forintot sem fordított senki. Szerencse, hogy a terület

önmagát, a természeti értékeket, kezelés nélkül is megőrizte. A jelenlegi állapot kielégítő. A Hódos-lapos 1986 óta a Tokaj-Bodrozug Tájvédelmi Körzetbe került bővítés során, az Ökörtyó 2000 óta "ex lege" lóp, kibővített területtel. Mindkét területen mára igen fontosá vált az állandó vízmagasság biztosítása.

A kezelés legfontosabb irányelvei:

1. A védett terület a Taktaköz vizes élőhelyeinek, száraz, szikesedő gyepeinek megőrzésére jött létre.
2. A védett területet a művelési ágaknak megfelelően művelni kell!
3. A művelési ágak megváltoztatásához a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges.
4. A védett gyepeken legeltetni a liba és kecske kivételével lehetséges, a kaszálás a természetvédelmi kezelővel történő mindenkori egyeztetéssel történhet.
5. A védett területen csak környezetkímélő módon (integrált, bio) folytatható szántóföldi művelés. A talajerő utánpótlására csak istállótrágya használható.

6. Légi növényvédelem nem végezhető, földi védekezés csak szélcsendes időben végezhető, szelektív szerekkel.

7. A védett területen még időszakosan sem lehet mérget, üzemanyagot, kenőolajat, kenőzsírt tárolni.

8. Tarlót, nádat és gazt égetni, valamint nádat és gyékényt vágni csak a természetvédelmi hatóság engedélyével lehet.

9. Tüzet rakni és sátorozni, táborozni csak a kijelölt helyeken lehet. (Ha erre hely nincs kijelölve, akkor tilos.)

10. Halászni és horgászni érvényes engedéllyel a természetvédelmi hatóság engedélyével, az általa kijelölt helyen lehet.

11. A közlekedési utakról, kijelölt gyalogösvényekről, kerékpárutakról letérni, átvágni, rövidíteni nem lehet.

12. A területen a rendet, a szabályok betartást természetvédelmi őrök ellenőrzik.

A terület rehabilitációja:

- a) Erdősítés-fásítás a szükséges helyeken, természetszerű, őshonos fafajú állomány telepítése. Meglevő erdőfoltok felújítása, pótlása.
- b) Vízzszabályozás, állandó vízmagasság biztosítása.
- c) Korábban itt élt növény- és állatfajok visszatelepítése. (Pl.: ázsiai hód)
- d) Vízhasználat, közlekedés, földhasználat szabályozása.
- e) Turizmus tervezett irányítása, bemutatóhelyek kialakítása.

A terület környezethímélő hasznosítása, gazdálkodás:

- a) Szántó művelési ágú területeken biogazdálkodás ösztönzése.
- b) Irányított gyékény és nádvágás! A levágott gyékény és nád felhasználása, eszköz-készítésre, dekorációs és építőanyagként.
- c) Természetszerű erdőtelepítés és ápolás.
- d) Zöld turizmus. Látogatóhelyek, pihenőhelyek, kerékpárút, kilátó kiépítése.
- e) Túraútvonalak kijelölése, útba igazító füzetek, kiadványok segítségével.
- f) Horgászat és kisserzés számosságát megfelelő engedélyekkel.

Folyamatos feladatok:

1. A terület őrzése, folyamatos ellenőrzése.
2. Karbantartás, felújítás, hulladékiszállítás.

Tanulságok, javaslatok

A terület védetté nyilvánítása még a rendszerváltás előtt történt. Azóta a földterületek tulajdonjoga a kárpótlás következtében megváltozott. A művelési ágak nem változtak meg, de jelentős nagyságú az értéktelen, alacsony aranykoronájú szántók parlagon hagyása. Igen divatosá vált a nád aratása, ami nem minden esetben történt irányítottan.

Fontos szempont, hogy a védelemre javaslatot tevő igen jól ismerje a területet, a természeti értékeket, a gazdálkodókat.

Előnyös, ha az előkészítést, indoklást, elismert szakember, szaktekintély végzi. Ez még akkor is előnyt jelent, ha védetté nyilvánításra egyesület, szervezet tesz javaslatot.

A legfontosabb a védetté nyilvánítás utáni természetvédelmi fenntartás, kezelés anyagi biztosítása, folyamatos őrzés, területellenőrzés.

Megvalósítás sorrendje:

1. Meglevő adatok alapján a bővítés helyszínének bejárása, adatgyűjtés, fotó- és videofelvételek készítése.
2. A látottak és a meglevő adatok értékelése. A védelemre javasolt területek lehatárolása 1 : 10.000-es kataszteri térképen.
3. A megismert és felmért értékek alapadatként történő pontos rögzítése a fejlesztési és fenntartási (kezelési) tervekhez.
4. A védelemre javasolt területek kezelési irányelveinek elkészítése. (Mit és hogyan kell tenni az értékek megőrzéséért, védelméért.)
5. A védetté nyilvánítást megelőző egyeztető tárgyalás összehívása és megtartása.
6. A védetté nyilvánítás kihirdetése.
7. A védett terület határainak táblával történő megjelölése.

ÖNKORMÁNYZATOK A VÉRTESÉRT

Laki Ferenc, környezetvédelmi referens, Tatabánya

A Magyar Alkotmány egységesen biztosítja minden magyar állampolgár számára az egészséges környezethez való jogot. Ez a jog minden magán- és egyéb közösségi érdek felett áll és elvehetetlen az állampolgároktól – az Alkotmánybíróság az egyes jogértelmezéseknél eddigi és jövőbeni működése során ennek rendre érvényt szabott és szab.

Hazánk lakosságának mintegy negyede lakik megyei jogú nagyvárosban. Elvitathatatlan ezen településeknek a felelőssége abban, hogy városaik környezetvédelme mellett miként szervezik meg a különböző jelentős természeti értékek és területeik védelmét. Ugyanis kiemelkedő e területek rekreációs szerepe, amely visszahat a lakosság közérzetére, nem beszélve, hogy különösen a nagy iparvidékeken a városi és városkörnyéki zöldövezetek pl. a légszennyezés mérséklésében kiemelt fontossággal bírnak.

A terület elhelyezkedése

A Vértes szűken vett területe – a Dunántúli-középhegység 314 km² nagyságú része – a Bakony és a Gerecse között terül el a Velencei-hegység és a Velencei-tó szomszédságában. A Vértes, mint tájegység 300-400 m magas hegységet és az azt körülvevő pusztákat, réteket foglalja magába.

A terület leírása

A síkság és a hegység találkozásában rendkívül változatos domborzati viszonyok és klímahatások eredményeként ritka, gazdag élővilág figyelhető meg. A hófehér dolomittömbök tagolta hegyoldalak déli peremét szubmediterrán klímaviszonyok mellett sziklagepek és karsztbokor erdők borítják, míg a völgyek északi oldalán magashegységet idéző, alhavas jellegű növényritkaságok rejtőznek. Ősszel a déli Vértesben a kivillanó fehér sziklákat díszítő, sokak szerint a kanadai indián nyarat idéző színpompában, a csereszömörce sokszínű lombszíneződésében gyönyörködhet az idelátogató.

A Vértes ragadozó- és vízimadár állománya Európa-hírű. A szurdokvölgyek és a heglábi vidék ürgés legelői felett gyakran kering a parlagi sas, kerecsensólyom, kígyászölyv. Innen néhány lépésre sík, Hortobágyot idéző tájat találunk, láp- és mocsárréteket hatalmas madárcsapatokkal és száraz füves pusztákat tavaszi virágtengerekkel.

Az eljárás sajátosságai

A 314 négyzetkilométeres Vértes-hegységből 1976-ban egy 130 négyzetkilométeres országos védetségű területet jelöltek ki. Sajnos a kialakítás időszakában nem csak a természeti értékek, hanem a kor szabta lehetőségek is nagy szerepet játszottak. Így állhatott elő az a helyzet, hogy a déli Vértes gazdaságtalan erdői védelem alá kerülhettek, míg az északi hűvösebb, csapadékosabb klímájú részeken kialakult csodálatos erdők esetében a védelem célkitűzései háttérbe szorultak.

A „zöld folyosó” elvének gyakorlati megvalósítását tűzte ki célul hat önkormányzat még 1994-ben. Tatabánya, Szár, Szárliget, Vértesomló, Várgesztes, Gánt önkormányzata és a Pro Vértes Közalapítvány 1993-ban aláírt szándéknyilatkozatának megfelelően 1994 októberéig minden önkormányzat a saját közigazgatási területén lévő Észak-Vértes 6500 hektár területen kialakította a „zöld folyosót”. Az önkormányzatok a szóban forgó területek kijelölésénél figyelembe vették azt a tapasztalati tény, hogy számos helyen az eredeti élővilág – egyszerűen a védett terület kicsinyisége miatt – elpusztul akkor is, ha látható veszélyforrás nincs a környéken. A védelem tehát csak akkor ér valamit, ha előírásai nagyobb összefüggő területeken érvényesíthetőek.

A terület fenntartása, jelenlegi állapota

A helyi (önkormányzati) védelem alatt álló terület szervesen kapcsolódik az országos jelentőségű védelem alatt álló Vértes Tájvédelmi Körzethez. A hat önkormányzat - köztük Tatabánya Megyei Jogú Város is - szerződést kötött a Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvánnyal (melyet korábban egy helyi önkormányzat hozott létre) a helyi védett területek természetvédelmi feladatainak elvégzésére. A közalapítvány az adott védett területen folyamatosan dolgozik, természetvédelmi öröket foglalkoztat, szakemberei révén előkészíti a különböző hatósági feladatokat az illetékes jegyző számára, megszervezi e helyi védelem alatt álló területek fenntartását és folyamatos kutatását, természetvédelmi oktatási-nevelési és tudatformálási tevékenységet végez, elsősorban a környék lakosságának és diákságának körében. Elvégzi a helyi védett területek törvényben előírt információs és figyelemfelkeltő táblákkal történő ellátását.

Míndezen feladatok ellátásáért a hat település - köztük Tatabánya Megyei Jogú Város - önkormányzatai évről-évre (szerződés alapján) egy kialakított összeggel járulnak hozzá a közalapítvány természetvédelmi tevékenységének folyamatos ellátásához.

A védetté nyilvánítási eljárást a Pro Vértes Közalapítvány szakmai segítségével az önkormányzatok kezdeményezték.

Az eljárás során az érintettek és érdekeltek nyilatkoztak. A védetté nyilvánítást az Erdő Felügyelőség és a Vértesi Erdő Rt., valamint a Kincstári Vagyongazgatóság ellenezte. Mindezek ellenére példa értékű összefogás eredményeként szinte egy időben mind az öt önkormányzat védetté nyilvánította a közigazgatási területén lévő Észak - Vértes területet.

Tanulságok, javaslatok más önkormányzatoknak helyi jelentőségű természetvédelmi területek és természeti emlékek vonatkozásában

1. A település jegyzője I. fokú természetvédelmi hatósági jogokat gyakorol. Ezt a funkciót segítettendő, az önkormányzat természetvédelmi őrszolgálatot működtethet, illetőleg megbízhat önkormányzati és egyéb intézményeket, vállalkozásokat, illetve társadalmi szervezeteket azzal, hogy az egyes hatósági tevékenységeket a jegyző számára rendre előkészítse.
2. Az illetékes önkormányzat gondoskodik a helyi jelentőségű védett természeti értékek fenntartásáról és fejlesztéséről önkormányzati vagy más intézmények, vállalkozások, illetve társadalmi szervezetek megbízása révén.
3. Az önkormányzat megszervezi a védett és védelemre tervezett területek természetvédelmi célú kutatását, szükség szerint együttműködve e téren az állami természetvédelmi hatóságokkal és más, kutatással foglalkozó intézményekkel (természetvédelmi területek védetté nyilvánításának és bővítésének elengedhetetlen feltétele az adott területek kielégítő feltártsága természetvédelmi szempontok szerint).

A tatai medence levegője erősen szennyezett, ezért a természetvédelmi célkitűzéseivel összhangban álló kiemelő erdőgazdálkodás mellett nagyon fontos az, hogy az itt élő emberek közvetlen közelükben találkozhassanak felüdülési, pihenési lehetőségekkel.

A mostani nehéz gazdasági helyzetben egyre inkább háttérbe szorulnak a közvetlen környezetünk megóvására irányuló szándékok, ezért fontos, hogy az itt élő emberek dönthetnek a természeti értékek sorsáról, úgy

hogy az önkormányzatok, mint I. fokú természetvédelmi hatóságok a lakosság és a természetvédelem érdekeit képviselik. A védett területek kialakítása hosszú távra biztosítja a természeti értékek fennmaradását.

A Vértes és a Gerecse területének legkézenfekvőbb hasznosítása az ún. „ökoturizmus” lehetne, melyet népszerűsíteni kell megfelelő propagandaanyagokkal és térképekkel, hogy az ide látogatók, pihenni vágyók válogatni tudjanak a lehetőségek közül (gyalogtúra, tájékozódási futás, kerékpározás, lovaglás, horgászat, vadászat, fürdés, falusi turizmus, a környék történelmi értékeinek megtekintése stb.). A Natúrparc kialakításának lehetőségét a Pro Vértes Közalapítvány megkezdte.

Az eddig elvégzett munka, az anyagi áldozatvállalás azonban még kevés a sikerhez, a legszélesebb társadalmi összefogásra és tenni akarásra is szükség lesz a természeti értékek, területek további fenntartása és hasznosítása érdekében.

Az önkormányzatok további fontos természetvédelmi funkciói településeiken:

1. A természetvédelmi oktatás-nevelés elősegítése. Mindezek érdekében kívánatos az együttműködés a településeken tevékenykedő természetvédelmi társadalmi szervezetekkel, és minden lehetséges eszközzel ösztönözniük kell az önkormányzati oktatási intézmények (pedagógusok) úgynevezett környezeti nevelési tevékenységét is.
2. Az adott településen a lakosság természetvédelmi tudatosságának növelése, az emberek rekreációjának magas színvonalon történő biztosítása a helyi jelentőségű védett természeti értékek bevonásával is. Ennek érdekében az önkormányzat együttműködve helyi intézményekkel, vállalkozásokkal és társadalmi szervezetekkel, biztosítja a helyi lakosság megfelelő szintű természetvédelmi tájékoztatását (pl. Madarak és Fák Napja szervezése), gondoskodik arról, hogy a helyi természetvédelmi területek az élővilág állapotának fennmaradása mellett kultúralt módon biztosítsák a területek bemutatását (pl. táblák, tanösvények, sétautak révén stb.) és a lakosság felüdülését, rekreációját.

KIS RÉT

Schán Éva, Sellye

A terület elhelyezkedése

A Kis rét Baranya megye D-i részén, Sellye város külterületén található. A helyi védelem alatt álló természetvédelmi terület közel 82 ha-on terül el.

Terület leírása védetté nyilvánítás előtt, védettség indokoltsága

A sellyei Kis rét a Dráva sík legértékesebb, nagy területű, gyönyörű kaszálórétje magas-sásos- és mocsárrét-társulásokkal, öreg fákkal, fa- és bokorcsoportokkal és a rétet körülvevő fasorral. A terület növényfajokban gazdag, összesen 216 faj jelenlétét sikerült kimutatni. Az itt élő védett fajok többsége tömeges előfordulású, és csak ezen a réten él elegendő, hosszabb távú fennmaradást biztosító mennyiségben.

Védett fajok: szibériai nőszirm (Iris sibirica), nyári tőzike (Leucium aestivum), kornis-tárnics (Gentiana pneumonathe), hússzínű ujjaskosbor (Dactylorhiza incarnata), madárfészek (Neottia nidus-avis), poloskaszagú kosbor (Orchis coriophora), agárkosbor (Orchis morio), mocsári kosbor (Orchis laxiflora).

Nem védett, de ritka fajok: francia róza (Rosa gallica), csikorgófü (Gratiola officinalis).

A rétet a '90-es évek közepéig legalább részben kaszálták, ami természeti értékeit tekintve a rét természetvédelmi kezelését jelentette.

A védetté nyilvánítási eljárás időpontja

Az eljárás 1993 júniusában kezdődött és 2001 szeptemberében fejeződött be.

Az eljárás szereplői

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Baranya Megyei Csoportja a Dráva sík füves területeinek állapotfelmérése közben egyedülálló ritkaságokra bukkant a sellyei Kis rét vizsgálata során. Az MME javaslatot tett Sellye Város Önkormányzatának, hogy nyilvánítsa védetté a területet.

Az eljárás szereplői között meg kell említeni 56 magánszemélyt is, akik Sellye Város Önkormányzán kívül a 82 ha-os rét tulajdonosai.

A Janus Pannonius Múzeum Természettudományi Osztálya is támogatta a védetté nyilvánítást.

Az eljárás sajátosságai

Sajátosságként megemlíthető, hogy az 56 magánszemély tulajdona részarányban van kifejezve (osztatlan közös). A terület egy része kárpótlás útján került új tulajdonosához. A rét nagy része gyepterület, ezen kívül erdő és szántó is alkotja. A művelési ág megváltoztatása (pl. a rét szántóvá alakítása) alapvetően veszélyeztetné a természeti értékeket, a védett állomány teljes megsemmisülését eredményezné. A védelem alá vonást alapvetően ez indokolta, ezért a védelemről szóló rendelet és annak melléklete tartalmazza a terület kezelésére vonatkozó kötelezéseket és korlátozásokat.

A tulajdonosok rosszallással fogadták a rendeletet.

Az eljárás végeredménye

A védetté nyilvánítási eljárás végeredményeként Sellye Város Önkormányzata Képviselőtestületének 16/2001. (IX.26.) sz. rendelete az egyes helyi jelentőségű természeti értékek védetté nyilvánításáról védelem alá vonta a sellyei Kis rétet.

A terület fenntartása, jelenlegi állapota

A 2001 óta helyi védelem alatt álló sellyei Kis rét természetvédelmi terület esetében a problémát az okozza, hogy a 82 ha-os rét az önkormányzaton kívül 56 magánszemély tulajdonát képezi. A magántulajdonban lévő területet a gondozatlanság jellemzi. A kezelés érdekében Sellye Város Önkormányzata létrehozta az Ormánság Természet- és Környezetvédelmi Közhasznú Alapítványt és kérte a tulajdonosok hozzájárulását az aktuális kezelési,

ápolási munkák elvégzéséhez. A kezelési terv tervezetét az MME Baranya megyei csoportjának útmutatása alapján készítettük el. Annak ellenére, hogy a közalapítvány térítésmentesen ajánlotta fel szolgáltatását, csak néhány tulajdonos jelzett vissza és adta beleegyezését. Így a Kis réten csak az önkormányzati tulajdont képező 3,35 ha áll kezelés alatt, ezen kívül csak kb. 3 ha-t kaszálnak a magánszemélyek.

Művelés hiányában megindult a beerdősülés, így veszélybe került a védett fajokban rendkívül gazdag terület élővilágának fennmaradása. A növényállomány megóvása

érdekében a rétet kaszálni kell és el kell végezni a bozótirtást; elegendő talajvíz szükséges a mocsári társulások és a ritka orchideák, mint pl. az európai vörös könyves pompás kosbor fennmaradásához.

Sellye Város Önkormányzata 2003-ban pályázaton támogatást nyert, így közmunkaprogram keretében lehetőség nyílik a terület tisztítására, kaszálására. A 3 hónapon át tartó munkák elvégzéséhez a tulajdonosok is hozzájárulnak, tehát időlegesen megoldást találtunk a problémára.

Tanulságok, javaslatok a helyi védetté nyilvánítások kapcsán

Védetté nyilvánításra bárki javaslatot tehet, akár magánszemélyek is. Már a legfiatalabb korosztálynál el kell kezdeni a környezet- és természetvédelmi szemlélet kialakítását. Ennek érdekében Sellye Város Önkormányzata immáron harmadik éve rendezi meg a Föld Napjával összekötött Köztisztasági Napot, melynek lebonyolításában részt vesznek a helyi óvoda, általános- és középiskola tanulói, valamint pedagógusai is.

Tanácsoljuk minden települési önkormányzatnak, hogy a területén található értékeket nyilvánítsa önkormányzati rendeletben védetté, melyre az 1996. évi LIII. törvény alapján felhatalmazása van.

A Természetvédelmi törvényt sajnos nem ismerik széles körben, ezért az önkormányzatok nagy részének nincs tudomása törvény adta jogairól. A figyelemfelhívás érdekében Sellye Város Önkormányzata országos mozgalmat indított el azzal a céllal, hogy minél több értékes terület kerüljön legalább helyi védelem alá.

A Nemzeti Parkok szintén segíthetik az illetékességi területükön található, védelemre érdemes természeti értékkel bíró önkormányzatokat abban, hogy a védetté nyilvánítás megtörténjen az olyan kisebb, helyi jelentőségű élőhelyeken található védett növény- és állatfajok egyedének megóvása érdekében, melyek országos védelem alá vonása nem indokolt.

Mivel a helyi védelem alá vonás az országosnál lényegesen rövidebb idő alatt megtörténhet, az országos védelem alá vonás előtt a helyi eljárás lefolytatása ideiglenes megoldás lehet.

SAS-HEGY TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETET HATÁROLÓ DÉLI LEJTŐ

dr. Pomeisl Imréné, Sas-hegy Védő Egyesület

A terület elhelyezkedése

A Sas-hegyi természetvédelmi terület (TVT) alatti déli lejtő, mint védőövezet (Bod P. u. - Brassó u. - Dayka G. u. által határolt terület a Vízműig).

A terület leírása védetté nyilvánítás előtt

A Sas-hegy egyre jobban beépül, a természetvédelmi terület északi határa körüli terület már teljes egészében építési terület lett. A természetvédelmi területnek megfelelő élőterre, védőövezetre van szüksége, hogy ezek a rendkívüli értékek megmaradjanak. Ennek legalább 200 m-esnek kellene

lennie, bár ez az érték az EU-ban már 300 m-es.

A TVT értékei: jégkorszaki, mediterrán növény- és állatvilág (értékes madárfajok, szikla-gyep, karsztbokor-erdő, pannongyík). A déli lejtő hőforrásai miatt hidrogeológiailag védett, valamint városökológiailag is jelentős légcsatorna, és itt található egy földrengésjelző műszer is, amely az európai lánchoz tartozik.

A déli lejtő, mint védőövezet megtartása igen fontos, azért is, mert egyes védett növények, már ide is áttértek, a területen előforduló madaraknak további fészkelőhelyre van szükségük.

Az eljárás szereplői

Sas-hegy Védő Egyesület, Sas-hegyi Természetvédelmi Terület kezelői (Duna-Ipoly NPI – Siklósi Engelbert, korábban dr. Madas Katalin), WWF Magyarország, az itt élő emberek, a terület tulajdonosai: a XI. kerületi és a Fővárosi Önkormányzat, a Honvédség, magántulajdonosok, illetve a kiskertek bérlői.

Az eljárás sajátosságai

A területen a beépítési szándék igen erős volt, tervek készültek, befektetési szándékkal külföldiek is pályáztak erre a területre (ausztrál-hongkongi mulatóközpontot, irodaházakat, gyógycentrumot kívántak létesíteni). 1990-ben alakult Egyesületünk több fórumot szervezett, melyeken a lakosság is tiltakozott a beépítések ellen. Újságban tájékoztattuk a lakosságot a fejleményekről. Geológiai és természetvédelmi hatástanulmányok elkészítését szorgalmaztuk: dr. Bohn Péter: Környezetföldtani hatástanulmány és szakvélemény és dr. Milkovits István: A Sas-hegy értékei tanulmánya 1992-ben jelent meg.

Az 1990-1994-es ciklusban a Környezetvédelmi illetve Környezetvédelmi és Egészségügyi Bizottságban és 1994-98-ban a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Bizottság munkájában részt vett alelnökünk, mint külső szakértő. A lakosság érdekeinek védelmében érvelt és adatokat gyűjtött a déli lejtő védetté nyilvánítása érdekében.

Azóta is tartjuk a kapcsolatot az Önkormányzat illetékeseivel, a Település-

Védetté nyilvánítási eljárás időpontja

1988-89 óta folyt a küzdelem a terület beépítése ellen, holott geológiai sem alkalmas a terület építmények elhelyezésére (suvadásos, barlangokkal kivájt).

Hosszú harc után 1993 áprilisában a XI. kerületi Önkormányzat Testülete megszavazta a helyi védettségi folyamat elindítását és a Fővárosi Szabályozási Keretrendben a déli lejtő egésze turisztikai erdő kategóriába került.

fejlesztési Bizottsággal és a környezetvédelmi bizottságokkal. A WWF munkatársával együtt a témával kapcsolatos bizottsági üléseken alelnökünk kifejtette véleményét a déli lejtővel kapcsolatban.

1990. április 26-án a Magyar Rádió Déli Krónikája és május 21-én az MTV Körzeti Stúdiója is foglalkozott a beépítés elleni tiltakozásunkkal.

1990. június 8-án környezetvédő egyesületekkel együtt konferenciát rendeztünk (270 résztvevővel) „Budapest légveszélyben” címmel.

1992-ben „A Sas-hegy értékei” címmel tudományos előadást szerveztünk.

1991. november 4-én az Önkormányzat lakossági fórumon bemutatott déli lejtő beépítési tervére rendkívül hevesen reagált a lakosság és állást foglalt a zöldterületként való megőrzés mellett. Természetes ellenérdekelt felek voltak a tulajdonosok és a kiskertek bérlői. Az Önkormányzat képviselőit a tudományos érvek végül is meggyőzték (európai értékű állat- és növényritkaságok, sajátos mikroklíma védelme, a hidrogeológiai sajátosságok, a fürdőők hőforrásainak léte és a talaj mechanikai adottságainak alkalmatlansága építkezésre vonatkozóan),

hogy a terület hasznosítására a védőövezetté nyilvánítás a leghasznosabb, mert így még légcserőként is kifejtheti hatását.

Az eljárás végeredménye

1993. április 28-án a XI. kerületi Önkormányzat Testületi határozata kimondja, hogy a Sas-hegy déli lejtőjének helyi védetté nyilvánítási folyamatát elkezdi. Jelenleg a Fővárosi Szabályozási Kerettervben a terület turisztikai erdő kategóriában szerepel, építési terület helyett.

A terület fenntartása

1992 novemberében szakemberek javaslatának megfelelő fajtájú 150 db fa került elültetésre erdőmérnök tagjaink vezetésével, a lakosság közreműködésével, az Önkormányzathoz benyújtott tervnek megfelelően. Általában évente sétával egybekötött bemutatót tartottunk a TVT területén a lakosság és érdeklődők részére.

Tagjaink tervet készítettek a tanösvény és madárvárta megvalósítására a déli lejtőre, majd a Független Ökológiai Központ és az Egyesület közös pályázatával a World Nature Association-tól elnyert 2000 USD-t részben a „Madárliget” megvalósítására, illetve a tervek elkészíttetésére fordítottuk.

A természeti értékvédelmi és kertépítészeti tervet a Pagony Táj- és Kertépítészeti Iroda munkatársai készítették el egyesületünk szakemberével, Gadó György Pállal konzultálva 1998. év végén és a terveket átadtuk a XI. kerületi Önkormányzat polgármesterének. A tervet alkalmasnak tartjuk a védérdő megfelelő kezelésére.

Ezek után lakossági fórumon ismertették a tervezők az elkészült Madárliget tervét, amely nagy tetszést aratott. A tervről a szakemberek is kedvező véleményt alkottak. Nehézséget jelent az Önkormányzat pénzhiánya, a jogi problémák a tulajdonosokkal és a bérlőkkel. A tervek szerint az elnyert pályázati pénz második fele a megvalósítás kezdő kiadásait fedezhetné.

Tanulságok

Nagyon fontos a lakossággal, civil szervezetekkel való összefogás, a tudományos érvek felsorakoztatása, állandó kapcsolattartás az illetékes önkormányzatok szakembereivel, szakmai szervezetekkel, országos illetékes bizottságokkal (Parlamenti Biz.).

A DÖMÖRKAPU SZIKLAGYEP ÉS KARSZTBOKOR-ERDŐ VÉDETTE NYILVÁNÍTÁSA

*Piszter Valéria, természetvédelmi előadó
Pécs*

A terület elhelyezkedése

Pécssett a Mecseki parkerdő területén a Dömörkaputól a Bertalan kápolnáig - Felsőgyükés IV. útig.

A terület leírása védetté nyilvánítás előtt

A védelemre javasolt terület egy természetes vagy ahhoz nagyon közeli vegetációs foltja a Mecseknek. Az itt található növénytársulás egy karsztbokorerdő, ami mozaikosan elegyedik sziklagyep-foltokkal, illetve sztyepprétekekkel kiegészítve. Ez a három növénytársulás országosan, de a Mecsekben is nagyon ritka. A Mecsekben gyakorlatilag csak itt található meg.

A növénytársulás fennmaradása köszönhető a tulajdonosoknak, akik eddig nem nyúltak hozzá, továbbá annak is, hogy a terület nagyon meredek, ezáltal a turisták igen ritkán tévednek erre a részre. A terület különleges azért is, mert dél-keleti fekvésű, ezáltal valamivel nedvesebb, hűvösebb klímájú, mint más területek hasonló társulása. A terület e jellegzetes adottsága miatt növényvilága is gazdagabb, mivel együtt fordul elő a védett növények közül a nedvesebb, hűvösebb klímát kedvelő turbánliliom, szűrös csodabogyó és a melegebb, szárazabb területeken díszlő majomkosbor és vitézvirág. Összesen 28 védett növényfaj található a területen, ezek közül bizonyos szempontokból legértékesebb a tavasszal virágzó leánykörtörcsin, továbbá az ősszel virágzó sárga kövirózsa, viszonylag nagy egyedszámban, ami ugyancsak ritka.

ságnak számít. Említést érdemel még az ezüstös útifű, ami Baranyában csak itt fordul elő, továbbá a sápadt kosbor, ami csak itt található meg.

Összegezve: olyan területről van szó, amely minden tekintetben védelemre érdemesült, nem degradált, természetes vegetációját, mint növénytársulás is ritka, fajgazdag, védett növényekben is gazdag, továbbá a leánykökörcsinnek egyetlen életképes növény-populációja itt van.

A védetté nyilvánítás időpontja

Az eljárás kezdete 1992. október 7. volt és 1996. november 21-én született meg a rendelet a védetté nyilvánításról.

Az eljárás szereplői

Védetté nyilvánításra javaslattevő:

Dénes Andrea muzeológus

Pécs M.J. Város Önkormányzata

Szakértő

Földmérő

Pécsi Tudományegyetem

Dél-dunántúli Természetvédelmi Igazgatóság

Telektulajdonosok (19 fő)

Az eljárás sajátosságai

A Dömörkapui sziklagyep, karsztbokorerdő védetté nyilvánításra történő javaslattevő Dénes Andrea muzeológus volt. Az eljárással messzemenően egyetértett a JPTE kiváló botanikusa, a szakértőként közreműködő Dr. Békefi Irén, valamint a Dömörkapui sziklagyep társulásokról megjelent szakdolgozat témavezetője, Dr. Borhidi Attila tanszékvezető egyetemi tanár. Hasonló álláspontra helyezkedett Pécs M. J. Város Önkormányzatának Környezetvédelmi és Városépítészeti Bizottsága is.

Minden területtulajdonossal külön helyszíni egyeztetés történt.

Az eljárás során különösebb akadályok nem merültek fel, a tulajdonosok részéről elzárkózás nem volt, egyetértettek a terület védetté nyilvánításával.

Az eljárás végeredménye

1996. november 21-én Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzatának Közgyűlése rendeletet alkotott a Dömörkapui sziklagyep és karsztbokor-erdő helyi védettségéről.

A terület fenntartása, jelenlegi állapota

A területet jelenleg a Mecseki parkerdő szerves részeként kezeli Pécs M. J. Város Önkormányzatának megbízása alapján a Pécsi Városüzemelési és Vagyonkezelő Rt.

A CSONGRÁD NAGYRÉTI TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Deák József tanár, Deák József Áron PhD hallgató SZTE-TTK Éghajlattani- és Tájföldrajzi Tanszék, Szeged

A Csongrád Nagyréti Természetvédelmi Terület legfőbb célkitűzése és feladata a Tisza árvízi szabályozása után kialakult hullámtéri és mentett oldali természetközeli élőhelyek megőrzése.

A terület elhelyezkedése, határai

A védett természeti terület magába foglalja az úgynevezett Körös-toroknak a Hármaskörös és a Tisza folyókhoz tartozó teljes hullámterét, amely Csongrád város közigazgatási területén belül van és a Tisza bal partjára esik. Hullámtéren kívül része a védett területnek a Külső Ellésparti Kádár Tanya, a Mámairéti Holt-Tisza, a Rázsonyi Holt-Körös és az úgynevezett Fekete-Körös vagy más néven Dög-Körös.

A védett terület déli határa a Hármaskörös folyó, nyugaton a Tisza, keleten Szentes, északon pedig Csépa közigazgatási területhatára.

A hullámtér folytonos, egybefüggő terület, míg a mentett ártéri területek szabdaltak, követik a levágott holtág-kanyarulatokat.

A terület leírása

A természeti értékek közül kiemelkednek a puhafás ligeterdők, a mocsárterek, a hullámtéri és a külső ártéri holtágak, a kubikgödrök, a kubikerdők, illetve az itt otthonra lelt természetes élővilág.

Legfőbb természetvédelmi célkitűzés a vizes élőhelyek, az erdők és a gyepek élőhelyi értékeinek növelése a megőrzés és a rekonstrukció eszközeivel. A

jogszabályok keretein belül kiemelt feladat az erdőszerkezet átalakítása oly módon, hogy a tájidegen fajokból álló faültetvények helyére a termőhelynek megfelelő elegyes, őshonos fajú erdők kerüljenek.

A terület jelenlegi jogi helyzete

Csongrád Város Önkormányzata Képviselő-testületének 42/1995./XII.15./ÖKt. számú rendelete nyilvánította helyi jelentőségű védett területté, mely 1996. január 1-től lépett hatályba.

Védetté nyilvánítás története

A védetté nyilvánítás a Környezet- és Természetvédők Csongrád Városi Egyesületének kezdeményezése alapján jött létre, amelyhez szakmai segítséget adott a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósága, a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósága, a Körös-Maros Vidéki Természetvédelmi Igazgatósága (ma Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatósága).

A lakosság körében kezdetben nem aratott túl nagy sikert a védetté nyilvánítás kezdeményezése, de az idő előrehaladtával elfogadták a helyi védettséget. A védetté nyilvánítási eljárás közel 3 évig tartott, 1993-ban kezdődött és 1996-ban lépett hatályba a védettség.

Előzmények

Deák József, a csongrádi Ének- Zenei Általános Iskola biológia-földrajz szakos tanára 1969 óta kutatja az iskola természetbarát szakkörének tanulóival a Tisza és a Körös folyókat kísérő hullámtéri erdők, kubikgödrök és holtágak élővilágát. 1986-ban egy családi kirándulás során a Tisza bal partján a hullámtéri erdő területén nagy kócsagokat figyeltek meg, amelyek a Nagy-Gombásnál szálltak fel. Ez az élmény felkeltette érdeklődését a terület élővilágnak részletesebb megismerésére, amely újabb és újabb természeti értékek feltárását eredményezte.

1992-ben és 1993-ban bemutattuk a terület természeti értékeit a KTM Természetvédelmi Hivatala által meghirdetett „Még nem védett, de védelemre érdemes területek bemutatása” c. pályázatban. Pályázatunkkal 1993-ban országos I. helyezést értünk el. Több alkalommal próbálkoztunk a terület védetté nyilvánításával. Miután ez nem járt eredménnyel, úgy döntöttünk, hogy össze kell fogni azokkal, akik aggódnak Csongrád természeti értékeiért. Kezdeményezésünkre 1993. március 20-án megalakult a Környezet- és Természetvédők Csongrád Városi Egyesülete 41 fővel, a taglétszámuk ma már 120 fő.

Mi indokolta a védetté nyilvánítást?

Csongrád Nagyréti Természetvédelmi Terület természeti értékei

A területen eddig 123 védett állat- és növényfaj feltárása történt meg. A védett fajok közül 87 faj a madár - közöttük 17 faj fokozottan védett (kis kócsag, nagy kócsag, fekete gólya, fehér gólya, kanalasgém, fattyúszerkő, gyurgyalag, kuvik, rétisas, gólyatöcs, bakcsó, bölömbika, haris, kormos szerkő, piros lábú cankó, pocgém /törpe gém/, vörös gém). A többi védett faj közé emlősök, hüllők, kételtűek, rovarok és növények tartoznak. A természetvédelmi terület jellemző fás társulása a fűz-nyár ligeterdő, melynek korosodó állományai főleg a folyók és kubikgödrök mentén őrződtek meg. Noha a nemesnyárasok is betörték, még mindig találunk olyan ligeterdőt, ahol a fák állva halnak meg. A fákra futó parti szőlő és vadkomló, a nyári melegben a fákról csöpögő víz, a kidőlt fák törzsét és a talajt vastagon borító moharéteg olyan érzést keltenek, mintha egy esőerdőben sétálnánk.

A kubikgödrök partján védett növények is élnek, mint pl. a nyári tőzike és a tiszaparti margitvirág (pontusi-pannon faj). Az erdők számos madárfajnak is otthont nyújtanak. A ragadozó madarak közül az egerészölyv, a héja, a vörös vércse a kabasólyom és a fokozottan védett kuvik a leggyakoribb. Az odvas fűzekben búbos bankák, fekete harkályok, nagy fakopáncsok, zöld küllők, kék és széncinegék költenek, de a korai denevéreknek is otthont adnak. A sokszínű énekesmadárfauna tagjai a vörösbegy, a fekete és énekes rigó, a barátposzáta, a sordély, a csilcsalpfüzike, a szürke légykapó, az erdei pinty, a tengelic és a zöldike is.

A védett terület legértékesebb élőhelytípusai a holtágak, amelyek talán legjobban őrzik a folyamszabályozással megváltoztatott

táj élővilágának. Noha a régi nagyréti mocsarak élővilága gazdagabb lehetett a mainál, azért ma is számos ritka fajjal büszkélkedhet. A holtágak felszínén a sulyom és a rucaöröm alkot mogyoró-kori reliktum társulást. Az egész terület a Tisza menti zöld folyosó része, ezért nemcsak hazai, hanem nemzetközi jelentősége is van, hiszen eltérő éghajlatú, s ezért eltérő élővilággal rendel-

kező területeket köt össze, nemzetközi madárvonulási útvonalak vezetnek keresztül rajta. Az őszi és a tavaszi madárvonulás idején darvak és vetési ludak csapatai húznak át a terület felett. A Tisza menti zöld folyosó a kárpáti, illetve az azon túli boreális térségeket (Észak-Európa) összeköti a Földközi-tenger, illetve a Fekete-tenger vidékével. Ez adja a terület igazi jelentőségét. A terület legfőbb értékei a fokozottan védett gázlómadarak - a nagy kócsag, a kis kócsag, a kanalasgém, a fekete gólya és a fehér gólya - is gyakran választják gyülekező-, táplálkozó- és pihenőhelyül a holtágakat. Gyakori a szürke és vörös gém, a bakcsó, a törpegém és a bölömbika is. A szintén fokozottan védett fattyúszerekők a Mámaireti-Holt-Tiszánál figyelhetők meg. E holtágnál a jégmadár is előfordul. Táplálkozás céljából a közeli szikeseken költő bíbicek, piroslábú cankók és a fokozottan védett gólyatöcsök is meglátogatják a sekélyebb holtágakat és ártéri kiöntéseket. A holtágak nádasaiban költ a barna rétihéja, a guvat, a cserregő és az énekes nádiposzáta, valamint a nádirigó, amely gyakran nevel kakukkfiókát.

A Nagyrét egy sajátos mikroklímájú füves élőhelye a gát. Védett növénye a réti iszalag, mely különösen a Körös mentén virágzik nagy tömegben. Értékes élőhelyek a hullámtéri rétek is, ahol egy mediterrán elterjedésű védett növény, a pézsmahagyma is megtalálható. A védett rovarok közül a nappali pávaszem, az atalantalepke és a kis színjátzó lepke gyakori. A gáton futó telefonvezetéket leshelyül vagy pihenőhelyül választja a cigánycsaláncsúcs, a tövisszűrő gébics, a kis őrgébics, valamint a fokozottan védett gyurgyalag. A gyurgyalagok kisebb telepben költenek az ellésparti homokfalaknál. Belső-Ellésparton jól megférnek egymás mellett a kultúrtörténeti és természeti értékek. Itt ugyanis egy XI. századból származó bencés monostort tártak fel a régészek, amely az egykori faluhoz, Ellésmonostorhoz tartozott. Az ásások során feltárt sírok falába néhány gyurgyalagpár mélyített fészket.

A Tisza folyó június végén érdekes eseménnyel lepi meg az erre látogatót. Ekkor látható ugyanis a tiszavirágzás, amely az országban egyre ritkább. A téli madárvendégek közül a fenyőpinty, a fenyőrigó és a süvöltő érdemel említést.

A Csongrád Nagyréti Természetvédelmi Terület országos védettségre való átminősítése folyamatban van, több nemzeti park is érdeklődik a terület iránt. Remélhetően mielőbb

valamelyik közeli Nemzeti Park részeként gyarapítja hazánk természeti értékeit. A terület természeti értékeinek őrzését és további feltárását a Környezet- és Természetvédők Csongrád Városi Egyesülete, valamint az Ének-Zenei Általános Iskola Csongrád Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontja végzi.

A Csongrád Nagyréti Természetvédelmi Terület védetté nyilvánításának célja:

- A még közel természetes állapotban fennmaradt, egyedülállóan gazdag élővilággal rendelkező hullámtéri erdők, holtágak, kubikgödrök megőrzése.
- A Tisza szabályozása következtében kialakult ligeterdők, bokorfüzesek, nádasok, a holtágak fajgazdag növény- és állatvilágának, tájképi értékeinek védelme.
- Kultúrtörténeti emlékek és környezetük megőrzése.
- Az őshonos fajok fennmaradásának biztosítása.
- A védett és fokozottan védett madarak háborítatlan fészkelésének biztosítása.

Az egész terület a Tisza menti zöld folyosó része, ezért nemcsak hazai, hanem nemzetközi jelentősége is van, hiszen eltérő éghajlatú, s ezért eltérő élővilággal rendelkező területeket köt össze, nemzetközi madárvonulási útvonalak vezetnek keresztül rajta.

A védetté nyilvánítást megelőzően Deák József már 100 védett állat- és növényfajt regisztrált a területen. A védetté nyilvánításkor a védett állatok többsége (80 faj) madárfajokból tevődött össze, közöttük 10 faj fokozottan védett volt. Jelenleg 123 védett faj található a területen (6 növény, 1 puhatestű, 4 ízeltlábú, 6 hal, 8 kétlábú, 4 hüllő, 87 madár - közülük 17 fokozottan védett -, 7 emlős). A védett növényfajok között szerepelt a réti iszalag (*Clematis integrifolia*), a tiszaparti margitvirág (*Lecanthemum seretium*), a nyári tőzike (*Leocojum aestivum*), a rucaöröm (*Salvinia natans*) és a sulyom (*Trapa natans*).

Mi veszélyeztette korábban a területet?

A védetté nyilvánítással sikerült több olyan nemkívánatos tevékenységet megakadályozni, amelyek korábban veszélyeztették a terület természeti értékeit.

A legfőbb veszélyt a vízügy és a magánszemélyek tulajdonában lévő természetközeli (még nem vágásérett) erdőkből a falopás, az erdőrészek tarvágása és az ott található kubikgödrök betemetése jelentette. Ez utóbbi veszélyeztette a vizes élőhelyeket és az ott előforduló védett madárfajokat.

A terület kezelése

A terület kezelési terve Dobrosi Dénes útmutatásai alapján készült, de folyamatban van egy új kezelési terv kidolgozása, amit a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság szakemberei végeznek. A védetté nyilvánítást követően a Környezet- és Természetvédők Csongrád Városi Egyesülete megegyezett a Vízügyi Igazgatósággal, amelynek ered-

ményeként a Vízügyi Igazgatósággal minden egyes tervezett beavatkozás (csonkolás, gyérités, fakitermelés) előtt közös helyszíni szemlét tartanak, s az egyesület és az Önkormányzat beleegyezése nélkül nem végeznek semmilyen munkát a területen.

A kubikgödörökből történő orvhalászat, valamint a holtágakból nyári időszakban engedély nélkül történő öntözővíz kivétele, a holtágakba bemosódó mezőgazdasági vegyszerek, műtrágyák, állattartó telepek közelsége ugyancsak potenciális veszélyt jelentettek. Ez utóbbiak ellenőrzésében lényeges szerepet tölt be a Környezet- és Természetvédők tagsága által megalakított Polgári Természetőr Szolgálat, az Önkormányzat ugyanis anyagiak hiányában nem tud természetvédelmi őrt alkalmazni a területen.

IGRICE–MOCSÁR

Görögh Zoltán.

Felső-Tisza Alapítvány

A terület elhelyezkedése

Az Igrice–mocsár Nyíregyháza északkeleti részén, a Nyíregyháza, Sóstóhegy, Ilonatanya által közrezárt területen fekszik.

A terület leírása

A mocsár az egykori Tisza ősfolyómederben alakult ki. Az 1700-as évekből származó térképek tanúsága szerint az akkor még több száz hektáros Nyírvíz-lapos egészen a Sóstói erdőig terjedt. A folyószabályozásokkal természetes vízellátása csaknem teljesen megszűnt, majd a hetvenes évek meliorációs munkálatainak eredményeképpen napjainkra mindössze hetven hektárosra zsugorodott.

Kis méretei ellenére a mocsár kilenc természetes növénytakarójában több mint 190 növény-, illetve 250 állatfaj él.

Növénytakarójából legjelentősebbek a magas- és zombéksásosok, a fűz- és égerláp (eredetileg telepített), valamint a síkvidéki mocsárrét, melyekben olyan fajok is élnek, mint a védett mocsári kosbor, a tallós nőszőfű és a lápi csalán.

Állattani szempontból hazai viszonylatban is jelentős a rekettyefüzes vegyes gémtelepe, melyben bakcsók és kis kócsagok költenek rendszeresen. A tízhektáros nádasban és gyékényesben vörös gém, bölömbika, törpegém, barna rétihéja és a gyakoribb hazai nádi énekesek fészkelnek. A mocsár a vándormadarak kedvelt pihenő, táplálkozó helye, így vonulás idején kanalas gémekek és kis kárókatona mellett a ritka halászsasok is felkeresik.

A terület védetté nyilvánítása:

A védetté nyilvánítás 1990-1991-ben indult, magánszemélyek és helyi civil szervezetek (E-misszió Természet- és Környezetvédelmi Egyesület) kezdeményezésére.

A védetté nyilvánítási folyamat viszonylag gyors lefolyása a kezdeményezők és az

Önkormányzat közötti jó együttműködésnek és a folyamatos kapcsolattartásnak tudható be. Gyakran mondják, hogy az önkormányzatok nem mutatnak kellő együttműködési hajlamot védetté nyilvánításokkal kapcsolatban. Ez, tapasztalataink alapján, csak akkor mondható el, ha előzetes ismereteik hiányában nincsenek tisztában a védelmi státusz előnyeivel, hátrányaival, stb., ezért tartanak tőle. Amennyiben azonban van valaki, aki mindenről részletesen tájékoztatja őket (magáról az eljárásról, a következményekről, kötelezettségvállalásokról), akkor igenis hajlamosak az együttműködésre (és ez más ügyekben is igaz!).

Az Igrice–mocsarat 1992. január 1-jén Nyíregyháza MJV Önkormányzata helyi jelentőségű természetvédelmi területté nyilvánította.

1995-ben a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság (HNPI) szakemberei megvizsgálták az Igrice–mocsár országos védelemre való felterjesztésének lehetőségét.

Ennek eredményeképpen 1997. január 1-vel a mocsár jelentős része, területének 70%-a „ex lege” védett láppá minősült (az 1996. évi LIII. törvény 23. § értelmében). A védettségi státusz hivatalos közlésének időpontja: 2001. december, Magyar Közlöny/156. szám, mellékleteként a Környezetvédelmi Értesítő 2002. évi I. száma.

Az elsődleges természetvédelmi hatóság ettől az időponttól a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság.

Az országos védettség nem befolyásolja a tulajdoni és kezelői jogokat, így az őrzés és védelem kivételével - melyet a HNPI Őrszolgálat lát el - gyakorlatilag minden változatlan marad.

A terület fenntartása

A terület természetvédelmi szempontú kezelésével Nyíregyháza MJV Önkormányzata 1994 óta a Felső-Tisza Alapítványt bízta meg. Az általános kezelési feladatok elvégzéséhez szükséges anyagi háttérrel az Önkormányzat Környezetvédelmi Alapja biztosítja.

Első lépés a kezelés során a tulajdon- és birtokviszonyok rendezése volt (illetve lett volna). Ezt területcsere formájában kívántuk megvalósítani. Azonban az Önkormányzat saját tulajdonában lévő földjeiből csak a távol, Nyíregyháza nyugati részén fekvőkből tudott cserére ajánlani, amit a helyi magántulajdonosok, illetve cégek nem tudtak elfogadni. A területvásárlás lehetősége anyagi okokból nem valósulhatott meg.

Ennek megfelelően abban maradtunk, hogy bármilyen tevékenységet a védett területen csak a szakkezelő tudtával és előzetes hozzájárulásával végezhetnek. Ezt többé-kevésbé, de inkább kevésbé be is tartják.

A természetvédelmi szakkezelés magában foglalja a következőket:

Élőhelyvédelem: Az Igrice délkeleti oldalán fekvő mocsárrét a védetté nyilvánítás előtt libalegelőként funkcionált és jelentős mértékben degradálódott. A védetté nyilvánító jogszabály külön kitért a tevékenység betiltására, így a rét természetes állapotának visszaállítása elkezdődhetett. Ebben legfontosabb szerepe a rendszeres kézi gyommentesítő kaszálásnak, valamint a növényzet monitoringjának van. A kezelés eredményes-

ségét a májusban virágzó több ezer tő mocsári kosbor mutatja.

A rét gyomosodása mellett az utóbbi években a beerdősödés veszélyével is szembe kellett nézni. Ez kaszálással illetve kézi gyérítéssel eredményesen kezelhető.

Fajvédelem: Fontos feladat a fészkelő madárállomány nyomon követése. Ebben Alapítványunk mellett részt vesznek tanulók, szakdolgozók, az MME helyi csoportja és még sokan mások. Negatív tapasztalat, hogy a város dinamikus fejlődésével, a beépítettség mértékével arányosan évről-évre csökken a költőpárok száma. Ez köszönhető a multiknak és a lakóparkozó milliomosoknak (érdemben nem tudunk tenni ellenük, nyilvánvaló okok miatt).

Vízminőség-védelem: A csatornák vízminőség vizsgálatát a Felső-Tisza-vidéki Környezetvédelmi Felügyelőség Nyíregyházi Laboratóriuma végzi.

NYÍREGYHÁZA MJV RÖVIDTÁVÚ VÉDETTÉ NYILVÁNÍTÁSI TERVEI

*Inántsy-Pap Tamás és Lukács Attila,
E-misszió Természet- és Környezet-
védelmi Egyesület*

Az alábbiakban egy még le nem zárult, de eredményekkel kecsegtető eljárást, illetve előkészítést mutatunk be.

A védetté nyilvánítás eddigi folyamata

2000 tavaszán az E-misszió Természet- és Környezetvédelmi Egyesület elkészítette Nyíregyháza város természeti értékeinek leltárát, valamint ezt alapul véve természeti állapotának értékelését. A leltár tartalmazott minden természeti területről egy dokumentálást (fotókkal és jellemző vegetációjuk leírásával) és egy állapotértékelést. A módszerrel egy átfogó, de nem túl részletes képet kaptunk a város területén található természeti értékekről. A felmérésből egy rövid összefoglaló anyagot készítettünk, mely tartalmazta az itt fellelhető értékesebb és védendő növénytársulások és élőhelyek rövid jellemzését, jelentőségük elemzését, a talált természeti területek értékeinek statisztikai adatait, az országos és helyi védelemre javasolható élőhelyek listáját. Az elkészült anyagot átadtuk a városháznak. A munka anyagi fedezetét részben Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzatának Környezetvédelmi Alapja biztosította.

Korábbi munkáink alapján nyilvánvalóvá vált, hogy számos terület megérdemelné a helyi jelentőségű természetvédelmi területté való nyilvánítást. Mivel Nyíregyháza nagyváros, jelentős fejlesztési, beruházási érdekei vannak, amelyek sérülhetnek a védetté nyilvánításokkal, ezért 2001 elején politikai puhatolózásba kezdtünk, mely során kiderült: amennyiben nem sértünk jelentős érdekeket (pl. ipari park, autópálya nyomvonal, stb.), lenne esély arra, hogy a közgyűlés jóváhagyjon egy védetté nyilvánításról szóló előterjesztést.

2001 júniusában bemutattuk Nyíregyháza MJV Városüzemeltetési Bizottságának ülésén a város természeti értékeivel kapcsolatos eddigi munkáinkat, eredményeinket.

Ősszel (ugyanezen bizottságban) a politikusok elé tártunk egy nagyon rövid koncepciót, melynek megvalósításával szerintünk elérhető lett volna a város természeti értékeinek megóvása, állapotuk szinten tartása vagy javítása. A képviselők a koncepciót és a legfontosabb munkálatok elkezdését, azaz a védetté nyilvánítás elindítását egyhangúlag támogatták.

A Hortobágyi Nemzeti Parkkal történő folyamatos egyeztetéssel sikerült kiválasztani a legfontosabb 15 területet, amely esetében el kívántuk kezdeni a védetté nyilvánítást. A területek összkiterjedése kezdetben 1800 hektár volt.

Egy következő, őszi bizottsági ülésen átnézeti térképen bemutattuk a védettségre tervezett területeket, a képviselők megkapták a területek rövid ismertetését is.

Háttértevékenységként a 15 védelemre tervezett terület esetében az érintett helyrajzi számokat kigyűjtöttük, a helyrajzi számokhoz tartozó tulajdoni lapokat kikértük. A tulajdoni lapokon szereplő címeket feldolgoztuk számítógépes adatbázisba, hogy az értesítések, valamint a későbbi egyeztetések és módosítások könnyebben elvégezhetőek legyenek.

Míndezek mellett folyamatos botanikai, ornitológiai és rovar-tani kutatást végeztünk a területeken. A kutatások során több védett és fokozottan védett (pl. vérfű boglárka - *Maculinea teleius*) állat- és növényfaj eddig ismeretlen előfordulását rögzítettük. A kutatások mellett folyamatos – kéthetenkénti - dokumentálást hajtottunk végre a védelemre tervezett területeken.

2001 őszi bizottsági elfogadtatás mellett egyeztetünk a polgármester asszonnyal is a védetté nyilvánítással kapcsolatban. A polgármester asszony szóban támogatásáról biztosított bennünket, valamint ígéretet tett a területek kezeléséhez szükséges minimális pénzüsszegek évenkénti szerepeltetéséről a város költségvetésében.

Egyeztetést hajtottunk végre a város jegyzőjével is (ő indítja el a védetté nyilvánítási eljárást), megállapodtunk, hogy amennyiben a politikai egyeztetési folyamat lezajlott és a képviselők felől támogatottság érezhető, elindul az eljárás.

A 2000-2001-es felmérések és egyéb munkák során született eredmények alkotják a Nyíregyháza MJV Környezetvédelmi Programjában szereplő természetvédelmi fejezetek alapját. A Program 2001-ben készült el, melyet abban az évben el is fogadott a város Közgyűlése. A Környezetvédelmi Programban szereplő „Külterületi természeti területek”, valamint a „Természetvédelmi projekt” című részek átfogóan foglalkoznak városunk természeti értékeivel (az őket érő hatásokkal, állapotukkal, a velük kapcsolatos célok és feladatok meghatározásával, valamint a végrehajtás súlypontosításával és ütemezésével). A Környezetvédelmi Program egyértelmű feladatokat határoz meg: többek között védetté nyilvánításokat irányoz elő, közalapítvány létrehozását kezdeményezi, egyes természeti területek esetében fejlesztéseket nevez meg, valamint hangsúlyozza egy természetvédelmi monitoring-rendszer megtervezését és működtetését. A feladatok között időben és fontosságban is első helyen szerepelnek a védetté nyilvánítások, mint fontos, elengedhetetlen és rendkívül sürgős feladatok.

2002 tavaszán a kulcsfontosságú Városfejlesztési Bizottság is tárgyalta a védetté nyilvánítással kapcsolatos előterjesztést. Itt számos településfejlesztéssel kapcsolatos aggály fogalmazódott meg (pl. autópálya nyomvonal érintése, településfejlesztési tervvel való egyeztetés, stb.), melyet a közeljövőben kellett volna érdemben a képviselők számára megválaszolni. A bizottság kifejezte abbéli igényét, hogy részletesen is szeretnének a területekkel megismerkedni. Ezek után a 2002-es tavaszi országgyűlési választá-

sok, az utána következő nyári szünet, valamint az őszi önkormányzati választások miatt gyakorlatilag egy évre leálltak a politikai előkészítések, és csak a háttértevékenységek zajlottak.

Újabb lendületet a védetté nyilvánítás 2003-ban kapott. Ismét felélénkült a kapcsolat az önkormányzattal: közös menetrendet dolgoztunk ki a városfejlesztési iroda dolgozóival.

Újra felülvizsgáltuk a területek határait: a területek kijelölésekor figyelembe vettük a készülő településrendezési és szerkezeti tervet, a készítőik kérésére átadtuk számukra a dokumentumban szereplő anyagokat, így javaslatainkat ők is figyelembe vették. Részletesen vizsgáltuk az országos és helyi útépitési terveket is: a javaslatunkban jelenleg szereplő területek közül egy érintett csak az M3-as és a keleti elkerülő nyomvonalai által. Itt módosítottuk terveinket, és csak az útépités által nem érintett részeket javasoljuk védetté nyilvánításra.

2003 májusára elkészült a védetté nyilvánítás megalapozó dokumentációja, mely egy 100 oldalas dokumentum, a következő fejezetekkel: Vezetői összefoglaló (5 oldal); Városunk természeti állapotának rövid értékelése (5 oldal); Jövőbeli fejlesztési lehetőségek, alternatívák, javasolt ütemezés, finanszírozási lehetőségek áttekintése (5 oldal); A védetté nyilvánítás részleteinek áttekintése (5 oldal); Védetté nyilvánításra javasolt területek szöveges bemutatása (15 oldal); Védetté nyilvánításra javasolt területek térképes bemutatása (15 oldal); Jogszabályi háttér áttekintése (30 oldal); Irodalomjegyzék (3 oldal).

A dokumentumot bemutattuk a Városfejlesztési Bizottságnak, amely egyhangúlag támogatta az anyag következő közgyűlésre való kerülését. A város vezetőinek is tartottunk egy bemutatót. Bár a bemutató alapvetően sikeres volt, mégis érezhető a városi vezetők távolságtartása a kezdeményezéstől. Ennek megfelelően nem támogatják első körben mind a 15 terület védetté nyilvánítását, hanem az első ütemet is csak szakaszolva kívánják elkezdeni végrehajtani.

A kiválasztott területek elhelyezkedése, jellemzése, természeti értékei

Első ütemben 15 (összesen 1.517 hektár) terület szerepel védetté nyilvánító javaslatunkban. Az egyes területek úgy lettek kiválasztva, hogy lefedjék a Nyíregyháza külterületén található természeti értékek legjellemzőbb élőhelyeit, valamint hogy lehetőleg a legegészségesebb és legösszefüggőbb területek legyenek. Fontos szempont volt a kijelölésben a védett vagy fokozottan védett fajok jelenléte, valamint

a területek tájképi értéke is. Ezeket röviden az alábbiakban mutatjuk be.

Külön kiemelés érdemel az Európai Unió védettségi listáján is szereplő 3 faj előfordulása:

- Száraz, rövidfűvű legelőink védett állata az ürge (*Spermophilus citellus*, hazai eszmei értéke 10.000 Ft), melynek állományai ismeretlen okokból csökkennek, éppúgy, mint természetes rövidfűvű élőhelyei is.
- A mocsaras, nedves helyeken élő kishéjú aszat (*Cirsium brachycephalum*, eszmei értéke 2.000 Ft), mely hazánk egyik potenciálisan veszélyeztetett növényfaja.

- Legkiemelkedőbb érték a láprétjeinken két helyen élő vérfű boglárka lepke (*Maculinea teleius*, eszmei értéke 50.000 Ft), mely nemcsak az EU által védett, hanem egyben Berni Egyezményes, Vörös Könyves faj is.

Természetesen még több, kiemelt értéket képviselő védett faj is található a területeken:

- A növények közül kiemelhetjük az egyedüli orchidea fajt, a pompás kosbor (*Orchis laxiflora* subsp. *Elegans*, eszmei értéke 10.000 Ft), mely napjainkban egy potenciálisan veszélyeztetett növényfaj. Nálunk a Nyírségben a ritkábbik alfaj él. Nyíregyházán az alfaj egyik legnagyobb hazai állománya található.
- Az állatok közül kiemelést érdemelnek még fokozottan védett madaraink, mint pl. a gyurgyalag (*Merops apiaster*), bölömbika (*Botaurus stellaris*), a piroslábú cankó (*Tringa totanus*), a csatornákhöz kötődő fokozottan védett emlősünk a vidra (*Lutra lutra*), valamint a védett, ritka homoki élőhelyhez kötődő sisakos sáska (*Acrida hungarica*).

Az élőhely típusok közül a következők érdemelnek itt kiemelést:

- Szikes vízállások és mocsarak: Hazánk szikesei Európa legnyugatibb szikes területei. Épp ezért szerepelnek kiemelt védelem alatt az Európai Unióban a szikes területek. Jellegzetes, speciális sótüdő növényviláguk van (például a fentebb említett kislefű aszat). Jelentős madárvonuló, költő- és táplálkozó helyek, több fokozottan védett madárfaj élőhelyei.
- Láprétek: Kevés helyen megtalálható, több védett fajnak otthont adó élőhely (pl. pompás kosbor), mely a rendkívül megritkult, nagy értéket képviselő lágjainkból alakult ki száradás és feltöltődés révén, sokszor megőrizve a lágokban élő növény- és állatvilág jelentős részét.
- Nyílt és zárt homok pusztagyeppek: Rendkívül megritkult, unikális élőhelyek, speciális növényvilággal, a hozzájuk kötődő ritka rovarfajokkal, valamint a fentebb már említett ürgével.
- Homoki tölgyes: Egyetlen előfordulása a Sóstói-erdő, mely az ország és egyben a világ legészakibb ismert homoki erdősztepp-erdője, mely homoki gyöngyvirágos és pusztai tölgyes erdőüpusból mára már alig maradt néhány képviselő! Az erdőben védett és fokozottan védett madár- és egyéb állatfajok találhatóak, valamint védett növények, mint pl. a ligeti csillagvirág, epergyöngyike, erdei borkóró, kétlevelű sarkvirág.
- A 15 terület többségén üde-vizes élőhelyek találhatóak {legnagyobb arányban üde kaszálók és legelők (leginkább réti csenkeszes kaszálók, juh- és marhalegelők), magassárrétek, nádasok, illetve ezek mozaikjai figyelhetők meg}. Egy terület tartozik homoki gyepek kategóriába. Szikes gyepek és mocsár két terület a 15-ből. Különös fontosságú az egyedüli homoki erdőként megmaradt Sóstói-erdő, mely eredetileg homoki gyöngyvirágos és pusztai tölgyes.

További tervek, tanulságok

A mi esetünkben a védetté nyilvánítási folyamat még nem zárult le. Bár az alapvető tudományos kutatás (kulcsfontosságú momentum) és a folyamat politikai megalapozása már megtörtént, a jogszabályok által előírt tájékoztatási-egyeztetési kötelezettségek jelentősen befolyásolják a végső eredményt.

A következőket tervezzük a közeljövőben:

- A város felső vezetőinek döntése értelmében előbb az érintett bizottságok, majd a szeptemberi közgyűlés megtárgyalja és elfogadja a védetté nyilvánítás megalapozó dokumentációját, módosítva annyival, hogy nagy valószínűséggel időben szakaszolva, elnyújtva fognak szerepelni az első ütemre tervezett 15 darab terület védetté nyilvánítása.
- A közgyűlés döntése értelmében a jegyző hivatalból elindítja a védetté nyilvánítás hivatalos szakaszát.
- Ennek keretében megtörténnek a tulajdonosokkal való egyeztetések (területenként egy meghallgatással).
- A kezelési tervek elkészítéséhez szükséges további botanikai, rovar- és madártani kutatások folytatódnak.
- A területekhez tartozó kutatási eredmények, valamint egyéb (pl. földhivatali) adatok térinformatikai feldolgozása, megjelenítése folyamatosan zajlik.
- A területek kezelési tervei elkészülnek.
- Védetté nyilvánító határozat javasolt szövege elkészül
- Helyi rendelet elfogadása a védetté nyilvánításról a Közgyűlésen (kezelési tervekkel együtt).
- A védetté nyilvánítás, valamint a kezelési terv adott tulajdonosra vonatkozó részeiről a tulajdonosok értesítése megtörténik.
- A védettséget jelző első információs táblák elkészíttetése és kihelyezése
- Az egyesület elvégzi a területek természetvédelmi kezelését.

HAJDÚBÖSZÖRMÉNY

Horváth Tibor, Hajdúböszörményi Ifjúsági Természetvédő Kör

Az alábbiakban nem egy konkrét terület esettanulmányát közöljük, hanem összefoglaljuk tapasztalatainkat a helyi védetté nyilvánításokkal kapcsolatban.

A terület elhelyezkedése

A területek elhelyezkedése szempontjából fontos az, hogy megfelelő határok álljanak rendelkezésre, a mi működési területünkön keserű tapasztalat az a gyepek esetében, hogy ahol a művelt területek nincsenek elválasztva a védett területektől úttal, árokkal stb., ott rendszeresen a beszán-

tások. A terület megvédése csak valamilyen mesterséges határ kialakításával lehetséges.

A védetté nyilvánítási eljárás időpontja

Jelenleg 5 terület védetté nyilvánítása van folyamatban, ezekből négyet már kb. egy éve elindítottunk és a védelemnek még nyoma sincs. Sajnos nem halad megfelelő sebességgel a folyamat, pedig a javaslaton kívül a kezelési terv tervezetét és minden szükséges dokumentumot átadtunk az önkormányzatnak, és többször sürgettük is őket. A korábbi védetté nyilvánításokról nincsenek adataink.

Az eljárás szereplői

Az érintettek közül a tulajdonosokkal és a kezelővel volt a legkevesebb problémánk, mert előzetes egyeztetés után készítettük el a javaslatot és a kezelési terv tervezetét, úgy, hogy az „mindenkinek” jó legyen. A szakhatóságok részéről valamivel többet aggály merült fel, leginkább az erdészeti részéről, de ez az egyik terület sajátos jellegéből adódott.

Az eljárás sajátosságai

Az eljárást (a jelenleg is folyamatban lévő) segítette, hogy az érdekelteket is meghallgattuk, felkerestük az anyagok összeállítása előtt, így úgy tudtuk azokat elkészíteni, hogy csak kisebb vitákba kerüljünk.

Elősegítette a folyamat előrehaladását a kezelési terv tervezetének elkészítése, így ezzel az önkormányzatnak nem kellett bajlódnia.

Egy esetben megakadályozta, de legalábbis jelentősen eltolta a védettséget egy korábban, a szakhatóságok által vétett hiba, melynek köszönhetően vaddisznóskert céljából bekerítették nőtűzűvekben és orchideákban gazdag tölgyest. A védelem érdekében további kerítések vagy kerítésáthelyezés lenne szükséges, ami jelentős anyagi forrásokat igényelne, amiért tiltakozott az erdő- és a vadgazdálkodó is.

Az eljárás végeredménye

A korábbi védetté nyilvánítási javaslatok sikerrel keresztülmentek a bürokrácián.

A jelenleg beadott 5 javaslatból a fent említett tölgyes kivételével 4 területnek jó esélye van a védelem elérésére.

A terület fenntartása, jelenlegi állapota

A területek - mivel helyi jelentőségűek - fenntartása önkormányzati feladat lenne, de sajnos a természetvédelem nem mindig prioritás az önkormányzat számára (és ez gondolom, nem csak nálunk van így) és így forrás sem áll rendelkezésre kellő mennyiségben. Mi olyan szerencsés helyzetben voltunk az elmúlt néhány évben, hogy néha-néha tudtunk mozgósítani pár közhasznú munkást pl. tanösvény kialakítására, vagy adventív cserjék eltávolítására, ami ugyan több a semminél, de több terület fenntartásához ez nem elegendő.

Tanulságok, javaslatok a helyi védetté nyilvánítások kapcsán

Már az eljárás megkezdése előtt célszerű valamilyen szinten egyeztetni az érdekeltekkel, a nagyobb viták elkerülése érdekében. Természetesen csak akkor, ha az valamilyen okból nem hátráltatja a védetté nyilvánítást.

Célszerű a védetté nyilvánítási javaslat mellett az önkormányzatnak és/vagy a hatóságoknak a kezelési terv tervezetét és minden szükséges dokumentumot eljuttatni, mert így is gyorsítható az eljárás.

A GÁT TÉRSÉGÉNEK HELYI JELENTŐSÉGŰ VÉDETTÉ NYILVÁNÍTÁSA

*Kladács Györgyi,
városi főépítész, Nagykőrös*

A terület elhelyezkedése

Nagykőrös város északkeleti negyedében a városhatáron belül található a 110 hektáros terület.

A terület leírása

A rajta átfolyó Kőrös-ér mentén tovább folytatódik, és szinte észrevétlenül simul bele a Tisza árterületébe. A pleisztocén lösz itt holocén homok takarja, de csak fályolszerűen. Jellemzőek a nagyobb löszfoltok. Már kiszáradt és feltöltődött az Alsógát-tó és a semlyékek nagy része is. A Gát képe csak tavasszal emlékeztet némiképp a két évszázaddal ezelőtti állapotokra. Az egykori nagyterjedésű kőrösligetek, láp- és mocsárrétek jobbára hygrophil növénytakarója ma csak romjaiban van meg és az egykori tófenéken legelőket és kaszálókat találunk.

A terület természeti értékei

Mégis feltétlenül védelmet érdemel, mert soha nem került művelés alá, tehát háborítatlan ős-láprét, fűzláp, ligeterdő.

A védetté nyilvánítást támogatta dr. Surányi Dezső biológus egyetemi tanár, az Észak-Kiskunság avatott kutatója. Ide vonatkozó írásai közül legjelentősebb az „Éden a Duna-Tisza közén” című munkája. A terület megóvását nehezíti az egyre szárazabb klíma és (véleményem szerint) a túllegeltetés.

A védetté nyilvánítás időpontja:

Nagykőrös Város Önkormányzat Képviselő-testületének 1994. november 3-i ülésén a 22/1994. (XI.3.) ÖT. számú rendelettel elfogadott Nagykőrös Város Általános Rendezési Tervében foglaltak alapján.

A rendezési terv által biztosított védelem:

Nagykőrös általános rendezési tervéhez kapcsolódó városrendezési és helyi építésügyi előírások 28.§-a tartalmazza a „Természetvédelmi előírások”-at, mely helyi jelentőségű természetvédelmi területek közé sorolja a Gát térségét. A hivatkozott § 3.pontja kimondja, hogy „... a terület (Gát térsége) szabadon látogatható, rajta építmény nem helyezhető el, építési telek nem alakítható ki, a mély fekvésű részek nem tölthetők fel, művelési ága nem változhat, kerítés nem létesíthető.”

Egyébként a rendezési terv minden vonatkozó tervlapján szerepel a helyileg védett területek behatárolása.

Az eljárás szereplői

Az általános rendezési terv készítésekor érvényben lévő vonatkozó jogszabályok szerinti illetékesek és természetesen a helyi lakosság.

Az eljárás sajátosságai

A rendezési terv készítése során a Gát térségének helyi védettségét gyakorlatilag egyhangúlag elfogadták. A lakosság zöme érezte, hogy ez a terület a „város tüdeje”. Az időközben lezajlott privatizáció folytán az addig túlnyomórészt termelészövetkezeti tulajdonban lévő füves, ligetes terület magánkézbe került.

Területi elhelyezkedése miatt a Gát térsége közvetlenül csatlakozik a belterülethez, mégpedig oly módon, hogy az utca egyik oldala beépített, a másik oldal maga a védett terület.

Ez az adottság részben előny, hiszen így nem a hátsó kertek (ólak) néznek a látványosan szép védett területre, részben hátrány, mert gazdasági érdek csábítja a tulajdonosokat, hogy közvetlenül hasznot húzzanak a közművesített lakóúthoz csatlakozó területekből. Szerencsére ezt a törekvést a helyi rendelet és a rendezési terv tiszteletben tartásával, illetve tiszteletben tartásával meg tudtuk akadályozni.

Azóta az építkezni vágyó tulajdonosok is elfogadták a védetté nyilvánítás tényét és következményeit, így bízunk benne, hogy mindannyiunk érdekében ezt a védelmet továbbra is érdemben fent tudjuk tartani. Örvedetes tény az is, hogy sokan azért vettek itt területeket, hogy mint tulajdonosok is tudják segíteni a terület háborítatlanságát.

A terület hasznosítása

Az évszázados hagyományoknak megfelelően továbbra is kaszáló és legelő, no meg a természetkedvelők kedvelt sétahelye.

Tanulságok, javaslatok

A közvéleménynek meg kell ismernie közvetlen környezete természeti (és egyéb) kincseit, hogy értékelni tudják azt.

Éppen ezért fontosnak tartjuk a helyi természeti értékek szakemberek általi filmre vételét és azok levetítését iskolákban, klubokban, hogy életformává váljék azok felismerése és védelme.

SZENTTAMÁSI PARK

Erdődi Péter László, Törökszentmiklós Város Polgármesteri Hivatalának Építésiügyi Irodája

A park bemutatása

Törökszentmiklós város közigazgatási területén, a Mezőtúr felé vezető 46-os számú út bal oldalán a 8,9 kilométerszelvénytől 1,3 km-re fekszik a 0214 hrsz-ú, 11 ha, 525 m² területű erdő művelési ágú Szenttamási kastélypark.

A terület északi harmadát 1980 óta átvágja a Nagykun-sági-főcsatorna nyugati ága. A parkot a 144/6/1980. (VII.11.) vb. számú megyei tanácsi határozat 1980. július 11-én természetvédelmi területté nyilvánította.

A park kialakítása 1730. körül kezdődött el, legalábbis erre engednek következtetni a park tölgyeinek, gyertyánjainak öreg példányai.

A park keleti felén találjuk az eredeti növénytakaróból má-

ig megmaradt növényállományt. Közülük kiemelkedik néhány méretes szoliter kocsányos tölgy. A kastélyból szép kilátás nyílik a park mélyebben fekvő nyugati, tisztásokban gazdag részére. Valamikor vízmedence, növényekkel befuttatott filagória is volt a parkban, mindez számos értékes faegyütt elpusztult a II. világháborúban. A kastély udvari része és az előtte álló parkrész mértani elrendezésű, míg a kert nagyobbik része kifejezetten a tájképi parképítészet stílusjegyeit hordozza.

Szerencsére a park viszonylagosan átvészelte a történelem viharait és bizonyos részei ma is eredeti állapotában találhatóak. Sajnos a szökőkút, a szobrok, a rózsakert, a fürdő már csak nyomaiban fedezhető fel.

A terület tulajdonosa a Magyar Állam, kezelője és használója a Törökszentmiklósi Mezőgazdasági Rt. (volt Törökszentmiklósi Állami Gazdaság).

A térségre jellemző környezeti adottságok

A park növényföldrajzilag a pannon flóratartomány (Pannonicum), alföldi flóraidék (Eupannonicum), tiszántúli flórajárásba (Crisicum) sorolható. A Tisza mentén ártéri ligeterdők találhatóak. Az egykori gazdag löszpuszta vegetációnak csak kevés maradványa fordul elő. Jellemzőek a nagy kiterjedésű kötött szikesek, helyenként szikes tölgyesekkel. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Önkormányzat Térségfejlesztési Iroda és a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Tájépítészeti, -védelmi és -fejlesztési Kar Tájvédelmi Tanszéke közti hosszú távú együttműködés keretében a III. éves tájépítész mérnökök hallgatók 1999. május 25-28. között - szakmai irányítással - felmérték a kastélypark növényállományát.

A parkban a dendrológiai szempontból kiemelkedő értéket képviselő fajok száma nem nagy. Ugyancsak alacsony a gyomfák aránya.

Korukat illetően az igen idős (melyek értékesek is) és a nem átültethető, 10-40 év közötti növények száma nagy; fiatal egyed nincs túl sok. Kora miatt sajnos néhány fa veszélyessé vált. Ezek egy része kezeléssel menthető, de akadnak menthetetlen egyedek is.

A kastélyban rendben tartott és elhanyagolt területek egyaránt vannak. Összességében megállapítható, hogy a parkban található növények állapota kielégítő.

Állatvilága igen gazdag, az Alföldre jellemző állatfajok nagy része itt is megtalálható. Madárvilága változatos.

A terület leírása védetté nyilvánítás előtt

A kastélyban az 1970-80-as években a Törökszentmiklósi Állami Gazdaság Központja működött. Az 1970-es évek elején csak nyugatról érkezett turisták szálltak meg, akik éltek azzal a lehetőséggel, amit Szenttamás biztosított nekik, úgy mint lovaglás, vadászat, halászat. Elmondások szerint a park akkor szinte kifogástalan állapotban volt, melynek területén 6-8 páva élt.

A védettség indoklása

A védettség indoka a Törökszentmiklósi Állami Gazdaság kezelésében lévő 11 ha 525 m² területű park természeti értékeinek megőrzése, megóvása, fenntartása, a fennmaradásukhoz szükséges feltételek megteremtése, a kialakult sokféleség jelen és jövő nemzedékeinek számára való megőrzése volt.

A park megőrzése nélkül a kastély értéke is lecsökkenne.

A zavartalan és tartós fennmaradása, valamint további célszerű hasznosítása érdekében szükségessé vált a park olyan irányú fejlesztése, mely biztosítja:

- az értékes növényállomány fenntartását, új fajták telepítését, a park megfelelő szintű gondozását;
- a látogatók részére a látogatás ideje alatt a bemutatás feltételeit;
- az iskolai elméleti oktatás gyakorlati kiegészítését.

A védetté nyilvánítási eljárás

A védetté nyilvánítás előkészítő szakaszában megtörtént a helyszín bejárása, a védendő értékek körének megállapítása és az értékek számba vétele, a távlati programok megállapítása, a terület körülhatárolása, a védetté nyilvánításra tett javaslatok áttanulmányozása, értékelése, a határozat megfogalmazása, a fenntartás irányelveinek kidolgozása.

A védett terület körülhatárolásánál törekedtek arra, hogy a határvonal minél rövidebb, a vezetése kevésbé szabdalt, minél jobban követhető legyen.

A védetté nyilvánítási folyamat befejezési időpontja 1980. július 11.

Az eljárás szereplői és az eljárás sajátosságai

A védetté nyilvánítást megelőző tárgyalásokon a tulajdonos, a kezelő, az érdekelt hatóságok és szervek védetté nyilvánítással és a tervezett védelmi előírásokkal egyetértettek. A védetté nyilvánítást akadályozó vélemény, illetve tényező nem merült fel.

A terület fenntartása, jelenlegi állapota

A park fenntartását jelen pillanatban a Törökszentmiklósi Mezőgazdasági Rt. végzi. A Park állapotának fenntartása érdekében térszerkezeti, tájképi, esztétikai, növényegészségügyi beavatkozások indokoltak.

Térszerkezeti szempontból tett javaslatok a növényzet helyreállítására

A kert tájképi stílust képvisel. Bár mértani, barokkos részletek nyomai most is láthatók a kastély nyugati homlokzata előtti területen, és ilyen részletek egy tájképi stílusban kialakított kerthez is tartozhatnak, azonban a jelenlegi növény- és térszerkezeti adottságok miatt a barokkos kertrészlet teljes helyreállítása nem javasolható. Ezért a meglévő puszpángsorokból és elszórt puszpángbokrokból csak a nyugati homlokzattal párhuzamos sort kellene meghagyni, a megmaradó területen pedig jellegzetes tájképi térhatást kialakítani.

A megfelelő méretű tér kialakítása érdekében kívágnák az előtérben jelenleg uralkodó szerepet betöltő, zavaró (egyébként is tájidegen) lucfenyőket.

Fontos a parkban lévő zavaró hatású fák kivágása, ugyanis számottevő az olyan egyedek száma (főleg idős karakterfajok), melyek sokkal jobb rálátást, nagyobb teret igényelnek, és a tisztások is hiányoznak.

A kerítések mellett is több he-

lyen kellene cserjét, cserjecsoportot ültetni, valamint néhány új fát telepíteni.

Tájképi és esztétikai szempontból tett javaslatok

Biztosítani kell a túl sűrűn ültetett növénycsoportok ritkítását, így a növények elegendő fényhez jutnak. Új telepítésnél törekedni kell a honos és helyi természetes vegetációba illeszkedő növények alkalmazására, kerülni kell a gyom és gyomosító fajok használatát. A bevezető út két oldalán álló és egyéb nagyobb feketefenyő csoportok fokozatos lecserélése javasolt honos fajokra (pl. Quercus, Fraxinus, Tilia fajok).

Növényegészségügyi szempontból tett javaslatok

A kiszáradt egyedek kivágása, a kipusztult és kiszáradt egyedek pótlása, amennyiben ez esztétikai, illetve térszerkezeti szempontból indokolt, egészséges és fiatal egyedek

átültetése, ha ezek nem megfelelő helyen vannak. Előfordulnak koruk miatt veszélyessé vált fák és beteg egyedek is, melyek kezelését javasoljuk, ha ezek megmenthetők, de akadnak menthetetlen egyedek, melyeket szintén ki kell vágni.

Tanulságok, javaslatok

A terület intenzív fenntartása komoly anyagi terhet ró a kezelőre. Nagyobb léptékű fejlesztéseket csak állami támogatásokkal lehet megoldani. A fejlesztéseknél, fenntartásoknál elsőbbséget élveznek a kastélyt közvetlenül övező területek, valamint a park bejáratát és a kastélyt összekötő út környezete, hiszen ezek intenzív fenntartása elengedhetetlen. A kastélytól távolabb eső területeken erdészeti kezelés is elegendő.

A természetvédelem feladatait csupán állami intézkedésekkel még sehol nem tudták végrehajtani. Az állam rendelkezésére álló eszközei a természet megvédéséhez szükségesek ugyan, de ezek a feladatok a társadalom támogatása, széles körű társadalmi háttér kialakítása nélkül nem oldhatók meg.

Meg kell szüntetni a területen a növények értelmetlen gyűjtését, pl. az iskolákban elrendelt, elvárt gyűjtéseket (lepke, rovar, növény, termés, stb.).

A legfontosabb, hogy nem szabad megváltoztatni a művelési ágot, csökkenteni a területet, zavaró létesítményeket elhelyezni, és üzemeltetni, vízháztartást kedvezőtlenül megváltoztatni, hulladékot lerakni.

TAPOLCAI RÉGI MÉSzkÖBÁNYA **(VÁRHEGYI FELHAGYOTT KÖFEJTŐ)**

Demeter Zoltán, Zöld Akció Egyesület

Földrajzi fekvése: Miskolc-Tapolca, Miskolc DNy-i részén. Területe: 30 hektár

A terület leírása

A tapolcai kőbányát az 1890-es évektől 1936-ig intenzíven, majd 1950-ig még csökkentett intenzitással művelték. 1950 és 1970 között a bányaudvarokat törmeléklerakóként használták. Az 1980-as évek elején a területet országos szintű védettségre javasolták, mégis csak 2002-ben sikerült helyi természetvédelmi oltalom alá helyezni. Pedig 20 méterrel a felszín alatt már a Miskolc várost ivóvízzel ellátó tapolcai forrásokhoz áramló karsztvíz található.

A 10 hektáros bányaudvarban húszféle geológiai jelenség látható. Olyan tektonikai és hidrotermális folyamatok emlékei tanulmányozhatók a kőbánya falain, amelyek a Kárpát-medence mai aljzatát képező földkéreg lemezek vándorlásaival összefüggésben egykor nagy mélységekben, magas hőmérsékleten keletkeztek. Emellett egy neolitikus földvár maradványai, hévizes eredetű barlangrendszer és denevérek lakta további karsztos üregek gazdagítják a terület értékeit.

A terület botanikai jelentősége kutathatóságában és a változatos formákból adódó potenciális élőhelyeiben van, de ritka, védett fajokban még nem gyakori (tavaszi hérics, széleslevelű nőszőfű, tarka nőszirom). Kiemelendő viszont a kőbánya peremén, laza kőzetből felépülő mesterséges tereplépcső meredek lejtőjén található boldogasszony papucs populáció, melyet gyertyános-tölgyes állomány vesz körbe. A körülbelül 100 egyedet számláló, hazánk egyik legjobb állapotú állománya az Iglói út közelében lévő, már korábban védetté nyilvánított területet is kiválthatja.

A zoológiai értékek tekintetében legfontosabb a sziklafalakon korábban már bizonyított fészkelésű kövirigó, bajszos sármány és hantmadár, illetve a táplálkozási célból előforduló uhu, darázsölyv és holló jelenléte.

A védett gerinces állatfajok közül egyes hüllők jelenléte gyakori. Az ízeltlábúak ritkább fajai – a növényekhez hasonlóan – a tetők gye- és erdőtársulásaihoz kötődnek. Közülük említést érdemel az

imádkozó sáska, a kék és a rezes futrinka, a vörös könyves nagy hőscincér, a barna gyalogcincér és a takácscincér.

A ritkább nappali lepkefajok közül bizonyított előfordulású a díszes tarkalepke - mely egész Európában védett, a kipusztulás szélén álló faj -, a gyászlepke, a nagy fehérsávú lepke, a keleti gyöngyházlepke, a zöldes gyöngyházlepke, a farkasalma lepke, a kardoslepke, a lápi gyöngyházlepke és a keleti boglárkalepke.

A kezelés szempontjából irányadó a természeti értékek megóvása, az ezt figyelembe vevő tájrendezés, mely az illegális személtelhelyezés és az invazív növényfajok problémáját orvosolja. Támogatandó a megkezdett területrendezés és az azt követő, tervezett geológiai bemutató park megvalósítása is.

A Zöld Akció Egyesület tapasztalatai a védetté nyilvánítás folyamán

Egyesületünk - a Miskolc MJV Polgármesteri Hivatalával kötött szerződés alapján - 2001-ben készítette el a terület újbóli állapotfelmérését és a védetté nyilvánítást megalapozó szakanyagot. Ugyanebben az évben történt meg a polgármesteri hivatal által koordinált szakhatósági egyeztetés is, melynek során az érintett hatóságok nem ellenkeztek a védetté nyilvánítást.

Ugyanebben az időben az alábbi folyamatok indultak el:

Egy helyi vállalkozó gyógyszálló megépítését és ennek a hegy belsejében a barlangfürdővel való összeköttetését tervezte a területen.

A Geokomplex Kft. megkezdte egy korábban nyertes KAC pályázati támogatásához hozzájutva (geológiai bemutató park kialakítása) a bányaudvar rekonstrukcióját (omlásveszélyes sziklafalak megfogása geotextília és növényzet telepítés révén, gyomos és adventív fajokkal benőtt bányaudvar parkká alakítása stb.).

E folyamatok hatására a polgármesteri hivatal építési és környezetvédelmi osztálya, 2001 áprilisában egyeztető megbeszélést kezdeményezett a város zöld szervezeteivel, amelynek során az esetleges szállodai beruházás élő és élettelen környezetre gyakorolt hatásait szeretne volna felmérni. A megbeszélés során nyilvánvalóvá vált, hogy a szállodaépítés csak a bányaudvar bejáratán kívül helyezhető el. Ugyanekkor szó esett az önkormányzat által tervezett szabadtéri színpad beruházásról is.

A megbeszélést követő közgyűlési ülésen a képviselők végül nem szavazták meg a terület védetté nyilvánítását, amit az akkori ellenzék a politikai egyeztetés hiányával indokolt. Az előterjesztő egyébként a sokak által támadott polgármester volt.

Közben az ügy egyre nagyobb nyilvánosságot kapott a helyi médiában. A szállodaépítés terve végül lekerült a napirendről, amit a vállalkozó a kialakult ellenséges hangulattal indokolt.

2002 szeptemberében a közgyűlés újra napirendre tűzte a terület védetté nyilvánítását, most már a környezetvédelmi bizottság javaslatára, melyet másodszorra már megszavazott a testület.

Kihelyezésre került a védettséget jelző tábla, de a védett értékek kezelésére nem igazán állnak rendelkezésre a szükséges források. Az esetleges kaszálás vagy erdészeti munkák időnként elvégzésre kerülnek, de nem ez a jellemző.

Tanulságok:

Erdőterületek esetében mind az Állami Erdészeti Szolgálat, mind a kezelést végző erdészeti rt. ellenzi a védetté nyilvánítást, amit az erdészeti kezelés szakszerűségével indokolnak. A védelmi funkciójú erdőrészek esetében nem érthető az elzárkózás, míg a fatermelési funkciójú erdőrészek esetében nem fogadható el ez az indoklás. Ha esetleg mégis sikerül a védetté nyilvánítás, akkor kártérítést követel az erdészet, illetve különböző fórumokon támadja meg az önkormányzat döntését (pl. közigazgatási hivatal).

Mivel minden közgyűlés elé kerülő ügy politikai üggyé is válik egyben, érdemes az egyeztetést már a szakbizottságban elkezdni, ahol eleve a pártok jelöltjei ülnek. Ha ott sikerül elfogadtatni egy védetté nyilvánítást, akkor nagyobb esély van a pozitív közgyűlési határozatra is.

Az önkormányzat véleménye szerint a védetté nyilvánítás szakhatósági eljárási folyamata igen körülményes és a kezdeti lelkesedés gyorsan alábbhagy, ahogyan az idő és a papírhalmok egyre nagyobb méreteket öltenek.

KIS-TECE, VÁCRAÓT

Kósa Géza és Szilvácsku Zsolt

A terület elhelyezkedése

Vácrátót a Veregyházi-medence északnyugati részén fekszik. Ez a 100-200 m tengerszint feletti magasságban kialakult medence az Alföld egyik északi öblözete. A vácrátóti arborétumtól délnyugatra helyezkedik el a két területrészből álló (összesen 67,2 ha kiterjedésű) természetvédelmi terület, amelynek egyes részei helyi jelentőségűek, míg a Tece-patak mentén jelenleg országos védelmet élvező lápok is találhatóak.

A terület leírása védetté nyilvánítás előtt

A védetté nyilvánítás idején a Tece-patak mentén jellegzetes homokpusztai, mocsár-réti, láp-, nedvesréti- és bokorfüzes (egykori égeres) növényi vegetáció található sok ritka növény fajjal.

A nedves- illetve lápréteken a következő fajok fordulnak elő : buglyos szegfű (*Dianthus superbus*), agárkosbor (*Orchis morio*), poloskaszagú kosbor (*Orchis coriophora*), bíboros kosbor (*Orchis purpurea*), hússzínű ujjas-kosbor (*Dactylorhiza incarnata*), mocsári

kosbor (*Orchis laxiflora* ssp. *palustris*), szúnyoglábú bibircsvirág (*Gymnadenia conopsea*), mocsári nőszőfű (*Epipactis palustris*), fehér zászpa (*Veratrum album*), rezgőpázsit (*Briza media*), fehérmájvirág (*Parnassia palustris*), békakonty (*Listera ovata*), pókbangó (*Ophrys sphegodes*), kornistárnics (*Gentiana pneumonanthe*).

Az egykori patakmenti égeres és bokorfüzes, részben magaskórós kísérő társulás növényei a csatlakozó átmeneti zónákkal: mézgás éger (*Alnus glutinosa*), kutyabenge (*Frangula alnus*), fehéرنyár (*Populus alba*), szürkefűz (*Salix cinerea*), csigolyafűz (*S. purpurea*), mandulalevelű fűz (*S. triandra*), őszi kikerics (*Colchicum autumnale*), szibériai nősszirom (*Iris sibirica*), korcs nősszirom (*Iris spuria*) – ennek fehéres virágú alakja hazánkban csak itt fordul elő, ernyős madártej (*Ornithogalum umbellatum*), őszi vértő (*Sanguisorba officinalis*) stb.

Száraz homoki területek növényei: homoki pimpó (*Potentilla arenaria*), apró lucerna (*Medicago minima*), pusztai kutyatej (*Euphorbia seguieriana*), farkas kutyatej (*E. cyparissias*), homoki pirosító (*Alkanna tinctoria*), kapaszkodó kakukkfű (*Thymus glabrescens*), hegyi ternye (*Alyssum montanum*), fedél rozsnok (*Bromus tectorum*), magyar csenkesz (*Festuca vaginata*), gumós perje (*Poa bulbosa*).

A terület értékét növeli, hogy egymástól igen eltérő jellegű vegetációtípusok itt kis területen, egymással közvetlenül érintkezve, illetve minimális határzónákkal találhatók meg. A tájképi, esztétikai jellegzetességét a terület közepén átfolyó patakot kísérő fűzbokrok és üde növényzet, valamint a vegetáció teljes időszakában látható sokszínű és sokféle virág jelenti, illetve a fennmaradt nyílt homokpusztai gyepek.

A védetté nyilvánítási eljárás időpontja és az eljárás leírása

A védetté nyilvánítást Kósa Géza, dr. Kovács Margit és dr. Klincsek Pál javaslattevők kezdeményezték a Pest Megyei Tanács Végreható Bizottságánál. A védetté nyilvánítást megelőző területbejárásról a résztvevők egyetértettek a tervezett védetté nyilvánítással, előírásokkal és korláto-

zásokkal. A terület akkori tulajdonosa, a szödi Egyesült Virágzó Mgtsz. bejelentette, hogy a Tece patak mentén a korábban megkezdett, majd felhagyott tőzgebányászatot új kitermelőgödrök nyitásával folytatni kívánja a védendő terület mellett található területekről. 1978 januárjától védett a terület

A védetté nyilvánított terület rendeltetése

- Őrizze a táj természeti értékeit, természetes, zavartalan állapotú és változatos növénytársulásait,
- tartsa fenn a természetes növényi géntartalékot,
- biztosítsa a tudományos kutatás feltételeit,
- tegye lehetővé értékeinek oktatásban és ismeretterjesztő célból történő bemutatását,
- nyújtson a látogatóknak esztétikai élményt.

A védetté nyilvánítás során meghatározták a terület kezeléséhez és védelméhez szükséges irányelveket is.

A terület fenntartása, védelme és jelenlegi állapota

Vácrátót községnek nagyon szűk határa volt, ezért minden tenyérnyi helyet próbáltak hasznosítani. A település gazdálkodói, sőt jellemzően a szomszéd települések területeiből is többet béreltek. A jelenleg védett nagy homokpuszta gyepe is be volt szántva, de felhagyták 80 éve. Azóta tökéletesen visszaállt a vegetáció, ami annak köszönhető, hogy a bolygatás ellenére voltak olyan maradvány területek, ahonnan visszatelepült a növényzet.

A patakmedret nyílegyenesre kotorták több alkalommal is veszélyeztetve ezzel a terület értékeinek fennmaradását. A 70-es években a homokfásítás fenyegette a területet, maradványai most is megtalálhatók a terület határán.

A privatizációt követően a területet felosztották jelenleg is több tulajdonosa van. A legnagyobb probléma a sok tulajdonos teljesen eltérő elképzelése, terve a terület hasznosításával kapcsolatosan. A homokpuszta és a lápterület is más-más problémákat vet fel. A homokpusztán a legeltetés felhagyása (betelepülő fajok megjelenése a következménye) vagy az intenzív legeltetés (lápréten a marhacsorda taposási kára lehet nagy), lóirtás által okozott taposási kár egyaránt veszélyt jelent az élőhelyekre, hasonlóan a terepmotorozáshoz. A terepmotorosokat egy közeli homokbányába sikerült elterelni, de óriási károkat okoztak. A terület határain fenyőtelepítés, illetve szántóterületek találhatóak, amely területekről rendkívül intenzív növénybetelepülés tapasztalható, különösen a gyepek tönkretett foltjaiban. A vízparti és a lápterületek problémája, hogy eredetileg nem egy nyílt növénytársulás volt a területen, hanem egy fűz-láp és égeres, tehát egy ligeterdő jellegű borítás volt a jellemző. A terület hasznosítása során többek között a legeltetés miatt is kivágták a fűzek egy részét, az orchideák elszaporodott a területen és a nyílt társulásokban megjelentek a nyaralók, fűzek és az éger, illetve különböző invázió fajok, mint például a kanadai aranyvessző (*Solidago canadensis*). A telepített erdei fenyő nagyon intenzív betelepülése figyelhető meg főleg a tőzeges területekre. Egész kis

ligeterdő és nagy kiterjedésű nyílt társulások jellemezték, jelenleg mozaikszerűen szétaprózódva lelhetők fel a korábbi társulások számos átmeneti jellegű, intenzív betelepülő fajokkal teli társulásokkal. A területen jellemző folyamat a beerdősődés. A korábbi legeltetés, a fák és cserjék korlátozott kitermelése bizonyos mértékű kezelést jelentett a területen.

Tanulságok, javaslatok a helyi védetté nyilvánítások kapcsán

- (1) Mikor védetté lett nyilvánítva egy terület, akkor valami miatt lett védetté nyilvánítva. A terület értékeinek megőrzése érdekében újra meg újra kellene szakemberekkel értékelteni a területet, mert az élő társulás egy dinamikus és folyton változó dolog, tehát mindig azt kell szem előtt tartani, hogy a védetté nyilvánítás pillanatában mik voltak a természeti értékei és ezen értékek hogyan őrizhetők meg a területen zajló folyamatok, változások figyelembevételével. Ha kell, akkor a vízháztartási problémákra kell figyelni, azok megoldása a legfontosabb, ha kell akkor legeltetnem kell, ha kell, akkor ki kell vágatnom a betelepülő fás növényzetet, ha kell akkor duzzasztanom kell, de mindezt a védelmi célok érdekében a kezeléseket és a spontán folyamatok hatásainak figyelembevételével.
- (2) A helyi lakosság, de különösen a települések irányítói, véleményformálói számára fontossá kell tenni, a felelősségüket erősíteni kell a település környezetében található természeti értékek iránt. Vácrátóton az arborétum mellett a Kis-Tece, mint helyi jelentőségű védelmet élvező természeti terület regionális jelentőségű értéké nőtte ki magát, mivel a Verezegyház és térsége fejlesztéséért kidolgoztak a települések egy Verezegyház Térsége Életmód-programot, amely készítése során a vácrátótiak megtapasztalhatták annak örömeit, amikor a település saját értékékként a közönség fel tudta mutatni a Kis-Tecé-t mint a térség egyik legfontosabb természeti kincsét.
- (3) A biológia tanárok szerepét nem lehet eléggé hangsúlyozni. A településeken ők azok egyrészt, akik az ifjúság érdeklődését felkelthetik a saját környezetük iránt, elkötelezhetik az értékek megőrzésére, másrészt a szülők bevonásával, illetve a gyerekek közvetítésével a település egészére hatással lehetnek.
- (4) A helyi jelentőségű védett területeken is nagy jelentősége lehet a kutatómunkának. Vácrátóton sajátos helyzet alakult ki hiszen egy nemzetközi hírű kutatóintézet szomszédságában van a védett terület. A terület kutatása már hosszú időkre, évtizedekre tekint vissza, mégis egyes tulajdonosok hihetetlen agresszivitással zavarták el a kutatókat a területekről. A település lakóiban még nem tudatosodott annak az értéke, ha nemzetközi fórumokon megjelenik Vácrátót neve, látogatók érkeznek a terület megtekintése végett, egyszóval pozitív híre mehet a településnek a világba.

SZEGEDI TAPASZTALATOK A HELYI VÉDELEMMEL KAPCSOLATOSAN

*Az esettanulmányt írta: Gaskó Béla
elbeszélése alapján Vétier Márta*

Rendeleti szabályozás

Szegeden nemrégiben került elfogadásra az az önkormányzati rendelet, amely lehetővé teszi helyi védettségű területek kijelölését. A rendelet tárgyalása és fogalmazása közben nehézségeket okozott az egymás szándékainak és szakmai szempontjainak meg nem értése, ami a természetvédelmi szakemberek, önkormányzati képviselők és a jogászok között volt. Ennek az lett a következménye, hogy a védett természeti területek – helytelen elnevezéssel – természeti emlék néven szerepelnek a szövegben.

Védetté nyilvánítás folyamata

A védetté nyilvánítás folyamata meglehetősen lassan zajlott Szegeden: el kellett végezni a terület átfogó vizsgálatát és értékelését, a tervezetet el kellett fogadtatni a nemzeti park igazgatósággal, majd az önkormányzat rendeletben kimondta a védelmet.

Előfordult az is, amikor kiderült egy területről, hogy védelem alá akarják helyezni, a tulajdonos, bérlő vagy éppen az önkormányzat rohamszerűen elkezdett olyan tevékenységet folytatni, amely a területen elhelyezkedő természeti értékek pusztulásához vezetett. Volt rá példa, hogy mire a védetté nyilvánítási folyamat lezajlott, addigra nem volt már ott semmi védelemre érdemes természeti érték, mert a területet a tulajdonos felszántotta.

Gyakran nagy nehézséget okoz a védelemre tervezett területek tulajdonosainak, használóinak a hozzáállása, mivel tapasztalataim szerint a védetté nyilvánítási folyamatokat inkább ellenzik, akadályozzák, mintsem segítik vagy támogatják.

Védendő területek

A védett területeket nem véletlenszerűen kellene kijelölni, hanem bizonyos koncepció szerint. Például Szegeden fontos lenne a légszennyezettség csökkentése érdekében, a várost körülölelő véderdősáv telepítése. Ezt az erdőzónát minél hamarabb ki kellene jelölni és szigorú védelem alá helyezni, hogy megakadályozzuk a város további terjeszkedését és az erdősáv területének beépülését.

Problémát jelent az, hogy az önkormányzat érzelmi fellángolással olyan területeket is helyi védelem alá helyez, amelyeknek igazi értéke nincsen, például előregedett fasort, lebetonozott teret.

Védelem alá olyan területeket kell helyezni, amelyek hosszú távon is szerepet fognak játszani a településkép vagy környezet formálásában. A város közelében, város határában fekvő védett területeknek van a legnagyobb értéke – ezek a közelségük miatt a lakosság számára könnyen elérhetőek, az infrastruktúra kivihető a területre. Ugyanakkor pont ezek azok a területek, amelyek a beruházók számára is a legcsábítóbbak – ahol lakóparkokat, áruházakat, raktárépületeket lehet elhelyezni.

Védett területek kezelése

Sajnos nem volt lehetőség arra, hogy a védett területeket az önkormányzat a tulajdonosoktól megvegye, vagy a tulajdonosoknak a művelés felhagyása miatt kieső jövedelem

összegét kifizesse. Sok helyen a gazdálkodás ugyanúgy folyik a védett területen, mint korábban; felhagyott területeken pedig fennáll annak a veszélye, hogy ha a birtokosnak úgy tartja kedve, akármelyik évben beszántja a területet, felbecsülhetetlen értékeket pusztítva el ezáltal.

A tulajdonosok nem értik a jogi nyelven közzétett nyilatkozatokat és kezelési terveket. Sokkal többet használ egy gyűlés, ahol lehetőség van a személyes találkozásra, és ahol el lehet magyarázni, hogy mit és miért védünk az adott területen, illetve átbeszélni velük, hogy milyen gazdálkodási formák segítik elő a védelmet és melyek azok, amelyek ártalmasak.

A legnagyobb kártételeket a környezetkárosítók mellett a nem kellő felkészültségű és megfontolatlan önjelölt természetvédők is okozhatják – amennyiben az óriási lelkesedés mellől hiányzik a hozzáértés, szakmai odafigyelés, nagyon nagy károkat képesek tenni. A védett és a védelem alá helyezendő területek folyamatos monitorozása rendkívül fontos dolog, de nem mindegy, hogyan végzik! A helytelen monitorozás rosszabb, mint ha semmit sem tennénk a területen! Teljesen valótlán adatok szülehetnek, ha például egy növényfaj monitorozásakor a területre minden évben - tegyük fel - csak áprilisban megyünk ki – egyik évben a növény szokásos idejében kihajtott, majd következő évben késett a tavasz és a monitorozás időpontjában a növény még nem bújtt ki a földből – téves azt kijelenteni, hogy a faj kipusztult a területről.

Kapcsolódó szervezetek

Szegeden csak néhány szervezettel van kiépített kapcsolat, ezek többsége azonban legfeljebb annyira jó, hogy a felmerülő problémákat kulturált hangnemben tudják megtárgyalni.

A nemzeti park igazgatóságával is mindössze annyi a kapcsolat, hogy időnként sikerül egy-egy védetté nyilvánítást keresztülvinni. Anyagi támogatást szinte csak díjazott pályázatokkal kaptak ezidáig.

NÓGRÁD MEGYEI TAPASZTALATOK A HEYI VÉDETTSÉGGEL KAPCSOLATOSAN

Az esettanulmányt írta: Drexler Szilárd elbeszélése alapján Vetier Márta

Mikor a kilencvenes évek elején a helyi és megyei önkormányzatok kezébe került a helyi védelem kérdése, a Madártani Egyesület helyi csoportjának elsődleges törekvése az volt, hogy segítse az önkormányzatokat munkájuk ellátásában. Ez a munka kiterjedt közös pályázatok készítésére, előadások megtartására, ismeretterjesztésre, kezelési tervek készítésére.

A közös munkák során kiderült, hogy az önkormányzat és a helyi lakosok büszkék védett területeikre, felismerik azok értékeit, alapvetően jó a hozzáállásuk. Fény derült azonban arra is, hogy az idegenforgalmi fejlesztések megelőzik a természetvédelmi érdekeket, valamint, hogy a legkisebb helyi érdekek ellen sem mernek már fellépni az önkormányzatok.

A helyi csoport több védetté nyilvánítási eljárásnak is kezdeményezője volt. Példaként három esetet írok le.

János aknai mocsár

A terület a Zagyva árterén fekszik, egy egykori külszíni szénbánya gödrében. Miután 30 éve felhagyták a bányászatot, a terület spontán módon betelepült növényekkel és állatokkal. Igen értékes vízi életközösség alakult ki rajta.

A Madártani Egyesület helyi csoportja a terület védelmét javasolta, az előterjesztését az önkormányzat pozitívan fogadta. A polgármester megígérte, hogy rövid időn belül a képviselőtestület elé terjeszti a javaslatot és megszavaztatja a védetté nyilvánítást.

A természetvédő-madarászok pontosították a terület határait (helyrajzi számok megadásával), műszaki mérnökökkel együtt több terepszemlét tartottak, majd megfogalmazták a védetté nyilvánító rendelet tervezetét. A szavazás azonban elmaradt.

Közben kitudódott, hogy folyamatban van a mocsár védetté nyilvánítása, s tulajdonosváltás nyomán a terület egy helyi érdekeltségű vadásztársaság magántulajdonába került. Innentől kezdve kudarcba fulladt az egész eljárás. Az önkormányzat nem vállalta fel, hogy egy jelentéktelen helyi érdekekkel szembeszálljon. Természetvédelmi elkötelezettség ide vagy oda, a János aknai mocsár lekerült a palettáról.

Csádalj

A terület az Ipoly hazai felső szakasza mentén fekszik, Ipolytarnóc és Litke között. Nagyon értékes láp, kiterjedése mintegy 250 hektár.

A Madártani Egyesület helyi csoportja a megyei önkormányzathoz fordult, hogy ez a több települést is érintő vizes élőhely védeltséget kapjon. A megyei közgyűlés segítségével települési találkozót szerveztek, ahol jelen volt a megye természetvédelmi előadója, a mezőgazdasági osztályvezető, a két illetékes polgármester valamint a két jegyző. Közben a helyi csoport ismeretterjesztési programokat szervezett az érintett két településen: vetítéseket, előadásokat tartottak, szórólapokat, plakátokat terjesztettek.

Az előterjesztést mindenki szívesen fogadta, megígérték, hogy hamarosan megszavazzák a terület védeltségét. A helyi csoport elkészített a védetté nyilvánítási rendelet tervezetét. A szavazás azonban elmaradt.

Felmerült ezek után, hogy a Madártani Egyesület vásárolja meg a területet. Akkori áron a mocsárnak 400.000 Ft volt az értéke. A korábbi termelőszövetkezet vagyonát képező osztatlan közös tulajdonú terület nevesítése után a láp egy magánszemély kezébe került. Ezek után az önkormányzatok már nem mertek szembeszállni a helyi érdekekkel, a területet inkább turisztikai szempontból akarták fejleszteni: vadkacsa telepet, csónakázó tavat és turista paradicsomot akartak ott létrehozni.

A jelenleg érvényben lévő jogszabályok értelmében minden láp „ex lege” védett, a Csádalj is részét képezi az országos lápkataszternek. A terület pontosabb botanikai és zoológiai felmérését a Madártani Egyesület elvégeztette, és az adatokat átadta a Bükk Nemzeti Park Igazgatóságnak, akik ígérete szerint 2003-ban a területet tájvédelmi körzeté nyilvánítják, s ezáltal országos védelmet kap.

Zagyva-menti havária tározó

A Zagyva mentén több havária tározó is van, ezeket csak a szélsőségesen magas árvizekkor töltik fel vízzel.

A helyi csoportnak az az ötlete támadt, hogy ha a tározóban állandóan tartanának egy kevés vizet (20-100 cm mélységben), akkor kialakulhatna egy 2-3 hektáros vizes élőhely a Zagyva mellett. Ezen a vidéken nagyon kevés az ilyen sekély vízű terület. Természetvédelmi értékei mellett a tározó képes lett volna árvízvédelmi szerepet is ellátni.

A helyi vízügyi hatóság engedélyezte a tervet. A budapesti Vízügyi Minisztériumban is majdnem átfutott a dolog.

Ekkor jött a területre egy olyan szélsőségesen magas áradás, amikor az említett tározóban centimétereken múltott csak, hogy a víz nem csapott át a gátakon és nem öntötte el a falvakat. Szerencsére a tározóban előzőleg nem volt víz, ha lett volna, óriási katasztrófa következett volna be.

Civil szervezetek feladatai

Önkormányzati védelmi eljárási kezdeményezések általában nem természetvédelmileg megalapozottak, inkább a szépség, érdekesség, egyediség vezérli őket. Segíteni kell ezen területek védelmét is. Meg kell teremteni a megfelelő kezelést – kezelési terveket kell készíteni.

Környezet- és természetvédelmi tanácsadó irodák működtetésével segíteni kell az önkormányzatok döntéseit, valamint a megfelelő jogi szabályozást és természetvédelmi kezelést.

Segíteni kell az önkormányzatokat különböző pályázatok megírásában.

Publikálni a megyei hivatalos lapokban. Ezek közvetlenül a polgármesterekhez és a képviselőkhez jutnak el.

Ismeretterjesztés, környezeti tudatformálás rendkívüli jelentőséggel bír, ezért folyamatos jelleggel biztosítani kell, együttműködve települések önkormányzatával, iskolákkal.

Együttműködések erősítése más szervezetekkel (nemzeti park igazgatóság, nemzetközi szervezetek stb.)

Helyi védelem jelene és jövője

Jelenleg nagyon sok olyan védett terület van, amelyek nem szakmai szempontok alapján lettek kijelölve. Alaposan fel kellene mérni, majd felülvizsgálni a helyi védelmet élvező és a nem védett területeket.

Egy kidolgozott értékelési rendszer alapján el lehet dönteni, hogy mely területeket kell védeni (megtartani a védelmet vagy védelem alá helyezni) és mely területek védelme nem fontos (esetleg megszüntetni a védelmet). Ezek után el kell készíteni a területek kezelési tervét, amit következetesen be kell tartani.

Egy ilyen átfogó felülvizsgálat nagyon sok személyi és anyagi befektetéssel jár. Kell valaki, aki koordinálja az egész projektet, valamint a szakemberek, akik a felméréseket végzik, terveket készítenek. Nagyon sokat tud segíteni egy akcióban a helyi lakosság és a civil szervezet.

MELLÉKLETEK

SZEMELVÉNYEK A TERMÉSZETVÉDELEM JOGI HÁTTERÉBŐL

Természetvédelmi szempontból fontos általános jogszabályok listája

- 1976. évi 24. törvényerejű rendelet 4. § (természetvédelmi terület kisajátítása)
- 33/1976. (IX. 5.) MT rendelet 32. § (természetvédelmi terület kisajátítása)
- 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 281.§
- 6/1985. (XII. 28.) OKTH rendelkezés (szakértői tevékenység engedélyezése környezet- és természetvédelem területén, és a természetvédelem egyes területein szakértői tevékenység engedélyezése)
- 1991. évi XXXIII. Tv. 7-8. § (természetvédelmi területek önkormányzati tulajdonba adása)
- 1991. évi XLIX. Tv. 4. § (természetvédelmi területek csőd-, illetve felszámolási eljárás alóli mentessége)
- 7/1992. (II. 25.) FM rendelet 4. § (természetvédelmi területen növényvédelem légi járművel)
- 1992. évi II. tv. 13-27. § (természetvédelmi terület kijelölése mezőgazdasági szövetkezet közös használatában lévő földek felosztása során)
- 28/1994. (V. 20.) AB határozat (természetvédelmi terület kijelölése mezőgazdasági szövetkezet közös használatában lévő földek felosztása során, és természetvédelmi terület, illetve állat- és növényfajok védelte nyilvánítása)
- 1994. évi LV. Tv. 42. §
- 29/1995. (V. 25.) AB határozat (természetvédelmi terület, illetve állat- és növényfajok védelte nyilvánítása)
- 1995. évi LIII. törvény (természetvédelmi terület, illetve állat- és növényfajok védelte nyilvánítása)
- 1995. évi XCIII. Tv. 4-6.§
- 1995. évi XXXIX. Tv. 6. § (természetvédelmi területek privatizációja)
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
- 1996. évi LIV. Törvény Az erdőről és az erdő védelméről
- 4/1997. (I. 10.) KTM rendelet, melléklet (természetvédelmi technikus szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményei)
- 33/1997. (II. 20.) Korm.rend. (a természetvédelmi bírság kiszabásával kapcsolatos szabályokról)
- 13/1997. (V. 28.) KTM rendelet a védett természeti területek és értékek nyilvántartásáról
- 14/1997. (V. 28.) KTM rendelet a nemzeti parkok területének övezeti kategóriákba való besorolásáról
- 19/1997. (VII. 4.) KTM rendelet az elkobzott védett természeti értékekkel kapcsolatos intézkedésekről
- 83/1997. (IX. 26.) OGY határozat (természetvédelmi terület, illetve állat- és növényfajok védelte nyilvánítása)
- 48/1997. (X. 6.) AB határozat (természetvédelmi terület, illetve állat- és növényfajok védelte nyilvánítása)
- 33/1997. (XI. 20.) KTM rendelet a polgári természetöröktől
- 211/1997. (XI. 26.) Korm. rendelet a környezetvédelmi felügyelőségek, valamint a nemzeti park igazgatóságok feladat- és hatásköréről, továbbá a Környezet- és Természetvédelmi Felügyelőségről
- 36/1997. (XII. 8.) KTM rendelet a környezetvédelmi felügyelőségek, valamint a nemzeti parkok igazgatóságok illetékességi területéről
- 1997. évi CLIX. törvény A fegyveres biztonsági őrségről, a természetvédelmi és a mezeti őrszolgálatról
- 1997. évi XLIX tv. 11-15. § (természetvédelmi őrszolgálat)
- 8/1998. (I. 23.) Korm. rendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, bemutatására és hasznosítására vonatkozó részletes szabályokról
- 67/1998. (IV. 3.) Korm. rendelet a védett és fokozottan védett életközösségekre vonatkozó korlátozásokról és tilalmakról
- 13/1998. (V. 6.) KTM rendelet a barlangok nyilvántartásáról, a barlangok látogatásának és kutatásának egyes feltételeiről, valamint a barlangok kiépítéséről
- 146/1998. (IX. 9.) Korm.rend. 3. melléklet (természetvédelmi mérnökök képzése)
- 1999/17. Nemzetközi Szerződés a környezetvédelmi minisztertől (magyar-szlovák együttműködés)
- 166/1999. (XI. 19.) Korm. rendelet a tájvédelmi szakhatósági hatáskörbe tartozó engedélyezési eljárásokról
- 12/1999. (XII. 25.) KöM rendelet, melléklet
- 1999. évi LXXIX. törvény a szabálysértésekről, 147-149. §
- 4/2000. (I. 21.) Korm. rendelet a természetvédelmi örökre, illetve őrszolgálatokra vonatkozó részletes szabályokról
- 9/2000. (V. 19.) KöM rendelet (természetvédelmi őrszolgálat)
- 2000. évi CXII. Tv. 23-25. § (természetvédelmi övezetekre vonatkozó előírások Balaton üdüülőkörzetében)
- 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről
- 25/2001. (VI. 29.) AB határozat (természetvédelmi igazgatás, természetvédelmi hatósági feladatok ellátása, valamint természetvédelmi terület, illetve állat- és növényfajok védelte nyilvánítása)
- 46/2001. (XI. 17.) AB rendelet (természetvédelmi terület, illetve állat- és növényfajok védelte nyilvánítása)
- 30/2001. (XII. 28.) KöM rendelet (természetvédelmi kezelési tervek készítése és tartalma, valamint természetvédelmi terület, illetve állat- és növényfajok védelte nyilvánítása)
- 8005 és 8006/2001. (MK 156.) KöM tájékoztató (természetvédelmi terület, illetve állat- és növényfajok védelte nyilvánítása)
- 2/2002. (I. 23.) KöM-FVM együttes rendelete

A természetvédelmi törvény kivonata

A teljes természetvédelmi törvény (azaz az 1996. évi LIII. törvény) kb. 30 oldal, melyből e kivonat mindössze 8 oldalt tartalmaz. Igyekeztünk azon részeket kiválasztani, amelyek fontosak lehetnek a képviselők, önkormányzati dolgozók, illetve a helyi jelentőségű természetvédelmi területek létrehozásában érintett földtulajdonosok, illetve földhasználók számára. A kiválasztott részekben **kiemeléseket végeztünk** a még gyorsabb áttekinthetőség érdekében.

1996. évi LIII. Törvény A természet védelméről (kivonat)

Alapfogalmak

4. § E törvény alkalmazásában:

b) természeti terület: valamennyi olyan földterület, melyet elsősorban természetközeli állapotok jellemeznek;

e) védett természeti érték (természetvédelmi érték): e törvény vagy más jogszabály által védetté, fokozottan védetté nyilvánított – kiemelt természetvédelmi oltalomban részesülő – élő szervezet egyede, fejlődési alakja, szakasza, annak származéka, illetőleg az élő szervezetek életközösségei, továbbá barlang, ásvány, ásványtársulás, ősmaradvány;

g) védett természeti terület: e törvény vagy más jogszabály által védetté vagy fokozottan védetté nyilvánított (kiemelt természetvédelmi oltalomban részesülő) földterület;

l) fenntartható használat (hasznosítás): a természeti értékek olyan módon és ütemben történő használata, amely nem haladja meg megújuló képességüket, nem vezet a természeti értékek és a biológiai sokféleség csökkenéséhez, ezzel fenntartva a jelen és jövő generációk életlehetőségeit;

Védetté nyilvánítási eljárás

22. § Kiemelt oltalmuk biztosítása érdekében védetté kell nyilvánítani a tudományos, kulturális, esztétikai, oktatási, gazdasági és más közérdekből, valamint a biológiai sokféleség megőrzése céljából arra érdemes

a) vadon élő szervezeteket, életközösségeiket, továbbá termő-, tartózkodó-, élőhelyeket;
c) természetes, természetközeli tájakat, tájrészleteket; i) álló- és folyóvizeket, így különösen tavat, patakot, mocsarat;

23. § (1) Természeti érték és terület kiemelt oltalma a védetté nyilvánítással jön létre. (2) E törvény erejénél fogva védelem alatt áll valamennyi forrás, láp, barlang, víznyelő, szikes tó, kunhalom, földvár. Az e bekezdés alapján védett természeti területek országos jelentőségűnek [24. § (1) bekezdés] minősülnek.

(4) A (2) bekezdés hatálya alá tartozó lápok, szikes tavak, kunhalmok és földvárak jegyzékét a miniszter a törvény hatálybalépésétől számított 3 éven belül közzéteszi és a jegyzéket évente felülvizsgálja. A jegyzék tájékoztató jellegű és nem érinti a (2) bekezdés alapján, e törvény hatálybalépésével bekövetkező védelmét.

(5) Ha védett természeti érték, terület védelme csak különleges intézkedésekkel biztosítható, a természeti értéket, területet vagy annak egy részét fokozottan védetté kell nyilvánítani.

24. § (1) Természeti területet [15. § (1) bekezdés] és más – e törvény 22. §-a alapján –

védelemre érdemes földterületet

a) országos jelentőségű terület esetén a miniszter

b) helyi jelentőségű terület esetén a települési – Budapesten a fővárosi – önkormányzat **rendeletben nyilvánít védetté.**

(3) A védetté nyilvánítást kimondó jogszabály tartalmazza

a) a védetté nyilvánítás tényét, a természetvédelmi értékek megnevezését,

b) terület esetében annak jellegét, kiterjedését, a védetté nyilvánítás indokát, természetvédelmi célját, a földrészletek helyrajzi számait, az e törvényben meghatározott egyes korlátozások és tilalmak alóli esetleges felmentést, továbbá a természetvédelmi hatóság engedélyéhez, illetve hozzájárulásához kötött – a 21. §-ban, a 38–39. §-ban nem szabályozott – tevékenységek körét, valamint lehetőség szerint a földrészlet határvonalának töréspont koordinátáit.

25. § (1) Védetté nyilvánításra bárki javaslatot tehet. A védetté nyilvánítás előkészítése hivatalból indul meg.

(2) Ha az előkészítés helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánításra irányul, a helyi védetté nyilvánítást előkészítő települési önkormányzati jegyzőnek, főjegyzőnek (a továbbiakban együtt: jegyző), a terület védetté nyilvánításának indokoltságát alátámasztó iratok megküldése mellett meg kell keresnie az igazgatóságot, hogy kívánja-e a terület országos jelentőségű védett természeti területté nyilvánítását.

(6) A természeti terület védetté nyilvánításának előkészítése során az előkészítést végző – az érdekeltek álláspontjának megismerése érdekében – egyeztető megbeszélést és a szükséghez képest helyszíni szemlét tűz ki, amelyre – a kitűzött időpont előtt legalább 15 nappal – meghívja az (1) bekezdésben említett javaslattevőt, valamennyi érdekelt hatóságot, továbbá mindazokat, akikre a védetté nyilvánításból jogok vagy kötelezettségek hárulnak, illetőleg akik jogos érdekét a védetté nyilvánítás közvetlenül érinti. Jelentős számú érdekelt esetén a meghívás történhet hirdetménynek a helyi önkormányzat hirdetőtábláján történő kifüggesztésével vagy más, helyben szokásos módon történő közhírré tétele útján is.

(7) Az előkészítést végző az egyeztető tárgyalásról jegyzőkönyvet és összefoglalót készít, amelyet a védetté nyilvánításra vonatkozó javaslattal együtt előterjeszt a védetté nyilvánításra jogosulthoz.

26. § (1) A védett természeti területet a természetvédelmi hatóságnak meg kell jelölnie és fel kell hívnia a figyelmet annak védettségére, valamint a főbb korlátozó rendelkezésekre.

(2) Terület védetté, fokozottan védetté nyilvánításának tényét az ingatlan-nyilvántartásba be kell jegyezni, védettség feloldását követően a védettség tényét pedig törölni kell. A bejegyzést, illetve annak törlését a természetvédelmi hatóság hivatalból kezdeményezi.

27. § (1) Ha valamely védelemre tervezett terület jelentős károsodásának veszélye áll fenn, a természetvédelmi hatóság – az érdekelt hatóságok véleményének kikérése mellett – a területet azonnal végrehajtható határozattal, egy alkalommal ideiglenesen védetté nyilváníthatja. A határozatban előírhatja a terület kezelésével, a természeti értékek megóvásával kapcsolatos kötelezettségeket, továbbá a veszélyeztető tevékenység folytatását korlátozhatja, felfüggesztheti, illetve megtilthatja.

A védett természeti területek

(4) Természetvédelmi terület az ország jellegzetes és különleges természeti értékekben gazdag, kisebb összefüggő területe, amelynek elsődleges rendeltetése egy vagy több természeti érték, illetve ezek összefüggő rendszerének a védelme. A 23. § (2) bekezdése alapján védett láp, szikes tó természetvédelmi területnek minősül.

Védőövezet

30. § (1) Védett természeti területet – szükség esetén – védőövezettel kell ellátni. A védőövezet kiterjedéséről – a 24. § (3) bekezdésének b) pontja figyelembevételével – a védettséget kimondó jogszabályban kell rendelkezni.

(2) A védőövezetben a természetvédelmi hatóság engedélyéhez vagy hozzájárulásához kötött tevékenységek körét

b) helyi jelentőségű védett természeti terület esetében a települési önkormányzat – fővárosban a fővárosi önkormányzat –rendeletben határozza meg.

(3) A védőövezet rendeltetése, hogy megakadályozza vagy mérsékelje azoknak a tevékenységeknek a hatását, amelyek a védett természeti terület állapotát vagy rendeltetését kedvezőtlenül befolyásolnák.

Védett természeti területre vonatkozó szabályok

31. § Tilos a védett természeti terület állapotát (állagát) és jellegét a természetvédelmi célokkal ellentétesen megváltoztatni.

32. § (1) A védett természeti területen lévő erdő elsődlegesen védelmi rendeltetésű.

(2) Az e törvény hatálybalépése után védett természeti területté nyilvánított erdők esetében a már meglévő üzemterv érintett részét a védetté nyilvánítást követően az erdészeti hatóság haladéktalanul, a természetvédelmi hatóság szakhatósági közreműködésével felülvizsgálja és szükség szerint módosítja.

(3) E törvény hatálybalépése előtt védett természeti területté nyilvánított erdők üzemterveit – ha azokat a védetté nyilvánítás előtt hagyták jóvá – az erdészeti hatóság a törvény hatálybalépésétől számított 1 éven belül a természetvédelmi hatóság szakhatósági közreműködésével felülvizsgálja és szükség szerint módosítja.

(2) Védett természeti területen lévő erdőben kerülni kell a teljes talaj-előkészítést és a vágásterületen az égetést.

(3) Védett természeti területen lévő erdőben, a kezelési tervben foglaltakkal összhangban a) erdőnevelést a természetes erdőtürsulások fajösszetételét és állomány szerkezetét megközelítő, természetkímélő módszerek alkalmazásával,

b) erdőfelújítást a termőhelynek megfelelő őshonos fajokkal és – az (5) bekezdés a) pontja kivételével – természetes felújítási (fokozatos felújító vágás, szálalás, szálaló vágás) módszerekkel kell végezni.

Védett természeti területen erdőtelepítés kizárólag őshonos fafajokkal, természetkímélő módon és a termőhely típusra jellemző elegyarányoknak megfelelően végezhető.

(4) Védett természeti területen lévő erdőben a fakitermelést vegetációs időszak alatt csak kivételesen indokolt esetben (pl. növényegészségügyi okból), a természetvédelmi hatóság hozzájárulásával lehet végezni.

(5) Védett természeti területen lévő erdőben

a) tarvágás csak nem őshonos fafajokból álló, vagy természetes felújulásra nem képes állományokban – összefüggően legfeljebb 3 hektár kiterjedésben – engedélyezhető,

b) a fokozatos felújítást követő végvágás összefüggő kiterjedése az 5 hektárt nem haladhatja meg,

c) a végvágással, illetve tarvágással érintett erdőterülethez kapcsolódó állományrészekben további végvágásra, illetve tarvágásra csak akkor kerülhet sor, ha a korábban véghasznált területen az erdőfelújítás befejeződött.

(6) A (5) bekezdés a)–b) pontjaiban meghatározott tar-, illetve végvágás kiterjedése növényegészségügyi okból és az újulat fennmaradása érdekében, vagy természetvédelmi indok alapján kivételesen meghaladhatja az ott meghatározott terület nagyságot.

(7) Védett természeti területen lévő, nem őshonos fafajokból álló erdőben a természet-

közeli állapot kialakítására a pótlás, az állománykiegészítés, az erdőszerkezet átalakítása, a fafajcsere, az elegyarány-szabályozás és a monokultúrák felszámolása útján kell törekedni.

(8) Véghasználat a (6) és a (7) bekezdésben meghatározott kivétellel csak a biológiai vágásérettséghez közeli időpontban végezhető.

35. § (1) Védett természeti területen a 7. § (2) bekezdésében foglaltakon túl

a) tilos olyan épületet, építményt, nyomvonalas létesítményt, berendezést létesíteni vagy üzembe helyezni, amely annak jellegét és állapotát veszélyezteti, károsítja, vagy ott a tájképi egységet megbontja;

b) gondoskodni kell a vadon élő szervezetek, életközösségek, a biológiai sokféleség fennmaradásához szükséges természeti feltételek, így többek között a talajviszonyok, vízháztartás megőrzéséről;

c) a terület vagy annak meghatározott része felett a természetvédelmi hatóság kezdeményezésére vagy szakhatósági hozzájárulásával repülés számára tiltott vagy korlátozott légteret kell kijelölni.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott kötelezettségek teljesítésére a természetvédelmi hatóság, vagy megkeresésére az arra hatáskörrel rendelkező hatóság kötelezi az érdekelteket és meghatározza a kötelezettség teljesítésének módját, így különösen a tevékenység abbahagyását, az eredeti állapot helyreállítását, valamint határidejét.

(3) Védett természeti területen lévő termőföld hasznosítási kötelezettségét a természetvédelmi hatóság függeszti fel.

36. § (1) A védett természeti területen a természetvédelmi kezelési módokat, korlátozásokat és tilalmakat, továbbá az egyéb kötelezettségeket a védetté nyilvánító jogszabályban kell megállapítani.

(2) Természetvédelmi kezelésnek minősül a védett természeti érték, terület felmérése és nyilvántartása, megóvása, őrzése, fenntartása, bemutatása, valamint helyreállítása célzó valamennyi tevékenység.

(3) Valamennyi védett természeti területre – az ott tevékenységet folytatókra kötelező erejű – kezelési tervet kell készíteni. A kezelési tervet 10 évenként felül kell vizsgálni.

(4) A kezelési tervek készítésére, tartalmára, jóváhagyására, a terv készítésére kötelezettre vonatkozó szabályokat a miniszter rendeletben állapítja meg.

37. § (1) Védett természeti területen lévő közúton a közlekedést (tartózkodást) – ha az a védett természeti területet vagy értéket zavarja, veszélyezteti, károsítja – a természetvédelmi hatóság kezdeményezésére az útügyi hatóság korlátozza vagy megtiltja. Helyi közút esetében a korlátozást vagy tilalmat a jegyző rendeli el.

(2) Védett természeti területen vagy annak meghatározott részén a közlekedést és a tartózkodást, az (1) bekezdésben foglalt kivétellel – ha a védelem érdekei szükségessé teszik – a természetvédelmi hatóság korlátozhatja, illetve megtilthatja.

(3) Védett természeti terület károsítása, veszélyeztetése vagy jogellenes zavarása esetén a természetvédelmi hatóság köteles az ilyen magatartás tanúsítóját a tevékenység folytatásától eltiltani.

(4) Védett természeti területen a hatáskörrel rendelkező hatóság – szükség esetén a természetvédelmi hatóság kezdeményezésére – építési, telekalakítási tilalmat, illetőleg egyéb, jogszabályban meghatározott használati korlátozást köteles elrendelni.

(5) Külterületi védett természeti terület belterületbe csak akkor vonható, ha a település belterülete is védett természeti terület.

38. § (1) Védett természeti területen a természetvédelmi hatóság engedélyre van szükség különösen:

a) kutatás, gyűjtés, kísérlet végzéséhez; b) a gyepek feltöréséhez, felújításához, felületéhez, öntözéséhez, legeltetéshez, kaszáláshoz; c) a terület helyreállításához, jellegének,

használatának megváltoztatásához; d) termőföldnek nem minősülő földterület rendeltetésének, termőföld művelési ágának a megváltoztatásához; e) az erdőről és az erdő védelméről szóló törvény hatálya alá nem tartozó fa, facsoport, fasor, fás legelőn lévő fa kivágásához, telepítéséhez; f) nád és más vízínövényzet égetéséhez, irtásához, gyp- és parlagterület, tarló és szalma égetéséhez, valamint – a kijelölt és kiépített tűzrakóhely kivételével – erdőterületen tűz gyújtásához; g) növényvédő szerek, bioregulátorok és egyéb irtószerek, valamint a talaj termékenységét befolyásoló vegyi anyagok felhasználásához; h) horgászathoz; i) közösségi és tömegsportesemények rendezéséhez, sportversenyhez, technikai jellegű sporttevékenység folytatásához.

(2) A (1) bekezdés e) pontjában meghatározott eljárásban az erdészeti hatóság szakhatósági hozzájárulását be kell szerezni.

(3) Növény- és állategészségügyi karantén fertőzés és járványhelyzet elhárítása során, az (1) bekezdés g) pontja szerinti eljárás lefolytatása helyett, a természetvédelmi hatóságnak egyidejűleg be kell jelenteni a felhasználandó készítmény fajtáját.

(4) A kezelési terv meghatározhatja a védett természeti területen folytatandó tevékenységnek azokat a feltételeit, amelyek teljesítése a 38. § (1) bekezdésében meghatározott engedély beszerzése alól mentesít.

39. § (1) Védett természeti területre közvetlen kihatással lévő vagy azt közvetlenül érintő más hatósági eljárás során a természetvédelmi hatóság szakhatóságként működik közre, így különösen:

a) földrészlet megosztása, alakjának, terjedelmének megváltoztatása; b) telekalakítás, területfelhasználás, építés, létesítés és használatbavétel; c) nyomvonalas létesítmény és földmű építése;

d) vízimunka, vízellátási és vízhasználat; e) ipari, mezőgazdasági, szolgáltatási tevékenység végzéséhez szükséges telep létesítésének engedélyezése során; f) az erdészeti, vadászati, halászati hatósági eljárásokban; g) bányatelek megállapításának, módosításának, az ásványi nyersanyag feltárására, kitermelésére, valamint a meddőhányó hasznosítására, a kitermelés szünetelésére, a bánya bezárására vonatkozó műszak üzemi tervek és a tájrendezési terv jóváhagyásának, továbbá a bányászati létesítmények építésének és üzembe helyezésének, valamint egyes gépek és berendezések bányabeli használatának engedélyezésekor, továbbá a bányászattal összefüggő vízjogi hatósági eljárásokban; h) termőföld más célú hasznosításának; i) külön jogszabályban meghatározott veszélyes anyag átszállításának, tárolásának engedélyezésekor.

(2) A külön jogszabályban meghatározott, környezetvédelmi szempontból történő határértékek megállapítására vonatkozó hatósági eljárásokban – ha az védett természeti területet érint – az igazgatóság szakhatóságként működik közre.

41. § (1) A tulajdonos, vagyongazdálkodó, használó köteles tőrni a természetvédelmi hatóságnak a védett természeti érték és terület oltalma, tudományos megismerése, bemutatása érdekében végzett tevékenységét, így különösen a természetvédelmi érték megközelítését, bemutatását, őrzését, állapotának ellenőrzését, és a hatósági tájékoztató, valamint eligazító táblák elhelyezését.

(2) A tulajdonos, vagyongazdálkodó, használó köteles tőrni, hogy a természetvédelmi hatóság a természeti érték oltalma, tudományos megismerése érdekében ingatlanát időlegesen használja, arra használati jogot szerezzen, vagy tulajdonjogát egyébként korlátozza.

(3) Az (1)–(2) bekezdésekben meghatározott tevékenységekkel okozott tényleges kárt meg kell téríteni.

Védett növény- és állatfajok, társulások

42. § (1) Tilos a védett növényfajok egyedének veszélyeztetése, engedély nélküli elpusztítása, károsítása, élőhelyeinek veszélyeztetése, károsítása.

43. § (1) Tilos a védett állatfajok egyedének zavarása, károsítása, kínozása, elpusztítása, szaporodásának és más élettevékenységének veszélyeztetése, lakó-, élő-, táplálkozó-, költő-, pihenő- vagy búvóhelyeinek lerombolása, károsítása.

58. § A természetvédelmi hatósági feladatokat első fokon

a) a települési önkormányzat államigazgatási, hatósági hatáskörébe nem tartozó ügyekben az igazgatóság,

b) a települési önkormányzat államigazgatási, hatósági hatáskörébe tartozó ügyekben a jegyző [az a) és a b) pontok együtt: természetvédelmi hatóság] látja el.

Az önkormányzatok természetvédelmi feladatai

62. § (1) Törvényben meghatározott esetekben természetvédelmi feladatokat települési önkormányzatok is ellátnak.

(2) A helyi jelentőségű védett természeti terület fenntartásáról, természeti állapotának fejlesztéséről, őrzéséről a védetté nyilvánító települési önkormányzat köteles gondoskodni.

(3) A települési önkormányzat a természet védelmének helyi-területi feladatai ellátására az önkormányzat környezetvédelmi alapjában (Kt. 58. §) természetvédelmi célokat szolgáló részt hozhat létre.

63. § (1) A települési – fővárosban a fővárosi – önkormányzat képviselő-testülete önkormányzati természetvédelmi őrszolgálatot működtethet.

(2) Az önkormányzati természetvédelmi őr feladata a helyi jelentőségű védett természeti terület védelme érdekében a külön törvényben és az 59. §-ban meghatározott jogok gyakorlása és kötelezettségek teljesítése.

(3) Az (1)–(2) bekezdésekben foglalt keretek között az önkormányzati természetvédelmi őrszolgálat tagjaira vonatkozó részletes szabályokat a Kormány rendeletben határozza meg. Az 59. § (4) bekezdésében meghatározott szolgálati szabályzat hatálya az önkormányzati természetvédelmi őrré is kiterjed.

Az állampolgárok részvétele a természet védelmében

65. § (1) A természeti területek és értékek jogellenes károsítása, veszélyeztetése esetén a természet védelme érdekében a természetvédelmi célú társadalmi szervezetek jogosultak fellépni, és

66. § (1) Az igazgatóságok, önkormányzatok természetvédelmi tevékenységét polgári természetőrök segíthetik.

Tulajdonjogi rendelkezések

68. § (2) A védett növény- és állatfaj egyede, továbbá a védett ásványi képződmény állami tulajdonban áll.

(6) Védett természeti érték és terület tulajdonjogának változásakor az államot elővásárlási jog illeti meg, amelyet az igazgatóság – más jogosultakat megelőzően – jogosult gyakorolni. Helyi jelentőségű védett természeti terület esetében – sorrendben az igazgatóságot követően – a települési önkormányzatot is megilleti az elővásárlási jog.

Támogatások és kártalanítás

71. § (1) A védett természeti értékek és területek megőrzését állami támogatás nyújtásával, adókedvezmény biztosításával, a természetkímélő gazdálkodást segítő hitelrendszerrel is támogatni kell.

(2) Támogatást kell biztosítani különösen:

a) a természetkímélő gazdálkodást folytatóknak,
b) élőhely rekonstrukciót, élőhely kialakítást végzőknek, kivéve, ha az erre irányuló kötelezettség megállapítására szankcióként került sor.

(3) A támogatás eseteit, mértékét, feltételeit, a kifizetés módját – e törvény keretei között – a Kormány rendeletben szabályozza.

(4) A kötelezettségek megtartását – a támogatás megfizetésének feltételeként – az igazgatóság rendszeresen, de évente legalább egy alkalommal ellenőrzi.

72. § (1) A védett természeti területeken természetvédelmi érdekből – az e törvény hatálybalépését követően – elrendelt mező- és erdőgazdasági korlátozás, illetve tilalom esetén, vagy a termelésszerkezet jelentős megváltoztatásának előírása következtében a tulajdonos tényleges kárát meg kell téríteni. A természeti kár megelőzése és megakadályozása érdekében jogszerűen előírt korlátozás vagy tilalom kártalanítási igényt nem keletkeztet.

Az (1)–(3) bekezdés szerinti kártalanítás részletes szabályait a Kormány rendeletben határozza meg.

77. § Az igazgatóság, illetve helyi védett természeti terület esetén a jegyző, jogszabályban meghatározott előírások teljesítése érdekében az ügyfeleket kötelezheti az eredeti állapot helyreállítására, különösen a károsodott természeti érték és terület, továbbá a védett természeti érték és terület helyreállítására.

78. § (1) Az igazgatóság, illetőleg helyi védett természeti terület esetében a jegyző korlátozhatja, felfüggesztheti vagy megtilthatja a védett természeti értéket és területet károsító vagy súlyosan veszélyeztető tevékenységeket. A határozat – a védett természeti érték, terület közvetlen vagy súlyos sérelme, illetve veszélyeztetése esetében – a jogorvoslatra tekintet nélkül azonnal végrehajthatóvá nyilvánítható.

Természetvédelmi bírság

80. § (1) Aki tevékenységével vagy mulasztásával

a) a természet védelmét szolgáló jogszabály, illetve egyedi határozat előírásait megsérti;
b) a védett természeti értéket jogellenesen veszélyezteti, károsítja, elpusztítja, vagy védett természeti terület állapotát, minőségét jogellenesen veszélyezteti, rongálja, abban kárt okoz;
c) a védett természeti területet, továbbá barlangot jogellenesen megváltoztatja, átalakítja, illetve azon vagy abban a védelem céljával össze nem egyeztethető tevékenységet folytat;
d) a védett élő szervezet, életközösség élőhelyét, illetőleg élettevékenységét jelentős mértékben zavarja;
e) a természetvédelmi hatóság engedélyéhez, hozzájárulásához kötött tevékenységet engedély, hozzájárulás nélkül vagy attól eltérően végez természetvédelmi bírságot köteles fizetni.

(2) A természetvédelmi bírságot az igazgatóság, helyi jelentőségű védett természeti terület esetében pedig a jegyző szabja ki.

(3) A bírság kiszabására a természetvédelmi hatóságnak az (1) bekezdésben meghatározott cselekményről való tudomásszerzésétől számított 1 éven túl nincs lehetősége. Az elkövetésétől számított öt éven túl nem szabható ki bírság, kivéve, ha a cselekmény jogszerűtlen állapot fenntartásával valósul meg. Ebben az esetben az elévülés mindaddig nem kezdődik meg, amíg a jogszerűtlen állapot fennáll.

(5) A természetvédelmi bírság nem mentesít a büntetőjogi, a szabálysértési, a kártérítési

felelősség, valamint a tevékenység korlátozására, felfüggesztésére, tiltására, továbbá a helyreállításra vonatkozó kötelezettség teljesítése alól.

Polgári jogi felelősség

81. § (1) Az, aki a természet védelmére vonatkozó jogszabályokat, egyedi hatósági előírásokat megszegve kárt okoz, a kárt a Polgári Törvénykönyv 345–346. §-ában foglalt szabályok szerint köteles megtéríteni.

(2) A természet védelmének szabályai megszegésével okozott kár magában foglalja:

a) a tényleges vagyoni kárt, b) az elmaradt hasznot, c) a károkozás felszámolásával kapcsolatban felmerült indokolt költséget, d) a természeti állapot és minőség károsodásából eredő, illetve e) a társadalom, annak csoportjai vagy az egyének életkörülményeinek romlásában kifejeződő nem vagyoni kárt.

(3) Károkozás esetén elsősorban a természetbeni helyreállítást kell megkísérelni, és a kár ebben az esetben – hacsak a helyreállítást nem a károkozó végzi – magában foglalja az eredeti állapot helyreállításának költségeit is.

Kezelési tervekről szóló rendelet kivonata

30/2001. (XII. 28.) KöM rendelet

**a természetvédelmi kezelési tervek készítésére, készítőjére és tartalmára vonatkozó szabályokról
(kivonat)**

1. § (1) E rendelet alkalmazásában

a) a természetvédelmi kezelési terv: a védett természeti terület [Tvt. 4. § g) pont] és természeti értékei felmérését és nyilvántartását, megóvását, fenntartását, bemutatását, valamint helyreállítását célzó valamennyi tevékenységet, továbbá a tervezési területen tartósan fennmaradó, vagy a jövőben várható gazdasági, gazdálkodási tevékenységeket és az azokra vonatkozó előírásokat magába foglaló terv,

b) tervezési terület: a védett természeti terület, vagy annak az a része, amelyre a természetvédelmi kezelési terv készül.

(2) A helyi jelentőségű védett természeti területre vonatkozó természetvédelmi kezelési tervet az e rendelet mellékletében foglalt tartalmi követelmények szerint kell elkészíteni.

2. § (1) A természetvédelmi kezelési terv elkészítése annak a nemzeti park igazgatóságának (a továbbiakban: igazgatóság) a feladata, amelynek az illetékességi területén a tervezési terület található.

(2) A természetvédelmi kezelési terv előkészítése során

a) a természetvédelmi kezelési tervet megalapozó dokumentáció,

b) a részletes kezelési terv tervezete, továbbá

c) a tervezési területet védetté nyilvánító jogszabály részét képező természetvédelmi kezelési kötelezettségeket összesítő rész [a c) pont a továbbiakban: természetvédelmi kezelési terv] tervezete

készítendő el.

(3) A 2. § (2) bekezdésében meghatározott iratok nem selejtezhető közokiratnak minősülnek.

3. § (1) Az igazgatóság a természetvédelmi kezelési terv tervezetére vonatkozóan beszerzi a tervezési területtel érintett

a) területi államigazgatási szervek,

- b) települési önkormányzatok,
- c) területi gazdasági kamarák,
- d) tulajdonosok, vagyongazdálkodók, gazdasági tevékenységet folytatók véleményét.

(2) A természetvédelmi kezelési terv tervezetével kapcsolatban a természetvédelmi célra alakult társadalmi és érdek-képviselői szervezetek is jogosultak véleményt nyilvánítni.

(3) Az (1) bekezdésben foglaltak érdekében az igazgatóság írásban megkeresi az a)-c) pontban szereplő szerveket és szervezeteket, és megküldi részükre a természetvédelmi kezelési terv tervezetét. A tervezettel kapcsolatban a szervezetek - tevékenységi körüket érintően - 30 napon belül jogosultak véleményt adni.

(4) Az (1) bekezdés a) pontjában meghatározott szervek véleményét a kezelési terv tervezetének véglegesítése során figyelembe kell venni, kivéve, ha az abban foglaltak a természetvédelmi célok megvalósításával ellentétesek. Véleményeltérés esetén meg kell kísérelni az eltérést egyeztetés útján megszüntetni. Az egyeztetés tényét, a képviselt álláspontokat és azok indokait, valamint az egyeztetés ellenére fennmaradt véleményeltérést a védetté nyilvánításról szóló jogszabálytervezet felterjesztésében rögzíteni kell. A Környezetvédelmi Minisztérium (a továbbiakban: Minisztérium) a véleményeltérésről tájékoztatja a véleményeltérést fenntartó államigazgatási szerv minisztériumi szintű felettes szervét, mint a közigazgatási egyeztetésben részt vevő központi államigazgatási szervet. A véleményeltérés feloldására jogalkotásra vonatkozó rendelkezések előírásait kell megfelelően alkalmazni.

(5) Az (1) bekezdés d) pontjában felsoroltak véleményének megismerése, továbbá a (2) bekezdésben foglaltak érvényesítése érdekében a természetvédelmi kezelési terv tervezetének tervezési területével érintett települési önkormányzat, valamint az igazgatóság hirdetőtáblájára 15 napra kifüggeszti a természetvédelmi kezelési terv tervezetét. A kifüggesztés utolsó napjától számított 45 napon belül a természetvédelmi kezelési terv tervezetére a (2) bekezdés szerinti szervezetek is észrevételt tehetnek.

4. § (1) A 2. § (2) bekezdésében meghatározott dokumentumok tartalmi elemeit e rendelet melléklete tartalmazza.

(3) A természetvédelmi kezelési terv áttekintő térképei 1:100 000 méretarányú, EOTR szelvényezésű levezetett topográfiai térképek másolatai, részletes térképei 1:10 000 méretarányú állami topográfiai térképek, ennek hiányában átmenetileg külterületi földmérési átnézeti térképek másolatai.

(4) Az ingatlan-nyilvántartási térképek másolatai a külön jogszabályban meghatározott Védett Természeti Területek Törzskönyve részét képezik.

5. § (1) A természetvédelmi kezelési terv tervezetét - a 2. § (2) bekezdés a)-b) pontjában meghatározott dokumentumokkal együtt - az igazgatóság felterjeszti a Minisztériumhoz. A Minisztérium a felterjesztés alapján a jogszabályalkotásra vonatkozó előírások szerint előkészíti és egyezteti a tervezetét.

(2) Az e rendelet hatálybalépésekor természetvédelmi oltalom alatt nem álló természeti terület védetté nyilvánítási eljárása során a védetté nyilvánításra vonatkozó előterjesztésnek tartalmaznia kell a természetvédelmi kezelési terv tervezetét.

6. § (1) A természetvédelmi kezelési tervet szükség szerint, de legalább tízévenként felül kell vizsgálni és - amennyiben indokolt - módosítani.

(2) A természetvédelmi kezelési tervek felülvizsgálatára és módosítására az e rendeletnek a természetvédelmi kezelési tervek elkészítésére és egyeztetésére vonatkozó szabályait kell alkalmazni.

Melléklet a 30/2001. (XII. 28.) KöM rendelethez

A 2. § (2) bekezdés a) pontja szerinti dokumentumok tartalmi elemei

1. Általános információk

- 1.1. Összefoglaló adatok, 1.2. A tervezési terület rendeltetése, 1.3. A tervezési terület jogi helyzete, 1.4. A tervezési terület elhelyezkedése, határai, 1.5. Tulajdonosi, birtokviszonyok, használati jogok, 1.6. A tervezési területre vonatkozó tervezési és egyéb előírások, 1.7. A természetvédelmi kezelés szervezete és infrastruktúrája

2. Leírás

- 2.1. Környezeti jellemzők (Éghajlat, Hidrológia, Felszínalaktan, Földtan, vízföldtan, Talajtan) 2.2. Biológiai jellemzők (Növénytakarások, Növényvilág, Állatvilág) 2.3. Gazdasági, társadalmi és kulturális jellemzők (Mezőgazdaság, Erdőgazdálkodás, Vadgazdálkodás, Halászat, horgászat, Üdülés és idegenforgalom, Telepítési viszonyok, Ipar, bányászat, Oktatás, bennutás, Kutatás, Egyéb használat, Kultúrtörténeti értékek) 2.4. Táj értékek 2.5. Adatbázisok (Számítógépes adatbázisok, A tervezési területre vonatkozó térképanyag, A területre vonatkozó fotóanyagok)

A 2. § (2) bekezdés b) pontja szerinti dokumentumok tartalmi elemei

3. Célkitűzések meghatározása

- 3.1. A tervezési terület természetvédelmi jelentőségének kiértékelése (Méret, Sokféleség, Természetség, Ritkaság, Sérülékenység, Jellemzőség, A tervezési terület nagyobb ökológiai egységben elfoglalt helyzete (elhelyezkedés), A tervezési terület története, Potenciális természetvédelmi érték, Különleges jelentőség) 3.2. A tervezési terület legfontosabb természeti értékeinek meghatározása 3.3. Ideális kezelési célkitűzések (Elsődleges célkitűzések: a terület védetté nyilvánítását, nemzetközi védettségét indokló értékek megőrzése, fejlesztése, a veszélyeztetett fajok, élőhelyek fenntartásával, védelmével, az agresszív fajok korlátozásával, a hagyományos gazdálkodási módok megőrzésével, az ökológiai folyamatok (pl. szukcesszió) fenntartásával vagy fékezésével kapcsolatos célkitűzések. Másodrendű célkitűzések: a terület védetté nyilvánítás céljaihoz kevésbé kapcsolódó kívánt célok mint például a terület bemutatása, oktatási, kutatási és szabadidős hasznosítása. 3.4. Korlátozó és veszélyeztető tényezők (A tervezési terület természetes folyamatai, A tervezési területen kívüli természetes folyamatok, A tervezési területen belül érvényesülő emberi tényezők, A tervezési területre kívülről ható emberi tényezők, A természetvédelmi kezelés korlátai, A korlátozó tényezők hatása az ideális célkitűzésekre (második kiértékelés))

4. Gyakorlati célkitűzések, stratégiák és feladatok meghatározása

- 4.1. Gyakorlati célkitűzések 4.2. Természetvédelmi stratégiák (Élőhelyek kezelése, fenntartása, Fajok védelme, Látogatás, Oktatás és bennutás, Kutatás, vizsgálatok, Terület- és földhasználat, Táj- és kultúrtörténeti értékek, Természetvédelmi infrastruktúra) 4.3. Kezelési feladatok (Adatgyűjtés, Kezelés, Kezelési előírások, Mezőgazdálkodásra vonatkozó kezelési előírások, Erdőgazdálkodásra vonatkozó előírások, Vadgazdálkodásra vonatkozó kezelési előírások, Vizsgáldálkodást érintő kezelési előírások, Közlekedést érintő kezelési előírások, Építési tevékenységeket érintő kezelési előírások, Turizmust érintő kezelési előírások (idegenforgalom, üdülés, oktatás, rekreáció), Ipari és bányászati tevékenységeket érintő kezelési előírások, Települések egészét érintő kezelési előírások, Táj, kultúrtörténeti értékekkel kapcsolatos kezelési előírások, Adminisztráció)

5. Munkaterv

- 5.1. Középtávú munkaterv 5.2. Éves munkaterv

6. A természetvédelmi kezelési terv végrehajtásának ellenőrzése és a terv felülvizsgálata

A 2. § (2) bekezdés c) pontja szerinti dokumentumok tartalmi elemei

7.1 A természetvédelmi kezelési terv

- A természetvédelmi kezelési terv a 4. Gyakorlati célkitűzések, stratégiák és feladatok meghatározása fejezetében részletesen megállapított, a tervezési területre vonatkozó azon összefoglalt természetvédelmi kezelési módokat, korlátozásokat és tilalmakat tartalmazza, amelyek a tervezési terület szereplőire kötelezettségeket állapítanak meg. E fejezet része a természetvédelmi kezelési tervet jóváhagyó jogszabálynak, illetve a tervezési területet védetté nyilvánító jogszabálynak).

A 2. § (2) bekezdés a)-b) pontja szerinti dokumentumokhoz tartozó mellékletek

8. Mellékletek

- 8.1. Bibliográfia 8.2. Térképek, 8.3. Egyéb melléklet

Természetvédelemmel kapcsolatos önkormányzati feladatok listája

A következőkben röviden, magyarázat nélkül ismertetjük az önkormányzatok természetvédelemmel kapcsolatos feladatait. A listában az egyes bekezdésekben a jogszabályi idézet található, majd a jogszabályi hely megnevezése, utána pedig a végrehajtásért felelős szerv, illetve személy, majd zárójelben az adott jogszabály önkormányzati típust érintő rövidítései.

1. Helyi jelentőségű természeti területet és más - e törvény 22. §-a alapján - védelemre érdemes földterületet rendeletben védetté nyilvánít.
1996. évi LIII. törvény 24. § (1) b). Képviselő-testület, Közgyűlés (K-V-MJV-F)
2. A védettség feloldása esetén a védetté nyilvánításra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni azzal, hogy a helyi védett természeti terület védettségének feloldásához a természetvédelmi igazgatóság véleményét be kell szerezni.
1996. évi LIII. törvény 24. § (4). Képviselő-testület, Közgyűlés (K-V-MJV-F)
3. Helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánításra irányuló eljárásban a terület védetté nyilvánításának indokoltságát alátámasztó iratok megküldése mellett megkeresi a természetvédelmi igazgatóságot, hogy kívánja-e a terület országos jelentőségű védett természeti területté nyilvánítását.
1996. évi LIII. törvény 25. § (2). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-F)
4. Természeti terület védetté nyilvánításának előkészítése során - az érdekeltek álláspontjának megismerése érdekében - egyeztető megbeszélést és a szükséghez képest helyszíni szemlét tűz ki.
1996. évi LIII. törvény 25. § (6). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-F)
5. Az egyeztető eljárásról jegyzőkönyvet és összefoglalót készít, melyet a védetté nyilvánításra vonatkozó javaslattal együtt a képviselő-testület illetve a közgyűlés elé terjeszt.
1996. évi LIII. törvény 25. § (7). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-F)
6. A védetté nyilvánításról rendelkező önkormányzati rendeletben biztosítani kell a területen a védetté nyilvánítás előtt megkezdett közérdekű tevékenységnek a szükséges mértékű folytatását.
1996. évi LIII. törvény 25. § (9). Képviselő-testület, Közgyűlés (K-V-MJV-F)
7. A védett természeti területet meg kell jelölnie és fel kell hívnia a figyelmet annak védettségére és a főbb korlátozó rendelkezésekre.
1996. évi LIII. törvény 26. § (1). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-F)
8. Ha valamely védelemre tervezett területen a terület jelentős károsodásának veszélye áll fenn - az érdekelt hatóságok véleményének kikérése mellett - a területet azonnal végrehajtható határozattal, egy alkalommal ideiglenesen védetté nyilváníthatja. A veszélyeztető tevékenység folytatását korlátozhatja, felfüggesztheti illetve megtilthatja.
1996. évi LIII. törvény 27. § (1). Jegyző, Főjegyző, Polgármester, Főpolgármester (K-V-MJV-F)
9. Az ideiglenes védettség a végleges védettséget kimondó jogszabály hatálybalépéséig, de legfeljebb három hónapig tartható fenn.
1996. évi LIII. törvény 27. § (2). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-F)
10. Rendeletben határozza meg a helyi jelentőségű védett természeti terület védőövezetében az engedélyhez vagy a hozzájáruláshoz kötött tevékenységek körét.

1996. évi LIII. törvény 30. § (2). Képviselő-testület, Közgyűlés (K-V-MJV-F)
11. Védett természeti területen lévő helyi közúton a közlekedést (tartózkodást) - ha az a védett természeti területet vagy értéket zavarja, veszélyezteti, károsítja - a természetvédelmi hatóság kezdeményezésére korlátozza vagy megtiltja.
1996. évi LIII. törvény 37. § (1). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-F)
12. Védett természeti terület károsítása, veszélyeztetése vagy jogellenes zavarása esetén köteles az ilyen magatartás tanúsítóját a tevékenység folytatásától eltiltani.
1996. évi LIII. törvény 37. § (3). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-F)
13. Védett természeti területen a - szükség esetén a természetvédelmi hatóság kezdeményezésére - építési, telekalakítási tilalmat, illetőleg egyéb, jogszabályban meghatározott használati korlátozást köteles elrendelni.
1996. évi LIII. törvény 37. § (4). Jegyző (K-V-MJV-FK)
14. A település külterületének belterületbe vonásához a természetvédelmi igazgatóság előzetes véleményét be kell szerezni. A külterület bevonásáról szóló önkormányzati rendelet egy példányát meg kell küldeni az igazgatóságnak.
1996. évi LIII. törvény 54. § (4). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-F)
15. Illetékességi területén található helyi jelentőségű védett természeti területek fenntartására tervet készít, melyet rendelettel fogad el.
1996. évi LIII. törvény 55. § (1). Képviselő-testület, Közgyűlés (K-V-MJV-F)
16. A fenntartási terv előkészítése során be kell szerezni az igazgatóság véleményét. Az elfogadott önkormányzati természetvédelmi terv egy példányát meg kell küldeni az igazgatóságnak.
1996. évi LIII. törvény 55. § (2). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-F)
17. Ellátja a természetvédelmi igazgatás jogszabályban meghatározott feladatait
1996. évi LIII. törvény 57. § (1). Képviselő-testület, Közgyűlés, Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-F)
18. A települési önkormányzat államigazgatási hatósági hatáskörébe tartozó ügyekben ellátja az első fokú természetvédelmi hatósági feladatokat.
1996. évi LIII. törvény 58. § b). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-F)
19. Gondoskodik a megye területén található helyi jelentőségű védett természeti területek védelmével kapcsolatos tevékenységek összehangolásáról. E feladatkörében:
1996. évi LIII. törvény 61. § (1)-(2). Közgyűlés - javaslatot tesz helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánításra: - a települési önkormányzat felkérése alapján részt vesz a helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánítás előkészítésében: - elősegíti a települési önkormányzatok természetvédelmi tevékenységét. (M)
20. Helyi jelentőségű védett természeti területek fenntartása érdekében megálla-
lapodást köthetnek vagy társulást hozhatnak létre.
1996. évi LIII. törvény 61. § (3). Képviselő-testület, Közgyűlés (K-V-MJV-F-M)
21. Törvényben meghatározott esetben természetvédelmi feladatokat is ellátnak.
1996. évi LIII. törvény 62. § (1). Képviselő-testület, Közgyűlés (K-V-MJV-F)
22. A helyi jelentőségű védett természeti terület fenntartásáról, természeti álla-
potának fejlesztéséről, őrzéséről köteles gondoskodni.
1996. évi LIII. törvény 62. § (2). Képviselő-testület, Közgyűlés (K-V-MJV-F)
23. A természet védelmének helyi-területi feladatainak ellátására az önkor-

mányzat környezetvédelmi alapjában természetvédelmi célokat szolgáló részt hozhat létre.

1996. évi LIII. törvény 62. § (3). Képviselő-testület, Közgyűlés (K-V-MJV-FK-F)

24. Önkormányzati természetvédelmi őrszolgálatot működtethet.

1996. évi LIII. törvény 63. § (1). Képviselő-testület, Közgyűlés (K-V-MJV-F)

25. Az önkormányzat által létrehozott természetvédelmi őrszolgálatról, illetőleg az alkalmazott önkormányzati természetvédelmi őrökről - a létrehozást, illetve az alkalmazást követő 15 napon belül - tájékoztatja a minisztériumot.

4/2000. (I. 21.) Korm. rendelet 1. § (5) a). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-FK-F)

26. Közvetlenül ellenőrzi az önkormányzati természetvédelmi őrszolgálat, illetőleg az önkormányzati természetvédelmi őrök feladatainak ellátását, működését.

4/2000. (I. 21.) Korm. rendelet 1. § (5) b). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-FK-F)

27. Biztosítja a továbbképzésen való részvétel feltételeit.

4/2000. (I. 21.) Korm. rendelet 7. § (3). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-FK-F)

28. Az önkormányzati természetvédelmi őrként foglalkoztatott személyek köréről nyilvántartást vezet.

4/2000. (I. 21.) Korm. rendelet 8. § (1), (2) c), (3). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-FK-F)

29. Az önkormányzati természetvédelmi őr adatait, valamint a természetvédelmi őr foglalkoztatás igazolásának másolatát a foglalkoztatás megkezdésétől számított 15 napon belül megküldi a minisztériumba.

4/2000. (I. 21.) Korm. rendelet 8. § (4). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-FK-F)

30. Biztosítja az önkormányzati természetvédelmi őrszolgálat vagy az önkormányzati természetvédelmi őr működésének feltételeit.

4/2000. (I. 21.) Korm. rendelet 10. § (2). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-FK-F)

31. A természetvédelmi hatóság eljárásához szükséges adatokat köteles a hatóság rendelkezésére bocsátani.

1996. évi LIII. törvény 67. § (2). Képviselő-testület, Közgyűlés, Jegyző (K-V-MJV-FK-F-M)Főjegyző

32. Helyi jelentőségű védett természeti terület tulajdonjogának változásakor - sorrendben az állam után - megilleti az elővásárlási jog.

1996. évi LIII. törvény 68. § (6). Képviselő-testület, Közgyűlés (K-V-MJV-FK-F)

33. Helyi védett természeti terület esetén jogszabályban meghatározott előírások teljesítése érdekében az ügyfeleket kötelezheti az eredeti állapot helyreállítására, különösen a károsodott természeti érték és terület, továbbá a védett természeti érték és terület helyreállítására.

1996. évi LIII. törvény 77. §. Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-F)

34. Helyi védett természeti terület esetében korlátozhatja, felfüggesztheti vagy megülthetja a védett természeti értéket és területet károsító vagy súlyosan veszélyeztető tevékenységeket. Utóbbi esetben a határozatot azonnal végrehajthatóvá nyilváníthatja.

1996. évi LIII. törvény 78. § (1). Jegyző, Főjegyző, Polgármester, Főpolgármester (K-V-MJV-F)

35. Kiszabja a természetvédelmi bírságot

1996. évi LIII. törvény 80. § (2). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-F)

36. Kezdeményezi az erdő elsődleges rendeltetésének megállapítását a városok, községek, a lakótelep és más települést védő településvédelmi, valamint belterületi erdő esetében.
1996. évi LIV. törvény 17. § (1) h), (4) d). Jegyző (K-V-MJV-FK)
37. Kezdeményezi az erdő elsődleges rendeltetésének megállapítását a természeti táj szépségének megőrzését, vagy a tájban történt káros beavatkozás takarását szolgáló tájképvédelmi erdő esetében.
1996. évi LIV. törvény 17. § (1) i), (4) e). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-F)
38. Tájképvédelmi, valamint a védett erdő elsődleges rendeltetésének a megváltoztatásához előzetes szakhatósági hozzájárulást ad.
1996. évi LIV. törvény 21. § (2). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-F)
39. Kezdeményezheti az erdő elsődleges rendeltetésének közérdekből történő megváltoztatását, viseli az ebből eredő többletköltségeket.
1996. évi LIV. törvény 21. § (4) i). Jegyző, Főjegyző (K-V-MJV-FK)
40. Közérdekből erdőtelepítést valamint fásítást rendelhet el és viseli ennek költségeit.
1996. évi LIV. törvény 40. § (2), (4). Képviselő-testület, Jegyző (K-V-MJV-FK)
41. Együttműködik az illetékes állami erdészeti szolgálattal a település-rendezési és fejlesztési feladatok ellátásában.
1996. évi LIV. törvény 98. § k). Képviselő-testület (K-V-MJV-FK)
42. Kijelöli azt a munkatársat, aki irányítja a polgári természetőrt.
33/1997. (XI. 20.) KTM rendelet 2. § (2). Képviselő-testület (K-V-MJV-FK)
43. Irányítja a polgári természetőrt
33/1997. (XI. 20.) KTM rendelet 2. § (2). Ügyintéző (K-V-MJV-FK)
44. Meghatározza a polgári természetőr részletes feladatait, irányításuk, ellenőrzésük rendjét a megállapodásban.
33/1997. (XI. 20.) KTM rendelet 2. § (3). Képviselő-testület (K-V-MJV-FK)
45. Nyilvántartást vezet a polgári természetőrökről
33/1997. (XI. 20.) KTM rendelet 7. § (1). Képviselő-testület (K-V-MJV-FK)
46. A polgári természetőr számára arcképes és sorszámozott igazolványt, valamint az igazolvány sorszámaival megegyező sorszámú természetőr jelvényt bocsát rendelkezésre.
33/1997. (XI. 20.) KTM rendelet 7. § (2). Képviselő-testület (K-V-MJV-FK)
47. Ellátja a Balaton és a parti zóna nádasainak védelmével és a nádgazdálkodással kapcsolatos, a jogszabályban meghatározott feladatokat.
22/1998. (II. 13.) Korm. rendelet 3. §, 7. §. Jegyző (K-V-MJV-FK)

MINTALEVELEK

A tulajdonosokkal való egyeztetés mintalevele

Tisztelt Földtulajdonos!

..... település Polgármesteri Hivatala nevében előkészítem településünk egyes természeti területeinek helyi védetté nyilvánítását. Az Ön tulajdonában álló ... helyrajzi számú és művelési ágú területet (illetve területeket) a szakemberek helyi természetvédelmi oltalom alá helyezésre javasolták, így ezt a területet beterveztem védetté nyilvánításra településünk Közgyűlése elé, várhatóan a 2003. .... hó .....-i ülésen. Törvényi kötelességemnek eleget téve a tulajdonosok véleményének meghallgatására egyeztető fórumot hívok össze, melyen Ön is elmondhatja személyes véleményét a védetté nyilvánítással kapcsolatban. A fórumon jegyzőkönyvet készítünk az ott elhangzottakról, melyet csatolunk majd a Közgyűlés elé kerülő javaslatához.

Az egyeztető fórum időpontja és helyszíne:

....., 200.. .....

Amennyiben nem tud megjelenni, elküldheti - írásban meghatalmazott - képviselőjét is. Amennyiben kívánja, kifejtheti írásban is a véleményét, melyet kérünk a fent olvasható címre küldeni.

Kérem továbbá Önt, hogy a mellékelt tájékoztatókat olvassa el figyelmesen.

Tisztelettel:

.....
Jegyző

....., 200.. .....

Tulajdonosok számára szakmai tájékoztató a helyi jelentőségű védetté nyilvánításról

Tisztelt földtulajdonos!

Az Ön birtokában álló földterület jelentős természeti értéket hordoz, vagy ilyen természeti értéket hordozó területhez tartozik szervesen, illetve azzal határos.

Ilyen természeti értéknek minősül például a szikes rét, homoki gyepek, a mocsár, a láp, az üde kaszálók, továbbá a természet szerű erdő, a jelentősebb és egészségesebb nádas, és természetesen a védett növény és állatfajok egyes egyedei is.

E természeti értéket hordozó területek számos törvény által védett növény és/vagy állat élőhelye, melyek megőrzése, létük biztosítása hazánk, és így településünk feladata is. Több terület nemzetközi egyezmény által védett fajok élőhelyeinek számítanak.

A védetté nyilvánítással célunk, hogy e területek megőrződjenek az utókor számára, ne tűnjenek el nyomtalanul. További célunk, hogy a legtöbb helyen tovább folytatódjék a területek természetkímélő hasznosítása, megőrződjenek a külterjes gazdálkodás különböző formái. Célunk, hogy a területek ökológiai állapota javuljon, mely sok esetben hasznosításukat is eredményesebbé teszi.

A védetté nyilvánítással anyagi kára nem keletkezik sem a tulajdonosnak, sem pedig a tényleges földhasználónak, mivel magával a védetté nyilvánítással elsősorban nem anyagi kötelezettségei lesznek csak a tulajdonosoknak (pl. engedélyt kell kérni minden területet érintő jelentős beavatkozáshoz). A védetté nyilvánítással egyidőben életbe lépő kezelési tervek betartatása, illetve egyes kérelmek elutasítása azonban okozhat anyagi kárt. A tényleges anyagi károk megtérítése -a természetvédelmi törvény által szabott keretek közt- kötelessége lesz a természetvédelmi hatóságnak.

Mindemellett tudni érdemes, hogy – az Európai Unió támogatási rendszereket figyelembe véve – az ilyen jellegű területek várhatóan támogatásban fognak részesülni. Erre jó példa, hogy az EU-ban már régóta működő, hazánkban 2002-ben elkezdődött Agrár-környezetvédelmi támogatások az ilyen jellegű területek támogatását teszi lehetővé. Leépülőben vannak a termelési támogatások (a túltermelési válság miatt) és növekszik az alternatív hasznosítások (biogazdálkodás, külterjes állattartás, felhagyás-termelésből kivonás, erdőtelepítés) támogatása. A védetté nyilvánítással csekély mértékű támogatás szerezhető hazai forrásokból is, amelyek védett területek fenntartására, természeti értékek létének biztosítására, élőhelyek fejlesztésére vehetők igénybe.

A tulajdonosokat, földhasználókat pályázati lehetőségek feltárásával, pályázatok megírásában kívánjuk segíteni annak érdekében, hogy minél sikeresebb legyen a hagyományos gazdálkodás fenntartása e földeken.

A területek folyamatos őrzése elősegítheti, hogy illegális, engedély nélküli fakivágások, bányászat, hulladéklerakás, nádégetés ne történhessen ezeken a területeken.

A védetté nyilvánítással növekszik az esély arra is, hogy a területeken megszűnjenek az illegális szemétkerakások, illetve a már meg lévőek felszámolódnak.

MINTARENDELET

Tata Város önkormányzati testületének 21/1999. (VII.10.) számú rendeletének felhasználásával készült mintarendelet

a természeti értékek védelméről és a természetvédelem helyi szabályairól

Az eredeti rendeletet kiegészítésekkel ellátta: Szilvácsku Zsolt

Tata Város Önkormányzati Képviselő-testülete a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 16.§ (1) bekezdésében, valamint az 1991. évi XX. törvény 85.§ (1) bekezdés a) pontjában biztosított jogkörében eljárva, illetve a természet védelméről szóló 1996. Évi LIII. törvény (továbbiakban: Törvény) 24.§ (1) b) pontja alapján, felülvizsgálva a természetvédelmi területek és a természeti értékek helyi védelméről szóló 2/1992. (I. 23.) számú rendeletét, az alábbi önkormányzati rendeletet alkotja.

1.§

A rendelet célja

A rendelet célja, hogy

- (1) a város egyes természeti értékeinek helyi védettségét megerősítse, egyes értékek vonatkozásában – a természetvédelem szakmai követelményeinek szem előtt tartásával és az ökológiai szempontok alapján – a védettség tényét, területi hatályát és szabályozási módját felülvizsgálja, illetve új természetvédelmi területeket jelöljön ki;
- (2) a természetvédelem helyi szintű szabályainak megállapításával aktív jogi eszközöket biztosítson a város területén található természetvédelmi értékek, természeti erőforrások megőrzéséhez és fenntartható fejlesztéséhez;
- (3) a helyi természetvédelmi szabályozás eszközeit és gyakorlatát a nagyobb léptékű – a Tatai Kistérségre illetve tágabb környezetére is kiterjedő – ökológiai folyamatok és természetvédelmi törekvések, térségi együttműködések szolgáltatába állítsa;
- (4) előmozdítsa a társadalom bevonását a természeti értékek hatékony megőrzésébe és a széleskörű szemléletformálásba;
- (5) elősegítse a város és a térség természeti értékeinek kutatását, oktatási, ismeretterjesztési és ökoturisztikai célú hasznosítását.

2.§

Védetté nyilvánítás és a védettség felülvizsgálata

- (1) Terület természetvédelmi területté, illetve természeti értékek védetté nyilvánítását a jegyzőnél bárki kezdeményezheti. Az írásban benyújtott indítványban részletesen le kell írni a terület, illetve a természeti értékek védelmét indokoló körülményeket, a terület, illetve természeti érték pontos lelőhelyét (hrsz., utca, házszám), tulajdonosának, kezelőjének nevét és címét.

Az indítvánnyal kapcsolatban a jegyző kikéri az illetékes nemzeti park igazgatóság szakvéleményét, valamint az érintett terület, ill. érték tulajdonosának, kezelőjének álláspontját.

Az indítványt döntés céljából a jegyző terjeszti a képviselőtestület elé. Természetvédelmi területek és értékek kihirdetéséről és védelméről a képviselőtestület rendeletben rendelkezik.

(2) A védettség feloldására ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint a védetté nyilvánításra, azzal, hogy a védettség feloldásához a nemzeti park igazgatóság szakvéleményét is ki kell kérni.

(3) A korábbi helyi jelentőségű természetvédelmi területté nyilvánított természeti értékek védettsége az alábbi elnevezéssel fennmarad:

- a) „Tatai Öreg-tó Természetvédelmi Terület” (korábban: Öreg-tó és környéke)
- b) „Réti-tavak környéke Természetvédelmi Terület” (korábban: Réti-tavak egy része)
- c) „Fényes-patak menti rétek Természetvédelmi Terület” (korábban: Réti-tavak egy része)
- d) „Angolkert Természetvédelmi Terület” (korábban: Angolpark)
- e) „Fényes-fürdő Természetvédelmi Terület (korábban: Fényes és környéke)
- f) „Kálvária-domb Természetvédelmi Terület (korábban: Öreg-tó és környéke egy része)
- g) „Agostyáni Tojás-hegy Természetvédelmi Terület (korábban: Tojás-hegy)
- h) „Dióspusztai kastélypark Természetvédelmi Terület” (mint korábban)

(1) Tata Város Önkormányzati Képviselő-testülete a 2.§ (1) bekezdésben foglaltakon túlmenően helyi jelentőségű védett természeti területet hoz létre Tata-Agostyán külterületén „Arendás-patak völgye Természetvédelmi Terület” elnevezéssel.

(2) Az (1) és (2) bekezdésben védetté nyilvánított természetvédelmi területek területi hatályát (térképi ábrázolását) e rendelet *1. Sz. Melléklete*, az érintett földrészek helyrajzi adatait a *2.sz. Melléklete* tartalmazza.

(3) A helyi védelem alá tartozó egyedi természeti értékeket illetve egyedi tájértékeket a *3.sz. Melléklet* tartalmazza.

(4) Megszűnik a helyi védettsége a *4. Sz. Mellékletben* foglalt természeti területeknek és természeti értékeknek.

(5) A védett természeti értékek köréből kivonásra került természeti értékek megőrzéséről, jellegük fenntartásáról az egyéb jogszabályokban foglaltak szerint kell továbbra is gondoskodni.

(6) Tata Város Önkormányzati Képviselő-testülete egyes természetvédelmi területek hatékony védelme érdekében természeti-, kezelési- és – a Törvény 30.§ (1) bekezdése alapján – védőövezeteket jelöl ki. Ezek területi lehatárolását az *1. Sz. Melléklet* tartalmazza.

3.§

A védetté nyilvánítás indoka és célja

(1) Tatai Öreg-tó Természetvédelmi Terület (591,3 ha)

- A nemzetközi jelentőségű vizes élőhelyek védelméről szóló Ramsari Egyezmény jegyzékébe 1989. Március 17-én felvett európai jelentőségű madárgyülekezőhely megőrzése,
- A vízi és vízparti élőhelyek növénytársulásainak, állatközösségeinek fenntartása, védelmi helyzetük elősegítése,
- A városképnek is kiemelkedő jelentőségű tó természeti és kultúrtörténeti értékegyüttesének megőrzése,
- A rekreáció, a természetvédelmi oktatás, ismeretterjesztés és zöldturizmus lehetőségeinek biztosítása

(2) Réti tavak környéke Természetvédelmi Terület (43,6 ha)

- A tatai városhatár természetközeli arculatának megőrzése,
- A rét- és legelőterületek, nádasok és patakparti ligeterdők életközösségeinek, védett növényegyüttesének (különösen a nagy aggófű termőhelyének) fenntartása,
- A hagyományos gazdálkodás, állattartás feltételeinek biztosítása,
- A természetvédelmi ismeretterjesztés lehetőségeinek elősegítése

(3) Fényes-patak menti rétek Természetvédelmi Terület (59,2 ha)

- A tatai városhatár természetközeli arculatának megőrzése,
- A rét- és legelőterületek, nádasok és patakparti ligeterdők életközösségeinek, védett növényegyütteseinek fenntartása,
- A hagyományos gazdálkodás, állattartás feltételeinek biztosítása
- A természetvédelmi ismeretterjesztés lehetőségeinek elősegítése.

(4) Angolkert Természetvédelmi Terület (70,5 ha)

- Az 1782-ben az ország első angolparkjaként létrehozott park jellegének fenntartása, helyreállítása,
- Az erdőterületek, vizes és vízparti élőhelyek természetközeli jellegének megőrzése,
- A rekreáció, bemutatás és ismeretterjesztés lehetőségeinek biztosítása.

(5) Fényes-fürdő Természetvédelmi Terület (33,0 ha)

- Az elapadt tatai kasztforrások egykor legbővizűbb forráscsoportja környezetében kialakult vízi, lápréti és láperdei növényegyüttes és állatvilág megőrzése,
- A rekreáció kiemelt lehetőségeinek biztosítása

(6) Kálvária-domb Természetvédelmi Terület (7,9 ha)

- Az 1958-ban országos jelentőségűvé nyilvánított Kálvária-dombi Geológiai Természetvédelmi Területhez szervesen csatlakozó területrészek természetvédelmi jellegének biztosításával a Kálvária-dombnak, mint kiemelkedő geológiai és műemléki-kultúrtörténeti értékegyüttesnek – így a tájrendezett nyugati bányaudvar, az egykori Szent-Iván-hegyi kápolna és barokk Golgota szoborcsoport – megőrzése,
- Az Izraelita temető, mint a tatai zsidóság jelentős emlékegyüttesének és a temető örökzöld növényzetének fenntartása.

(7) Agostyáni Tojás-hegy Természetvédelmi Terület (1,0 ha)

- Az agostyáni falukép jellegzetes elemét nyújtó terület jellegének fenntartása,
- Oktatási bázisterület biztosítása a térségben folytatott környezeti neveléshez

(8) Diópusztai kastélypark (5,6 ha)

- Az egykori ménesbirtok környezetében kialakított tájképi jelentőségű legelőterületek fenntartása

(9) Árendás-patak völgye Természetvédelmi Terület (35,0 ha)

- Az agostyáni községhatár tájképi értékeinek megőrzése,
- Az Árendás-patak völgyében kialakult rét- és legelőterületek életközösségeinek védelme,
- A természeti és táji értékek fenntartása a kialakult állat- (mindenekelőtt ló) tartás révén,
- A rekreáció és bemutatás lehetőségeinek biztosítása.

4.§

Általános természetvédelmi előírások

(1) A védett természeti területekre vonatkozóan e rendelet hatályba lépésétől számított 2 éven belül – a törvényben szabályozott előírások figyelembe vételével – természetvédelmi kezelési tervet kell kidolgozni.

(2) A védett természeti területekre vonatkozó kezelési terveket a 30/2001.(XII.28.)

KöM rendelet mellékletében foglalt tartalmi követelmények szerint kell elkészíteni.

(3) A kezelési terv készítése során az önkormányzat beszerzi az illetékes nemzeti park igazgatóság véleményét és egyeztet a terület kezelőivel illetve tulajdonosaival.

(4) A tilalmak, korlátozások illetve a természetvédelmi hatóság engedélyéhez kötött tevékenységek körét természetvédelmi övezetként – természeti-, kezelési- és védő övezetekre vonatkozóan – kell meghatározni.

(5) Az egyes természetvédelmi területek természeti-, kezelési- és védő övezeteinek kiterjedése nem csökkenthető.

(6) Az egyes övezetekre vonatkozó tilalmak, korlátozások és a természetvédelmi hatóság engedélyéhez kötött tevékenységek köre nem csökkenthető, az előírások csak szigorító jelleggel módosíthatók.

5.§

A természetvédelmi területek egyes övezeteire vonatkozó előírások

(1) A természetvédelmi területek vonatkozásában a Törvényben foglalt előírásokon túlmenően az alábbi szabályozást kell alapul venni.

(2) **Természeti övezetre** vonatkozó előírások

a) Tilos

- A természeti értékek jelentős zavarásával, károsodásával járó vízügyi munkálatok végzése, vízkivétel, vízkormányzás (kivéve, ha azok természetvédelmi céllal történnek),
- Erdő, rét, legelő művelési ágának megváltoztatása,
- Gyepfeltörés, tárcsázás,
- Növényvédőszer és műtrágya környezetbe juttatása,
- Erdőrészlet tarvágása,
- Fény-, zaj- vagy egyéb zavaró hatással járó munkálatok illetve tevékenységek végzése,
- Sugárzó, rádiójeleket kibocsájtó/továbbító berendezés telepítése,
- Mindennemű építési tevékenység és telekalakítás, kivéve azon eseteket, amennyiben az kifejezetten természetvédelmi célokat szolgál,
- A madarak és a vadállomány bármilyen eszközzel történő riasztása, vadászata,
- Mesterséges vadtartás, tenyésztés illetve vadfajok kibocsátása,
- Horgászati, halászati tevékenység,
- Járművel, gépjárművel történő behajtás, vízterület esetében vízijárművel történő behajtás (kivéve a természetvédelmi érdekből a természetvédelmi kezelő illetve hatóság részéről történő behajtás),

- A terület légtérében légi járművel történő közlekedés illetve távirányítható légi eszköz használata 1000 méter magasság alatt,
- Tűzgyújtás, kivéve ha azt a természetvédelmi hatóság rendeli el,
- A terület üdülés és sportolás céljára történő bármilyen igénybevétele,
- Egyéb, a természeti övezet jellegét veszélyeztető tevékenység

b) A természetvédelmi hatóság engedélye szükséges

- A területen történő tartózkodáshoz, megfigyeléshez,
- A természetvédelmi kezelési tervekben leírtaktól eltérő területkezelői tevékenység végzéséhez vagy felhagyásához,
- Állattartás, legeltetés végzéséhez,
- Növényzet égetéséhez, kaszálásához illetve gyűjtéséhez.

(3) A természetvédelmi területek **kezelési övezeteire** vonatkozó általános előírások

a) *Tilos*

• A forgalom elől elzárt, illetve közútnak nem minősülő sétányokra, szilárd burkolattal el nem látott utakra motorkerékpárral, illetve gépjárművel történő behajtás. A természetvédelmi hatóság csak a szolgálati, termelési vagy kezelési feladatokat ellátó személyek, szervezetek részére adhat írásbeli engedélyt a behajtáshoz. Az engedélynek tartalmaznia kell:

- Az engedély számát
- Az engedélyes nevét, lakcímét (székhelyét, telephelyét),
- A gépjármű típusát, forgalmi rendszámát,
- Az engedély érvényességi idejét, térbeli hatályát,
- A védelem érdekében szükséges esetleges korlátozásokat,
- A Tatai Öreg-tó Természetvédelmi Terület vonatkozásában a tavon motoros hajók üzemeltetése. Ez alól csak a tavon termelési és szolgáltató céllal működő gazdálkodó és kezelő szervezetek, valamint a tavon víziállással rendelkező kajak-, evezős- és vitorlás sportegyesületek képeznek kivételt. Ezen sportegyesületek összesen legfeljebb 6 motoros hajót üzemeltethetnek. Hivatalos versenynaptárban szereplő versenyek idejére illetve városi rendezvények alkalmával a mentő- és kísérőhajók számát az egyéb jogszabályok figyelembevételével kell meghatározni,
- A természeti övezet természeti értékeit veszélyeztető illetve károsító tevékenységek végzése,
- A földrésztetek művelési ágának, méretének, alakjának megváltoztatása, kivéve a természet védelmét szolgáló beavatkozásokat.

b) A természetvédelmi hatóság engedélye szükséges

- A Tatai Öreg-tó Természetvédelmi Terület vonatkozásában mindennemű

fényreklám, világítótest elhelyezéséhez, üzemeltetéséhez illetve egyéb fény- és/vagy hanghatással járó rendezvény (pl. tűzijáték) lebonyolításához,

- A tavakon belsőégésű motorral hajtott vízijárművek, motoros hajók, távirányításos modellek használatához, beleértve a közforgalmú, termelési és szolgálati célú, valamint a sportversenyekre, edzésekre mentés céljából kirendelt motoros hajókat is,

- Mindennemű építési tevékenység és telekalakításhoz

(4) A természetvédelmi területek védőövezeteire vonatkozó előírások

a) *Tilos*

- a természetvédelmi területek belsőbb (kezelési illetve természeti) övezeteit károsító illetve veszélyeztető tevékenység végzése;

- ipari tevékenység végzése, illetve ilyen célt szolgáló létesítmények elhelyezése;

- a környezet szennyezésével illetve védett természeti értékek károsításával járó gazdálkodási mód, területhasználat;

- a természeti értékek jelentős zavarásával járó létesítmény elhelyezése illetve tevékenység végzése;

b) A természetvédelmi hatóság hozzájárulása szükséges

- a földrészletek művelési ágának megváltoztatásához;

- építési tevékenységhez;

- határértéket meghaladó zajhatással, illetve szennyező anyag kibocsátásával járó tevékenység végzéséhez

(5) A természetvédelmi területekre vonatkozó egyéb előírások tekintetében a védett területek természetvédelmi kezelési-fenntartási tervében foglaltakat kell alkalmazni, az abban nem szabályozott kérdésekben pedig a természet védelméről szóló 1996. évi LIII tv. megfelelő rendelkezéseit kell alapul venni.

(6) A védett természeti értékek természetvédelmi kezelési-fenntartási tervét a természetvédelmi kezelő, a polgári természetőrök illetve egyéb jelzések alapján, de legalább 5 évente felül kell vizsgálni.

6.§

A védett területek állapotának felülvizsgálata

(1) Az önkormányzat ellenőrzésre és tájékozódásra jogosult a védett terület állapotára vonatkozóan.

(2) A terület kezelőjének jelentést kell készítenie:

- minden naptári év végén a terület természeti állapotáról, az élőhelyekben bekövetkezett változásokról,

- a természetvédelmi kezelő által finanszírozott és engedélyezett kutatásokról,

- a természetvédelmi rekonstrukciók, rehabilitációk elvégzéséről,

- az élővilág- és hidrológiai monitoringról,
  - a kezelési terv végrehajtásáról és az abban foglalt kezelések megvalósulásáról, annak okairól.
- (3) A terület kezelője feljegyzést készít:
- a terület tulajdonosaival és bérlőivel folytatott egyeztetésekről,
  - minden rendkívüli természeti eseményről,
  - alkalmi jellegű, a területre nézve új botanikai és zoológiai észlelésekről,
  - negatív antropogén hatásokról.
- (4) A kezelő az elkészített jelentést és a feljegyzést évente egy példányban átadja az önkormányzat számára.
- (5) A védett területek és értékek állapota minden év végén vizsgálatra kerül, amely vizsgálatnak a célja, hogy:
- (a) a város természeti értékeinek állapotáról és a szükséges teendőkről a képviselőtestület tagjai és a hivatal dolgozói tájékozódhassanak, illetve tájékoztassák a település lakosságát közös értékeikről;
  - (b) a 6. számú mellékletekben szereplő kezelési rendelkezéseket a területek állapota által indokolt mértékben módosítsák;
- (6) A vizsgálat eredményeit és következtetéseit tartalmazó tájékoztatót a jegyző terjeszti a képviselő testület elé, amelyről a testület határozatot hoz.
- (7) A vizsgálatba be kell vonni a Társadalmi Természetvédelmi Kerekasztal résztvevőit is.
- (8) A vizsgálat alapját kell képezze egyebek mellett a (2) és (3) bekezdésben meghatározott jelentések és feljegyzések is.

7.§

Az egyes természetvédelmi területekre vonatkozó kezelési rendelkezések

- (1) A természetvédelmi kezelési terv kezelési kötelezettségeket összesítő része (továbbiakban: kezelési rendelkezések), a kezelési terv 4. Gyakorlati célkitűzések, stratégiák és feladatok meghatározása fejezeteiben részletesen megállapított, a tervezési területre vonatkozó azon összefoglalt természetvédelmi kezelési módokat, korlátozásokat és tilalmakat tartalmazza, amelyek a tervezési terület szereplőire kötelezettségeket állapítanak meg.
- (2) A védett területek elkészült kezelési rendelkezései ezen rendelet mellékleteként kerül kihirdetésre. A 6. melléklete tartalmazza az alábbi védett területekre vonatkozó kezelési rendelkezéseket:
- Fényes-forrástavak TT
  - Fényes-patak menti rétek TT
  - Réti-tavak környéke TT

8.§

A védett természeti területek fenntartásának, kezelésének anyagi alapja

- (1) A védetté nyilvánított természeti értékek kezeléséhez, fenntartásához, bemutatásához, helyreállításához szükséges költségek fedezetéről az önkormányzat az éves költségvetésében illetve a helyi környezetvédelmi alap útján gondoskodik.
- (2) Természetvédelmi terület kezelésével, természetvédelmi kezelői feladatokkal más, arra alkalmas szervezet is megbízható.
- (3) A természetvédelmi kezeléssel megbízott szervezeteknek a fenntartáshoz szükséges kiadásaik fedezeteként az önkormányzat a természetvédelmi területek természeti övezetei esetében 1000,- Ft/ha, a kezelési- és védő övezetek esetében 500,- Ft/ha összeget biztosít.
- (4) A természetvédelmi hatóság részéről kiszabott bírságokból befolyt összeget az érintett természeti érték fenntartására, helyreállítására, kezelésére kell fordítani.
- (5) A természetvédelmi feladatokkal megbízott polgári természetőrök munkájukat díjazás nélkül látják le, a természetvédelmi hatóság előzetes felkérése alapján történő feladatellátás során felmerülő tényleges költségeiket azonban a környezetvédelmi alapterhére meg kell téríteni.

9.§

A társadalom bevonása a védett természeti értékek megőrzésébe

- (1) Tata Város Önkormányzati képviselőtestülete a védett természeti értékek megőrzését – a vonatkozó jogszabályokban biztosított lehetőségek szerint – önkormányzati természetvédelmi őr(ök) foglalkoztatásával, illetve polgári természetvédelmi őrök bevonásával teszi hatékonyabbá.
- (2) A védett természeti értékek fenntartása érdekében az önkormányzat Társadalmi Természetvédelmi Kerekasztalt hoz létre. A Társadalmi Természetvédelmi Kerekasztal résztvevői:
  - a képviselőtestület környezet- és természetvédelmi bizottságának elnöke vagy meghatalmazott tagja
  - Tata Város Polgármesteri Hivatal környezet- és természetvédelmi referense
  - a környezet- és természetvédelemmel (is) foglalkozó civil szervezetek 1-1 képviselője
  - a természetvédelmi kezeléssel megbízott szervezetek 1-1 képviselője
  - a város területén működő polgári természetőrök
  - a településen működő és a természet- és környezetvédelemben aktív iskolák képviselői

(3) A Társadalmi Természetvédelmi Kerekasztalt a résztvevők kezdeményezésére szükség szerint, de évente legalább egy alkalommal hívja össze Tata város polgármestere. A részvételre jogosultak köre Társadalmi Természetvédelmi Kerekasztal javaslata alapján módosítható.

(4) A Társadalmi Természetvédelmi Kerekasztal egyszerű szótöbbséggel hoz javaslatokat, fogalmaz meg ajánlásokat.

(5) A Társadalmi Természetvédelmi Kerekasztal által megfogalmazott rendeletmódosítási, kezelési illetve egyéb szabályozási javaslatok alapján szükségessé váló intézkedéseket a természetvédelmi hatóság – a vonatkozó jogszabályi keretek között figyelembe veszi.

10.§

Szabálysértés, természetvédelmi bírság

(1) Szabálysértést követ el és 10.000,- Ft pénzbírsággal büntethető az, aki

a) védett természeti értéken illetve annak közvetlen környezetén engedély nélkül bárminemű változást eszközöl;

b) természetvédelmi területen arra ki nem jelölt helyen tüzet rak;

c) természetvédelmi terület közforgalom elől elzárt részére engedély nélkül motorkerékpárral illetve gépjárművel behajt vagy ott tartózkodik;

d) természetvédelmi területen szemetet helyez el;

e) a természetvédelmi területek védőövezeteire vonatkozó előírásokat megszegi

(2) A természetvédelmi területek természeti övezeteire és kezelési övezeteire vonatkozó előírások megszegése esetén, illetve az (1) bekezdésben nem szabályozott esetekben a természetvédelmi bírság kiszabásával kapcsolatos szabályokról szóló 33/1997. (II.20.) Korm. rendeletben és a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvényben foglaltak szerint kell eljárni és a bírság mértékét megállapítani.

11.§

Egyéb rendelkezések

(1) Jelen rendeletben nem szabályozott kérdésekben a természet védelméről szóló 1996. évi LIII törvény és az ahhoz kapcsolódó jogszabályok előírásait kell alkalmazni.

Dátum

polgármester

jegyző

AJÁNLOTT ÉS FELHASZNÁLT IRODALOM

- A természet védelméről szóló (1996. évi LIII.) törvény
- Andriási Pál: Cselekvő természetvédelem. JGYTF Kiadó, Szeged, 1998.
- Bodnár L. (szerk.): A magyarországi természet- és környezetvédelem földrajzi vonatkozásai (Főiskolai jegyzet). Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1993.
- Borhiédi A. - Sánta A.: Vörös Könyv Magyarország növényvilágáról. TermészetBÚVÁR Alapítvány Kiadó, Budapest, 1999.
- Barati Sándor (szerk.): Az erdő. Ökológiai Intézet, Miskolc, 1996.
- Ökológiai hálózatok Európában. CEEWEB, Miskolc, 1997.
- C. J. Hawke és P. V. José: Nádasok kezelése gazdasági és természetvédelmi szempontok szerint. MME-RSPB, Budapest, 2002
- Cs. Tábori Hajnalka: A dél-nyírségi erdőpuszták. TKM Egyesület, 1996.
- Faragó Sándor: Élőhelyfejlesztés az apróvadgazdálkodásban. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1997.
- Farkas S. (szerk.): Magyarország védett növényei. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1999.
- F. Nagy Zs. (szerk.): Természetvédelem Magyarországon. Ökológiai Intézet, Miskolc, 1996.
- Frank Tamás (szerk.): Természet-Erdő-Gazdálkodás. MME – Pro Silva, Eger, 2000
- Fülöp Gyula és Szilvácski Zsolt (szerk.): Természetkímélő módszerek a mezőgazdaságban. MME, Eger, 2000.
- Garami László, Garami Lászlóné: Zöld utakon: Védett természeti értékeink útikalauza. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1997.
- Graham M. Tucker and Michael I. Evans: Habitats for Birds in Europe, Conservation Strategy for Wider Environment. BirdLife International, Cambridge, 1997.
- Dr. Gyulai Iván: Az Európai Unió és a Biológiai Sokféleség. MIVSZ, Budapest, 1998.
- Hortobágyi Tibor (szerk.): Agrobotanika. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1986.
- Dr. Kalotás Zsolt (szerk.): Nemzeti Parkjaink: Jelen és jövő. AQUA Kiadó, Budapest, 1996.
- Környezetvédelmi Lexikon I-II. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993.
- Lester R. Brown et al.: A világ helyzete (sorozat) 1992-2002. Föld Napja Alapítvány, Budapest.
- Lovászi Péter (szerk.): Javasolt különleges madárvédelmi területek Magyarországon. MME, Budapest, 2002.
- Molnár Attila, Sulyok József, Vidéki Róbert: Vadon élő orchideák. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1993.
- Nagy Szabolcs: Fontos Madárélőhelyek Magyarországon, MME, Budapest, 1998.
- Norman Myers : A süllyedő bárka. Natura Kiadó, Budapest, 1982.
- Paul és Anne Ehrlich: A fajok kihalása. Göncöl Kiadó, Budapest, 1993.
- Rakonczay Z. (szerk.): Vörös Könyv. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990.
- Rakonczay Z. (szerk.): Csévharasztól Bátorligetig. Az Észak-Alföld természeti értékei. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1988.
- Rakonczay Z. (szerk.): Természetvédelem. Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, Budapest, 1998.
- Schmidt E.: Egy maréknyi természetvédelem. MME, Budapest, 1992.
- Schmidt E., Veres László: Nádasok élővilága. Officina Nova Kiadó, Budapest, 1991
- Takácsné Bolner Katalin (sorozatszerk.): Védett Természeti Területeink. KTM, Budapest, 1999.
- Tardy J. (szerk.): A magyarországi települések védett természeti értékei. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1998.
- Varga Z. (szerk.): A biológiai sokféleség állapota és védelme Magyarországon. Fenntartható Fejlődés Bizottság, Budapest, 1998.
- Dr. Vásárhelyi Tamás, Veres László: Folyók, tavak élővilága. Officina Nova Kiadó, Budapest, 1992.
- WWF sorozat: Magyarországi árterek természetvédelmi problémái (1993); A fás legelők természetvédelme (1997); A mezőgazdasági és természetvédelmi politika összehangolásának lehetőségei Magyarországon : Különös tekintettel a Környezetileg Érzékeny Területek rendszerének hazai bevezetésére (1995); Vadon élő állatfajok fennmaradásának lehetőségei mezőgazdasági környezetben Magyarországon (1995); Biológiai sokféleség megőrzésének lehetőségei Magyarországon (1995); Az intenzív mezőgazdaság és földhasználat hatása a természeti értékekre Magyarországon (1992); A mezőgazdaság és a természetvédelmi politika összehangolásának lehetőségei az Európai Unióban (1995); Extenzív mezőgazdaság és természetvédelmi jelentősége Magyarországon ('94); Természeti értékeink megőrzésének lehetőségei az Európai Unióban ('99);
- Zöld Tények Könyv. Greger-Delacroix Kiadó, Budapest, 1998.

Folyóiratok

- Élet és Tudomány
- Gaia Sajtószemle
- Madártávlat
- Süni
- Süvöltő
- Természet Világa
- Természetbúvár

NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁGOK ELÉRHETŐSÉGEI

Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság

3758 Jósvafő, Tengersizem oldal 1.
Tel.: (48) 350-006

Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság

8200 Veszprém, Vár u. 31.
Tel.: (88) 577-730

Bükki Nemzeti Park Igazgatóság

3304 Eger, Sánc u. 6.
Tel.: (36) 411-581

Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság

7625 Pécs, Tettye tér 9.
Tel.: (72) 517-200

Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság

1021 Budapest, Hűvösvölgyi út 52.
Tel.: (1) 391-4610

Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság

9435 Sarród, Kócsagvár, Pf. 4.
Tel.: (99) 537-620

Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság

4024 Debrecen, Sumen u. 2.
Tel.: (52) 529-920

Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság

6001 Kecskemét, Liszt F. u. 19.
Tel.: (76) 482-611

Körös-Maros nemzeti Park Igazgatóság

5540 Szarvas, Anna-liget, Pf. 72.
Tel.: (66) 313-855

Órségi Nemzeti Park Igazgatóság

9941 Óriszentpéter, Siska szer 26/a.
Tel.: (94) 548-036

TÁRSADALMI SZERVEZETEK ELÉRHETŐSÉGEI

Terjedelmi okokból nem közölhetjük minden olyan szervezetnek vagy szakembernek a címét, akik a természetvédelem jelszavát zászlójukra tűzték, de a helyi védetté nyilvánításokkal kapcsolatos feladatok ellátásában leginkább járatos szervezetek itt találhatóak:

ORSZÁGOS SZERVEZETEK
Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (<i>Szilvácsku Zsolt</i>) 1121 Budapest, Költő u. 21. Tel.: (1) 275-6247
Magyar Természetvédők Szövetsége (<i>Sándor Szilvia, Lukács Attila</i>) 1091 Budapest, Üllői út. 91/b. Postacím: 1450 Budapest, Pf. 123. Tel.: (1) 216-7215
WWF – Világ Természetvédelmi Alap Magyarország Alapítvány 1124 Budapest, Németvölgyi út 78/b. Tel: (1) 214-5554
REGIONÁLIS SZERVEZETEK
E-misszió Természet-és Környezetvédelmi Egyesület (<i>Lukács Attila</i>) 4400 Nyíregyháza, Szabolcs u. 6. Tel: (42) 423-818, (42) 504-403, (20) 342-38-39
Hajdúböszörményi Ifjúsági Természetvédő Kör (<i>Horváth Tibor</i>) 4220 Hajdúböszörmény, Bocskai tér 2., Tel: (52) 280-038
Kiss Ferenc Csongrád Megyei Természetvédelmi Egyesület (<i>dr. Ilosvay György, Bojtos Ferenc</i>) 6725 Szeged, Boldogasszony sgt. 6., Tel: (62) 424-392
Nimfea Természetvédelmi Egyesület (<i>Sallai R. Benedek</i>) 5421 Túrkeve, Pf. 33., Tel: (56) 361-505
Pro Vértes Közalapítvány (<i>Viszló Levente</i>) 8085 Bodmér, Vasvári Pál u. 11., Tel.: (22) 354-149
Somogy Természetvédelmi Szervezet (<i>Tömösváry Tibor</i>) 8708 Somogyfajsz, Kossuth u. 62., Tel: (85) 337-146
Zöld Akció Egyesület (<i>Demeter Zoltán</i>) 3501 Miskolc, Pf. 659., Tel: (46) 508-701

HELYI SZERVEZETEK
<i>Dél-alföldi régió</i>
BÁCS-KISKUN MEGYE
Kalocsakörnyéki Környezetvédelmi Egyesület (<i>Szalmai László</i>) 6300 Kalocsa, Szent István király út 30., Tel.: (78) 462-863
MME Bács-Kiskun megyei 7. sz. HCS (<i>Vajda Zoltán</i>) Cím: 6000 Kecskemét, Liszt u. 19. Tel.: (76) 482-611, E-mail: vajdaz@knp.hu
Szélkiáltó Természetvédő Egyesület (<i>Fehér Péter</i>) 6400 Kiskunhalas, Felsőszállás u. 96., Tel.: (30) 405-4667
Természet- és Környezetvédők Solti Egyesülete (<i>Kacziba Lajosné</i>) 6320 Solt, Törley B. u. 10., Tel.: (78) 486-028, (78) 486-127
BÉKÉS MEGYE
MME Békés megyei 2. sz. HCS (<i>Tógye János</i>) 5700 Gyula, Hétvezér u. 5. Tel.: (60) 437-551, (30) 406-4404, E-mail: 4064404@westel900.net
CSONGRÁD MEGYE
Beretzk Péter Természetvédelmi Klub Egyesület (<i>Sára Endréné</i>) 6758 Rózske, Juhász Gy. u. 1., Tel.: (62) 273-420/ (62) 273-556, E-mail: zssara@matavnet.hu
CSEMETE (<i>dr. Ilosvay György, Bojtos Ferenc</i>) 6725 Szeged, Stefánia u. 6., Tel.: (62) 424-392, E-mail: csemete01@egon.gyaloglo.hu
GEO-ENVIRON (<i>dr. Tóth Imre</i>) 6726 Szeged, Csíz u. 5/5., Tel.: (62) 437-215, E-mail: geo-environ@extra.hu/www.extra.hu/geo-environ
MME Csongrád megyei 15. sz. HCS (<i>Lovászi Péter</i>) Szeged, Kossuth L. sgt. 29. 3 emelet, 6701 Szeged, Pf. 708. Tel.: (62) 437-407, (30) 285-4919, Fax: (62) 442-281, E-mail: csongrad@mme.hu, shrike@freemail.hu

<i>Észak-alföldi régió</i>
HAJDÚ-BIHAR MEGYE
BIOCÉN Klub <i>(dr. Budayné dr. Kálóczi Ildikó)</i> 4024 Debrecen, Szombathi I. u. 12. Tel.: (52) 411-225, (52) 314-810, (52) 419-297, E-mail:budayne@freemail.hu
DATE Természetvédelmi Klub <i>(dr. Juhász Lajos)</i> 4032 Debrecen, Böszörméyi út 138., Tel.: (52) 347-888
Dél-nyírségi Bihari Tájvédelmi Egyesület <i>(dr. Gyarmathy István)</i> 4241 Bocskai kert, Pillangó u. 5., Tel.: (52) 385-397, (52) 410-645, E-mail:gyistvan@www.hnp.hu
Fauna Természetvédelmi Egyesület <i>(Rapi Sándor)</i> 4032 Debrecen, Fácán u. 3., Tel.:(52) 422-832, E-mail:rapi@axelero.hu
Hajdúböszörményi Ifjúsági Természetvédő Kör <i>(Horváth Tibor)</i> 4220 Hajdúböszörmény, Bocskai tér 2., Tel.: (52) 280-038 Fax: (52) 561-101, E-mail:hitvk@zpok.hu
Magyar Humánökológus Társaság Tiszántúli Szervezete <i>(Orosz Tamás)</i> 4032 Debrecen, Jerikó u. 17-19., Tel.:(52) 480-597, (52)-480-596, E-mail:mahutkot@c3.hu, mhhtk@zpok.hu
MME Hajdú-Bihar megyei 3. sz. HCS <i>(Szakál László)</i> 4028 Debrecen, Hadházi u. 135. IV. 10., Tel.:(52) 434-953, (20) 9214-839, (30) 243-9977, E-mail:mehbcs@c3.hu, szakal@kfrtkf.hu
ÖKO-Centrum Alapítvány <i>(Ceglédi Erika)</i> 4029, Debrecen, Dienes János u 27. III 9., Tel.:(52) 411-240, (52)412-596
Püspökladányi Természetvédő Csoport <i>(Boruzs András)</i> 4150 Püspökladány, Katona J. u. 32., Tel.:(54) 452-687, (52) 316-666
SZERKŐ Egyesület <i>(dr. Budayné dr. Kálóczi Ildikó)</i> 4024 Debrecen, Söregi I. u. 6., Tel.: (52) 411-225, (52) 314-810, E-mail:budayne@freemail.hu

JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYE
<p>MME Jász-Nagykun-Szolnok megye 17. sz. HCS (<i>Urbán Sándor</i>) 5001 Szolnok, Pf. 188, Tel.:(56) 429-623, E-mail:mikes.kelemen1@dpg.hu, mikeskelemen@hotmail.com</p>
<p>NIMFEA Természetvédelmi Egyesület (<i>Sallai R. Benedek</i>) 5420 Túrkeve, Kenyérmezei u. 2/d., Tel.:(56) 361-505, E-mail:nimfea@externet.hu</p>
<p>Tisza Klub (<i>Hamar József</i>) 5000 Szolnok, Szapáry u. 19., Tel.:(56) 375-497, (56) 424-695, E-mail:tiszaclub@externet.hu</p>
SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE
<p>E-misszió Természet-és Környezetvédelmi Egyesület (<i>Lukács Attila</i>) 4400 Nyíregyháza, Szabolcs u. 6. Tel: (42) 423-818, (42) 504-403, (20) 342-38-39</p>
<p>Ifjú Botanikusok Baráti Köre (<i>Inántszy-Pap Tamás</i>) 4531 Nyírpazony, Petőfi S. u. 19., Tel.: (20) 481-8754</p>
<p>MME Nyíregyházi 36. sz. HCS (<i>Tóth Miklós</i>) 4401 Nyíregyháza, Pf.: 363, Tel/fax: (42) 443-544, (42) 407-457, (30) 9254-737, E-mail:mme36r@westel900.hu, miklos@utf.zpok.hu</p>
<p>Nyírségi Természetvédelmi Alapítvány (<i>Inántszy-Pap Sándor</i>) 4400 Nyíregyháza, Pazonyi u. 1.</p>
Észak-magyarországi régió
BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYE
<p>Hegyvidéki Tavainkért Egyesület (<i>Csesznak László</i>) 3524 Miskolc, Klapka u. 42. VIII/2., Tel.: (46) 431-597, E-mail: cecil@matavnet.hu</p>
<p>HOLOCÉN Természetvédő Egyesület (<i>Kiss József</i>) 3525 Miskolc, Kossuth u. 13., Tel.: (46) 352-010 (46) 349-806, E-mail: holocen@holocen.hu</p>

<p>Miskolci Öko-kör (<i>Balog Ákos</i>) 3509 Miskolc, Nagy Lajos király u. 34., Tel.:(46) 401-570, E-mail:mok@freemail.hu</p>
<p>MME Észak-borsodi 31. sz. HCS (<i>Bartha Csaba</i>) 3600 Ózd, Vasvár út 78. fszt. 1., Tel.:(30) 292-1723, (30) 337-3142, Email:csbartha@freemail.hu</p>
<p>MME Gömör-Tornai 4. sz. HCS (<i>Boldogh Sándor</i>) 3758 Jósvafő, Pf. 6 Tel.:(48) 350-011, (48) 350-006, (30) 3375-149, E-mail:sandorboldogh@yahoo.com</p>
<p>Ökológiai Intézet a Fenntartható Fejlődésért Alapítvány (<i>dr. Gyulai Iván</i>) 3525 Miskolc, Kossuth u. 13., Tel.:(46) 413-390, (46) 352-010, E-mail:biodivhu@mail.mataav.hu</p>
<p>Zöld Akció Egyesület (<i>Demeter Zoltán</i>) 3525 Miskolc, Kossuth L. u. 13., Tel.:(46) 352-010, (46) 349-806, E-mail:biodivhu@mail.mataav.hu</p>
<p>HEVESMEGYE</p>
<p>MME Bükki 34. sz. HCS (<i>Pongrácz Ádám</i>) 3304 Eger, Sánc u. 6., Tel:(30) 460-6655, E-mail: cinclus@freemail.hu</p>
<p>MME Heves megyei 26. sz. HCS (<i>Szabó Tibor</i>) 3200 Gyöngyös, Petőfi u. 30., Tel.:(30) 9759-232, Fax:(37) 378-173</p>
<p>NÓGRÁD MEGYE</p>
<p>MME Nógrád megyei 20. sz. HCS (<i>Drexler Szilárd</i>) 3109 Salgótarján-Salgóbánya, Medves Hotel, Medvesi út 9. Tel.:(32) 435-792, (30) 3857-321, Email:nograd@mme.hu, mme@elender.hu</p>
<p>Közép-magyarországi régió</p>
<p>BUDAPEST</p>
<p>Budapesti Denevérvédelmi Csoport (<i>Molnár Zoltán</i>) 1131 Budapest, Futár u. 7., Tel.:(1) 340-8870</p>

<p>FAUNA Egyesület (<i>Pethő Ágnes</i>) 1054 Budapest, Vadász u. 29., Tel.:(1) 353-0100 Fax:(1) 302-1686</p>
<p>Herman O. Természet és Környezetvédő Kör (<i>Nagyné Horváth Emilia</i>) 1101 Budapest, Hungária krt. 5-7., Tel.:(1) 261-6786</p>
<p>KÉK Forrás Egyesület (<i>Obermayer András</i>) 1077 Budapest, Király u. 87 II/21., Tel.:(1) 209-0555/1537, (1) 321-4568</p>
<p>MME Budapesti 1. sz. HCS (<i>Bajor Zoltán</i>) 1113 Budapest, Zsombolyai u. 6. Tel.:(1) 209-3598, (1) 221-0082, (70) 291-2969, E-mail:bajorz@freemail.hu</p>
<p>Ócsai Madárvárta Egyesület (<i>Csörgő Tibor</i>) 1117 Budapest, Pázmány sétány 1/c, Tel.:(1) 209-0555/8634, Fax:(1) 381-2184, E-mail: csorgo@cerberus.elte.hu</p>
<p>Sashegy Természetvédő és Kertbarát Egyesület (<i>Kuhn Tibor</i>) 1118 Budapest, Kelenföldi út 35/a., Tel.:(1) 203-9763</p>
<p>PEST MEGYE</p>
<p>MME Gödöllői 5. sz. HCS (<i>Braun László</i>) Cím: 2117 Isaszeg, Ady E. u. 40., Tel.:(28) 403-714, (30) 858-3481</p>
<p>MME Börzsönyi 22. sz. HCS (<i>Kazi Róbert</i>) 2120 Dunakeszi, Kertész u. 3., Tel.:(20) 9290-014, E-mail:mmebhcs@vnet.hu</p>
<p>Galga Természet- és Környezetvédelmi Közhasznú Egyesület (<i>Klenk József</i>) 2181 Iklad, Tel.:(30) 368-7263, E-mail:galgakor@freemail.hu</p>
<p>Hatvani Környezetvédő Egyesület (<i>Tamási Istvánné</i>) 3000 Hatvan, Hatvany I. u. 6., Tel.:(37) 340-516, E-mail:tamasine@hkegys.zpok.hu, zegy60@matavnet.hu</p>
<p>NATURA Természet- és Környezetvédő Közösség (<i>Mester Zsolt</i>) 3000 Hatvan, Balassi út 17., Tel.:(37) 341-455, E-mail:mester@natura.zpok.hu</p>

<i>Közép-dunántúli régió</i>
FEJÉR MEGYE
MME Fejér megyei 9. sz. HCS (<i>Bukor Zoltán</i>) 8097 Nadap, Béke u. 12., Tel.:(22) 470-594, (30) 267-2179, E-mail:vevoszolgalat@isv.hu
KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYE
MME Komárom-Esztergom megyei 24. sz. HCS (<i>Csonka Péter</i>) 2800 Tatabánya, Gál I. ltp. 902. I./16, Tel.:(70) 339-5903, fax:(34) 588-620, E-mail:mme24@freemail.hu
<i>Nyugat-dunántúli régió</i>
GYÓR-MOSON-SOPRON MEGYE
Castanea Környezetvédelmi Egyesület (<i>Szabó Miklós</i>) 9400 Sopron, Széchenyi tér 2., Tel.:(99) 321-129, E-mail: castanea@sopron.hu
MME Kisalföldi 21. sz. HCS (<i>Fülöp Tibor</i>) 9241 Jánossomorja, Vadász tér 9. Tel.:(96) 226-158, (96) 226-045, (99) 537-622, (30) 2802-579
Mosonmagyaróvári Környezetvédő Egyesület (<i>Ballainé Kovalszky Éva</i>) 9200 Mosonmagyaróvár, Fő út 12., Tel.:(96) 217-121, (96) 217-359, E-mail:mokore@movar.zpok.hu
Sokoró Ökológiai Park Alapítvány (<i>Enyingi Tibor</i>) 9081 Győrújbarát, BM köz 1., Tel.:(96) 456-740, (96) 326-678, E-mail:sokoroal@mail.datanet.hu
VAS MEGYE
Kerekerdő Alapítvány (<i>Gyöngyössy Péter</i>) 9700 Szombathely, Petőfi Sándor u. 24., Tel.:(94) 500-166, E-mail:pumilio@freemail.hu

ZALA MEGYE
MME Zalai Csoport (<i>Darázsi Zsolt</i>) 8932 Pókaszepetk, Zala u. 9., Tel.:(92) 330-052
Ökorégió Alapítvány a Fenntartható Fejlődésért (<i>Kocsis Anikó</i>) 8900 Zalaegerszeg, Kinizsi u. 78 / F., Tel.:(92) 348-337, (92) 550-491, E-mail:kocsisa@gamow.zmgzeg.sulinet.hu
Zöld Zala Természetvédelmi Egyesület (<i>Óváry Miklós</i>) 8900 Zalaegerszeg, Gorkij u. 1/d., Tel.: (92) 319-980, E-mail:zoldzala@zalaszam.hu

HASZNOS HONLAPCÍMEK

Magyar honlapok

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület	www.mme.hu
Magyar Természetvédők Szövetsége	www.mtvsh.hu
Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium	www.kvvm.hu
Környezetvédelmi Újságírók Társasága	www.greenfo.hu

Angol nyelvű honlapok

Birdlife International	www.birdlife.org
Eurosite	www.eurosite-nature.org
Greenpeace	www.greenpeace.org
IUCN – The World Conservation Union	www.iucn.org
RSPB	www.rspb.org.uk

A KIADVÁNYT KIADÓ SZERVEZETEK RÖVID BEMUTATÁSA

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, röviden MME, 1974. január 6-án alakult meg, napjainkban már Kelet-Európa legnagyobb társadalmi természetvédelmi szervezete közel 25 ezer csatlakozott taggal. A madárvédők világszervezetének, a BirdLife International-nek magyarországi képviselője.

Tevékenységünk három fő területre csoportosul:

- veszélyeztetett fajok védelme,
- természeti értékekben gazdag területek védelme
- szemléletformálás, ismeretterjesztés.

Az egyesület legfontosabb célja, hogy növelje a természet, ezen belül különösen a madárvilág védelmének társadalmi támogatását, ezáltal hozzájáruljon a biológiai sokféleség megőrzéséhez Magyarországon. A fenti cél elérése érdekében kifejtett tevékenységének köszönhetően 1998-ban megkapta a kiemelkedően közhasznú minősítést.

Az egyesületünkbe belépő új tagok közül 80% a fiatalok aránya.

Az állami természetvédelem elhivatott alkalmazottjainak döntő többsége az egyesületünk keretein belül ismerkedett meg a természetvédelem fontosságával.

A kezdetekben, a megalakulás időszakában felismertük a szemléletformálás fontosságát. Egyesületünk volt az úttörője a mára már széles körben elterjedt természetvédelmi táborozásoknak. Sok szemléletformálással foglalkozó pedagógus tagunk van.

A szemléletformálás napjainkban az egyesületnél

- Minden évben legalább 30 tábort szervezünk.
- Iskolai faliújságunk évi három alkalommal 4.000 iskolába jut el.
- Madarász sulis feladatlapokat dolgoztunk ki a gyerekek részére.
- Évente több mint 30 vetélkedőt szervezünk, vagy veszünk részt a szervezésben.
- Minden évben kapcsolódunk az Európai Madármegfigyelő Napok rendezvénysorozathoz.
- Kiadványokat, könyveket adunk ki. Sok közülük hiánypótló a hazai könyvkiadásban.
- Video- és audio segédanyagokat készítünk.
- Pedagógus tagjainknak eljuttatjuk a kiadványainkat.
- Természetvédelmet népszerűsítő akciókat (pl. Év madara) szervezünk.
- A Madárbarát Kert program összefogja mindazokat a kert vagy park tulajdonosokat, akik hangsúlyozottan szeretnének valamit tenni a madárvédelem érdekében és azért, hogy kertjükben minél több madár találjon megfelelő feltételeket.
- Az Egy velünk élő világ program keretében a gyerekek megismerhetnek egy, a lakóhelyük vagy iskolájuk közelében található erdőt, miközben természetvizsgáló terepmunkát végezhetnek, ill. megtudhatják, mit tehetnek Ők az erdők védelméért.
- Objektumainkat, az egyesület közalapítványai által kezelt területeket a védelem mellett a szemléletformálás céljára is használjuk.
- Tagjaink az országban évente több száz előadást vállalnak.
- Ösztöndíjunkkal támogatjuk a fiatal főiskolások, egyetemisták munkáját.

MME Természetvédelmi Tanácsadó Szolgálat

Email: ttsz-info@vmet.hu

A természeti értékekkel rendelkező, erdős, szántó- és gyepterületeken, illetve a különböző vizes élőhelyeken dolgozó gazdálkodókkal való együttműködés céljából hozta létre a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület a Természetvédelmi Tanácsadó Szolgálatát az Európai Közösség Phare Programjának segítségével 1998-ban.

A fontos madárélőhelyek megőrzését csak a területen élők, az ott gazdálkodók biztosíthatják azáltal, hogy tevékenységük során megóvják a területeknek azokat a kulcsfontosságú jellemzőit, amelyeknek köszönhetően a madarak és más természeti értékek megtalálják életfeltételeiket. Természetesen ezeket a tényezőket sokan nem ismerik, vagy nem tudják, hogyan vegyék figyelembe az ökológiai szempontokat gazdálkodásuk vagy fejlesztéseik során. Sokan talán nem is tudják, hogy milyen feltételekkel és honnan kaphatnak támogatást természetkímélő tevékenységükhöz.

Alábbi szolgáltatásainkat ajánljuk a gazdálkodóknak, önkormányzatoknak és beruházóknak:

Szakmai tervezés, segítségnyújtás

A mezőgazdaság, erdészet és halászat természetvédelmi vonatkozású kérdéseiben tanácsadás és szakmai tervezés. • Vidékfejlesztés, területrendezés és területfejlesztés természetvédelmi vonatkozású kérdéseiben tanácsadás és szakmai tervezés. • Agrár-környezetvédelmi Üzemtervek készítése. • Helyi viszonyoknak megfelelő Természetvédelmi BirtoktervO kidolgozása. • Természetvédelmi állapotfelmérések és természetvédelmi kezelési tervek készítése. • Környezeti hatásvizsgálatok természetvédelmi és táji részeinek elkészítése. • Munkatársaink szerepelnek az agrár-környezetvédelmi szakértői névjegyzékben.

Jogi segítségnyújtás

- Természetvédelmi jogi tanácsadás, információszolgáltatás.
- Helyi védetté nyilvánítások előkészítése, elősegítése.

Tájékoztatás, információk szolgáltatása, pályázati segítség

Európai Unióval kapcsolatos természetvédelmi, agrár-környezetvédelmi és vidékfejlesztési információk szolgáltatása, tájékoztatás. • Agrár-környezetvédelmi és más természetvédelmi célokat is szolgáló pályázatok elkészítése. • Kiadványok, információs anyagok, tájékoztatók, útmutatók, kézikönyvek készítése.

Az említett együttműködési lehetőségek mellett kiemelt figyelmet fordítunk a gazdálkodók gyakorlati munkáját segítő kezelési útmutatók kiadására (pl. gyepterületek, nádasok, természetvédelmi kezelésének gyakorlata stb.). Kisebb füzetek kiadását is tervezzük az egyes fontosabb mozzanatok bemutatására, mint például az élőhelyet jelentő sövények létesítésének szempontjai, a kaszálás természetkímélő módjai, a legeltetés gyakorlata, képekkel és magyarázó rajzokkal illusztrálva.

A Magyar Természetvédők Szövetsége bemutatása, futó programjai

A Magyar Természetvédők Szövetsége (MTvSz) 1989-ben alakult 32 tagcsoporttal. Az elmúlt 10 évben taglétszámunk többszörösére nőtt, s így a jelenlegi közel 33 ezres tagságunk 90 tagszervezetben fejt ki tevékenységét. A kilenctagú elnökség útmutatása szerint a Központi Iroda szervezi a Szövetség központi projektjeit. A Központi Irodában a főállású ügyvezető elnök mellett 6 főállású munkatárs és két polgári szolgálatos dolgozik. A Szövetség legfőbb célja a Természet egészének a védelme, s ennek érdekében állította programja középpontjába a fenntartható fejlődés megvalósításának elősegítését, amely a gazdasági, ökológiai és szociális kérdések együttkezelését követeli meg. E célkitűzés arra készítette a Szövetséget, hogy a megalakulás után azonnal a nemzetközi környezetvédelmi folyamatokra is kiemelt figyelmet fordítson, illetve bekapcsolódjon a nemzetközi NGO együttműködésbe.

A tagcsoportok döntő többsége vidéken működik, programjaik rendkívül változatosak. A programok jórészt a helyi környezeti, természeti problémák feltárására és megoldásának elősegítésére irányulnak. Ugyancsak nagy figyelmet fordítanak a helyi lakosság és fiatalok környezeti nevelésére, szemléletformálására, a környezetbarát fogyasztói magatartás kialakítására. E csoportok zöme önkéntes alapon végzi tevékenységét, önálló irodával, infrastruktúrával nem rendelkeznek.

A Szövetségnek vannak nagyobb, ún. megyei-regionális tagszervezetei is, amelyek már komolyabb infrastruktúrával rendelkeznek, főállásos alkalmazottainak száma meghaladja a 10 főt. E szervezetek az előzőekben vázolt tevékenység mellett - főleg a fenntartható fejlődés helyi szintű megvalósítása érdekében - nemzetközi szinten is elismert projekteket valósítottak meg: példaként említhetjük a miskolci Ökológiai Intézet gömörszőlői Fenntartható Falu programját, vagy a Somogy Természetvédelmi Szervezet Boronka programját.

Szövetségi szinten a tagcsoportjaink tevékenységének támogatása mellett konkrét programjaink a fenntartható fejlődés koncepciójának megismertetésére, a fenntartható fejlődés elérését célzó programok kidolgozására és megvalósítására irányultak.

1. Részvétel az országos és nemzetközi környezetpolitika formálásában

Folytattuk aktív részvételünket az európai környezetvédő hálózatok munkájában (Európai Környezetvédelmi Iroda (EEB), Föld Barátai Európa (FoEE), Szövetség a Fenntartható Fejlődésért (ANPED), Világ Természetvédelmi Unió (IUCN), Közép-Kelet-Európai Hálózat a Biológiai Sokféleség Megőrzéséért (CEEWEB). Emellett részt veszünk a Regionális Környezetvédelmi Központ (REC) EU-NGO Dialógusában is.

2. Tagcsoportjaink tevékenységének támogatása

2.1 Tájékoztatás

A ZÖLDlevél című hírlevelet immáron tizedik éve jelenteti meg a Szövetség évente 10 számot adunk ki 750 példányban.

2.2 Közös projektek

A Központi Iroda egyre több projekt tervezésébe és lebonyolításába vonja le a tagcsoportokat, és más természetvédő szervezeteket. 2002-ben kilenc olyan projektünk volt, amely lebonyolításában összesen 14 magyar természetvédő szervezet vett részt a Szövetség pénzügyi támogatásával.

3. Tájékoztatás az EU bővítés környezetvédelmi hatásairól

3.1 EU környezetvédelmi információs iroda

A Szövetség Központi Irodájában EU környezetvédelmi információs irodát működtettünk idén is.

3.2. EU-Integráció hírlevél

Hírlevelünk 12 számát 2000 példányban juttattuk el a téma iránt érdeklődő civil szervezetek, minisztériumok, képviselők és más csoportok számára.

4. Társadalmi részvétel a fejlesztési politikában

A program alapvető célja, hogy a regionális fejlesztési tervekbe és a Nemzeti Fejlesztési Tervbe beépüljenek a fenntartható fejlődés szempontjai, valamint kialakuljon a társadalmi részvételi intézményrendszer a fejlesztés politikában a környezeti érdekek képviselői érdekében.

5. Vállalati program

A program célja, hogy elősegítse a jelentősebb környezetterheléssel működő vállalatok és a környezetvédő civil szervezetek közti párbeszédet, a jobb környezeti teljesítményre való ösztönzés és törekvés elérése érdekében. A program emellett hozzá szeretne járulni a vállalati környezetvédelmi gyakorlatban használt, (viszonylag) újnak számító és többnyire önkéntes alapon működő eszközök környezetvédő szervezetekkel való megismertetéséhez, melyek ismerete feltétlenül szükséges a „közös nyelv” kialakításához.

6. Természetvédelem

A 2002-ben megalakult Természetvédelmi Munkacsoport legfőbb célkitűzése, hogy a hasonló témakörben dolgozó szervezeteket, programokat, szakembereket összekapcsolja, közös programok, projektek, közös állásfoglalások kidolgozását elősegítse. A Munkacsoport kiemelt figyelmet kíván szentelni az EU csatlakozás természetvédelmi vonatkozásainak, ezen belül is a Natura 2000 rendszerének, valamint elő szeretné mozdítani a helyi védettség ügyét is.

7. Mezőgazdaság

Komoly figyelmet fordítunk a mezőgazdaság, agrár-környezetvédelem témakörének. Nyomon követjük a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program alakulását, hírleveleinken és rendezvényeinken keresztül részt veszünk a lakosság szemléletformálásában.

8. Globális környezetvédelmi problémák

8.1. Globalizáció és környezet

A program célja globalizációval kapcsolatos hatások pontosabb megismerése, feltérképezése tagszervezeteink és más civil szervezetek ismereteinek bővítése és tevékenységének ösztönzése a globalizáció negatív hatásainak csökkentése, illetve kivédése érdekében.

8.2 Éghajlatváltozás

A REC és a WRI közös programja keretében felmérést készítettünk a Kiotói Jegyzőkönyvvel kapcsolatos hazai információk és döntések nyilvánosságáról.

8.3. Génmanipuláció

Részt veszünk a Génpiszka Hálózat munkájában. A ZöldLevél és az EU-Integráció c. hírlevelünkben, valamint a genlist@zpok.hu levelezőlistán rendszeresen jelenítünk meg a génmanipulációhoz kötődő híreket. Részt vettünk a Föld Barátai brüsszeli "Bevásárlókocsi akciójában", amelyen a géntechnológia európai szabályozásának fellazítása ellen tiltakoztunk.

9. Fenntartható fejlődés politika

A Magyar Természetvédők Szövetsége megalakulása óta kiemelt feladatának tekinti a fenntartható fejlődés megvalósításának elősegítését. A Riói Folyamatot már a kezdetektől figyelemmel kísérte, az ott elfogadottak hazai megismertetését fontos feladatának tekintette, csakúgy, mint most a tíz éves értékelésben és a további teendők meghatározásában való aktív részvételt.

FOGALOMTÁR

- Agrár-környezetvédelmi Program:** A környezetkímélő, a természet védelmét és a táj megőrzését szolgáló mezőgazdasági termelési módszerek támogatását célzó program. A környezetbarát földhasználatot támogató célprogramok országos és térségi programokra oszlanak. Bővebb információ a <http://www.nakp.hu> címen található.
- Belvíz:** A csapadékból és a megemelkedett talajvízszint miatt feltörő talajvízből a mélyebb területeken felgyülemelő víz; sík vagy enyhén domborzatú vidéken a természetes helyi csapadéknak az a része, amelyet a talaj nem tud befogadni és a terület mélyebb lefolyástalan részein összegyűlik, foltokat képez (pangó vizek).
- Bennszülött faj (endemikus faj):** Olyan állat- v. növényfaj, amelynek elterjedése a Föld viszonylag kicsiny területére korlátozódik. Bennszülött fajokban általában gazdagok, pl. a szigetek, magashegységek, medencék, sivatagok.
- Defláció:** Szélerózió: a szél felszínalakító munkájának összefoglaló neve. Megkülönböztethetők benne a lehorlás (abláció), a koprtatás (korrázio) és a felhalmozás (akkumuláció), üledékképződés (szedimentáció) periódusai.
- Denzitás:** Sűrűség: egy populáció egyedeinek területre (pl. szárazföldi élőlények) vagy térfogategységre (pl. talajlakó vagy vízi fajok) vonatkoztatott egyedszáma (abundanciája)
- Erdő:** A földterületnek egy meghatározott mértéknél (pl. egy ha-nál) nagyobb, erdei fákkal borított része a társult élőlényekkel (mohákkal, gombákkal, fűvekkel, cserjékkel, állatokkal) együtt.
- Erózió:** Szűkebb értelemben a folyóvíz, tágabb értelemben a víz (tenger és folyó) és a szél felszínalakító munkája.
- Talajerózió:** a víz és a szél által előidézett talajpusztulás, amely a termőréteg elvékonyodásához, a termékenység csökkenéséhez vezet (a szél által okozott talajpusztulás a defláció). A lejtőről lerohanó víz a magával ragadott talajszem-csékkel hegy-völgy irányú medret és magának. Így a lejtő domború harmacláról a humuszos talaj lekopik (deluvium).
- Érzékeny természeti területek:** Környezetileg érzékeny terület: olyan extenzív művelés alatt álló terület, amely a természetkímélő gazdálkodási módok megőrzését, fenntartását és ezáltal az élőhelyek védelmét, a biológiai sokféleség fennmaradását, a tájképi és kultúrtörténeti értékek megővését szolgálja.
- Eutrofizáció:** A vizek növényi tápanyagdúsulása által kiváltott biológiai reakció: a felszíni vizek elnövényesedése (algásodás, hínarasodás), azaz a víz szerves-anyag-tartalmának növekedése, ami természetes és mesterséges hatásokra következik be.
- Ex lege (védelem):** A természetvédelem erejénél fogva bekövetkező védelem. A természetvédelmi törvény alapján külön védetté nyilvánítási eljárás nélkül védett valamennyi forrás, láp, barlang, víznyelő, szikes tó, kunhalom és földvár.
- Extenzív (mező)gazdálkodás:** Olyan gazdálkodási rendszerek gyűjtőfogalma, amelyek külső mesterséges ráfordításokat (inputokat), különösen műtrágyát és növényvédő szereket alig használnak, ezáltal környezeti hatásukban jelentősen különböznek a ma uralkodó intenzív gazdálkodástól.
- Faj:** Azon élőlények összessége, melyek lényeges tulajdonságaikban megegyeznek és szaporodóképes utódot tudnak világra hozni.
- Fajta:** Fajon belüli változatok, amelyek bizonyos tulajdonságaikban eltérnek.
- Fauna:** Egy élőhelyen vagy földrajzi területen vagy geológiai korban élt állatfajok összessége.
- Fenntartható használat:** A természeti értékek olyan módon és ütemben történő használata, amely nem haladja meg megújuló képességüket, nem vezet a természeti értékek és a biológiai sokféleség csökkenéséhez, ezzel fenntartva a jelen és jövő generációk életlehetőségeit.
- Fokozottan védett faj:** A különböző országok és nemzetközi szervezetek a jelenlegi élővilág megőrzése érdekében törvényes védelem alá helyeztek egyes növény- és állatfajokat. A fokozottan védett növényeknél és állatoknál a védelem kiterjed az egész ország területére, a faj minden egyedére és bármelyik fejlődési stádiumára, sőt a már preparált példányokra is.

Gyep: Évelő fű- és herefélékkel benőtt tér

Intenzív fajták: Azok a nemesített fajták, amelyekkel egységnyi területen az átlagos termés 3-4 szeresét lehet elérni, magas erőforrás-bevitel mellett.

Intenzív gazdálkodás: Olyan gazdálkodási forma, melyben magas a külső erőforrás-bevitel.

Kanalizáció: A természetes vízfolyások medrének az ember igényeinek megfelelő alakítása, általában kieggyenesítése.

Kubikgödör: Földművek építési anyagának nyerőhelye sík vidéken. A XIX sz. második felében és a XX. sz. elején végzett nagyarányú vasútépítési és folyószabályozási munkák földművekhez a kubikosok kézi erővel termelték és szállították az anyagot. A visszamaradó gödrökben nedves biotópok alakultak ki. A kubikgödörök olyan ökológiai kiegyenlítő felületek, amelyeket hiba volt feltölteni, a meglévőket pedig óvni kell.

Meander: A folyónak az a szakasza, ahol a folyókanyarulatok ívhossza nagyobb, mint a kezdő és végpont fölé rajzolt félkör ívhossza

Mocsár: Sekély, növényzettel dúsan benőtt állóvíz, kisebb-nagyobb nyílt vízi részekkel. A lágy, iszapos vízfenékről gyakran törnek fel gázbuborékok, amik a főkénti növényi részek rothadása során keletkeznek.

Monitoring: A természetes vagy mesterséges környezet megváltozásának nyomon követése rendszeres megfigyelő- és mérőhálózat alkalmazásával.

Művelési ág: A földterület fő hasznosítási iránya, ill. a földnyilvántartásban rögzített állapota. Hasznosítása szerint lehet szántó, kert, gyümölcsös, szőlő, gyep (rét, legelő), erdő, nádas, halastó és művelés alól kivont terület. Az ingatlan-nyilvántartásban a termőföldleket a művelési ág szerint tartják nyilván, jelezve azt, hogy az adott föld általában milyen műveléssel került hasznosításra, ami egyben jelzi tényleges felhasználási irányát is.

Nehézfémek: Természetes és antropogén forrásból származó azon fémek, melyeknek a sűrűsége nagyobb, mint 5g/cm³, s amelyek környezeti és egészségügyi hatásuk miatt nagy fontosságúak. A legfontosabb nehézfémek: Zn, Cu, Co, Cr, Ni, V, As, Bi, Cd, Hg, Pb, Sb, Se.

(Nemzeti) Ökológiai Hálózat: A természetes és természetközeli területek létező koherens rendszere, funkcionálisan magterületekből és a magterületek közötti biológiai kapcsolatot biztosító ökológiai folyosókból áll. Az ökológiai hálózatok országhatárokon átnyúló rendszerek, amelyek kiterjedésüktől és lehatárolásuktól függően más és más elnevezést kaptak. Magyarországon a Nemzeti Ökológiai Hálózatként ismert az ország természetes és természetközeli létszerkezetét felölölő rendszer, amely egyfelől fizikai hálózat, más felől állami természetvédelmi program. Nemzeti Ökológiai Hálózat azonosításakor figyelembe veszik a nemzetközi kategória rendszerüket, így a páneurópai rendszert (magterületeket, ökológiai folyosókat, pufferezőterületeket és rehabilitációs területeket jelölnek ki), a Natura 2000 területeket, egyéb nemzetközi egyezmények alapján kijelölt területeket, valamint a hazai jogi szabályozás alapján lehetséges területi kategóriákat.

Nemzeti park: A természetvédelmi védetté nyilvánítás területi kategóriája. A nemzeti park az ország jellegzetes, természeti adottságaiban lényegesen meg nem változtatott olyan nagyobb tája, ahol a növény- és állatfajok jelenléte, a földfelszíni formák és ezek együttese a tudományos, a közművelődési és felüdülési szempontjából különleges jelentőségű

Peszticidok: Többnyire szintetikus előállított vagy természetes eredetű, a főbb károsító csoportokra (fitofág állatok, fitopatogén gombák, baktériumok, gyomnövények, vérszívó rovarok stb.) ható, valamely csoportra szelektív vagy totális toxikus anyag.

Polgári természetőrök: A nemzeti park igazgatóságok vagy a települési önkormányzatok természetvédelmi közfeladatának - különösen orszolgálati és tájékoztatási munkájának ellátását önkéntesen, külön díjazás nélkül ellátó személy. Polgári természetőr lehet az a nagykorú, cselekvőképes, büntetlen előéletű magyar állampolgár, aki jogszabályban meghatározott iskolai végzettséggel, szakképzettséggel, szakképesítéssel rendelkezik, ha szükséges, polgári természetőri ismeretekből sikeres vizsgát tett és vele - kizáró ok hiányában - a nemzeti Park Igazgatósága vagy a települési önkormányzat megállapodást kötött.

Populáció: Népeség: az egyedi szint feletti (szupraindividuális) elemi szerveződési egység. Azonos fajhoz tartozó szervezetek olyan csoportja, amelyet az egyedek valamely közös minősége határoz meg illetve amelyet adott kérdés vizsgálata érdekében kijelöltünk.

- Predátorok:** Szűkebb értelmezésben olyan táplálkozási stílusú egyedeket jelent, amely élőlények frissen megölt állatok húsát fogyasztják. Egyes kutatók szerint a fogalom tágabb értelemben magában foglalja az állatok növényfogyasztását és a rovarfogó növények táplálkozását is.
- Preventív (védekezés):** Megelőzés. Olyan technológiai eljárások, módszerek, elektrofilterek, hulladék-szűrény technológiák stb. alkalmazása, amelyek az emberi tevékenységek hatására bekövetkező, előre felmérhető, számítható környezeti terhelések, környezeti károk megelőzését (be nem következését) eredményezik.
- Regionális hatáskörű társadalmi szervezet:** Olyan társadalmi szervezet, amelynek a tevékenysége regionális szinten hat.
- Reliktum faj (maradványfaj):** Korábbi geológiai idők (ill. vegetációtörténeti korszakok) élővilágából a megfelelő környezetben a mai napig életben maradt faj.
- Sokféleség (biodiverzitás):** biológiai sokféleség: az élővilág változatossága, amely magában foglalja az élő szervezetek genetikai (fajon belüli), valamint a fajok és életközösségeik közötti sokféleséget és maguknak a természeti rendszereknek a sokféleségét; az élő természet eredendő létezési formája, amely a biológiai szerveződés több szintjén is kifejezésre jut.
- Szukcesszió:** Olyan szüindinamikai folyamat, amelynek során élőlényközösségek tér-idő átalakulási játszódnak le.
- Tájérték:** A tájhasználat során létrejött érték, amelynek megállapítása nem történhet egyszerűen a megtermelt javak mérésével, hanem minden esetben figyelembe kell venni (a megtermelt javak értékéből le kell vonni) a tájban bekövetkezett változásokból fakadó értékcsökkenést (negatív externális hatásokat) a tájpotenciálok esetleges gyengülését is.
- Tájfajtak:** Az adott tájon kialakult, az adott helyi körülményekhez alkalmazkodott fajta.
- Tájvédelmi körzet:** A védett természeti területek egyik típusa. A tájvédelmi körzet az ország jellegzetes természeti, tájképi adottságokban gazdag nagyobb, általában összefüggő területe, tájrészlete, ahol az ember és a természet kölcsönhatása esztétikai, kulturális és természeti szempontból jól megkülönböztethető jelleget alakított ki, és elsődleges rendeltetése a tájképi és természeti értékek megőrzése.
- Természeti erőforrások:** A - mesterséges környezet kivételével - társadalmi szükségletek kielégítésére felhasználható környezeti elemek vagy azok egyes összetevői
- Természetvédelmi őrszolgálat:** A természeti értékek és területek, különösen védett természeti értékek és területek megőrzése, megóvása, károsításának megelőzése érdekében kialakított - egyenruhával és szolgálati lőfegyverrel ellátott tagokból álló -, valamennyi Nemzeti Park Igazgatóság illetékességi területén működő állami szervezet.
- Toxikus:** Mérgező, mérget tartalmazó, mérgezett.
- Ugaroltatás:** Egy adott földterület pihentetése
- Védett faj:** Jelenleg a természetvédelméről rendelkező 1996 évi LIII. Törvény végrehajtására kiadott 13/2001 (V/9) KöM rendelet határozza meg a védett fajok körét. A jogalkotó a vadon élő állatfajok hazai és nemzetközi veszélyeztetettségé, valamint tudományos jelentőségük figyelembe vételével alkotta meg a védett fajok listáját.
- Vegetáció:** Növényzet: általános értelemben egy-egy adott terület, táj növényzete. Növénytani szempontból a vegetáció a Földet borító növénytakaró, amely a Föld képét tájképpileg is meghatározza.